

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
CEZA VE CEZA MUHALEMESİ HUKUKU BİLİM DALI

CEZA MUHALEMESİNDE UZLAŞMA KURUMU VE
UZLAŞTIRMA SÜRECİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Cankız CEYLAN

Danışman
Doç. Dr. Uğur ERSOY

Ocak-2020
KIRIKKALE

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
CEZA VE CEZA MUHALEMESİ HUKUKU BİLİM DALI

CEZA MUHALEMESİNDE UZLAŞMA KURUMU VE
UZLAŞTIRMA SÜRECİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Cankız CEYLAN

Danışman

Doç. Dr. Uğur ERSOY

Ocak-2020

KIRIKKALE

KABUL-ONAY

Doç. Dr. Uğur ERSOY danışmanlığında Cankız CEYLAN tarafından hazırlanan “Ceza Muhakemesinde Uzlaşma Kurumu ve Uzlaştırma Süreci” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

.../.../2020

(İmza)
[Ünvanı, Adı ve Soyadı] (Başkan)

.....

[İmza]
[Ünvanı, Adı ve Soyadı]

.....

[İmza]
[Ünvanı, Adı ve Soyadı]

.....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2020

(Unvan, Adı Soyadı)

Enstitü Müdürü

KİŞİSEL KABUL SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Ceza Muhakemesinde Uzlaşma Kurumu ve Uzlaştırma Süreci” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

.../.../2020

Cankız CEYLAN

ÖN SÖZ

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden biri olan uzlaştırma son yıllarda üzerinde en çok durulan kurumların başında gelmektedir. 24.11.2016 tarihli 6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile uzlaştırma kurumunda köklü değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklere 17.10.2019 tarihli 7188 sayılı Kanunla devam edilerek uzlaştırma kurumunun işlerliği arttırılmaya çalışılmıştır. Çalışmamızda, uzlaştırma kurumunun geliştirilmesi yolunda atılan adımları ve toplumun değişen ihtiyaçlarına göre yapılan kanun değişikliklerini doğru ve tarafsız bir şekilde ele alarak, bu eğilimleri pozitif yönde etkilemek ve yenilikler ortaya koyarak adil yargılanma sürecine katkı sağlamak hedeflenmiştir.

Öncelikle tez konusunu seçerken isteklerimi göz önünde bulundurup bana yardımcı olan tez danışmanım Doç. Dr. Uğur ERSOY'a teşekkürlerimi sunarım. Tüm eğitim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, her zaman bana inanan, yanımda olan ve beni motive eden annem Emsal DAĞLAR ve babam Hamza DAĞLAR ile bu zorlu süreçte her zaman yanımda olup bana güç veren eşim Ömer Faruk CEYLAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

Ceylan, Cankız, “Ceza Muhakemesinde Uzlaşma ve Uzlaştırma Süreci” Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2020.

Bu çalışma ile Türk ceza adalet sisteminde bir onarıcı adalet kurumu olan ve yapılan son değişiklikler ile birlikte daha etkin bir şekilde uygulanmaya başlayan uzlaştırma kurumu incelenmiştir. Mevcut ve olmuş olaylar altında en faydalı bilgiye ulaşmak, toplumun her kesimini ilgilendiren uzlaşmaya gereken önemin verilip verilmediğini belirlemek, böylece hukukun olanı değil olması gerekeni ele alması gerektiğini göstererek uygulamayı etkilemek çalışmamızın amacı olmuştur. Çalışmamızın kapsamında, Kanun değişikliklerinin öncesi ve sonrası karşılaştırılarak birbirinden farklı maddelerin uzlaştırma kurumuna etkisi değerlendirilmiştir. Bu değişikliklerin ve madde fıkralarında yapılan yeniliklerin uygulamada meydana getirdiği sonuçları ele alınmıştır.

Araştırma için ihtiyaç duyulan kaynaklara gerek internet gerek kütüphaneler yardımıyla ulaşılmıştır. Keza yayımlanmamış tezlerden de fikir edinmekten kaçınılmamıştır. Çalışmamız hakkında yazılmış yeni ve eski tarihli kitap ve makalelerden yararlanılmıştır. Konumuzla ilgili Yargıtay kararları bulunarak gerekli yerlerde kullanılmıştır. Karşı oyların incelenmesiyle farklı görüşlere de yer verilmiştir.

Sanığın ikrarını zorunlu kılan TCK'nın 73/8. maddesinin yürürlükten kaldırılması ve son değişikliklerle CMK 253 ve devamı maddelerinde sanığın ikrarının benimsenmemesi hukukumuz açısından yerinde olmuştur. Artık failin uzlaştırma müzakerelerine katılmayı kabul etmesi, failin sadece mağdura karşı haksız bir eylemde bulunduğunu ve bu haksızlığı gidermek istediği anlaşılacaktır.

Uzlaşma kurumu, tarafların isteğine bağlıdır. Taraflar uzlaşma iradelerini ortaya koyarken uzlaşma sürecinin her aşamasında bundan vazgeçebilirler. Taraflar iradelerini beyan ettiğinde özgür olmalarını sağlamak önemlidir. Bu nedenle uzlaştırmacıların bağımsız ve tarafsız olması gerekir.

Anahtar Kelimeler: Uzlaştırma, Müzakere, Uzlaştırmacı, Onarıcı Adalet, Ceza Adalet Sistemi

ABSTRACT

Ceylan, Cankız, “Conciliation and Reconciliation Process in Criminal Procedure” Master Thesis, Kırıkkale, 2020.

In this study, the conciliation institution, which is a restorative justice institution in Turkish criminal justice system and which started to be implemented more effectively with the recent changes, was examined. The aim of our study was to reach the most useful information under current and existing events, to determine whether the necessary importance was given to the agreement that concern all segments of the society and thus to influence the practice by showing that the law should address what should be, not the one existing already. Within the scope of our study, the effect of different articles on the conciliation institution was evaluated by comparing before and after amendments to the law. The results of these changes and innovations made in the clauses of the article were discussed.

The resources needed for the research have been reached with the help of both internet and libraries. Likewise, it wasn't avoided to get ideas from unpublished theses. New and old books and articles about our study were utilized. Decisions of the Court of Appeal related to our subject were found and used where needed. With the examination of dissenting votes, different opinions were also included.

The repeal of Article 73/8 of the TCK (Turkish Penal Code), which obliges the confession of the accused, and the failure to adopt the confession of the accused with recent changes in the articles CMK (Criminal Procedure Code) 253 and its subsequent amendments have been appropriate for our law. Now that the perpetrator agrees to participate in the conciliation negotiations, it will be understood that the perpetrator is merely taking unfair action against the victim and wants to remedy this injustice.

Conciliation institution depends on the request of the parties. While the parties reveal their will to compromise, they may give up at any stage of the conciliation process. When the parties declare their will, it is important to ensure that they are free. Therefore, conciliators must be independent and impartial.

Keywords: Settlement, Negotiation, Settler, Restorative Justice, Criminal Justice System

KISALTMALAR CETVELİ

ABD	:Ankara Barosu Dergisi
ADR	: Alternative Dispute Resolution (Alternatif Uyuşmazlık Çözümü)
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
A.g.e.	: Adı Geçen Eser
A.g.m.	: Adı Geçen Makale
A.g.t.	: Adı Geçen Tez
AY	: Anayasa
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BAM	: Bölge Adliye Mahkemesi
bkz.	: Bakınız
bs.	: Baskı, basım
C.	: Cilt
CD	: Ceza Dairesi
CGK	: Ceza Genel Kurulu
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
dpn	: Dipnot

E.	: Esas
HD	: Hukuk Dairesi
HGD	: Hukuk Gündemi Dergisi
HHFD	: Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İHEB	: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
İİK	: İcra İflas Kanunu
K.	: Karar
m.	: Madde
MSHS	: Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi
S	: Sayı
s.	: Sayfa
SÜHFD	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
s.K	: sayılı Kanun
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Projesi
vd.	: ve devamı
v.d.	: ve diğerleri
Yarg.	: Yargıtay

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	<i>i</i>
ÖZET	<i>ii</i>
ABSTRACT	<i>iii</i>
KISALTMALAR CETVELİ	<i>iv</i>
İÇİNDEKİLER	<i>vi</i>
GİRİŞ	<i>1</i>

BİRİNCİ BÖLÜM

UZLAŞMA KAVRAMI, HUKUKİ NİTELİĞİ, AMAÇ VE FAYDALARI, İLKELER İLE İLİŞKİSİ, BENZER KURUMLARLA KARŞILAŞTIRMASI

I. UZLAŞMA KAVRAMI	4
II. UZLAŞTIRMANIN HUKUKİ NİTELİĞİ	8
A. Genel Olarak	8
B. Öğretideki Görüşler	9
1. Uzlaşmayı Maddi Ceza Hukuku Kurumu Olarak Ele Alan Görüş.....	9
2. Uzlaşmayı Ceza Muhakemesi Hukuku Kurumu Olarak Ele Alan Görüş	10
3. Karma Görüş	11
III. UZLAŞTIRMANIN AMACI VE FAYDALARI	12
A. Uzlaştırmanın Amacı	12
B. Uzlaştırmanın Faydaları.....	14
1. Mağdura Yönelik Faydaları.....	14
2. Faile Yönelik Faydaları	15
3. Topluma Yönelik Faydaları.....	16
4. Ceza Adalet Sistemine Yönelik Faydaları.....	17
IV. UZLAŞTIRMA KURUMUNUN CEZA VE CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU İLKELERİ İLE İLİŞKİSİ	18
A. Adil Yargılanma Hakkı ve Uzlaştırma	18

B. Hak Arama Hürriyeti ve Uzlaştırma.....	20
C. Masumiyet Karinesi ve Uzlaştırma.....	22
Ç. Aleniyet İlkesi ve Uzlaştırma.....	23
D. Adalet İlkesi ve Uzlaştırma	24
E. Eşitlik İlkesi ve Uzlaştırma	25
F. Bağımsız Ve Tarafsız Hâkim İlkesi ve Uzlaştırma.....	27
G. Makul Sürede Yargılanma Hakkı ve Uzlaştırma.....	28
H. Silahların Eşitliği İlkesi ve Uzlaştırma	29
I. Kamu Davasının Mecburiliği İlkesi ve Uzlaştırma.....	30
J. Re'sen Araştırma İlkesi ve Uzlaştırma	31
K. Gerçeğin Araştırılması İlkesi ve Uzlaştırma.....	32
V. UZLAŞTIRMA İLE BENZER KURUMLARIN KARŞILAŞTIRMASI.....	33
A. Önödeme.....	33
B. Etkin Pişmanlık.....	36
C. Adli Kontrol.....	37
Ç. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi.....	38
D. Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması	41
E. Arabuluculuk.....	43

İKİNCİ BÖLÜM

YABANCI BAZI HUKUK SİSTEMLERİNDE UZLAŞTIRMA KURUMU, MEVZUATIMIZDA UZLAŞTIRMANIN DÜZENLENME BİÇİMİ, UZLAŞTIRMANIN KOŞULLARI

I. YABANCI BAZI HUKUK SİSTEMLERİNDE UZLAŞTIRMA KURUMU	45
A. Alman Hukuku	47
B. Fransız Hukuku.....	50
C. İtalyan Hukuku	54
Ç. İspanya Hukuku	56
D. Hollanda Hukuku.....	58
E. Amerikan Hukuku.....	59
F. İngiliz Hukuku.....	65
G. Kanada Hukuku	67
I. Avustralya Hukuku	69
II. MEVZUATIMIZDA UZLAŞTIRMANIN DÜZENLEME BİÇİMİ	70
A. Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanununun İlk Halinde Uzlaştırma	70
B. 06.12.2006 Tarihli ve 5560 Sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunla Yapılan Değişiklikler.....	71
C. 24.11.2016 Tarihli ve 6763 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla Yapılan Değişiklikler	76

Ç. 17.10.2019 Tarihli ve 7188 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla Yapılan Değişiklikler 82

III. UZLAŞTIRMANIN KOŞULLARI	83
A. İşlenmiş Bir Suçun Bulunması	83
B. Suçun Uzlaştırma Kapsamında Bulunması.....	84
1. Şikâyete Bağlı Suçlar	85
a. Türk Ceza Kanunu'nda Yer Alan Takibi Şikâyete Bağlı Suçlar:	86
b. Diğer Kanunlarda Yer Alan Şikâyete Bağlı Suçlar	88
2. Takibi Şikâyete Bağlı Etkin Pişmanlık Kapsamındaki Suçlar	90
3. Şikâyete Tabi Olup Olmadığına Bakılmaksızın Türk Ceza Kanununda Yer Alan Uzlaştırma Kapsamındaki Katalog Suçlar.....	90
4. Soruşturulması ve Kovuşturulması Şikâyete Tabi Olanlar Hariç, Diğer Kanunlarda Açıkça Hükme Bağlanarak Uzlaştırma Kapsamında Olan Suçlar.....	92
5. Uzlaştırmaya Tabi Olmayan Suçlar.....	92
a. Soruşturulması ve Kovuşturulması Şikâyete Tabi Olmayan Etkin Pişmanlık Kapsamındaki Suçlar	93
b. Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar	95
c. Kamu Tüzel Kişileri Aleyhine İşlenen Suçlar	95
ç. Önödeme Tabi Suçlar	96
d. Uzlaştırmaya Tabi Olan Bir Suçun Uzlaştırmaya Tabi Olmayan Bir Suçla Birlikte İşlenmesi.....	97
C. Muhakeme Şartlarının ve Kusur Yeteğinin Bulunması.....	103
1. Ceza Muhakemesi Şartlarının Gerçekleşmesi	103
2. Failin Kusur Yeteğinin Varlığı	104
Ç. Mağdurun Gerçek Kişi veya Özel Hukuk Tüzel Kişisi Olması.....	106
D. Şikâyete Bağlı Suçlarda Mağdurun Şikâyetçi Olması.....	108
1. Genel Olarak.....	108
2. Şikâyetin Hukuksal Niteliği	110
3. Şikâyet Hakkı ve Yetkisi	110
4. Şikâyet Hakkının Kullanış Biçimi	114
5. Suçun İhbarı ve Şikâyet.....	117
6. Şikâyetten Vazgeçme ve Feragat.....	117
7. Şikâyet Uzlaştırma İlişkisi.....	121
8. 694 sayılı KHK ile Şikâyet.....	122
E. Fail ve Mağdurun Özgür İradeleri İle Uzlaştırmayı Kabul Etmesi.....	123
F. Zararın Giderilmesi Konusunda Tarafların Anlaşmaya Varması.....	124
G. Uzlaştırmının Usulüne Uygun Olup Olmadığının Cumhuriyet Savcısı veya Hâkim Tarafından Tespit Edilmesi	127
H. Edimin Uzlaşmaya Uygun Olarak İfası.....	128

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UZLAŞTIRMANIN USULÜ VE SONUÇLARI

I. UZLAŞTIRMANIN USULÜ	129
A. Soruşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü	129
1. Delillerin Toplanması ve Yeterli Şüphenin Cumhuriyet Savcısı Tarafından Tespiti Halinde Dosyanın Uzlaştırma Bürosuna Gönderilmesi	129
2. Uzlaştırmacının Görevlendirilmesi	134
3. Uzlaştırmacının Uzlaşma Teklifinde Bulunması	141
4. Uzlaştırma Müzakerelerinin Yürütülmesi	158
5. Uzlaştırma Müzakerelerinin Sonuçlandırılması	167
6. Uzlaştırma Raporu veya Belgesinin Hazırlanması	175
B. Kovuşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü	182
1. Suçun Niteliğinin Değişmesi	184
2. Suçun Uzlaştırmaya Tabi Olduğunun Kovuşturma Evresinde Anlaşılması	184
3. İddianame Yerine Geçen Belgeyle Doğrudan Mahkeme Önüne Getirilen Fiiller	184
4. Kovuşturma Evresinde Kanun Değişikliği Nedeniyle Fiilin Uzlaştırma Kapsamına Girmesi	185
5. Kovuşturma Evresinde Farklılık Arz Eden Durumlar	186
II. UZLAŞTIRMANIN SONUÇLARI	190
A. Uzlaştırmacının Soruşturma Evresindeki Sonuçları	190
B. Uzlaştırmacının Kovuşturma Evresindeki Sonuçları	192
C. Uzlaştırmacının Soruşturma Ve Kovuşturma Evrelerinde Ortak Sonuçları	194
1. Uzlaşma Anlaşmasının Uygulanmasının Takibi	194
2. Zamanaşımı ve Dava Süresinin Durması	195
3. Uzlaştırma Ücreti ve Giderleri	196
4. Adli Sicil ve Arşiv Kaydı Oluşmaması	197
5. Tekerrüre Esas Olamama	198
6. Yakalama ve Tutuklama Sebebiyle Tazminat İsteme Hakkına Etkisi	199
7. Uzlaşma Anlaşmasının Müsadereye Etkisi	199
SONUÇ	202
KAYNAKÇA	207

GİRİŞ

Uzlaşma kurumu öncelikle, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 73/8, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253, 254, 255 ile 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 24. maddelerinde düzenlenmiştir.

5560 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle TCK'nın 73/8. maddesindeki hüküm kaldırılmış ve CMK'da yer alan uzlaştırma kurumu daha ayrıntılı ele alınmıştır. ÇKK'nın 24. maddesinde yer verilen ve çocuk failler açısından geniş bir uygulama alanı bulunan düzenlemeye son verilerek CMK'nın uzlaşmayı düzenleyen hükümlerine atıf yapılmış ve uzlaşmanın çocuk failler yönünden de CMK'daki düzenleme çerçevesinde uygulanacağı belirtilmiştir. 26.07.2007 tarihli Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik ile uzlaşmaya ilişkin usul ve esaslar ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir.

24.11.2016 tarihinde TBMM'nde kabul edilerek 02.12.2016 tarihinde yürürlüğe giren 6763 sayılı Kanun ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 253-255 maddelerinde düzenlenen uzlaşma kurumunda bazı değişiklikler yapılarak uzlaştırmanın kapsamı oldukça genişletilmiştir. CMK'nın 253'üncü maddesinin ilk şeklinde "uzlaşma" olan madde başlığı "uzlaştırma" olarak değiştirilmiştir. 6763 sayılı Kanunla yapılan düzenlemelerle uzlaştırma artık Cumhuriyet Başsavcılıkları nezdinde kurulan uzlaştırma büroları aracılığıyla yapılacaktır.

Suçta sürüklenen çocuklar yönünden, uzlaştırmanın kapsamına giren suçların sayısı arttırılmıştır. 6763 sayılı Kanununun 34. maddesine eklenen (c) bendi uyarınca; mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suçta sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda uzlaştırma mümkün hale gelmiştir. Bu değişikliklerle birlikte 05.08.2017 tarihinde Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir.

Son olarak CMK'nın 253. maddesi, 17.10.2019 tarihli 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla yeniden

düzenlenmiştir. Bu kanunla uzlaştırmaya gidilecek suçlara üç yeni suç daha eklenerek uzlaştırmının kapsamı genişletilmiş, uzlaştırma sürecinin tamamlanması gereken süre azami 70 güne çıkartılarak uzlaşmanın daha kaliteli ve etkin bir şekilde uygulanması hedeflenmiş ve uzlaşmanın uygulanmasını oldukça daraltan CMK m.253/3'te yer alan düzenleme yeniden ele alınarak uzlaştırmının yaygınlaştırılması sağlanmaya çalışılmıştır.

Uzlaştırma, suçun faili ile mağduru arasında doğrudan iletişim kurularak failin yaptığı fiillerinin sonuçlarını gözetmesini ve sorumluluklarının farkına varmasını sağlamaktadır. Bu tür toplantılar mağdurların zayıflık duygusunu yenmelerine yardımcı olmakla beraber mağdurun sorularının cevaplanmasına ve böylece korkularının azalmasına olanak tanımaktadır. Uzlaştırma kurumu toplumun da yararına olduğu gibi, ağır olmayan suçlarda faille hapis cezası vermek yerine yararlı bir seçenek tedbire başvurularak adalet sistemini mücadelecı ve cezalandırıcı bir süreçten, işbirliğine dayalı bir sürece dönüştürmektedir.

Uzlaştırma kurumu ile bir suçun fail ve mağduru, kovuşturma başlamadan önce, tarafsız bir aracının huzurunda iradi olarak bir araya gelirler ve mağduriyetin giderilmesi hususunda anlaşmaya çalışırlar. Fail ile mağdur bir araya gelmek istemiyorlarsa uzlaşma görüşmeleri aracılar tarafından yürütülür. Uzlaşma sonucunda en sık karşılaşılan sonuç, maddi zararın tazminidir. Ancak uzlaşma sonucunda elde edilebilecek tek sonuç bununla sınırlı değildir. Özür dileme, zarar gören veya kamuya yararlı müessese için çalışma, hediye verme gibi çözümlerle de karşılaşılmaktadır.

Uzlaşma kurumu ile yargılamanın hızlandırılması, mahkemelere gelen iş yükünün azaltılması, yargılama maliyetlerinin düşürülmesi, mağdurun ve genel olarak kamunun yararlarının korunması, failin uzlaşma ile işlediği suçun sorumluluğunu kabul edip üstlenerek ve sonuçlarını da gidererek toplumla yeniden bütünleşmesi, kamusal barışın yeniden kurulması, failin daha ağır cezalardan kurtulması amaçlanmıştır.

Yukarıda kısaca değindiğimiz uzlaşma kurumuna ilişkin çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde uzlaşma kurumuna ilişkin genel açıklamalardan bahsedilmiştir. Bu kapsamda konuyla ilgili önem arz eden uzlaşma kavramına, uzlaştırma kurumunun hukuki niteliğine, uzlaştırmının amaç ve faydalarına, benzer kurumlarla olan ilişkisine ve uzlaştırmının ceza ve ceza muhakemesi hukuku ilkeleri karşısındaki durumuna değinilmiştir.

İkinci bölümde ise Anglo-Sakson hukuk kökenli ülkeler ile Kıta Avrupası hukuk sistemlerinde yer alan farklı ülkelerdeki uzlaşma kurumunun başarı durumları ve uygulama şekilleri gösterilerek yeni bakış açıları ele alınmıştır. Uzlaştırmanın Türk Hukukunda süregelen düzenlemelerine yer verilerek uzlaştırma ile ilgili madde fıkralarının ve hangilerinin zaman içerisinde ne oranda nasıl değişikliğe uğradıkları tek tek irdelenmiştir. Böylece uzlaştırma kurumunun gerekliliği açısından tespitlerde bulunulmaya çalışılmıştır. Ayrıca Yüksek Yargı içtihatlarıyla uzlaştırmanın koşulları başlığı altında işlenmiş bir suçun olması, suçun uzlaştırma kapsamında olması, muhakeme şartlarının varlığı, mağdurun kamu tüzel kişi olamaması, şikâyete tabi suçlarda şikâyetin varlığı, tarafların özgür iradeyle uzlaşmayı kabul etmesi, zararın tazmininde anlaşmaya varılması, uzlaştırmanın usulüne uygunluğunun tespiti ve edimin uzlaşmaya uygun olarak ifası konuları bir alt başlık olarak kapsamlı bir şekilde anlatılmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde ise uzlaştırmanın soruşturma ve kovuşturma aşamasında uygulama şekli üzerinde durulmuş ve uzlaşmanın olumlu veya olumsuz sonuçlanması bakımından doğuracağı hukuki sonuçlar ele alınmıştır. Bununla birlikte uzlaştırma konusunda öğretilerdeki bazı tartışmalara da yer verilmiş ve tartışılan hususlar noktasında kişisel kanaatler açıklanmıştır. İncelediğimiz konulara ilişkin varılan sonuçları içeren sonuç bölümüyle çalışmamız tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

UZLAŞMA KAVRAMI, HUKUKİ NİTELİĞİ, AMAÇ VE FAYDALARI, İLKELER İLE İLİŞKİSİ, BENZER KURUMLARLA KARŞILAŞTIRMASI

I. UZLAŞMA KAVRAMI

Uzlaşma kelime anlamı itibariyle “uzlaşmak durumu, uzlaş, uzlaşım, uyuşma, mutabakat, konsensüs”, “Karşıtlar arasındaki anlaşmazlıkların ortadan kaldırılması yoluyla birlik sağlama ve uygulanacak işlerde tartışma yoluyla bir bütünlük ve birliğe varma”, “sulh sözleşmesi”, “bireylerin ya da toplumsal kümelerin, toplumsal değerlerin paylaşılmasında karşılıklı ödümlerle aralarında bir anlaşmaya varmaları”, “Tutum, görüş, kanıların birbirine uygun düşmesi ya da yaygın kalıplarla bağdaşması” şeklinde tanımlanmaktadır¹.

Uzlaşma, alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından “müzakere” ile eş anlamlıdır ve yabancı yazında, “negotiation”, “settlement” veya “compromise” kelimeleriyle belirtilir. Uzlaştırma ise genellikle arabuluculukla aynı anlamda kullanılır ve yabancı yazında “conciliation” ve “mediation” kelimeleriyle ifade edilir².

5271 sayılı CMK’da uzlaşmanın tanımı yer almamaktadır. Ancak 05.08.2017 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği’nin³ 4/1-j. maddesine göre uzlaşma, uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin kanun ve yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak anlaşmış olmaları şeklinde tanımlanmıştır.

Yönetmeliğin⁴ 4/1-k. maddesine göre uzlaştırma, uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin,

¹<http://www.tdk.org.tr>, (erişim:21.08.2017).

² Mustafa Özbek, “Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma”, *AÜHFD*, C.54, S.3, Ankara 2005, s.295.

³ Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği, (<http://www.resmigazete.gov.tr>, erişim:24.08.2017)

⁴ Adalet Bakanlığı, *Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği*, Resmi Gazetede yayım tarihi: 05.08.2017.

kanun ve yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak uzlaştırmacı tarafından anlaşdırılmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi süreci olarak açıklanmıştır.

Uzlaşma ile ilgili öğretilerde farklı tanımlar yapılmıştır.

Hafizoğullarına göre uzlaşma, şikâyete tabi suçlarda, özellikle zararın giderilmesi bazında, faille mağdurun barışmasını temin etmektir. Böylece fail cezadan ve cezaevine girmekten kurtulacak ayrıca kamu davası açılmayarak veya açılmış olan dava düşerek yargının iş yükü azalacaktır.⁵

Yenisey ise uzlaşmayı ağır olmayan suçlarda, toplumun suç ile bozulan kamu düzenini, “ tarafların barışması” yoluyla yeniden ihdas eden, mağdurun zararı da giderilerek adaleti yerine getiren, yeni bir yaptırım benzeri kurum şeklinde tanımlamıştır⁶.

Yurtcan’a göre, temelde fail ile mağdurun anlaşması nedeniyle, ceza yargılaması faaliyetinin yapılmaması ya da başlamış olan yargılamanın bu nedenle sona erdirilmesi anlamı taşır⁷.

Şahin’e göre anlaşma, uyuşma, pazarlık, pazarlıklı adalet, sulh ifade edilen uzlaşma, ceza muhakemesinde süjeler arasındaki işbirliğinin bir çeşididir. Uzlaşmada amaç, bir yargılama kararına ulaşılmasını sağlamak değil, tarafların işbirliği halinde belirli bir sonucu elde etmelerini denemeleridir⁸.

Soyaslan ise uzlaşmayı, hafif ve nispeten hafif suçların fail ve mağdurlarının bir araya getirilerek, mağdurun bir şekilde tatmin edilmesi sonucu fail hakkında kovuşturmayaya yer olmadığına karar verilmesi veya davanın düşürülmesi şeklinde ifade etmiştir⁹.

Centel/Zafer’e göre uzlaşma, mağdur, iddia, savunma ve yargının belli menfaatler karşılığında anlaşarak muhakemeyi sona erdirmelerini ifade eden bir kavramdır. Uzlaşmanın taraflarına ve elde edecekleri menfaatlere göre çeşitli uzlaşma şekilleri bulunmaktadır. Ceza uyuşmazlığını muhakeme dışı yollarla çözerek muhakemeye son vermeye ilişkin kurumları, uzlaşma üst kavramı altında toplamak mümkündür¹⁰.

⁵ Zeki Hafizoğulları, “5237 s. Türk Ceza Kanununda Davanın ve Cezanın Düşürülmesi”, *ABD*, 2006/3, s.33.

⁶ Feridun Yenisey, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma (Uzlaştırmacı Eğitimi, Rehber Kitapçık)*, (<http://www.arabulucu.com>, erişim: 22.08.2017).

⁷ Erdener Yurtcan, *CMK Şerhi*, 5.bs., Beta Basım A.Ş., İstanbul, 2008, s.887.

⁸ Cumhuriyet Şahin, *Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi*, Seçkin Yayınevi, Ankara, Aralık 2005, s.776.

⁹ Doğan Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 4.bs., Yetkin Yayınları, Ankara, 2010, s.345.

¹⁰ Nur Centel, Hamide Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 10.bs., Beta Yayıncılık, İstanbul, 2013, s.476.

Genel olarak uzlaşma kavramı, ceza yargılamasına ilişkin bir uyuşmazlık üzerine yargılama süjelerinin işbirliği yaparak belirli bir sonuca ulaşmalarıdır. Bu haliyle uzlaşma, 5271 sayılı CMK hükümlerinde yer alan uzlaşma kurumundan daha geniş bir anlam içermektedir. Bu nedenle kurum “pazarlıklı adalet”, “sulh” gibi kavramlarla adlandırılmıştır. Geniş anlamıyla uzlaşma kurumu yalnızca sanık ile mağdurun anlaşmalarını değil, mağdur ile sanık müdafii ve savcının ve hatta hâkimin karşılıklı rol oynadıkları ve kimi zaman dava açılmasını, ceza verilmesini önleyen bir hukuki kurumdur. Geniş anlamda uzlaşma diye adlandırılan kurumların temelinde mağduriyetin giderilmesi söz konusudur¹¹.

Mağduriyetin iki ayrı sistem çerçevesinde giderilmesi mümkün olabilir.

Muhakeme dışı sistem(diversion) dar anlamda uzlaşmayı ifade etmekle birlikte “fail-mağdur uzlaşması” olarak da adlandırılmaktadır. Bu sistem birbirini izleyen iki ayrı aşamadan ibarettir. Suçun işlenmesiyle fail ve mağdur arasında meydana gelen uyuşmazlığı ortadan kaldırmak ve bunun sonucunda mağduriyeti gidermektir. Bir suçun fail ve mağduru, soruşturmanın sona ermesinden sonra fakat kovuşturmanın başlamasından önce, tarafsız bir aracının huzurunda iradi olarak bir araya gelirler ve mağduriyetin giderilmesi hususunda pazarlık yaparlar. Fail ile mağdur bir araya gelmek istemiyorlarsa uzlaşma görüşmeleri aracılar tarafından yürütülür. Uzlaşma sonucunda en sık karşılaşılan sonuç, maddi zararın tazminidir. Ancak uzlaşma sonucunda elde edilebilecek tek sonuç bununla sınırlı değildir. Özür dileme, zarar gören veya kamuya yararlı müessese için çalışma, hediye verme gibi çözümlerle de karşılaşılmaktadır¹²,

Fail-mağdur uzlaştırma programlarının amacı, suçun faili ile mağduru arasında doğrudan iletişim kurularak failin yaptığı fiillerinin sonuçlarını gözetmesini ve sorumluluklarının farkına varmasını sağlamaktır. Bu tür toplantılar mağdurların zayıflık duygusunu yenmelerine yardımcı olmakla beraber mağdurun sorularının cevaplanmasına ve böylece korkularının azalmasına olanak tanımaktadır. Bu programlar toplumun da yararınadır. Uzlaştırma sayesinde, ağır olmayan suçlarda faillere hapis cezası vermek yerine yararlı bir seçenek tedbire başvurularak adalet sistemini mücadeleci ve cezalandırıcı bir süreçten, işbirliğine dayalı bir sürece dönüştürmektedir¹³.

¹¹ Seydi Kaymaz, Hasan Tahsin Gökcan, *Uzlaşma ve Önodeme*, 2.bs., Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007, s.47.

¹² Veli Özer Özbek, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Kasım 2006, s.817-818.

¹³ Özbek, *Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma*, s.292-293.

Diğer yöntem ise muhakeme içi sistemdir. Bir diğer adı Klasik Ceza Muhakemesi sistemidir. Bu sistemde ihtilaf ceza muhakemesi çerçevesinde ortadan kaldırılarak mağduriyetin giderilmesine ulaşmaya çalışılmasıdır. Fail mağduriyeti gidermekle muhakemenin durmasına veya infazın ertelenmesine veya cezanın ortadan kalkmasına veyahut cezanın indirilmesine hak kazanacaktır. Mağduriyetin giderilmesi içinde yer alan ve yukarıda belirtilen giderim şekilleri ceza muhakemesi çerçevesinde de geçerliliğini sürdürmektedir¹⁴.

Öğretide bu kurumun adının “uzlaşma” mı yoksa “uzlaştırma” mı olması gerektiği konusunda farklı görüşler bulunmaktadır.

Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 253, 254 ve 255. maddelerinde kapsamlı olarak düzenlenen bu kurumun Kanun’daki adı “uzlaştırma”dır. Ancak madde içerisinde uzlaşma ifadesinin de kullanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte CMK’nın ilgili maddelerine dayanılarak hazırlanan Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinde kurumun adı “uzlaştırma” olarak yer almıştır.

Bir görüş, uzlaşmanın tarafların üçüncü kişinin yardımı olmadan, aralarındaki anlaşmazlığa bir çözüm bulabilmeleri amacıyla yaptıkları görüşmelere verilen isim olduğu, Ceza Muhakemesi Kanununda düzenlenen uyuşmazlık çözüm sürecine ise tarafsız bir üçüncü kişi katılımının söz konusu olduğu, bu usulde uyuşmazlığın tarafları, tarafsız bir uzlaştırıcının(arabulucunun) yönetiminde bir araya geldiği, dolayısıyla Ceza Muhakemesi Kanununda “uzlaşma” ile ifade edilmek istenen usulün aslında “uzlaştırma” olduğu ileri sürülmüştür¹⁵.

Bir başka görüş ise, bu kurum ile amaçlanan hususun, fail ve mağdurun uyuşmazlığın çözümü hususunda ‘uzlaşmaya’ varması olarak görmüştür. Bu görüşe göre anlaşma sağlanır ve uygulanırsa devlet de soruşturma ve kovuşturma yetkisinden vazgeçmektedir. Ancak, tarafların uzlaşmalarını gerçekleştirmek için tarafsız uzlaştırmacı atanması da öngörülmektedir. Dolayısıyla, kurum kanunda ‘uzlaşma’ adıyla düzenlenmiş ve uzlaşmanın sağlanması için ‘uzlaştırma’ girişiminde bulunulması kabul edilmiştir¹⁶.

24.11.2016 tarih ve 6763 sayılı Kanunla 253’üncü maddenin ilk şeklinde “uzlaşma” olan madde başlığı “uzlaştırma” olarak değiştirilmiş ve müessesenin kapsamı genişletilerek

¹⁴ Veli Özer Özbek, *CMK İzmir Şerhi: Yeni Ceza Muhakemesi Kanununun Anlamı(Gerekçeli-İçtihatlı)*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ekim 2005, s.995-996.

¹⁵ Özbek, *Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma*, s.293.

¹⁶ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.46.

uzlaştırma usulü yeniden düzenlenmiştir. Bununla birlikte son değişiklikler dikkate alınarak 05.08.2017 tarihinde “Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği” yürürlüğe girmiştir.

Kanaatimizce uzlaştırma, uyuşmazlığın gönüllü olarak çözümlenmesi için tarafsız ve bağımsız bir kişinin yardımıyla mağdur ve failin iletişim kurabildiği bir süreçtir. Uzlaşma ise mağdur ve fail arasında oluşturulan barışma ortamıdır. Ulaşılmak istenilen sonuç olan uzlaşma kavramı, bir usulü ifade eden uzlaştırmayı içine alan daha geniş bir kavramdır.

Uzlaşma kavramı hakkında yapılan yukarıdaki anlatımlara baktığımızda hepsinde ortak bir anlamın olduğu sonucuna varabiliriz. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Uzlaşma, fail ile mağdurun barışmasını amaçlar.
- Uzlaşmada adalet, mağdurun zararının giderilmesi ile sağlanır.
- Uzlaşma kurumu taraflar arasındaki anlaşmazlığı mahkeme dışı çözer.
- Uzlaşma ile yargının iş yükü azalır.
- Uzlaşmada mağdur, iddia, savunma ve yargı belli kazançlar elde ederek muhakeme sona ermektedir.
- Uzlaşma bireyleri eğitir, davranışları kontrol eder, bireyde hoşgörü anlayışının yerleşmesine yardımcı olur.

II. UZLAşTIRMANIN HUKUKİ NİTELİğİ

A. Genel Olarak

Uzlaşmanın anayasal dayanağına baktığımızda, Anayasamızın 141. maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan “*davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması yargının görevidir*” hükmü ile Anayasamızın 2. ve 5. maddeleriyle belirtilen “*Türkiye Cumhuriyetinin toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde insan haklarına saygılı...sosyal bir hukuk devletidir*” hükümlerinde vurgulandığı üzere, uzlaşma kurumu da vatandaşın hak ve hürriyetleri korunması noktasında geliştirilmiştir.

İddianamenin ve iddianamenin kabulü kararının hukuken geçerli olması için aranan şartlardan birisi “uzlaşmanın teklif edilmesi”dir. Soruşturulması veya kovuşturulması şikâyete bağlı olan suçlarda, şikâyet şartı gerçekte bile uzlaşma yoluna gidilmeden kamu davası açılmaz. CMK’nın 174. maddesine göre uzlaşmaya tabi olan suçlarda uzlaşma teklif edilmeden ve bunun sonucuna ulaşılmadan iddianame düzenlenmesi

iddianamenin iade sebebidir. Anılan nedenle hukukumuzda yeni bir ceza muhakemesi şartı olarak uzlaşma teklif edilmesinin eklendiğini belirtebiliriz¹⁷.

Ceza muhakemesi hukukunda, mağdurların haklarının korunması ve suç faillerinin topluma kazandırılması amacıyla mağdur-fail uzlaştırması hızla gelişmiş ve uzlaştırma geleneksel ceza muhakemesini tamamlayan, esnek ve sorun çözücü bir seçenek haline gelmiştir¹⁸.

Uzlaşma kurumu dar anlamda uyuşmazlıkların mahkemeler dışında çözümünü sağlayan alternatif bir çözüm yoludur. Alternatif çözüm yöntemleri (ADR= Alternative Dispute Resolution) günümüzde medeni hukuk ve idare hukuku alanında daha çok geliştirilen ve uygulanan araçlardır. Dolayısıyla uzlaşma müessesesinin ceza hukukuna özel hukuktan yansıdığı ileri sürülmektedir. Kaynağının özel hukuktan geldiğini kabul etmesek dahi, uzlaşma kurumunun hukuki niteliğinin ceza hukuku ilkeleriyle uyumlu olup olmadığına baktığımızda; ceza hukukunda yer alan uzlaşma kurumu, ceza davalarını devletle davalı arasındaki bir mesele değil, ihtilaflı taraflar arasında görüşülmesi gereken davalar olarak görerek, cezai meseleleri medeni hukuk meselelerine dönüştürüldüğünü savunan bir görüşle karşılaşırız¹⁹.

Öğretide, uzlaşmanın maddi ceza hukuku kurumu olduğu, ceza muhakemesi hukuku kurumu olduğu ve karma nitelikli olduğuna dair üç görüş mevcuttur.

B. Öğretideki Görüşler

1. Uzlaşmayı Maddi Ceza Hukuku Kurumu Olarak Ele Alan Görüş

Uzlaşma maddi ceza hukuku açısından, davayı düşüren sebeplerden sayılmalı ve şikâyetten vazgeçmenin doğurduğu sonuçları kabul edilmelidir. Uzlaşma yargılama benzeri bir görevdir. Uzlaşmaya ceza muhakemesi hukuku açısından bakıldığında, uzlaştırmacının “iddia görevi” olmadığı açıktır. Ayrıca uzlaştırmacı “müdafaa görevi” yapmadığı gibi uyuşmazlığın esasına girmesi de mümkün olmadığından yaptığı “tam bir yargı” görevi değildir. Uzlaşma, kamu davasının mecburiliğini kabul eden sistem içerisinde iddianame düzenlemesinin yolunu kapadığı ve devletin ceza verme hak ve

¹⁷ Nurullah Kunter, Feridun Yenisey, Ayşe Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 18. bs., Beta Yayıncılık, İstanbul, 2010, s.702-703.

¹⁸ Özbek, *Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma*, s.289.

¹⁹ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.49.

yetkisini ortadan kaldırdığı için maddi ceza hukuku yönünden Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenmesi yerinde idi²⁰.

Uzlaşma, yargılama makamlarının denetimi altında olmasına rağmen, uyuşmazlık fail, mağdur ve arabulucu arasında çözümlendiğinden devletin yargılama yetkisi dışına çıkılmaktadır. Uzlaştırma işlemi, fiilin hangi failin gerçekleştirdiğini aydınlatmayı ve tespit edilecek fail hakkında kamu davası açılarak cezalandırmayı hedeflemediğinden uzlaştırmanın “soruşturma” veya “yargılama” işlemi olmadığı anlaşılmaktadır. Hatta uzlaşma soruşturma ve kovuşturmanın sürdürülmesini önlememekte fakat soruşturma aşamasında iddianame düzenlenmesini, kovuşturma evresinde ise hüküm kurulmasını önlemektedir. Bu nedenle uzlaşma ‘kovuşturma engeli’dir²¹.

Uzlaşma hükümleri uygulanmadan kamu davası açıldığında ve bu iddianamenin kabulünden önce en geç 15 gün içinde fark edildiğinde uzlaşma hükümlerinin uygulanması amacıyla iddianame iade edilecektir. Uzlaşmanın sağlanması halinde Cumhuriyet Savcısının soruşturmaya devam ederek kamu davası açma olanağı yoktur. Bu açıdan bakıldığında uzlaşmanın soruşturma şartı olduğu akla gelse bile, uzlaşma soruşturmanın yürütülmesine engel değildir. Uzlaşma, soruşturmanın yürütülmesinden sonra fakat kovuşturma evresinden önce uygulanması gerektiğinden kovuşturmayı yani dava açılmasını engelleyen bir kurumdur²².

2. Uzlaşmayı Ceza Muhakemesi Hukuku Kurumu Olarak Ele Alan Görüş

Uzlaşma kurumu hukuk sistemimizde ilk olarak 5237 sayılı TCK'nın 73. maddesinde ve CMK'nın 253 vd. maddelerinde düzenlenmişti. 19.12.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5560 sayılı kanunla yapılan değişiklik ile Türk Ceza Kanunu'ndaki düzenlemeler kaldırılarak kurum sadece CMK'da yer almıştır. Düzenlemenin son haliyle uzlaşma kurumunun yalnızca muhakeme yönü ağır basan bir kurum haline getirildiği anlaşılmaktadır²³.

Fail-mağdur uzlaşması tarafların, olayla ilgisi olmayan üçüncü bir kişi önünde iradelerine uygun bir şekilde anlaşma yaparak aralarındaki ceza uyuşmazlığını sona erdirmesidir. Fail-mağdur uzlaşmasında, ön ödemedi farklı olarak, şüpheli veya sanıkla

²⁰ Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, *a.g.e.*, s.1232-1233.

²¹ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.50.

²² Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.51.

²³ Ali İhsan İpek, Engin Parlak, *İçtihatlarla Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma*, Adalet Yayınevi, Ankara, Mart 2009, s.4.

mağdur uzlaşarak ceza muhakemesinin ilerlemesine engel olmaktadır. Failin cezalandırılmasına engel olan bu kurum ceza ilişkisini düşüren bir durum olarak nitelendirilebilir. Bu yüzden uzlaşma bir yandan muhakemeye engel olduğundan muhakeme hukuku kurumu; diğer yandan ceza ilişkisini sonlandırdığından ceza hukuku kurumudur. Ancak ceza ilişkisi, muhakemeye devam edilemediği için sona erdiğinden, fail-mağdur uzlaşmasının, muhakeme hukuku kurumu olma özelliğinin ağır bastığını kabul etmek gerekir²⁴.

3. Karma Görüş

Uzlaştırma usul ve esaslarının uygulanması yönüyle bir ceza muhakemesi kurumu olduğu gibi ceza ilişkisinin sona ermesine yol açması dolayısıyla aynı zamanda maddi ceza hukuku kurumu sayılmalıdır. Bu nedenle uzlaşmanın karma nitelikli bir yapısı olduğu kabul edilmelidir. Diğer taraftan uzlaşma, kovuşturma açılmasını veya hüküm kurulmasını önlediğinden ‘kovuşturma engeli’ teşkil etmektedir²⁵.

Bir diğer ifadeyle, uzlaştırmanın başarılı olması halinde soruşturma aşamasında ‘kovuşturmaya yer olmadığına’, kovuşturma aşamasında ise ‘düşme’ kararı verileceğinden, soruşturma ve dava şartı olarak kabul edilmelidir. Uzlaşmaya ilişkin hükümler her ne kadar usul kuralları içinde düzenlenmiş olsa da maddi ceza hukukunu da ilgilendirmektedir²⁶.

Görülebileceği üzere, uzlaştırma kurumunun hukuki niteliği konusunda öğretide fikir birliği bulunmamaktadır.

Uzlaşmanın hangi alanda kalacağı hususu doktrinsel bir araştırma olmayıp, bu konunun uygulamaya etki eden çok önemli sonuçlar doğurduğu da gözden kaçmamalıdır. Uzlaşma bir maddi ceza hukuku olarak kabul edilirse TCK’nın 7. maddesinde düzenlenen zaman bakımından uygulamaya ilişkin hükümler devreye girecektir. Bu halde ‘*lehe kanun geçmişe yürür*’ ilkesi doğrultusunda geçmişte karar verilen ve uzlaşma kapsamında olan kesinleşmemiş ve hatta kesinleşmiş bütün dosyalar bakımından uzlaşma imkânının araştırılması gerekmektedir. Bununla beraber uzlaşmanın ceza muhakemesi alanında

²⁴ Centel, Zafer, 2013, s.477.

²⁵ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.53.

²⁶ Mustafa Artuç, *Pratik Ceza Muhakemesi Kanunu*, 2.bs., Adalet Yayınevi, Ankara, Nisan 2018, s.972.

kaldığı kabul edilirse 'derhal uygulama' ilkesi uyarınca uzlaşmanın yürürlüğe girdiği tarih ve sonrasına ilişkin uygulama bulacaktır²⁷.

Yargıtay, uzlaştırmanın maddi ceza hukuku ve ceza muhakemesi hukukuna ilişkin yönleri bulunduğunu, yani uzlaştırmanın karma nitelikte bir kurum olduğunu ve uzlaşmanın biçimi itibariyle bir ceza muhakemesi kurumu olduğu açık ise de, sonuçları itibariyle maddi ceza hukukunu da ilgilendirdiğini benimsemiş ve bu nedenle uzlaşma hükümlerinin kesin nitelikteki kararlara uygulanması gerektiğini vurgulamıştır²⁸.

Her ne kadar uzlaştırmanın düzenlendiği yer Ceza Muhakemesi Kanunu ise de, görüşümüze göre, uzlaştırma kurumu karma bir hukuki niteliğe sahiptir. Düzenlenen kanun adına bakılarak uzlaştırma kurumu hakkında kesin sonuçlara varmak mümkün değildir. Kurum bünyesinde hem ceza hukukuna hem de ceza muhakemesi hukukuna ait özellikleri barındırmaktadır. Uzlaştırma işlemleri tamamlanmadan yargılamaya devam olunamaması özelliği muhakeme hukukuna olan aitliğini gösterirken, şüpheli veya sanığın devletle olan ceza ilişkisini sona erdirmesi özelliği ise ceza hukukuna olan aitliğini göstermektedir.

III. UZLAŞTIRMANIN AMACI VE FAYDALARI

A. Uzlaştırmanın Amacı

²⁷ Ekrem Çetintürk, *Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaşma*, 1. bs., Adalet Yayınevi, Ankara, Ocak 2017, s.362.

²⁸ **Yarg. 3. CD. 14.06.2017 tarih ve 2017/3684 E. ve 2017/8715 K. sayılı kararı** (<https://emsal.yargitay.gov.tr>, erişim: 23.08.2017); "Basit yaralama suçundan sanık ...'nın, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 86/2, 62 ve 52/2. maddeleri gereğince 2.000,00 Türk Lirası adli para cezası ile cezalandırılmasına dair İstanbul Anadolu 28. Asliye Ceza Mahkemesinin 22/11/2016 tarihli ve 2015/507 esas, 2016/650 sayılı kararının infazı sırasında, 02/12/2016 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 34. maddesi ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesinde yapılan değişiklik neticesinde infaza konu ilamdaki suçun uzlaştırma kapsamına alındığından bahisle hükümlünün hukuki durumunun yeniden değerlendirilerek, infazın durdurulup durdurulmayacağına dair bir karar verilmesi yönündeki infaz savcılığı tarafından yapılan talep üzerine, sanığın cezasının aynen infazına ilişkin anılan Mahkemenin 27/12/2016 tarihli ve 2015/507 esas, 2016/650 sayılı ek kararına karşı yapılan itirazın reddine ilişkin..."

Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 30/10/2007 tarihli ve 2007/4-200 esas, 2007/219 sayılı ilamında belirtildiği üzere, uzlaştırma kurumu her ne kadar 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 253 ve 254. maddelerinde hüküm altına alınarak usul hukuku kurumu olarak düzenlenmiş ise de, fail ile devlet arasındaki ceza ilişkisini sona erdirmesi bakımından maddi hukuka da ilişkin bulunması nedeniyle yürürlüğünden önceki olaylara uygulanabileceği, bu uygulamanın sadece görülmekte olan davalar bakımından geçerli olmayacağı, 5237 sayılı Kanun'un 7/2. maddesindeki "Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur." şeklindeki hüküm uyarınca kesinleşmiş kararlar bakımından da uzlaştırma hükümlerinin uygulanması gerektiği cihetle; hükmün infazının durdurularak, 5271 sayılı Kanun'un 253. maddesindeki esas ve usullere göre uzlaştırma işlemlerinin yerine getirilmesi için yargılama dosyasının uzlaştırma bürosuna gönderilmesi gerektiği gözetilmeden..."; Aynı yönde karar için bkz. **Yarg. 13.CD. 27.04.2017 tarih ve 2017/2601 E. ve 2017/4758 K. sayılı kararı** (<https://emsal.yargitay.gov.tr>, erişim: 23.08.2017).

Uzlaşma kurumunun esas amacı, mağdur ve failin suça neden olan eylem üzerinde tartışarak ve sorularına cevap bularak, suçun sebep olduğu maddi ve manevi zararın giderilmesinde anlaşmalarını sağlamaktır²⁹. Amaç, bir yargılama kararına ulaşılmaması değil, tarafların işbirliği halinde kabul edilebilir bir sonuca ulaşmayı denemeleridir³⁰.

Uzlaşmanın amacı, failerin kendi fiillerinin sonuçlarını bizzat görerek anlamaları için suçun mağduru ile doğrudan iletişim kurmasıdır. Bu tür toplantılar mağdurların zayıflık duygularını atmalarına yardımcı olur. Uzlaşma tarafların gerçek anlamda sorumluluklarını bilmelerini ve uzlaşma için neye ihtiyaç duyduklarını anlamalarını sağlar³¹.

Uzlaşmayı kabul etmek cezalandırma sisteminden tamamen vazgeçmek değil, cezalandırıcı adalet anlayışının sakıncalarını mümkün olduğunca en aza indirmeye çalışmaktır. Çünkü fail cezalandırılrsa bile mağdurla olan husumeti sürebilmekte ve tam olarak bir barış elde edilememektedir. Ayrıca yargılamadaki ispat sorunları nedeniyle fail cezasız da kalabilmektedir. Uyuşmazlık mahkeme kararı ile sonuçlandığından taraflardaki tatminsizlik yeni olaylara sebebiyet verecektir. Bununla birlikte mağdurun zararı giderilmediğinde, mağdur ayrıca tazminat davası açmak veya icra takibi yapmak gibi diğer hukuki yollara da başvurabilir. Bu durum hem kişiler için hem de yargı için artı bir yükür³².

Uzlaşma, adalet sistemi dışına çıkararak mahkemeler önünde birikmiş olan davaları çözmeyi ve ceza mahkemelerinin iş yükünü azaltmayı amaçlar. Fail ile mağdur arasındaki barış, yalnızca ceza davalarını değil, mağdurun zararını tazmin amacıyla yeni hukuk davalarının açılmasını önleyerek hukuk mahkemelerinin de iş yükünü azaltır. Böylece devlet yeni mahkemeler açmak yerine mahkemeleri kapatma konumuna gelebilecek, insan kaynaklarını ihtiyaç duyulan alanlarda daha verimli kullanabilecek ve yaptırım uygulamak yönünden katlanacağı birçok masraftan kurtulabilecektir³³.

Doktrinde uzlaşmanın en temel amacının mahkemelerin iş yükünü azaltmak olduğu belirtiliyor ise de; kanaatimizce bu husus uzlaşmanın sağlanmasıyla ortaya çıkan doğal bir

²⁹ Mustafa Serdar, Özbek, *Onarıcı Adalet*, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, Yayına Hazırlayan: Mustafa Serdar Özbek, Orhan Cuni ve Merve Özcan, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, Ocak 2018, s.13.

³⁰Şahin, *a.g.e.*, s.776.

³¹ Adalet Bakanlığı-UNDP(Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı), *Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı*, Ankara, 2009, s.13.

³² Özge Tuçe Gökalp, "Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma", *HİAD*, C.5, S.1, 2013, s.28-29.

³³ Özlem Öğütçü, *Uzlaştırma Rehberi*, Yeditepe Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2018, s.20.

sonuçtur. Şöyle ki, mağdur ve fail aralarındaki uyuşmazlığa çözüm bulabilmek için çabalamakta ve sonuçta mağdurun zararı giderilerek taraflar uzun yargılama sürecine girmeksizin neticeye ulaşmaktadır.

B. Uzlaştırmanın Faydaları

Uzlaştırmanın faydalarını mağdur, fail, toplum ve ceza adalet sistemi açısından ayrı ayrı incelemek gerekir.

1. Mağdura Yönelik Faydaları

Uzlaştırmaya tabi olan suçlar toplumdan çok bireyi ilgilendiren suçlardır. Bu tür suçlarda mağdurlar uzun süren yargılama sonucunda failin cezalandırılmış olmasından yeterince tatmin olamamaktadırlar. Uzlaşmada, mağdurun çözüm sürecine aktif olarak katılması ve zararın suçun işlenmesinden hemen sonra giderilmesi ona tatmin duygusunu sağlamaktadır³⁴.

Ceza, mağdurun asıl önemli ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Çünkü ceza, mağdurun maddi ve manevi kayıplarını giderememekte, sorularına cevap verememekte, korkularını yok edememekte, yaşadıklarını unutturamamaktadır. Ayrıca ceza, faili mağdurdan ziyade kendini düşündürmeye sevk etmektedir. Mağdur zararının fail tarafından kabul edilmesini beklerken, sistem failden zararı inkar etmeye veya az göstermeye teşvik etmektedir. Ayrıca her durumda mevcut deliller maddi gerçeğe ulaşmak için yeterli olmayacağından bu durum mağdurlarda hayal kırıklığı oluşturmaktadır³⁵.

Uzlaştırmada mağdur sürece doğrudan katılarak eylemin sonuçlarını faile açıklayabilmekte ve aklında oluşan “Beni neden seçti?”, “Ne zamandır beni izliyordu?”, “Bir daha evime girer mi?” şeklindeki sadece failin cevaplandırabileceği sorularına cevap bulabilmektedir³⁶.

Mağdurun faille bir araya gelmesi faili daha iyi anlamasını sağlar. Uzlaştırma süreci mağdurun suçun işlenmesinden sonra ortaya çıkan korkularını azaltır veya kaybolmasına yardımcı olur. Mağdurun zararının giderilme ihtimali büyük ölçüde arttığı gibi zarar kolay ve hızlı bir şekilde karşılanabilir. Böylece mağdurlar adaletin gerçekten sağlandığını hisseder. Ayrıca uzlaştırma, mağdura failin özür dilemesi imkânını tanır, fail mağdura karşı

³⁴ Adalet Bakanlığı-UNDP, *a.g.e.*, s.33.

³⁵ Çetintürk, *a.g.e.*, s.172-174.

³⁶ Çetintürk. *a.g.e.*, s.179.

kişisel olarak sorumlu tutulur, mağdur uzun süren yargılama sürecinden kurtulur ve failin yeniden suç işleme ihtimalini azaltır³⁷.

Bir onarıcı adalet kurumu olan uzlaştırma ile mağdur saygıya değer bir konuma gelmekte, süreç boyunca faille iletişim kurma imkânı verildiğinden mağdur psikolojik olarak rahatlamakta ve mağdurun intikam duygusunu bitirerek süreç sonunda devam edebilecek olan husumet ortadan kalkmaktadır³⁸.

2. Faile Yönelik Faydaları

Failler genellikle suç teşkil eden fiillerinin insani boyutunu kavrayamazlar. Failin bakış açısında mağdurların insan oldukları gerçeği atlanmakta ve mağdurlar birer cisim olarak görülmektedir. Fail, işledikleri suçun haklılığını savunarak çeşitli bahaneler üretmektedir. Bu durum yargılama süreci ilerledikçe taraflar arasındaki soğukluğu ve anlaşmazlığı arttırmaktadır³⁹.

Geleneksel ceza adalet sisteminde fail gerçekleştirdiği fiilin haksızlıklarını reddederek cezadan kurtulmaya çalışır. Onarıcı adalet ise faile ceza vermek yerine ona yaptığı haksızlıkları giderme imkânı tanır. Failin mağdurla karşılaştığı yüz yüze ortamda gerçekleştirdiği haksızlıkları inkâr etmesi oldukça zordur. Fail bu sayede eyleminin bir insan üzerindeki etkilerini ve sonuçlarını anlar, neden olduğu maddi ve manevi zararları görerek bu zararları nasıl gidereceğini düşünür. Böylece fail zararın giderilmesine aktif katılarak eyleminden dolayı sorumluluk üstlenir⁴⁰.

Geleneksel ceza adalet sisteminde fail cezalandırılarak toplumsal bakımından reddedilir ve suçlu olarak yaftalanır. Onarıcı adalette ise fail, neden olduğu zararı gidermeye çalışan bir insan olarak değerlendirilir. Bu durum failin topluma yeniden kazandırılma sürecini hızlandırır⁴¹.

Kendilerini kader mahkûmu olarak tanımlayan ceza infaz kurumlarındaki hükümlüler aslında işledikleri suçtu bir türlü kabullenmemektedirler. Bu durum ıslahların

³⁷ Nuri Berkay Özgenç, *Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta Uzlaşma*, Legal Yayıncılık, İstanbul, Mayıs 2015, s. 86; Çetintürk, *a.g.e.*, s.180-181.

³⁸ Hakan A. Yavuz, "Onarıcı Adalet ve Uzlaştırma Kurumu Bağlamında Ceza Adalet Sisteminde Mağdurun Korunması", *TAAD*, Y.6, S.23, Ekim 2015, s.104.

³⁹ Mustafa Özbek, *Çağdaş Ceza Adaleti Sistemlerinde Alternatif Çözüm Arayışları ve Arabuluculuk Uygulanması*, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Yayına Hazırlayan: Feridun Yenisey, Arıkan Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.105.

⁴⁰ Cengiz Apaydın, *Ceza Hukukunda Uzlaşma ve Uzlaştırma İçin Ceza Hukuku*, Acar Matbaacılık Promosyon ve Yayıncılık, İstanbul, Eylül 2017, s.38; Çetintürk, *a.g.e.*, s.184.

⁴¹ Apaydın, *a.g.e.*, s.38.

önündeki en büyük engeldir⁴². Fail kendi iradesinin de etkili olduğu uzlaştırma sürecini yaşayarak daha kolay kabul edebileceği bir yaptırım belirlenebilecektir⁴³.

Uzlaştırma, failin cezalandırılması yerine ona yaptığı yanlışları düzeltme ve eyleminin doğurduğu zararları giderme şansı verir. Uzlaştırma, ilk defa suç işleyen veya hafif nitelikteki suçları işleyen failer için sonucu belirsiz uzun sürebilecek ceza davaları ile uğraşmaktan, hapis veya adli para cezası almaktan, adli sicil kayıtlarına girmekten ve mağdurun öç alma⁴⁴ risklerinden kurtarır⁴⁵.

3. Topluma Yönelik Faydaları

Geleneksel adalet sisteminin baş aktörlerinden olan devlet, savcılar vasıtasıyla vatandaş adına hareket ederek, bir diğer aktörü yani faili cezalandırmak için uğraşır. Uzlaştırmada ise, mağdur sürece katılır, devletten ziyade toplum sürece katılarak mağdur, fail ve toplum arasında üç yönlü ilişki doğar ve sadece varılan sonuç değil sürecin kendisi de önemli görülür⁴⁶.

Mahkemeler yüzlerce yıldır faileri cezalandırarak ve diğerlerini korkutarak suçu önlemeye çalışmıştır. Ancak zaman, her seferinde mahkemelerin ve cezanın suçu önlemeyeceğini göstermiştir⁴⁷. Uzlaştırmanın topluma yönelik faydaların en başında suçun işlenmesinin önlenmesi amacına katkısıdır. Çünkü uzlaştırma faili cezalandırmak suretiyle geçmişe odaklanan bir anlayış yerine husumeti giderip bozulan sosyal ilişkileri onanarak geleceğe yönelmektedir⁴⁸.

Uzlaştırma ile fail ve mağdurun topluma yeniden kazandırılması toplumun dağılmasını ve parçalanmasını önler ve bir suç nedeniyle bozulan ilişkiler onarılarak toplum üyeleri yeniden bütünleşir⁴⁹. Uzlaşma sosyal barışı sağlayarak birbirleriyle davalı bireyler yerine birbiriyle uzlaşan insanlar topluluğu oluşturur⁵⁰.

⁴² Erdal Yerdelen, v.d., *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*, Adalet Yayınevi, Ankara, Nisan 2018, s.94.

⁴³ Adalet Bakanlığı-UNDP, *a.g.e.*, s.34.

⁴⁴ Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.95.

⁴⁵ Çetintürk, *a.g.e.*, s.184; Apaydın, *a.g.e.*, s.38.

⁴⁶ Çetintürk, *a.g.e.*, s.185.

⁴⁷ Çetintürk, *a.g.e.*, s.187.

⁴⁸ Yavuz, *a.g.m.*, s.104.

⁴⁹ Çetintürk, *a.g.e.*, s.186.

⁵⁰ Cengiz Aladağ, *Ceza Hukukumuzda Yeni Bir Kavram*, (www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale/188.doc, erişim:09.10.2019)

Uzlaştırma, suçtan kaynaklanan problemlerin çözümünün sadece devletten beklenmeyeceğini, eğitilmiş gönüllülerin aracılığıyla toplumun kendi sorunlarına çözüm bulmakta doğrudan etkili olabileceğini göstermektedir. Eğitilmiş gönüllüler uyuşmazlık sürecinde edindikleri tecrübeleri kurdukları ilişkiler sayesinde kendi çevrelerine yansıtabilecektir. Böylece toplumdaki adalet tecrübesi artacak ve barışın sürdürülmesine bir zemin oluşturacaktır⁵¹.

4. Ceza Adalet Sistemine Yönelik Faydaları

Sosyal ve ekonomik yaşamın gün geçtikçe karmaşıklaşması yeni suç türlerini ortaya çıkarmıştır. Ekonomik suçlar, çevre suçları, trafik suçları, uyuşturucu alanında suçlar ile teknolojinin ilerlemesiyle doğan bilişim suçları bunlardan sadece bir kaçıdır. Bu durum hemen hemen her ülkede, adliyelerin iş potansiyelini normal kapasitesinin üzerine çıkarmakta ve iş yükünü arttırmaktadır. Bu iş yükü doğrultusunda adli personel ve teknik donanım artışı sağlanamayarak adliyelerin iş yükü daha fazla artmakta ve yargılama sürecinin uzaması sebebiyle adalete olan güven azalmaktadır⁵².

Uzlaştırma sayesinde suçların toplum üzerindeki zararlı etkileri hafifler veya bazen hiç etki etmeyebilir. Mağdurun zararının giderilmesi ceza adaletine olan güveni ve ceza adaleti sisteminden duyulan tatmini artırır. Failin olası ceza hukuku yaptırımından kurtulması ceza davaları için harcanan masraf, emek ve zamanın azalmasını sağlar. Dolayısıyla mahkeme ve savcılıkların iş yükü azalır, aynı nedenle diğer davalara ayrılacak zaman artar ve yargılama süreci daha kaliteli ilerler⁵³.

Uzlaştırmanın başarısız olması, ceza muhakemesinin hızını azaltarak uzamasına neden olacaktır. Ancak bu uzama usul kuralları ve aşırı iş yükünün sebep olduğu uzama ile aynı derecede değildir. Çünkü uzlaştırmanın sağladığı birçok faydasına nazaran bu uzama göze alınması gereken bir risktir. Uzlaştırma uygulamaları sonucunda mahkûmiyet sayısının azalmasıyla devlet, mahkeme ve cezaevi için gerekli bir takım harcamalardan kurtulabilecektir⁵⁴.

⁵¹ Özgenç, *Mukayeseli Hukukta Uzlaştırma*, s.88.

⁵² Cumhur Şahin, "Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma", Süleyman Aslan'a Armağan, *SÜHFD*, C.6, S.1-2, 1998, s.223-224.

⁵³ Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.96.

⁵⁴ Çetintürk, *a.g.e.*, s. 191.

IV. UZLAŞTIRMA KURUMUNUN CEZA VE CEZA MUHALEMESİ HUKUKU İLKELERİ İLE İLİŞKİSİ

Ceza muhakemesinin amacı maddi gerçeğin araştırılıp bulunmasıdır. Ancak bu yapılırken insanlık onuru, hukukun ve ceza muhakemesi hukukun temel ilkeleri daima göz önünde bulundurulacaktır. Her ne pahasına olursa olsun maddi gerçek araştırılıp bulunmalıdır şeklinde bir ilke hukukumuzda yoktur. Bu nedenle ceza muhakemesinin amacı insan hakları ihlallerine yol açmadan maddi gerçeğe ulaşılması, adaletin gerçekleştirilmesi ve hukuki barışın sağlanmasıdır⁵⁵.

Maddi gerçek, geçmişte yaşanmış ve bitmiş bir olayın veya olaylar bütünüdür. Ceza muhakemesinde bu amaca ulaşmak kolay olmamıştır. Ceza muhakemesinin amacı ve buna bağlı olarak tarafların hak ve yetkileri zaman içinde gelişerek değişmiştir. Bu gelişmelerin son aşaması *şüpheli ve sanığın haklarına saygılı bir şekilde gerçeğin araştırılması aşamasıdır*. Hukuki barışı sağlayacak bir hükme ulaşmak muhakemenin amacıdır. Şüpheli ve sanığın suçu işleyip işlemediği araştırılırken hak ve çıkarlarının da korunması gerekir. Muhakemenin, insan hak ve özgürlüklerini vurgulayan adil yargılanma hakkına uygun biçimde gerçekleştirilmesi gerekir⁵⁶.

A. Adil Yargılanma Hakkı ve Uzlaştırma

Adil yargılanma hakkı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi⁵⁷'nin (AİHS) 6. maddesinde şu şekilde düzenlenmiştir:

1. Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Karar alenî olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veyahut,

⁵⁵ Bahri Öztürk, Veli Özer Özbek, Mustafa Ruhan Erdem, *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 6. bs., Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2001, s.31; Aynı görüş için bkz. Yener Ünver, Hakan Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 14. bs., Adalet Yayınevi, Ankara, Eylül 2018, s.9 “Öncelikle ceza muhakemesi hukuku maddi ceza hukukuna göre doğru hükme ulaşmayı çalışmaktadır. Bu doğru hüküm için ceza muhakemesi hukukunun hedefi şekli gerçeklik olmayıp, maddi gerçekliktir. Bu maddi gerçek metot, araç ve uygulama açısından meşru ve hukuka uygun olmalıdır. Hukukun savunulabilir bir değer olarak kabul edilebilir bir ceza muhakemesi için bu maddi gerçekliğin her ne pahasına olursa olsun değil, hukuk kuralları çerçevesinde ulaşılmaya çalışılan bir maddi gerçeklik olduğu kabul edilir.”

⁵⁶ Centel, Zafer, 2013, s.5-6.

⁵⁷ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, (<http://www.danistay.gov.tr.pdf>, erişim:24.08.2017)

aleniyyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere kapatılabilir.

2. Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır.

3. Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir:

a) Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek;

b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak;

c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddî olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek;

d) İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek;

e) Mahkemede kullanılan dili anlamadığı veya konuşamadığı takdirde bir tercümanın yardımından ücretsiz olarak yararlanmak.

Bununla birlikte Anayasa'nın(AY)⁵⁸ 36. maddesinde, "Hak Arama Hürriyeti" başlığı altında; *"Herkes meşru vasıta yollarından faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia veya savunma olarak adil yargılanma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz."*

Yine CMK'nın 160. maddesinin 2. fıkrasında da, *"Cumhuriyet savcısı, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adlî kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür."* düzenlemesi ile adil yargılama çevresi içinde iddia makamının görevleri belirtilmiştir.

⁵⁸ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (<https://www.tbmm.gov.tr.pdf>, erişim:24.08.2017)

Adil yargılanma hakkı ulusal metinlerde yer aldığı gibi uluslararası metinlerde de önemle üzerinde durulmuştur.

Adil yargılanma hakkını uzlaşma kurumu ile değerlendirilen bir görüş, ilkenin kurumla çeliştiğini ileri sürmektedir. Tarafların uzlaşması durumunda fail yargı güvencelerinden uzak, aleni olmayan bir usulden geçmektedir. Uzlaşma sürecinde sanığın müdafii veya hukuki yardımdan yararlanma gibi hakları devam etse de sanık temel hakkı olan savunma hakkından ve hak arama özgürlüğünden vazgeçmektedir⁵⁹. Şüphelinin daha ağır bir ceza alma endişesi onu uzlaşmaya zorlayacağı için uzlaşma adil yargılanma hakkına aykırıdır⁶⁰.

Uzlaştırmanın adil yargılanma hakkının alt unsurları olan bazı ilkeleriyle çeliştiği ileri sürülebilir. Adil yargılanma ile ilgili AİHM bir kararında, sanığın usulü haklardan feragatinin mümkün olduğu ve bunun hiçbir şüpheye yer vermeyecek şekilde olması gerektiğini belirtmiştir. Başka bir kararında, sanığın uzlaşmayı kabul etmekteki iradesini etkileyen zorlayıcı etkenlerin bu feragatin geçerliliğini ortadan kaldırdığını vurgulamıştır. Mahkeme bir diğer kararında ise uzlaşmanın zorlamaya dayanmaması gerektiğini, özgürlük ve hukuk devleti ilkeleriyle uyumlu bir şekilde failin baskı altında uzlaşma iradesine zorlanmaması gerektiğini belirtmiştir⁶¹.

Bir diğer görüş, uzlaşmanın, adil yargılanma hakkını ihlal etmediğini savunarak kurumun, tarafların isteğine bağlı olduğuna dikkat çekmiştir. Taraflar uzlaşma iradelerini ortaya koyarken uzlaşma sürecinin her aşamasında bundan vazgeçebilirler. Taraflar iradelerini beyan ettiğinde özgür olmalarını sağlamak önemlidir. Bu nedenle uzlaştırmacıların bağımsız ve tarafsız olması gerekir⁶².

B. Hak Arama Hürriyeti ve Uzlaştırma

Hak arama özgürlüğü ve mahkemeye ulaşım hakkı Anayasamızın 36. maddesinde, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ise 6. maddesinde düzenlenmiştir.

⁵⁹ Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.85.

⁶⁰ Mualla Buket Soygüt, *Türk Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma*, Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, s.76.

⁶¹ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.84-85.

⁶² Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.85; Özgenç, *Mukayeseli Hukukta Uzlaşma*, s.109.

Ayrıca Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin⁶³ 8. maddesi, “Herkesin anayasa ya da yasayla tanınmış temel haklarını çiğneyen eylemlere karşı yetkili ulusal mahkemeler eliyle etkin bir yargı yoluna başvurma hakkı vardır.” şeklinde düzenlenmiştir.

Beyanname'nin 10. maddesinde ise, “Herkesin, hak ve yükümlülükleri belirlenirken ve kendisine bir suç yüklenirken, tam bir şekilde davasının bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından hakça ve açık olarak görülmesini istemeye hakkı vardır.” hükmü yer almaktadır.

İnsan Hakları Avrupa Mahkemesinin 27 Şubat 1980 tarihinde “Deweer davasında” verdiği karara göre, ceza davalarında “bir mahkemeye ulaşma hakkı” hukuk davalarından daha mutlak değildir ve bu hak, kovuşturamama kararı gibi bazı sınırlamalara konu olabilir. Aynı karara göre, tarafların bu haktan feragat etme olanağı vardır. Önemli olan, tarafların feragat beyanlarının neticelerini bilme durumudur. Bir kovuşturmadan ayrılma süreci içinde uzlaştırmacıya başvurmaya karar verilmesi, mahkemeye ulaşma hakkından feragat edilmesi sonucunu doğurabilir. Burada gözetilmesi gereken nokta, feragatin uygun koşullarda yapılıp yapılmadığıdır⁶⁴.

Uzlaştırma hizmeti sunan kuruluşlarca yürütülen arabuluculuk uygulamaları esnasında bazı temel haklar açıkça düzenlenmelidir. Bu haklar arasında öncelikle avukat tutma ve hukukî yardım alma hakkı, çeviri ve açıklama hakkı, küçükler için aile yardımı alma hakkı sayılabilir⁶⁵. Bu hakların anlatılması uzlaşma sürecindeki tarafların hak arama özgürlüğü çerçevesinde bilgilendirmenin önemini göstermektedir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, ceza hukukunda arabuluculukla ilgili tavsiye kararında “arabuluculukla ilgili ceza yargılamasının işleyişini” ve “arabuluculuk hizmetlerinin yürütülmesini” birbirinden ayırmıştır. Bu ayırım aynı zamanda, arabuluculuğun yasal temelini de belirlemektedir⁶⁶.

Hak arama özgürlüğü ve mahkemeye ulaşım hakkının dayanağı, hak sahibinin yararını korumaktır. Hak sahiplerinin daha üstün yararları bakımından bu haklardan vazgeçmeleri ilgili hakların özüne aykırılık oluşturmamaktadır. Ancak bu ilkedden uzlaşma

⁶³Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, (<http://www.unicankara.org.tr/pdf>, erişim:25.08.2017)

⁶⁴ Mustafa Özbek, “Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin “Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk” Konulu Tavsiye Kararı”, *DEÜHFD* C.7, S.1, 2005, s. 152.

⁶⁵ Özbek, *Tavsiye Kararı*, s.153.

⁶⁶ Özbek, *Tavsiye Kararı*, s.152.

girişimi başlamadan yapılan delil toplanması aşamasına kadar yararlanılabilir. Çünkü iddia makamı CMK'nın 160/2. maddesi uyarınca; failin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayıp maddi gerçeği araştırarak adil bir yargılamanın yapılmasını sağlamaktadır. Bu aşamaya kadar mağdurun da hakkını hukuk mahkemesinde aramak için girişimde bulunmasına bir engel bulunmamaktadır⁶⁷.

C. Masumiyet Karinesi ve Uzlaştırma

Masumiyet karinesi, sanığın mahkûmiyet hükmü kesinleşinceye kadar suçlu sayılmamasını ifade eder.(AİHS m.6/2; İHEB m.11; AY m.38). Bu nedenle sanıkla ilk temasa geçen yetkili yakaladığı kişinin suçsuz olabileceğini düşünerek hareket edecektir. Bu karine sanığa suçlu gibi davranılmamasını güvencelemeyi amaçlamaktadır. Kovuşturma makamlarının önyargılı hareket etmesi veya suçluluk karinesine dayanması (tevilli ikrar) bu hakkın ihlali anlamına gelir⁶⁸.

Yargılanma baskısı gerçek suçlulardan çok masumlar üzerinde etkili olmaktadır. Failler uzun yargılama süreçleri ve beraat etme konusundaki belirsizlikler yüzünden bu baskıdan uzlaşma yoluyla kurtulmaya çalışmaktadırlar. Böylece uzlaşmanın amacından uzaklaşmaktadır. Çünkü artık yargılama makamlarınca suçlu ve suçsuz ayrılmamakta, maddi gerçeğe aykırı biçimde itiraz edilemeyecek ve hızlı olacak şekilde uyuşmazlıklar sonuçlandırılmaktadır⁶⁹.

Sanığın ikrarını zorunlu kılan TCK'nın 73/8. maddesinin yürürlükten kaldırılması ve son değişikliklerle CMK 253 ve devamı maddelerinde sanığın ikrarının benimsenmemesi dolayısıyla hukukumuzda uzlaşmanın masumiyet karinesine daha uygun olduğunu söyleyebiliriz⁷⁰.

Uzlaşma teklifi için sanığın suçu kabul etmesi zorunluydu. Bu durum masumiyet karinesine aykırılık teşkil etmekteydi. Ancak yapılan değişikliklerle suçun kabul zorunluluğu kaldırıldı. Artık failin uzlaştırma görüşmelerine katılmayı kabul etmesi suçu kabul anlamına gelmemektedir. Sadece failin mağdura karşı haksız bir eylemde bulunduğunu ve bu haksızlığı gidermeyi istediğini kabul ettiği anlamındadır⁷¹.

⁶⁷ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.87.

⁶⁸ Öztürk, Özbek, Erdem, *a.g.e.*, s.161; Centel, Zafer, 2013, s.148.

⁶⁹ Şahin, *a.g.m.*, s.250.

⁷⁰ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.88.

⁷¹ Eren Şenli, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır, 2009, s.58.

Mağduriyetinin giderilmesinin masumiyet karinesine aykırı olup olmadığı konusunda iki ayrı görüş bulunmaktadır. Mağduriyetin giderilmesi failin iradesi dışında gerçekleşemez. Gönüllülük esastır. Bu yüzden sanığın yargılanma isteği baki kalmaktadır. Sanık suçsuz olduğuna inanıyorsa kendisi hakkında kamu davası açılmasını her zaman isteyebilir. Böylece karar sanığın huzurunda alınacağından meramını anlatabilme hakkını da kısıtlanmış değildir. İkinci görüş ise, sanığın suçlu olup olmadığı mahkeme tarafından saptanmadığı sürece mağduriyetin giderilmesi yoluna gidilmesi masumluk karinesine aykırılık teşkil ettiğini savunmuştur. Sanık için yalnızca kusurlu bir davranış için hukuki bir sonuç talep edilir. Diğer türlü sanığa kusurluymuş gibi hareket edilmesi söz konusudur⁷².

Ç. Aleniyet İlkesi ve Uzlaştırma

Demokratik toplumun unsurlarından olan adil yargılanma ilkesinin bir gereği de yargılamanın ‘şeffaf’ olmasıdır. Aleni olmayan bir yargılama, adil sayılamaz. Yargılamanın kamuya açık olması, dava tarafları için güvence oluşturduğu gibi, kamuoyunun da yargıya güvenini artırır. Duruşmanın yeri, yapıldığı zaman ve içeriği hakkında bilgilere ulaşılabilir ise “duruşma alenidir” denilebilir. Mahkeme aleniyet ilkesini iki aşamalı inceler. Bunlar; a) duruşmanın aleni olması, b) kararın aleni olmasıdır⁷³.

AİHS’nin 6/1 madde ve fıkrasında aleniyet ilkesine yer verilmiştir. Anayasamızın 141/1. maddesinde de, “Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına ancak genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebilir.” denilerek aleniyet ilkesi düzenlenmiştir.

Yine CMK’nın 182. maddesi ‘Duruşmanın Açıklığı’ başlığı altında aleniyet ilkesini düzenlemektedir. Bununla birlikte İHEB’nin 10. maddesinde ve MSHS’nin 14. maddesinde de aleniyet ilkesine yer verilmektedir.

Uzlaşma kurumunun aleniyet ilkesi ile çelişip çelişmediği hususunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüş, uzlaşmanın duruşma dışında gerçekleşmesinin aleniyet ilkesine aykırı olduğunu savunmaktadır. Kural olarak uzlaşma soruşturma evresinde

⁷² Özbek, *CMK İzmir Şerhi*, s.1029-1030.

⁷³ Cüneyd Altıparmak, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Altıncı Maddesi Kapsamında Adil Yargılanma Hakkının Esasları*, (http://www.turkhukusitesi.com/makale_636.htm, erişim: 25.08.2017).

başlatıldığından ve soruşturma aşamasında gizlilik esas olduğundan uzlaşma görüşmeleri aleniyet ilkesine aykırıdır⁷⁴.

Aksi yöndeki görüş ise, aleniyetin sadece duruşmada sağlanması gereken bir ilke olduğunu belirtmiştir. Aleniyet ilkesi tarafların güven ilişkisine dayanan görüşme yapmalarını yasaklamamaktadır. Uzlaşma görüşmeleri muhakemenin zorunlu bir parçası değildir. Sadece uzlaşmaya dayanılarak yapılan ikrar ya da mahkemenin uzlaşma sonucuna ilişkin kararı gibi ceza muhakemesi işlemleri aleni duruşmaya aittir⁷⁵.

D. Adalet İlkesi ve Uzlaştırma

Adalet, etik ve hukuki bir kavramdır. Bu kavram, herkesin fırsat eşitliğinin bulunmasını, herkese kişiliğini geliştirme olanağının verilmesini, buna engel olan maddi ve manevi engellerin ortadan kaldırılmasını ve her türlü imtiyazın ve keyfilikğin reddedilmesini içermektedir⁷⁶.

Yargı önünde bekleyen davalar ve yıllarca süren yargılamalar toplumda adaletle olan saygı ve güveni sarsmaktadır. Bu durum geciken adalet, adalet değildir anlayışının yaygınlaşmasına sebep olmuştur. Adaletin sağlanmasında, suçlu olanın şüpheye yer vermeyecek şekilde tespit edilerek failin cezalandırılması ve böylece toplumun faile karşı olan kızgınlık ve intikam duygularının hukuka uygun şekilde tatmin edilmesi önemlidir. Toplumun adaletle olan inancını kaybetmemesi için adaletin ivedi olarak işlenmesi gerekmektedir.

Yargılama sürecinin uzunluğu adaletin görünmesini geciktireceğinden bu süreç mağduron aleyhine işlemektedir. Uzlaştırma kurumuyla birlikte bu sürecin kısılması her iki taraf açısından katlanabilir hale gelmesini ve anlaşmazlığın en kısa sürede çözüme kavuşturulmasını sağlamaktadır⁷⁷.

Uzlaşma kurumu, bozulan toplumsal barışının yeniden tesisini hızlandırmaktadır. Anlaşarak ulaşılan adalet daha iyidir. Hâkim, savcı ve müdafii arasında sağlanmış mutabakat adil olarak nitelendirilebilecek bir kararın ortaya çıkacağına işaretler.

⁷⁴ Şahin, *a.g.m.*, s.247.

⁷⁵ Şahin, *a.g.m.*, s.247; Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.89; Özbek, *CMK İzmir Şerhi*, s.1030; “Yine mağduriyetin giderilmesi, alenilik ilkesine aykırı olacaktır denilebilir. Çünkü yargılama yapılmamaktadır. Ancak, mağduriyetin giderilmesi muhakemesinin halka kapalı olması veya tutanaklarının halka açıklanmaması, diğer bir deyimle kapalı kapılar ardında yapılıyor olması söz konusu değildir. Burada sadece, muhakemenin şekli değişmektedir.”

⁷⁶ Öztürk, Özbek, Erdem, *a.g.e.*, s.134.

⁷⁷ Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.89.

Uzlaşmanın başarıya ulaşması sonucunda şüpheli mağduriyeti gidererek ceza tehdidinden kurtulmakta ve bu yolla şüpheli kamu düzenine uygun davranacağına dair bir anlamda söz vermektedir. Dolayısıyla tarafların uzlaşması adalet anlayışı ile çelişmemektedir. Hatta uzlaşma sonunda soruşturma ve yargılama makamları iş yükünden kurtulmakta, daha az emek ve masraf harcanmaktadır⁷⁸.

Ceza adaleti mercileri, uzlaştırmanın makul süre içinde tamamlanmasını öngören kurallar koymalıdır. Uzlaştırma belirlenen süre içinde tamamlanmazsa, “çabukluk ilkesi” gereğince, ceza adaleti mercileri yargılamaya başlama konusunda karar vereceklerdir. Bu nedenle uzlaştırma işlemleri belli bir zamana kadar sonuçlandırılmalıdır. CMK’nın 253/16. maddesi gereğince “*Uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler.*” şeklindeki düzenleme uzlaşmanın belli bir kural ve süreye tabi tutulduğunu göstermektedir. Böylece belirsiz bir süre ile uzlaşmanın sonuçlanması beklenmeyecek ve devletin kovuşturma mecburiyeti gereği yargılama başlayacaktır. Uzlaşmanın belli bir koşula ve süreye bağlı kalmaması halinde keyfilik ve hakkın kötüye kullanılması söz konusu olabilir.

E. Eşitlik İlkesi ve Uzlaştırma

Eşitlik ilkesi, AY’nin 10. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.

Keza TCK’nın 3. maddesi adalet ve kanun önünde eşitlik başlığı altında düzenlenmiştir. Buna göre, “*Ceza Kanununun uygulamasında kişiler arasında ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, siyasal veya diğer fikir yahut düşünceleri, felsefî inanç, millî veya sosyal köken, doğum, ekonomik ve diğer toplumsal konumları yönünden ayırım yapılamaz ve hiçbir kimseye ayrıcalık tanınmaz.*”

⁷⁸ Şahin, *a.g.m.*, s.252; Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.90.

Birleşmiş Milletler Bangolar Yargı Etiği İlkelerine göre eşitlik; “*Yargıçlık makamının gerektirdiği performans açısından asıl olan; herkesin mahkemeler önünde eşit muameleye tabi tutulmasını sağlamaktır*”⁷⁹.

Eşitlik, tarafların usulüne uygun bir şekilde çağrılması, eşit olarak söz verilmesi, görüşlerini açıklama olanağının tanınması, belge ve delilleri inceleme imkânının verilmesi ile sağlanır⁸⁰. Bu süreçten sonra uzlaşmanın sağlanması halinde fail bozulan toplumsal barışın sağlanmasında etkili olacağı gibi mağdurun da zararı giderildiğinden uzlaşma kurumunun eşitlik ilkesi ile bağdaşacağı düşünülmektedir.

Doktrinde uzlaşmanın eşitlik ilkesi ile çeliştiğini belirten görüşler de bulunmaktadır. Bu görüşler, uzlaşma işlemlerinin resmi olmayışı, denetim yolunun kapalı olması gibi sebeplerden dolayı uzlaşmanın uygulanmasının eşitsizliklere yol açabileceğini, birbirine benzeyen uyuşmazlıkların aynı şekilde ölçüye bağlanabilmesi imkânını ortadan kaldıracığını belirtmektedirler. Aynı şekilde ispatlanması zor ve zaman alacak bazı uyuşmazlıklarda uzlaşma yoluna gidilmesi suçların faillerine kimi avantajlar sağlarken, ispatı daha kolay ve kısa sürecek olan uyuşmazlıklarda suçların faillerine ceza kanunu imtiyazsız uygulanarak failer arasında eşitsizlik oluşturacaktır⁸¹.

Bununla beraber, beraat etme olasılığı düşük olanların uzlaşma kurumuna daha çok başvuracaklarını, bu kişilerin aleyhine yeterli delil olmayanlara göre kendilerini uzlaşmaya başvurma baskısı altında hissedeceklerini, bu durumun eşitlik ilkesini zedeleyeceğini düşünenler de bulunmaktadır. Diğer yandan, ekonomik durumu iyi olan kişiler, ekonomik durumu zayıf olanlardan daha çok uzlaşma yoluna gitmesi de ihtimal dâhilindedir. Bu nedenle uzlaşmanın eşitsizliğe yol açtığı söylenebilir.⁸²

Eşitlik ilkesinden mutlak bir eşitlik anlaşılmamalıdır. Bazı suçlar bakımından uzlaşma kurumunun olması eşitlik ilkesine aykırı düşünülse de eşitlik ilkesi aynı durumda

⁷⁹ Yargı Etiği ve Yargı Bağımsızlığı Konusunda Uluslararası Belgeler, Birleşmiş Milletler Bangolar Yargı Etiği İlkeleri, Adalet Bakanlığı Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, s.7. (<http://etik.gov.tr/pdf>, erişim:25.08.2017)

⁸⁰ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.90; Aybay Rona, “AİHM’in İş Yükünün Azaltılması İçin Bir Öneri: Zorunlu Uzlaştırma”, *TBB*, S.67, 2006, s.116-117: “*Tekdüzelik ve eşitlik kesinlikle sağlanmalı; yani, sözleşme kapsamındaki ihlal savları için bütün üye devletlere karşı kullanılabilir başvuru hakkı bakımından, herkese tam anlamıyla eşit olanaklar tanınmalıdır. Sadece belli birkaç üye devlete karşı işleyebilecek başvuru olanakları sağlayan bir düzenleme, başvurucular arasında eşitlik ilkesine aykırı olur. Bir başvurucu için, bir üye devlete karşı kullanılması söz konusu olan her türlü olanak, bütün başvurucular için ve bütün üye devletlere karşı kullanılabilir. Aynı ilke, coğrafi anlamda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin uygulanma alanına giren her yerde, söz konusu olabilecek ihlaller bakımından geçerli olmalıdır.*”

⁸¹ Şahin, *a.g.m.*, s.40.

⁸² Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.91.

olanlara aynı muameleyi ifade etmektedir. Mutlak eşitlik anlayışıyla bütün suçlara uzlaşma kurumunun getirilmesi suç politikasına ters düşecektir. Çünkü ağır suç işleyenle hafif suç işleyen sanık aynı konuma sokulacaktır. Bu bağlamda devletin suç politikası gereği, belirli suçlar için uygulanan uzlaştırma kurumunun mutlak bir eşitlik anlayışı ile uygulanması toplumsal gerçeklerden uzaklaşılmasına ve hukuk anlayışının derin yaralar almasına neden olacaktır⁸³.

Anayasa Mahkemesi bir kararında “uzlaştırma kapsamına giren bir suçun bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması halinde de uzlaşma hükümleri uygulanmaz” şeklindeki düzenlemenin eşitlik ilkesine aykırılık teşkil ettiği gerekçesiyle açılan iptal davasını reddetmiştir. Ret sebebi ise, hangi suçların uzlaştırma kapsamına gireceğine ve hangi suçların bu kapsam dışında kalacağına ilişkin tutumun tamamen siyasi iradeye ait olduğuna, suç politikası anayasaya aykırılık teşkil etmediği sürece siyasi irade tarafından belirleneceğine hükmetmiştir⁸⁴.

F. Bağımsız Ve Tarafsız Hâkim İlkesi ve Uzlaştırma

Hâkimin bağımsızlığı ve tarafsızlığı ilkesine AİHS’in 6. maddesinde ve Anayasamızın 138. maddesinde yer verilmiştir. Anayasa’da hâkimlerin görevlerinde bağımsız olduğunu, Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanî kanaatlerine göre hüküm verdiklerini, hiçbir organ, makam, merci veya kişinin, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremeyeceğini, genelge gönderemeyeceğini, tavsiye ve telkinde bulunamayacağını belirtmiştir.

CMK’nın 22. maddesi ile 32. maddesi arasında hâkimin davaya bakamayacağı haller ile hâkimin tarafsızlığını tehlikeye düşüren durumlarda hâkimin reddi düzenlenmiştir.

Bağımsızlık, kimseden emir ve talimat almamaktır. Tarafsızlık ise, iddia ve savunma makamlarının eşit mesafede durarak, birini veya diğerini kayırmamasıdır. İnsan hakları bakımından hâkimin bağımsız ve tarafsız olması büyük öneme sahiptir. Hâkimleri bağımsız ve tarafsız olmayan, belli kimselerin özellikle iktidarın buyrukları doğrultusunda karar veren bir devlete hukuk devleti denemez⁸⁵.

⁸³ Özgenç, *Mukayeseli Hukukta Uzlaşma*, s.119; Soygüt, *a.g.t.*, s.81.

⁸⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. *Anayasa Mahkemesi, 03.04.2013 tarih ve 2013/20 E., 2013/50 K. sayılı kararı*, (<http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr>, erişim: 26.08.2017).

⁸⁵ Öztürk, Özbek, Erdem, *a.g.e.*, s.145.

AIHM mahkemelerin bağımsızlığını araştırırken üyelerinin atanma ve görevden alma usulüne, görev süresine, üyelere emir veren bir makamın bulunup bulunmadığına, üyelerin her türlü etkiden koruyacak önlemlerin varlığına bakmaktadır. Mahkeme tarafsızlığı ise, objektif ve sübjektif olmak üzere iki ayrı açıdan incelemektedir. Sübjektif tarafsızlık, mahkeme üyesi hâkimin kişisel tarafsızlığını ifade eder ve aksi sabit oluncaya kadar var sayılır. Objektif tarafsızlık ise mahkeme olarak kişide bırakılan izlenim yani güven verici tarafsız bir görünümdür⁸⁶.

TCK'nın ilga edilen 73/8. maddesinde düzenlenen uzlaşmanın koşullarından biri, failin suçunu kabul etmiş olması idi. Suçunu kabul ederek, uzlaşma teklifini kabul etmiş olan fail bakımından anlaşma sağlanamaması halinde geçilen yargılanma esnasında hâkimin bu ikrardan etkilenme olasılığı bulunmaktaydı. Ancak 5560 sayılı Kanun ile ikrar zorunluluğu yasa metninden çıkarılmıştır. Böylelikle, fail suçu kabul etmeyip sadece sorumluluğu kabul etmekte ve tarafla uzlaşmak istemektedir. Artık uzlaşma kurumu hâkimin tarafsızlığı ilkesine elverişlidir⁸⁷.

Kural olarak hâkimlerin bağımsız ve tarafsız olduğunu kabul etmek gerekir. Çünkü karar veren hâkimin tarafsız ve bağımsız olduğunun denetlenmesi mümkün değildir. Uzlaşma müzakerelerinin gizliliği ile müzakere sırasında yapılan açıklamaların herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada delil olarak kullanılamaz ilkelerine rağmen sırf uzlaşmayı kabul eden fail hakkında hâkimin taraflı düşünmesi yine hâkimin vicdanıyla ve önyargısıyla ilgilidir ve bunun denetimi de mümkün değildir⁸⁸. Bize göre, hâkim tarafsızlığını bir görev bilinciyle bizzat kendisi korumalıdır. Çünkü failin uzlaşma teklifinin kabulünden hâkimin etkilenip etkilenmediğini ölçen herhangi bir kıstas yoktur, olması da mümkün değildir.

G. Makul Sürede Yargılanma Hakkı ve Uzlaştırma

Sanığın, makul süre içerisinde yargılanmayı isteme hakkı vardır (AIHS.m.6/1).

Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir (AY m.141/4). Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları vardır (AY m.19/8, CMK m.91,102). Duruşmaya, ara verilmeksizin devam edilerek hüküm verilir.

⁸⁶ Öztürk, Özbek, Erdem, *a.g.e.*, s.145; Centel, Zafer, 2013, s.140.

⁸⁷ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.91.

⁸⁸ Özgenç, *Mukayeseli Hukukta Uzlaşma*, s.123.

Ancak, zorunlu hâllerde davanın makul sürede sonuçlandırılmasını olanaklı kılacak surette duruşmaya ara verilebilir(CMK m.190).

Makul sürede yargılanma hakkı sadece kovuşturma evresi için değil, muhakemenin her aşaması için geçerlidir. İlgilinin suç işlediği konusunda resmi bir iddia yapılmasıyla makul süre işlemeye başlar ve verilen cezanın kesinleştiği gün sona erer⁸⁹.

AİHM makul sürede yargılamanın amacını, *“Tüm hak arayanlar için geçerli olan bu hükmün amacı, bu kişileri yargılama işlemlerinin sürüncemede kalmasına karşı korumak, özellikle ceza davalarında suçlanan veya herhangi bir nedenle mahkeme kararını bekleyen kişinin, uzun süre davasının nasıl sonuçlanacağı endişesi ile yaşamasını önlemektir.”* şeklinde belirtmiştir⁹⁰.

Bilindiği üzere günümüzde birçok ülkede, muhakemenin yeterince hızlı olmadığından şikâyet edilmekte; muhakemenin kısaltılması ve kolaylaştırılması yönünde çalışmalar yapılmaktadır. Uzlaşma kurumu, mahkemelerin önüne gidecek dava sayısını azaltarak onların daha hızlı çalışmalarını sağlamaktadır⁹¹.

AİHM her olayın özelliğine göre sürenin makul olup olmadığını değerlendirmektedir. Sadece dosyanın kapsamlı olması soruşturma ve kovuşturmanın uzunluğuna sebep olamayacağı gibi mahkemelerdeki iş yükü yoğunluğu yargılamadaki gecikmeyi haklı gösteremez. Makul süreyi, görülen davanın niteliğine ve özelliğine göre en kısa süre olarak kabul etmek gerekir⁹².

H. Silahların Eşitliği İlkesi ve Uzlaştırma

Eşitlik ilkesi, hakkaniyete uygun yargılanma içerisinde “silahların eşitliği ilkesi” olarak karşımıza çıkar. Hak ve yükümlülükler açısından taraflar arasında tam bir eşitlik ve denge, yargılama boyunca sağlanarak korunmalıdır. Tarafların yargılama sırasında çeşitli nedenlerden kaynaklanan (dil, yargılama giderlerini karşılamadaki güçlük vb.) farklılıkları ortaya çıkabilir. Özellikle hukuki dinlenilme hakkı, bu yöndeki engelleri ve doğurduğu eşitsizliği ortadan kaldırmaya çalışır. Silahların eşitliği, eşitlik ilkesi ile hukuki dinlenilme hakkının kesiştiği bölgenin adıdır. Silahların eşitliği ilkesi, hukuki dinlenilme hakkını gerektirir ve usulünce hukuki dinlenilme hakkı uygulandığında silahların eşitliği ilkesini

⁸⁹ Centel, Zafer, 2013, s.141.

⁹⁰ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.92.

⁹¹ Centel, Zafer, 2013,s.142.

⁹² Centel, Zafer, 2013,s.142.

hayata geçirir. Yani, silahların eşitliği, sadece her iki tarafın da aynı şekilde dinlenmelerini değil; hukuki dinlenilme hakkına uygun şekilde dinlenmeleridir⁹³.

Bu ilke AİHS’de yer almayan AİHM tarafından zımni olarak kabul edilen ilkelerdendir.

Tarafların kendi özgür iradeleriyle uzlaştırma işlemlerinin uygulanmasını kabul etmeleri, anlaşmazlığı tarafsız ve bağımsız bir uzlaştırıcı huzurunda serbestçe ifade etmeleri, sürece başka bir kişi, kurum veya kuruluşun etkisinin olmaması ve taraflar tamamen kendi üstün yararları bakımından bu usulü kabul ettikleri gözetildiğinde uzlaştırmanın silahların eşitliği ilkesiyle çelişmediği anlaşılmaktadır⁹⁴.

I. Kamu Davasının Mecburiliği İlkesi ve Uzlaştırma

Suç teşkil eden fiilin işlendiği haberini alan yetkili makamların vakit kaybetmeksizin fiilleri araştırmaya başlaması, bunun sonucunda ceza ve güvenlik tedbiri takibini gerektirecek konularda yeterli deliller toplanarak failin, fiilin ve vakıaların tespit edilmesi, yani dava şartlarını oluşturacak şüphelerin ciddiyetinin gerçekleşmiş olması ve sonunda açılan kamu davasının muhakeme sonuçlanıncaya kadar yürütülmesi kamu davasının mecburiliği ilkesinin aşamalarıdır⁹⁵.

Yukarıdaki açıklamadan yola çıkarak bu ilkenin üç alt başlığa sahip olduğunu söyleyebiliriz:

1. Araştırma Mecburiyeti İlkesi,
2. Kamu Davasını Açma Mecburiyeti İlkesi,
3. Kamu Davasını Yürütme Mecburiyeti İlkesi.

CMK’nın 160/1. maddesi, “*Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hali öğrenir öğrenmez kamu davası açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar.*” şeklinde düzenlenmiştir. Yine CMK’nın 170/1-2. maddesi, “*Kamu davası açma görevi, Cumhuriyet savcısı tarafından yerine getirilir. Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun*

⁹³ Bilgehan Yeşilova, “Yargılamanın Diyalektiği ve Silahların Eşitliği”, *TBBD*, S.86, 2009, s.60.

⁹⁴ Şenli, *a.g.t.*, s.60.

⁹⁵ Öztürk, Özbek, Erdem, *a.g.e.*, s.158.

işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısı, bir iddianame düzenler.” demektedir.

Ceza muhakemesi kanununun bu düzenlemelerinden anlaşılacağı üzere sistemimizde kamu davasının mecburiliği ilkesi benimsenmiştir. Bu sistemde savcı yeterli delile ulaştığı takdirde dava açmak zorundadır. Cumhuriyet savcısının takdir hakkı delillerin yeterli olup olmadığı konusundadır. Bu sistem katı bir şekilde uygulanmamakta, bazı istisnaları bulunmaktadır. Buna örnek olarak Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 171 inci maddesinde belirtilen etkin pişmanlık ve şahsi cezasızlık hallerini örnek olarak verebiliriz. Uzlaştırma da bu istisnalar içerisinde yer almaktadır⁹⁶.

Çoğunluk, uzlaşmanın kamu davasının mecburiliği ilkesine aykırı olduğu görüşünden yanadır. Çünkü kovuşturma makamları sanığın bir edimde bulunması şartıyla mahkûmiyet kararı vermekten vazgeçmektedirler. Bir diğer görüş ise ilkenin uzlaşmayla çelişmediğini ileri sürmektedir. Buna göre ceza muhakemesine neye izin verildiğinden değil, neyin yasak olduğundan yola çıkmak gerektiğini, kanunen yasaklanmamış olanın serbest olacağını, bu açıdan bakıldığında uzlaşmanın ayrıca yasaklanmadığını belirtmektedir⁹⁷.

Hukukumuz bakımından geçerli bulunan mecburilik sisteminin uzlaşma kurumu ile çeliştiği düşünülebilir. Fakat kanun koyucunun kamu yararı gerekçesiyle getirdiği bu istisnanın sistemin katı yapısının sakıncalarını gidermesi bakımından yararlı bulunduğu söylenebilir⁹⁸.

J. Re'sen Araştırma İlkesi ve Uzlaştırma

Re'sen araştırma ilkesi kovuşturma mecburiyeti ilkesinin bir alt başlık ilkesidir.

Suçları takip etmek ve cezalandırmak devlet için bir hak olduğu gibi bir yükümlülüktür. Bu ilke uyarınca, suç işlendiği haberini alan savcılık makamı derhal harekete geçerek soruşturmayı başlatmalı ve ortada işlenmiş bir suçun olup olmadığını araştırarak işin gerçeğini bulmalıdır. Böylelikle kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermelidir(CMK m.160/1).

⁹⁶ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.94.

⁹⁷ Şahin, *a.g.m.*, s.246.

⁹⁸ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.94.

Re'sen araştırma ilkesinin uzlaşma kurumu ile uygunluğu tartışmalıdır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerde bahsedileceği üzere, Alman Hukukundaki uzlaşmada, sanığın daha az ceza alması amaçlandığından sanığın ikrarı sonucunda maddi gerçeğin araştırılmasından vazgeçilmektedir. Böylece mahkemeler gerçeğin ortaya çıkarılması yükümlülüğünden kurtulmakta ve re'sen araştırma ilkesinin gereklerini istisnaen uygulamaktadır.

Bu ilke açısından sorun yaşanmaması için, savcılık uzlaştırma işlemine geçmeden önce kaybolması mümkün olan delilleri toplayarak korumaya almalı, daha sonra kamu davası açmaya yetecek delillerin varlığı halinde uzlaşma teklifi aşamasına geçmelidir. Tam tersi durumda uzlaşma teklifiyle soruşturmadan haberdar olan şüpheli, uzlaşma sürecinde delilleri ortadan kaldırarak teklife olumsuz cevap verebilir. Sonuç olarak, dava açmada ve hüküm kurmada faydalanılacak deliller kalmadığı için, uzlaşma kurumunun kabul edilmiş amacına aykırılık oluşacaktır.

Uzlaşmanın kovuşturma aşamasında gerçekleşmesi halinde mahkeme olayın aslını öğrenmekten vazgeçip re'sen araştırma ilkesini bırakacak⁹⁹, son kanuni değişiklikler uyarınca tarafları savcılık nezdinde kurulan uzlaşma bürolarına gönderecek ve tarafların uzlaştığına dair rapor sunulduğunda sanık hakkında düşme kararı verilecektir. Bu yönüyle uzlaştırma re'sen araştırma ilkesiyle çelişmektedir.

K. Gerçeğin Araştırılması İlkesi ve Uzlaştırma

Ceza muhakemesinin faaliyeti, somut olaya ilişkin olarak devletin cezalandırma hakkının varlığının tespiti için yapılmaktadır. Bunun için her somut olaya göre gerçeğin araştırılması yapılmalıdır¹⁰⁰.

Hukukumuzda da soruşturma ve kovuşturma makamlarınca gerçeğin araştırılması zorunludur. CMK'nın 160/2. maddesi bu ilkeye yer vererek savcının gerçeğin araştırılması için şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplamakla yükümlü olduğunu belirtmiştir. CMK'nın 225. maddesinin 2. fıkrasında yer alan mahkemenin fiilinin nitelendirilmesinde iddia ve savunma ile bağlı olmadığına ilişkin anlatım da bu ilkenin yansımasıdır. Dolayısıyla soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı, kovuşturma aşamasında ise hâkim gerçeği ortaya çıkarmak için kendiliğinden her türlü araştırmayı yapabilir.

⁹⁹ İpek, Parlak, *İçtihatlarla Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma*, s.37-38.

¹⁰⁰ Şahin, *a.g.m.*, s.248.

Bu ilkenin sonucu olarak, mahkeme katılanların iddialarıyla, ileri sürülen delillerle, özellikle sanığın itirafıyla bağlı değildir. Sanığın duruşmaya gelmemesi onun suçlu olduğu sonucunu çıkarmaz. Gerçeğin araştırılması ilkesinin sınırı delil yasaklarıdır¹⁰¹.

Uzlaştırmanın mahiyeti gereği savcı veya hâkim gerçeğe ilişkin araştırma yapamamakta, tarafların usulüne uygun bir şekilde uzlaştıklarını tespit ettikleri takdirde uzlaşma doğrultusunda soruşturmaya veya kovuşturmaya son vererek karar vermektedir. Bu açıdan bakıldığında uzlaştırmanın ilke ile çeliştiği söylenebilir¹⁰².

Ceza yargılamasının amacı gerçeğe ulaşmaktır. Diğer bir amacı ise, sanığın ve mağdurun hak ve menfaatleri gözetilerek suç işlenerek bozulan toplumsal barışı yeniden sağlamaktır. Yargılama sonunda sanığa verilecek ceza ile adalet sağlanmak istenmektedir¹⁰³. Uzlaştırmanın amacı ise, her iki tarafın adaletin tesisi aşamasında etkin katılımı sağlanarak failin mağduriyeti gidermesi karşılığında toplumsal barışın sağlanmasıdır. Bu açıdan bakıldığında uzlaşmanın ve ceza yargılamasının ortak bir amaca sahip olduğu görülür. Burada ortak amaç olan adaletin tesisi için gerçeğin araştırılması ilkesine istisna getirilmektedir¹⁰⁴.

V. UZLAŞTIRMA İLE BENZER KURUMLARIN KARŞILAŞTIRMASI

A. Önödeme

Önödeme, belirli bir ağırlık derecesine ulaşmamış suçlar yönünden, şüpheli veya sanığın rızası ile Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından önerilen belirli bir miktar parayı, belli bir süre içinde devlet hazinesine ödemesi halinde, kamu davasının açılmasını önleyen veya açılmışsa düşürülmesine karar verilmesini sağlayan kurumdur¹⁰⁵.

Hukumuzda dört çeşit önödemenin olduğu söylenebilir. Bunlardan birincisi, kamu davası açılmadan söz konusu olan ön ödemedir. İkincisi, özel kanun hükümler uyarınca işin doğrudan mahkemeye gitmesi ile söz konusu olan ön ödemedir. Üçüncüsü, savcının soruşturma aşamasında eylemin önödeme kapsamında olduğunu fark etmeyerek kamu davasının açılması durumunda söz konusu olan ön ödemedir. Dördüncüsü ise iddianamede

¹⁰¹ Öztürk, Özbek, Erdem, *a.g.e.*, s.153.

¹⁰² Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.95.

¹⁰³ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.95.

¹⁰⁴ Şenli, *a.g.t.*, s.64.

¹⁰⁵ İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 12.bs., Seçkin Yayıncılık, Ankara, Eylül 2016, s.698.

belirtilen suçun vasfı yargılama aşamasında değişerek önödeme kapsamında olduğunun anlaşıldığı durumdur¹⁰⁶.

Önödemenin hukuki niteliği ile ilgili öğretilerde birbirinden farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bir görüşe göre, önödeme yargılamasız cezalandırmanın bir şeklidir. Bu durumda, suç şüphesi altında bulunan kişi rızasıyla ödemeyi kabul ettiğinde soruşturma devam ederken hemen infaz aşamasına geçilmektedir. Diğer bir görüş ise, önödeme devlet ve fail arasındaki bir sulh anlaşması olarak görmektedir. Şüphelinin önödeme kapsamında bulunan eyleminin gerektirdiği belli bir miktarı ödemesi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılmayacaktır. Bir başka görüşe göre, ceza hukukunda olan bir suç önödeme yöntemi ile idari nitelikte suça dönüşmekte ve uygulanan yaptırım da idari nitelik taşımaktadır. Keza önödeme önerisinin hâkim tarafından yapılması durumunda da kurum idari özelliğini kaybetmeyecektir¹⁰⁷.

Türk Ceza Kanunu'nun 75. maddesine göre önödemeye tabi suçlar uzlaşma kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, yalnız adli para cezasını gerektiren veya kanun maddesinde öngörülen hapis cezasının yukarı sınırı altı ayı aşmayan suçlar olarak belirlenmiştir. 24.11.2016 tarihli ve 6763 sayılı Kanununun 12. maddesi ile üç aylık süre altı ay olarak değiştirilmiştir. Görüleceği üzere öncelik uzlaştırma hükümlerine verildiğinden her iki kurumun aynı anda uygulanma ihtimali yoktur.

Bu hüküm bazı yazarlarca, uzlaştırma kapsamındaki suç yönünden yürütülen uzlaştırmaların sonucu ne olursa olsun artık ön ödeme kurumuna başvurulamaz şeklinde yorumlanmaktadır. Burada uygulanacak iki kurumdan birini seçme yetkisi uyuşmazlığın taraflarının ve resmi makamların takdirine bırakılmamıştır. Önödemeye gidilebilecek suçlar fiilen uygulansın veya uygulanmasın, uzlaştırma kurumunun uygulama alanı dışındaki suçlardır. Dolayısıyla uzlaştırma kurumunun işletilemediği durumlarda, yasal engel nedeniyle, diğer koşulların varlığına rağmen, ön ödeme kurumu işletilemeyecektir¹⁰⁸.

Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre, burada amaç önödeme kurumunu yasaklamak değil, daha lehe bir kurum olan uzlaştırmaya öncelik verilerek eğer uzlaştırma mümkün ise uygulanmasını sağlamaktır. Her iki kurum uyuşmazlıkların giderilmesi için getirilen birer çare ise uzlaştırmaların başarısız olması halinde önödemenin yasaklanması

¹⁰⁶ Özgenç, *Mukayeseli Hukukta Uzlaşma*, s.249.

¹⁰⁷ Özgenç, *Genel Hükümler*, s.699; Özgenç, *Mukayeseli Hukukta Uzlaşma*, s.250.

¹⁰⁸ Ünver, Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.731; Yener Ünver, Hakan Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt 2*, 6.bs., Adalet Yayınevi, Ankara, 2012, s.308.

mantıklı değildir. Amaç, uyuşmazlığın mahkeme önüne gelmesinin engellenerek iş yükünün azaltılmasıdır. Uzlaştırma neticelendirilemediğinde uyuşmazlığın soruşturma evresinde sonlandırılması amacıyla önödeme uygulanmalıdır.¹⁰⁹

Mağdurun zararının giderilmesi hususunda önödeme ve uzlaşma birbirinden ayrılmaktadır. Önödemede, failin devlete yaptığı ödeme bir ceza yaptırımı niteliğindedir; uzlaşmada mağdura yapılan ödeme tazminat niteliğindedir. Önödemede, mağdurun zararının giderilmesi amacı bulunmamaktadır¹¹⁰.

Her iki kurumda da şüpheli, alması muhtemel cezadan kurtulmayı amaçlayarak suç teşkil eden eyleminden dolayı bir miktar para öder. Uzlaşma kurumunda mağdura ödenecek miktar failin de katılımıyla belirlenirken; önödeme de devlete ödenecek miktarın belirlenmesinde pazarlık yapılmamaktadır. Uzlaştırma kurumunda önödemeden farklı olarak fail mağdura para ödemek dışında başka edimlerle de yükümlü tutulabilir.

Uzlaştırmada mağdur veya suçtan zarar görenin özel hukuku ilgilendiren tazminat hakkı son bulur ve yalnızca anlaşmada kararlaştırılan edim talep edilir. Önödeme, özel hukuku ilgilendiren uyuşmazlıkla ilgilenmez¹¹¹.

Önödemenin uzlaşma ile benzer amaçlar taşıdığı da görülmektedir. Her iki kurumun da amacı, hafif suçlar bakımından yargılama yapılmamasını sağlayarak mahkemelerin iş yükünü azaltmak, failin suçlu olarak damgalanmasını önleyerek itibarını, iş ilişkilerini ve aile hayatını korumaktır¹¹².

Uzlaştırmada olduğu gibi önödeme de failin para cezasını ödemesi koşuluyla soruşturma aşamasında kovuşturmayaya yer olmadığına; kovuşturma aşamasında düşme kararı verilir.

Önödemeye ilişkin yapılan tespitler şunlardır¹¹³:

- Önödeme hiçbir şekilde pişmanlığa dayanmaz,

¹⁰⁹ Veli Özer Özbek, v.d., *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 11. bs., Seçkin Yayınları, Ankara, Eylül 2018, s.850.

¹¹⁰ Soygüt, *a.g.t.*, s. 109.

¹¹¹ Erdal Yerdelen, *Uzlaştırmanın Esasları*, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, Yayına Hazırlayan: Mustafa Özbek, Orhan Cuni ve Merve Özcan, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, Ocak 2018, s.28.

¹¹² Soygüt, *a.g.t.*, s.107.

¹¹³ Veli Özer Özbek, *Önödeme*, Ceza Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri Sempozyumu, Rize 18-20 Mayıs 2017, Ankara, 2018, s.87.

- Kişinin gelecekte tekrar suç işlemeyeceği yönünde kanaat oluşması aranmaz,
- Önödemededen faydalanan şüpheli veya sanık hakkında herhangi bir ıslah tedbiri uygulanmaz,
- Bireyselleştirme özelliği içermez, sadece işlendiği iddia olunan suçun yaptırımına odaklanır,
- Müsadere dışında, diğer güvenlik tedbirlerinin uygulanmasına imkân vermez,
- Onarıcı adalete hizmet etmez; diğer bir ifadeyle mağdura verilen zararın tazminini önemsemez,
- Bir kişi defalarca bu kapsamda yer alan suçları işleyerek her defasında önödemededen istifade edebilir.

B. Etkin Pişmanlık

Suçun işlenmesinden sonra meydana gelen haksızlığın, failin pişmanlık duyarak gidermesi durumuna, bazı suç tipleri açısından ceza indirim sebebi olarak öngörülmüştür¹¹⁴.

Etkin pişmanlık, suçun bütün unsurlarıyla tamamlanmasından sonra failin pişmanlık gösteren hareketleri dolayısıyla, faile ceza verilmemesini veya cezasında indirim yapılmasını ifade eden kurumdur¹¹⁵. Bir diğer tanımıyla, suç olayını meydana getirebilmek için yeterli ve gerekli hareketlerin tamamlanmasından sonra neticenin önlenmesi çabasıdır¹¹⁶.

Etkin pişmanlık genel hükümler kısmında düzenlenmemiştir. Bu nedenle etkin pişmanlık hükümleri sadece düzenlendikleri suçlar bakımından cezayı kaldırarak veya cezada indirim yapılmasını gerektirecektir.

TCK'da etkin pişmanlık bazı suçlar bakımından cezayı kaldıran veya cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebep olarak kabul edilmiştir¹¹⁷.

5560 sayılı Kanunla CMK'nın 253. maddesine eklenen fıkra ile soruşturulması veya kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen

¹¹⁴ Veli Kafes, "Ceza Hukukunda Mağdurun Zararının Giderilmesi", *AÜHFD*, 60(1), 2011, s.129.

¹¹⁵ Hakan Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 20.bs., Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s.529.

¹¹⁶ Soygüt, *a.g.t.*, s.117.

¹¹⁷ Özgenç, *Genel Hükümler*, s.643.

suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemiyordu. Buna göre etkin pişmanlık hükümleri içeren hırsızlık, mala zarar verme, karşılıksız yararlanma, güveni kötüye kullanma, hileli iflas ve taksirli iflas gibi malvarlığına karşı suçlarda uzlaştırma uygulanamıyordu. Dünyada en çok uygulanan ve mağdurun zararının tamamen giderilmesi imkânı olan bu suçların uzlaştırma kapsamı dışında olması ise eleştiriliyordu¹¹⁸. 24.11.2016 tarihli ve 6763 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle ilgili fıkrada yer alan “etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile” ibaresi madde metninden çıkartılarak uzlaştırma sürecinin başlatılmasına engel hüküm kaldırıldı.

Etkin pişmanlığın uzlaştırmayla ortak yönü, mağdurun zararının giderilmesini amaçlamasıdır. Ayrılan en temel yönü ise, onarıcı adalet yerine tazmin edici adalet anlayışına uygun oluşudur. Etkin pişmanlık kurumunda mağdurun iradesi aranmamakta, suçla beraber taraflar arasında bozulan ilişkilerin onarılması amaçlanmamaktadır¹¹⁹. Zararın kısmen tazmini durumunda, etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması TCK'nın 168/4. maddesi gereğince mağdurun rızasına bağlıdır. Bunun dışında koşullar olduğu takdirde etkin pişmanlık hükümleri re'sen uygulanacakken, uzlaştırmada taraf iradeleri üstünlüğünü koruyacaktır¹²⁰.

Uzlaştırma, etkin pişmanlıkta olduğu gibi eski durumun onarılmasıyla haksızlığın giderilmesi aracı değildir. Uzlaştırmanın hedefi, daha kapsamlı bir şekilde taraflar arasındaki ilişkiyi onarmaktır. Yani uzlaştırmada zararın giderilmesi bir araçtır. Tazmin, geçmişe yönelik olmaktan kurtularak, taraflar arasındaki ilişkinin güçlenmesine hizmet etmektedir¹²¹.

Uzlaştırma sürecine fail ve mağdur aktif katılımlarıyla süreci yönlendirebilirken, etkin pişmanlık kurumunda tarafların hareket özgürlüğü oldukça sınırlıdır¹²².

C. Adli Kontrol

Tutuklama ile ulaşılmak istenen failin kaçmasını veya delilleri karartmasını engelleme gibi amaçlara, daha hafif bir tedbirle ulaşılabilecek hallerde, tutuklama kararı

¹¹⁸ Esra Alan Akcan, “Ceza Hukukunda Mağdurun Korunmasına İlişkin Düzenlemeler”, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan, *DEÜHFD*, C.16, S.2014, 2015, s.3962; Özgenç, *Mukayeseli Hukukta Uzlaşma*, s.265-266; Çetintürk. *a.g.e.*, s.405.

¹¹⁹ Çetintürk. *a.g.e.*, s.404.

¹²⁰ Soygüt, *a.g.t.*, s.114.

¹²¹ Çetintürk. *a.g.e.*, s.405.

¹²² Özgenç, *Mukayeseli Hukukta Uzlaşma*, s.266.

verilmemesi ölçülülük ilkesinin gereğidir. Adli kontrol, kişi özgürlüğüne ağır bir şekilde müdahale eden tutuklama koruma tedbiri yerine seçenек bir koruma tedbiridir¹²³.

Adli kontrol ile şüpheli veya sanık, Kanun'da gösterilen bir veya birden fazla yükümlülüklerle tabi tutulabilir(CMK m.109/3).

Bu yükümlülüklerden biri de “Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim tarafından miktarı ve ödeme süresi belirlenecek parayı suç mağdurunun haklarını güvence altına almak üzere aynı ve kişisel güvenceye bağlamak” olarak belirlenmiştir. Bu yol, suçtan kaynaklanan zararların giderilmesini teminat altına almayı ve eski hale getirmeyi amaçlar(CMK m.113/1). CMK'nın 114/1. maddesindeki, “Hâkim, mahkeme veya Cumhuriyet savcısı, şüpheli veya sanığın rızasıyla güvencenin mağdurun haklarını karşılayan veya nafaka borcuna ilişkin bulunan kısımlarının, istedikleri takdirde, mağdura veya nafaka alacaklılarına verilmesini emredebilir.” şeklindeki düzenleme şüpheli veya sanığın rızası ile güvencenin verilmesine ilişkindir. Şüpheli veya sanığın rızası olmadan güvencenin verilmesi hali CMK'nın 114/2. maddesinde, “Soruşturma ve kovuşturmanın konusunu oluşturan olaylar nedeniyle, mağdur veya nafaka alacaklısı lehinde bir yargı kararı verilmiş ise, şüpheli veya sanığın rızası olmasa da ödemenin yapılması emredilebilir” şeklinde düzenlenmiştir. Adli kontrol kurumunun güvencenin verilmesine yönelik tedbiri, uzlaştırmanın failin zararı gidererek mağdurun koruması amacına hizmet etmektedir¹²⁴.

Uzlaştırma ve adli kontrol hukuki nitelikleri, usulleri ve sonuçları bakımından farklılık gösterse de alternatif olmaları yönünden benzerlik gösteren kurumlardır. Adli kontrol tutuklamaya seçenек bir koruma tedbiri iken; uzlaştırma yargılamaya seçenек bir uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Adli kontrol soruşturma aşamasında savcının talebi ve sulh ceza hâkiminin kararıyla, CMK'nın 100. maddesi uyarınca tutuklamayı gerektiren hallerde uygulanırken; uzlaştırma tarafların bir araya gelerek anlaştıkları hususunun savcı veya hâkimin onaylamasıyla sonuç doğurur¹²⁵.

Ç. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi

Suç işlemiş fail hakkında kamu davasını açılmasını gerektirecek yeterli şüphe mevcut iken failin kişiliği, üzerine atılı suçun önemi ve birtakım koşulların varlığı halinde

¹²³ Bahri Öztürk, v.d., *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 12. bs., Seçkin Yayıncılık, Ankara, Eylül 2018, s.486.

¹²⁴ Özgenç, *Mukayeseli Hukukta Uzlaşma*, s.262.

¹²⁵ Soygüt, *a.g.t.*, s.112.

belirlenecek süre boyunca göstereceği iyi hâli dikkate alınarak açılması gereken davadan vazgeçilmesidir¹²⁶.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumu, maslahata uygunluk(takdirilik, ihtiyarilik) ilkesinin bir sonucudur. Bu ilkenin yer aldığı kanunlarda, savcı soruşturma evresi sonucunda failin suçu işlediğini gösteren yeterli delili toplamış ise de iddianame düzenlemede yarar görmeyerek kamu davasını açmayabilir¹²⁷.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi iki durumda mümkündür. Bunlardan ilki CMK m.253/19 uyarınca, şüphelinin ediminin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde 171 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmesidir. Bu karardan sonra uzlaşmanın gerekleri yerine getirilmezse kamu davası açılır.

Bir diğer durum ise, CMK m.171 gereğince, 253. maddenin 19. fıkrası hükümleri saklı kalmak üzere, Cumhuriyet savcısı, soruşturulması veya kovuşturulması şikâyete bağlı olup, üst sınırı bir yıl ve daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen, Kanun'un aradığı dört farklı koşulun gerçekleşmesi halinde, kamu davasının açılmasını beş yıl boyunca erteleyebilir.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilebilmesi için, uzlaşmaya ilişkin hükümler saklı kalmak üzere CMK'nın 171. maddesinde belirtilen şartların bir arada bulunması gerekir. Bu şartlar, a) Şüphelinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezası ile mahkûm olmamış bulunması, b) Yapılan soruşturmanın, kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini vermesi, c) Kamu davası açılmasının ertelenmesinin, şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması, d) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi gerekir.

Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmediği takdirde, kovuşturmaya yer olmadığına karar verilir. Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmesi halinde kamu davası açılır. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez(CMK m.171/4).

¹²⁶Esra Alan Akcan, *Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi*, Ceza Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri Sempozyumu, Rize 18-20 Mayıs 2017, Ankara, 2018, s.103.

¹²⁷ Akcan, *a.g.e.*, s.102.

Belirtildiği üzere kamu davasının açılmasının ertelenmesinin şartlarından biri CMK'nın 171. maddesinin 3. fıkrasında “suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi” olarak gösterilmiştir. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumunun mağdurun korunmasına sağladığı katkı, uzlaştırma ile benzerlik göstermektedir¹²⁸.

Şüpheli eğer suçsuz olduğuna inanıyorsa ve beraat etmek istiyorsa suçla birlikte oluşan zararı gidermeyerek hakkında kamu davasının açılmasını isteyebilir. Bununla birlikte şüpheli, suçu işlemiş olsa bile, savcının yeterli delillere ulaşmadığı düşüncesine kapılarak, ertelenme kararı için gerekli koşulları yerine getirmeyebilir. Mağdurun uğramış olduğu zararın giderimi şüphelinin kabulüne bırakılmış olması söz konusu amacın gerçekleşmesinde yetersiz kalacaktır¹²⁹.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumu, mahkemelerin iş yükünü azaltması, hâkimlerin nitelikli dosyalara daha fazla vakit ayırabilmesine olanak vermesi, şüpheliyi kovuşturma aşamasından ve ceza alma tehdidinden uzak tutması, failin ıslahını sağlaması ve toplum içinde damgalanmasını önlemesi gibi amaçları onarıcı adalet anlayışına hizmet etmektedir¹³⁰.

Kanun uzlaştırma ile kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumlarının uygulamasında bir sıralama gözetmiştir. Suç oluşturan eylem eğer uzlaştırma kapsamında ise, önce uzlaştırma usulü uygulanacak, sonuç alınamadığı takdirde ertelenme kararı için gerekli şartların varlığı araştırılacaktır.

Uzlaştırma ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi birtakım koşullara bağlıdır. Ancak uzlaştırmada tarafların iradesine önem verilirken, kamu davasının açılmasının ertelenmesinde kanuni sınırlar çerçevesinde savcının takdiri ön plandadır¹³¹.

Uzlaştırma ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumları sonuçları itibariyle birbirlerine benzemektedir. Uzlaştırmada olduğu gibi, şüpheli erteleme süresi içinde yeniden suç işlememesi halinde hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar

¹²⁸ Özgenç, *Mukayeseli Hukukta Uzlaşma*, s. 268.

¹²⁹ Mahmut Kaplan, “Onarıcı Adalet ve Türk Ceza Hukukuna Yansımaları”, *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.5, S.1, Haziran 2015, s.78

¹³⁰ Akcan, *a.g.e.*, s.102-103.

¹³¹ Soygüt, *a.g.t.*, s.115.

verilir. Ancak kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumunda uzlaştırmada olmayan iyi halle geçirilmesi gereken bir deneme süresi mevcuttur¹³².

D. Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması

Hükümün açıklanmasının geri bırakılması, yargılaması yapılan sanık hakkında verilecek hüküm belli şartlar dâhilinde ileri bırakılmasıdır. Bu şekilde sanık hakkında kurulan mahkûmiyet hükmü hukuki sonuç doğurmaz(CMK m.231/5). Hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararı nihai bir karar olmayıp yargılamanın durmasına yol açar¹³³.

Hükümün açıklanmasının geri bırakılması kurumu CMK'nın 231'inci maddesinde düzenlenmiştir. Hükümün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için mahkemece, sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan cezanın, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adlî para cezası olması gerekmektedir.

Ayrıca bu kararın verilebilmesi için gerekli olan diğer şartlar CMK'nın 231/6. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre: a) Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması, b) Mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması, c) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi, d) Sanığın hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını kabul etmesi gerekir.

CMK'nın 254. maddesinin 2. fıkrasında mahkeme tarafından uzlaştırma yöntemi anlatılmıştır. Buna göre uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkeme, uzlaşma sonucunda sanığın edimini def'aten yerine getirmesi halinde, davanın düşmesine karar verecektir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksitli bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde; sanık hakkında, 231 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, hükümün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Geri bırakma süresince zamanaşımı işlemez. Hükümün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, mahkeme tarafından, 231 inci maddenin on birinci fıkrasındaki şartlar aranmaksızın, hüküm açıklanır.

¹³² Özgenç, *Mukayeseli Hukukta Uzlaşma*, s. 268.

¹³³ Vahit Bıçak, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 4.bs., Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ekim 2018, s.780.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi halinde sanık, beş yıl süreyle denetime tabi tutulur. Denetim süresi içinde, kişi hakkında kasıtlı bir suç nedeniyle bir daha hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilemez(CMK m.231/8).

Belirtildiği üzere hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı için gereken şartlarından biri “suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi” dir. CMK m.231/9. maddesine göre sanık, mağdura veya kamuya verdiği zararı denetim süresince aylık taksitler halinde ödemek suretiyle tamamen gidermesi koşuluyla da hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilecektir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun mağdurun korunmasına sağladığı katkı, uzlaştırma ile benzerlik göstermektedir.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu 03.02.2009 tarihli ve 2008/11-250 Esas 2009/13 Karar sayılı kararında¹³⁴, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun uygulanma koşullarından olan suçtan doğan zararın giderilmesi konusuna bir açıklama getirmiştir. Bu kararlar sanığın tazminle yükümlü olduğu zarar, sadece suçtan doğan maddi zararlar sınırlandırılmıştır. Hâlbuki fail uzlaştırmadan yararlanmak istiyorsa, işlemiş olduğu suç nedeniyle mağdurun uğradığı maddi ve manevi zararının tamamını veya bunun büyük bir kısmını ödemesi gerekir¹³⁵.

Uzlaştırmada olduğu gibi hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu da bazı şartlara tabidir. Yine sanık uzlaştırmada olduğu gibi önemli roller üstlenmiştir¹³⁶.

¹³⁴ “Zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle giderilmesinden, anlaşılması gereken hususlar nelerdir, manevi zararlar bu kapsama dâhil midir, zarar konusunda mahkemece herhangi bir araştırma yapılmasına gerek bulunmakta mı, bulunmakta ise bu araştırmanın kapsamı nasıl belirlenmelidir? Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının objektif koşullarından birisi de suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tamamen giderilmesidir. **Burada, uğranılan zararlardan kast edilen maddi zararlar olup, manevi zararlar bu kapsamda değerlendirilmemelidir.** Maddi zararın bizzat sanık tarafından yerine getirilmesi gerekmeyip, sanık adına onun bilgisi ve rızası tahtında üçüncü kişiler tarafından da tazmin, aynen iade veya eski hale getirme suretiyle giderilmesi de olanaklıdır. Ancak, herhangi bir zararın doğmadığı veya zarar doğurmaya elverişli bulunmayan suçlar yönünden bu koşul aranmayacaktır. Örneğin, 6136 sayılı Yasanın 13. maddesine aykırılık halinde, herhangi bir zarar bulunmadığından zararın giderimi koşulu aranmaz. **Zararın belirlenmesinde hâkim, ceza yargılamasında şahsi hak davasına yer verilmediği gerçeğini de göz önünde bulundurma koşuluyla, kanaat verici basit bir araştırma yapmalı, hukuk hâkimi gibi gerçek zararı tam anlamıyla saptamaya çalışmamalıdır.** Zirâ, 5271 sayılı Yasanın 231. maddesindeki düzenleme, kişinin ileride hukuk mahkemesinde şahsi hak davası açmasına ve giderilmediğini düşündüğü gerçek zararının saptanarak kalan kısmına da hükmedilmesini isteme yönünden bir engel oluşturmamaktadır.” (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, erişim:11.10.2019).

¹³⁵ Ahmet Sezer, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Soruşturulması Ve Kovuşturulması Şikâyete Bağlı Suçlar ve Uzlaşma”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C.1, S.2, Ekim 2006, s.52.

¹³⁶ Özgenç, *Mukayeseli Hukukta Uzlaşma*, s.271.

Uzlaştırma ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu zorunlu değil iradidir. Sanık kabul etmediği sürece hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilemeyecek; yine uzlaşmayı kabul etmeyen fail için uzlaştırma süreci başlamayacaktır.

Her ne kadar sanığın kabulü halinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması verilebiliyor ise de; bu husus tarafların anlaşığı anlamına gelmeyecektir. Sanık sadece yargılama konusundaki hakkını ifade etmektedir. Uzlaştırmada ise tarafların anlaşması ana unsurdur¹³⁷.

Uzlaştırmada mağdurun sürece ve edimin belirlenmesinde etkili bir rolü varken; hükmün açıklanmasının geri bırakılması bakımından mağdurun Kanun'un belirlediği çözüm yöntemlerini kabulden başka bir rolü yoktur. Yine hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunda uzlaştırmada olmayan iyi halle geçirilmesi gereken bir deneme süresi mevcuttur¹³⁸.

Kanun, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilecek uzlaştırma kapsamındaki suç için, önce uzlaştırmaya ilişkin hükümlerin uygulanmasını takdir etmiştir.

E. Arabuluculuk

Arabuluculuk, uyuşmazlıkların tarafsız bir üçüncü kişi yardımı ile istek üzerine çözümlenmesi usulüdür. Bu anlamda esas olan gönüllülüktür. Taraflar bir arabulucu yardımı ile uzlaşma isteklerini ortaya koyarak anlaşmaya çalışırlar. Arabulucu, yalnızca taraflara yardımcı olan tarafsız bir üçüncü kişi konumundadır. Arabulucunun tarafları zorlayan bir karar vermesi veya hâkim gibi çözüm önermesi beklenmez, aksine arabulucu önerileriyle tarafların kendilerinin çözüme ulaşmasına yardımcı olur¹³⁹.

Doktrinde arabuluculuk, bir uyuşmazlığın çözüm şekli hakkında kazancı olmayan ve uyuşmazlıkla ilgili zorlama yetkisi bulunmayan tarafsız bir üçüncü kişinin, ihtilafli taraflar arasındaki müzakereyi kolaylaştıran çözüm yolur olarak tanımlanmıştır¹⁴⁰.

¹³⁷ Yerdelen, *Uzlaştırmanın Esasları*, s.29.

¹³⁸ Özgenç, *Mukayeseli Hukukta Uzlaşma*, s.272.

¹³⁹ İbrahim Özbay, "Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri", *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.X, S.3-4, 2006, s.465.

¹⁴⁰ Raif Bıkmaz, *Uzlaştırma: Ceza Yargılamasında Alternatif Çözümler*, Simya Yayınları, İstanbul, Şubat 2018, s.44.

Bu yöntemde amaç, tarafların memnuniyeti sağlanarak uyuşmazlığın mahkeme dışında çözüme kavuşturulmasıdır. Bu süreçte sonuca karar verecek olan arabulucu değil, taraflardır. Genellikle taraflar, koşullarına en uygun anlaşmayı sağlamak isteyecektir¹⁴¹.

Arabulucu uzlaştırmacıya göre daha bağımsız olup uyuşmazlığın son aşamasında aktif bir rol üstlenerek müzakerelere katılır, taraflara tavsiyelerde bulunarak uyuşmazlığın çözümüne katkı sağlar ve tarafların kendi kendilerine çözüm bulmalarına yardımcı olur. Ayrıca arabuluculuk, genel anlamda uzlaştırma aşamasını da kapsar¹⁴².

Arabuluculuk yöntemi hukuk uyuşmazlıklarında, özellikle tazminat ve iş hukuku uyuşmazlıklarında başvurulurken, uzlaştırma ceza uyuşmazlıklarında uygulanabilmektedir. Bununla birlikte arabuluculuk siciline kayıtlı bir arabulucunun, uzlaştırma siciline kayıt olmadan uzlaştırma faaliyetinde bulunamayacağı gibi aynı durum bir uzlaştırmacı için de geçerlidir¹⁴³.

Her iki kurum, taraflar arasındaki anlaşmazlığı sona erdirmek için çaba harcaması, arabulucu ve uzlaştırmacının tarafları zorlama yetkilerinin olmaması, çözümün tarafları bağlamaması ve çözümün yalnızca tarafların anlaşmasıyla mümkün olması bakımından ortak özelliklere sahiptir¹⁴⁴.

¹⁴¹ Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.54.

¹⁴² Özbay, *a.g.m.*, 466.

¹⁴³ Bıkmaç, *a.g.e.*, s.45.

¹⁴⁴ Özbay, *a.g.m.*, 466.

İKİNCİ BÖLÜM

YABANCI BAZI HUKUK SİSTEMLERİNDE UZLAŞTIRMA KURUMU, MEVZUATIMIZDA UZLAŞTIRMANIN DÜZENLENME BİÇİMİ, UZLAŞTIRMANIN KOŞULLARI

I. YABANCI BAZI HUKUK SİSTEMLERİNDE UZLAŞTIRMA KURUMU

Mağdurun korunmasını sağlamak için çözüm yolları aranmakta ve uygulanmaktadır. Bunlar: **(a)** Para cezaları ve müsadere edilen eşyalarla kaynağı sağlanacak tazminat ve para kasası sistemi, (Hollanda, Norveç, İsveç, İngiltere, Danimarka), **(b)** Tazminat ödendiğinde tamamen veya kısmen cezada indirim yapılması, **(c)** Hafifletici nedenler, cezanın ertelenmesi veya yasaklanan hakların iadesini gibi kanuni lütufların tazminatın ödenmiş olması koşuluna bağlanması (İtalya, İspanya, Arjantin, Küba, Meksika, Peru, Uruguay, Venezüella), **(d)** Ağır cezalı suçlarda suçlunun zararı karşılayamayacağı anlaşıldığında para cezasının, müsadere edilen eşya ve değerlerin mağdura tahsis edilmesi (İsviçre ve İskandinav ülkeleri), **(e)** Suç ortaklarının zararın giderilmesinde müteselsil sorumluluğu (Fransa, Belçika ve Finlandiya), **(f)** Suçlunun hem para cezasını hem de tazminatı ödeme gücü yoksa tazminatın “imtiyazlı alacak” sayılması, (İspanya, Yunanistan, Lüksemburg), **(g)** Hükümden önce zararların giderilmesi ya da giderilmeye çalışılmasının pişmanlığın ifadesi sayılarak kanuni hafifletici neden olarak benimsenmesi (Avusturya, Danimarka, İspanya, İzlanda, İtalya, Portekiz, İsviçre), **(h)** Suçlunun zararı karşılaması için zorunlu olarak çalıştırılması, cezaevi atölyesindeki kazancının bir kısmının zararın giderilmesinde kullanılması (Fransa, Danimarka), **(ı)** Mala karşı suçlarda zorunlu sigorta sistemi örnek olarak gösterilebilir. Zararın karşılanması (borç) için hapis usulü ise hemen her ülkede terk edilmiştir¹⁴⁵.

Mağdurun korunmasına hizmet eden uzlaştırma kurumu, 1970’lerde Kanada ve Amerika Birleşik Devletlerindeki ilk uygulamalarından sonra, 1980’lerin başında

¹⁴⁵ Kafes, *a.g.m.*, s.101-102.

Avrupa'da yayılmaya başlamıştır. 1970'lerin sonunda uzlaştırma programları çok az iken, bugün Kuzey Amerika ve Avrupa'da 1000'in üzerinde uzlaştırma programı vardır¹⁴⁶.

Adları ne olursa olsun esasta birbirlerine oldukça benzeyen bu programların temel özellikleri, özel görüşmelerle mağdur ve faili toplantıya hazırlayarak, tarafları eğitilmiş bir uzlaştırıcı huzurunda yüz yüze görüşmelerini imkân tanımaktır¹⁴⁷.

Yakın zamana kadar kovuşturma evresinde uzlaşma, Anglo-Amerikan hukuk sisteminin geçerli tipik bir uygulaması iken, son zamanlarda kovuşturma mecburiyeti ilkesinin geçerli olduğu¹⁴⁸ Kıta Avrupası ülkeleri de mevzuatlarında açıkça uzlaşmaya yer vermektedir. Bunun iki temel nedeninden bahsedilebilir. İlki, ceza uyuşmazlıklarının adli teşkilatın üstesinden gelemeyeceği ölçüde artması dolayısıyla, ceza muhakemesinin basitleştirilmesi arayışıdır. İkincisi, daha modern, demokratik-liberal anlayışı yansıtan taraf muhakemesi ilkesine yönelerek şimdiye kadar geçerli olan katı yöntemlerden uzaklaşmaktır¹⁴⁹.

Avrupa ülkelerinin büyük çoğunluğunda uzlaştırma hükümleri hem yetişkinler hem de çocuklar bakımından uygulanmaktadır. Ancak bunların yasal çerçevede düzenlenme biçimleri, kapsamaları ve gelişimleri birbirlerinden farklılık göstermektedir. Uzlaştırma adı her zaman yasal düzenlemelerde açıkça yer almamaktadır. Onun yerine *barışma*, *zararın giderilmesi* ve *mağdura yönelik sorumluluğun üstlenilmesi* olarak ifade edilebilmektedir. Uzlaştırma uygulamaları mağdur ve fail merkezli olmaları bakımından da farklılık göstermektedir. Anglo-Saxson ülkelerinin uzlaştırma uygulamaları mağdur merkezli iken; Kıta Avrupası'nda genellikle fail merkezli uygulama söz konusudur. Uzlaştırma uygulamalarının mali kaynakları bazı ülkelerde merkezi hükümet tarafından, bazı ülkelerde yerel yönetimler tarafından ve bazı ülkelerde karma bir yapı göstererek sağlanmaktadır. Yine bazı ülkelerde çeşitli yardım kuruluşlarından mali yardım alınmaktadır¹⁵⁰.

¹⁴⁶ Çetintürk, *a.g.e.*, s.249.

¹⁴⁷ Mustafa Özbek, "Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları", *AÜHFD*, C.56, S.4, 2007, s.132.

¹⁴⁸ Çetintürk, *a.g.e.*, s.251: "Uzlaştırma uygulamalarına başlamanın ve geliştirmenin en iyi yolu bu uygulamalara pilot projeler şeklinde başlanması olduğu kabul edilmektedir. Çünkü ceza adalet sisteminde yeni ve alışık olunmadık usullerin benimsemesi ve gelişmesi kolay olmamaktadır. Yukarıda belirttiğimiz Anglo-Saxson ülkelerinin ceza adaleti makamlarına oldukça geniş takdir hakkı veren (maslahata uygunluk ilkesi veya takdirlilik ilkesi) yapısı, bu pilot projelerin bu ülkelerde uygulanmasını oldukça kolaylaştırmaktadır. Ancak genellikle kanunilik ilkesi ve kovuşturma mecburiyeti ilkelerinin egemen olduğu Kıta Avrupa ülkelerinde, ceza takibatını sona erdirebilmek için açık bir yasal hükmün bulundurulması şeklindeki zorunluluk, onarıcı adalet uygulamalarına ilişkin pilot projelerin gerçekleştirilmesini zorlaştırmaktadır."

¹⁴⁹ Şahin, *a.g.m.*, s.263-264; Şahin, *a.g.e.*, s.782.

¹⁵⁰ Çetintürk, *a.g.e.*, s.253-254.

A. Alman Hukuku

Alman hukuk sistemi, kanunilik prensibine önem veren Kıta Avrupası sistemine dayanmaktadır. Dolayısıyla herhangi bir idari veya yargı merciinin, bir yetkiyi kullanabilmesi için, o yetkinin kanunda açıkça yer alması gerekir. Özellikle ceza hukukuyla ilgili kurumlar, açık kanuni dayanaklara sahip olmalıdır. 1990 yılında Alman Çocuk Adalet Kanunu'nda yapılan değişikliklerle, Almanya'da ilk olarak çocuklar bakımından uzlaştırma düzenlenmiştir. Almanya'da uzlaştırmanın kanuni dayanakları Çocuk Adalet Kanununun 10, 15, 45 ve 47. maddelerinde, Ceza Kanununun 46/a maddesinde ve Ceza Muhakemesi Kanununun 153, 153/a, 155/a ve 155/b maddelerinde yer almaktadır. Ayrıca hem Federal hem de eyalet seviyesinde uzlaştırma uygulamalarını düzenleyen kurullar da bulunmaktadır¹⁵¹.

Yetişkinler bakımından da uzlaştırmaya açıkça atıf yapılmış ve Ceza Muhakemesi Kanununun 153. maddesine göre 21 yaşından ve bazı durumlarda da 18 yaşından büyükler hakkında ceza muhakemesinin sona erdirilmesine izin verilmiştir. Bu hüküm, başarılı bir uzlaştırma sonrasında fail tarafından işlenen suçun az tehlikeli olduğu ve ceza kovuşturulmasına devam etmekte hiçbir kamu yararının bulunmadığı durumlarda, mahkemenin kabulü ile hatta mahkemenin kabulü de aranmadan savcılık kovuşturma yapmaktan vazgeçerek dosyayı takipsizlik kararı ile kapatabilir¹⁵².

Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 380. maddesinde "barıştırma teşebbüsü" başlığı altında bulunan düzenlemeye göre, konut dokunulmazlığının ihlali, mektup gizliliğinin ihlali, hakaret, müessir fiil, tehdit ve mala zarar verme suçlarından şahsi dava açılması için öncelikle ilgili makam tarafından barıştırmaya teşebbüs edilmesi ve bu teşebbüsün başarısız olması şarttır. Barıştırma makamı Almanya'nın kuzey eyaletlerinde hakemler, güney eyaletlerinde ise belediye başkanları ya da muhtarlıklardır. Barıştırma teşebbüsü masraf için avans ödenmesi şartına bağlanabilmektedir¹⁵³.

Alman Ceza Kanunu'nun 'Fail Mağdur Arasında Arabuluculuk, Verilen Zararın Tazmini' başlıklı 46/a maddesi:

¹⁵¹ Çetintürk, *a.g.e.*, s.255; Bıkmaz, *a.g.e.*, s.38.

¹⁵² Dieter Dölling, *İşlenen Suç Nedeniyle, Suç Failleri ve Mağdurları Arasında Ara Buluculuk (Mediation)*, özet çeviri: Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Yayına Hazırlayan: Feridun Yenisey, Arıkan, 2005, syf. 17-18; Haluk Çolak, Mustafa Taşkın, *Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi*, 2. bs., Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007, s.1147; Çetintürk, *a.g.e.*, s.257.

¹⁵³ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.70.

“Fail;

1. *Uzlaşmak için samimi bir çaba harcayarak, işlemiş olduğu suçun neticelerini tamamen veya büyük ölçüde tazmin ederse ya da tazmin etmek için ciddi olarak gayret ederse,*

2. *Çok fazla kişisel çaba gösterilmesinin ya da bazı fedakârlıklar yapılmasının gerekli olduğu durumlarda, mevcut zararı tamamen veya büyük ölçüde giderirse,*

3. *Mahkeme 49. maddenin 1. paragrafına dayanarak cezayı hafifletebilir ya da bir yıla kadar olan hapis cezalarında veya 360 günlük çalışma ücretine kadar para cezalarında ceza vermekten imtina edebilir.”* şeklinde düzenlenmiştir.

Bu maddeye göre mahkeme, cezanın indirilmesine veya cezanın verilmemesine yönelik kararlarını iki durumda verebilir. İlgili maddenin birinci fıkrasına göre fail samimiyetle çözüm bulmak amacıyla suç oluşturan eyleminden doğan zararları bütünüyle veya büyük bir kısmını gidermesi veya bu hususta ciddi çabalar göstermesi gerekir. İkinci fıkrası ise zararın giderilmesinin failin dikkat çekecek ölçüde büyük miktarlarda edimler yerine getirmesini veya şahsi bir takım fedakârlıklarda bulunmasını gerektirdiği hâllerde failin bütünüyle yahut geniş bir kısmı itibariyle mağdurun zararlarını tazmine girişmesini öngörmektedir. İlk fıkra fail ve mağdur arasındaki arabuluculuğun zeminini oluştururken; ikinci fıkra zararın maddeten giderilmesini esas almaktadır. Her iki durumda da failin suçluluğu açıklanır ve mahkeme cezanın indirilmesine veya hiç ceza verilmemesine karar verebilir. Ancak hükmedilecek cezanın 1 yıldan az hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektirmesi ve para cezasının da 360 günü aşmaması gerekmektedir. Madde 46/a daki şartlar gerçekleştiğinde usul kanununun 153. maddesi gereğince mahkeme kararı ile kamu davası açmaktan vazgeçilebilir. Eğer ki dava açılmışsa savcılığın kararı ile mahkeme duruşmaların başlamasından önce dosyayı kapatabilir. Failin gösterdiği çabalar 46/a maddesinin uygulanması bakımından yetersiz kalmışsa, 46/a maddesinin 2 nci fıkrası gereği bu çabalar cezanın tespitinde göz önünde bulundurulacaktır. Ayrıca failin uzlaşmaya yönelik çabaları Alman Ceza Kanunu’nun 56/b maddesi gereğince cezaların ertelenmesi bakımından dikkate alınan bir unsurdur¹⁵⁴.

Alman Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 155/a maddesi, “*Savcılık veya mahkeme her aşamada mağdur ve sanık arasında uzlaşma olanağını araştırır, uygun olan hâllerde onları etkiler. Ancak mağdurun iradesinin aksine işlem yapılamaz.*” şeklindedir.

¹⁵⁴ Dölling, *a.g.e.*, s.19; Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.71-72; Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1148-1149; Ahmet Sezer, *Öğreti ve Uygulamada Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma*, Adalet Yayınevi, Ankara, Haziran 2010, s.40-41; Özgenç, *Mukayeseli Hukukta Uzlaşma*, s.163-164; Asiye Selcen Ataç, *Alman Ceza Hukuk Sisteminde Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri*, Ceza Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri Sempozyumu, Rize 18-20 Mayıs 2017, Ankara, 2018, s.20.

Bu madde, savcılık ve mahkemenin usulün her aşamasında fail ve mağdur arasında uzlaşma olanağını araştırmasını ve bu koşulları oluşturmaya çalışmasını gerekli kılar¹⁵⁵.

Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 153 üncü¹⁵⁶ maddesine göre, “*Basit ve ceza miktarı az olan suçlarda Savcı, mahkemenin ve şüphelinin karar ve rızaları ile suçun takibinden vazgeçebilir. Suç ve suçlunun işlediği fiil kamuoyunun ilgisini çekmeyecek kadar önemsiz bir konuya ilişkin ise, savcı takibe gerek görmeyebilir.*”

Bu hükmün konusunu alt sınırı bir yıldan az hapis cezasını veya para cezasını gerektiren suçlar oluşturur. Failin kusuru az bulunuyorsa ve kovuşturma yapmakta kamu yararı yoksa kovuşturmaya yapmaya yetkili mahkemenin kabulü ile Savcılık kovuşturma yapmaktan vazgeçebilir. Dava açıldıktan sonra mahkeme, Savcılık ve sanığın rıza göstermesi halinde yargılamanın her aşamasında düşme kararı verilebilir¹⁵⁷.

Almanya'da uzlaştırma şu şekilde uygulamaktadır. Polis savcı adına gerekli bilgi ve delilleri topladıktan sonra savcı, dosyanın mahkemeye veya uzlaştırmaya gönderileceğine karar verir. Eğer savcı dava açmaya gerek görmeyip uzlaştırmanın denemesine karar verirse, dosyayı uzlaştırma hizmetlerini gerçekleştirecek kuruma gönderir. Genellikle belirlenen uzlaştırıcı, telefon veya mektupla ilk olarak faille iletişim kurar. Faile usul hakkında bilgi verilir ve mağdurla işbirliği yapma isteği olup olmadığı sorulur. Eğer fail kabul ederse ardından mağdurla iletişime geçilir ve mağdurun da kabul etmesi durumunda taraflarla önce ayrı toplantılar yapılır. Uzlaştırıcı eğer her iki tarafın da uzlaştırmadan makul beklentiler içinde olduğuna kanaat getirirse müzakereler taraflarla birlikte gerçekleştirilir. Uzlaştırma süreci sonunda mağdur ve fail arasında bir anlaşma hazırlanır ve uzlaştırıcı raporunu savcıya iletir. Böylece savcının incelemesi ile süreç sona erer¹⁵⁸.

Uzlaştırma hizmetleri hukuki yardım büroları ve kâr amacı gütmeyen sivil toplum kuruluşları tarafından verilmektedir. Devlete ait kurumlar kaynaklarını eyaletlerden ve belediyelerden sağlarken; sivil toplum örgütleri mali kaynaklarını kiliseler, sosyal yardım kurumları gibi farklı kaynaklardan karşılamaktadır¹⁵⁹.

¹⁵⁵ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.72.

¹⁵⁶ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.72.

¹⁵⁷ Ataç Selcen, *a.g.e.*, s.15.

¹⁵⁸ Dölling, *a.g.e.*, s.19; Çetintürk, *a.g.e.*, s.260; Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1149; Ali İhsan İpek, Engin Parlak, *Ceza Muhakemesinde Uzlaşma*, 3. bs., Adalet Yayınevi, Ankara, Mart 2016, s.26.

¹⁵⁹ Çetintürk, *a.g.e.*, s.262.

Alman Hukuk Uygulamasında fail-mağdur uzlaşması bakımından bazı standartlar ortaya konulmuştur¹⁶⁰:

“a. Usul bakımından takipsizlik kararı verilebilecek hâllerde bu yönetime müracaat edilmemesi öngörülmektedir.

b. Fail-mağdur uzlaşması usulünün tatbik edilebilmesi için failin suçu ikrar etmesi gerekmektedir. Fail kendisine isnat olunan suçu işlemediğini öne sürecek olursa o zaman şekli ceza muhakemesi kuralları tatbik edilerek durumun aydınlatılması gerekir.

c. Fail ve mağdurun uzlaşma faaliyetine gönüllü olarak iştirak etmeleri gerekir.

d. Fail-mağdur arabuluculuğunu yapacak olan şahsın tarafsız olduğunu ortaya koyması mecburidir. Arabulucu, zararın giderilmesi gayretlerinin etik kurallara uygun olmasını sağlamalıdır.”

Alman hukukunda failin uzlaştırmanın gerçekleşmesi için gösterdiği çabaya bir hukuki sonuç bağlarken, Türk hukukunda fail ancak uzlaştırma başarılı bir şekilde sonuçlandığı takdirde faydalanabilir. Bu noktada failin iradesi ve çabası önem görmemektedir. Türk hukukunda uzlaştırma süreci sicile kayıtlı uzlaştırıcılar tarafından yürütebilirken, Alman hukukunda kâr amacı gütmeyen kuruluşlarda uzlaştırma hizmetleri verebilmektedir¹⁶¹.

Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 153/a maddesi uyarınca hafif sayılan suçlarda soruşturma yapılmasında kamu yararı sağlanmayacaksa mahkemenin kararı ve şüphelinin uygun görüşüyle, şüphelinin üstleneceği bazı yükümlülükler karşılığında savcılık soruşturmaya son vererek kamu davası açmayabilir¹⁶². Bu düzenleme CMK'nın 171/2. maddesi hükümleriyle benzerdir. Ancak bu yöntem mahkeme tarafından uygulanabilmekte ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına benzer bir uygulama ortaya çıkmaktadır. Bu yöntemle kovuşturma evresinin başında verilecek karar, hem soruşturmayı hem de kovuşturmayı sona erdirdiğinden daha avantajlıdır. Türk hukukundaki uygulamada soruşturma veya kovuşturma beş yıl askıda kalmaktadır¹⁶³.

B. Fransız Hukuku

Fransız ceza hukukunda yaptırım sözleşmesi¹⁶⁴ sisteminden başka ceza uzlaştırması kurumu da yer almaktadır. Ceza uzlaştırması, uyuşmazlığın muhakemeden önce

¹⁶⁰ Dölling, *a.g.e.*, s.20; Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.70; Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1149. Sezer, *a.g.e.*, s.41; Özgenç, *Mukayeseli Hukukta Uzlaşma*, s.168.

¹⁶¹ Bıkmaz, *a.g.e.*, s.39.y

¹⁶² Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.73.

¹⁶³ Ataç Selcen, *a.g.e.*, s.27.

¹⁶⁴ Mustafa Taşkın, “Fransız Ceza Hukukunda Uyuşmazlıkların Muhakeme Dışı Çözüm Yolları Bağlamında Yaptırım Sözleşmesi ve Müessesenin Türk Ceza Hukukunda Uygulanabilirliği”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C 5, S.41, Ocak 2010, s.18: “Sistem ana hatlarıyla şöyle işletilmektedir. Kabahatler ile 5 yıl ve daha az hapis

çözülmesini amaçlar. Uzlaştırma, savcının isteği üzerine, taraflar arasında bir anlaşmaya varılmasına yönelik olan ve fiilden doğan haksızlıkların giderilmesini öngören kovuşturmayla seçenek bir çözüm metodudur.¹⁶⁵

Fransa’da uzlaştırma kurumu Ceza Muhakemesi Kanunu’nda 1993 yılında yapılan değişiklikle uygulanmaya başlanmıştır. Kanununun 41/1. maddesine göre¹⁶⁶ savcı ceza kovuşturmasına devam etme kararından veya diğer bir seçenek önlemi tercihinden önce taraflara uzlaştırma usulünü teklif edebilecektir. Bu maddeye göre uzlaştırma kurumunun amacı, mağdurun zararının giderilmesi, suçla birlikte bozulan sosyal barışın tekrar sağlanması ve failin ıslah edilerek topluma kazandırılmasıdır. Uzlaştırma, savcı veya görevlendirilen bir başkası tarafından, tarafların rızasının alınması suretiyle gerçekleştirilebilir. Uzlaştırma süreci polis teşkilatı, failin şartlı tahliye edildiği dönemde onu gözlemleyen kuruluş veya bağımsız topluluk kökenli bir kuruluşça yürütülebilir. Uzlaştırma sadece soruşturma aşamasıyla sınırlandırılmakla birlikte, uygulanması tamamen savcının takdirindedir. Uzlaştırmanın sonucu savcıya bildirildikten sonra, ya ceza muhakemesine devam edilecek ya da takipsizlik kararı verilecektir. Bu yöntemde tarafların özür dilemesi, verilen zararın giderilmesi, sanığa savcı tarafından adli tevbihte bulunulması (kanundan kaynaklanan yükümlülüklerin faille hatırlatılma girişimi), sanığın bazı kamu

cezasını öngörülen suçlarla ilgili olarak, şüphelinin işlediği suçu kabul etmesi halinde, savcı şüpheliye bir miktar para cezası ya da aşağıda incelenecek olan yaptırımlardan birini ya da bir kaçını önerir. Şüpheli bunu kabul ederse bu anlaşma tutanağa bağlanır ve bu tutanak incelenmek ve onaylanmak üzere hâkime götürülür. Hâkim bu anlaşmayı onaylarsa kamu davası düşer ve şüphelinin kabul ettiği yaptırım ya da para cezası infaz ettirilir. Şüpheli öneriyi kabul etmezse ya da hâkim onaylamazsa, savcı klasik usule göre kamu davası açar.”

¹⁶⁵ Taşkın, *a.g.m.*, s.18; Bıkmaz, *a.g.e.*, s.36.

¹⁶⁶ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.69. **Ceza Muhakemesi Kanunu 41/1 maddesi:** “Mağdurun uğradığı zararı tazmin etmeye, suçun bozduğu kamu düzenini yeniden temin etmeye ya da failin tekrar topluma kazandırılmasına yardımcı olmaya ilişkin böyle bir tedbirin yerinde görülmesi hâlinde, kamu davasına ilişkin kararın öncesinde, Cumhuriyet Savcısı doğrudan doğruya veya adli kolluğun bir görevlisi, yetkilendirilen birisi veya Cumhuriyet Savcılığı uzlaştırmacısı aracılığıyla;

1) Kanundan kaynaklanan yükümlülüklerin faille hatırlatılmasına girişilme;

2) Mesleki, sosyal veya sağlıkla ilgili bir kuruluşa failin yönlendirilmesi; bu önlem masrafları fail tarafından karşılanmak üzere bir staj veya bir hizmette formasyon tamamlanması ya da bir mesleki sosyal veya sağlık kuruluşunda bulunmaktan ibarettir ve özellikle de karayolundaki motorlu bir aracın kullanımı sebebiyle suç işlenmesi durumunda vatandaşlık stajı yaptırılır ki bu önlem, masrafları faille karşılatılarak trafik güvenliği hassasiyetine yönelik bir staj görmekten ibarettir;

3) Kanun ya da düzenleyici işlemler karşısında failin durumunu hukuka uygun hâle getirmesinin talep edilmesi;

4) Belirtilen hususlardan kaynaklanan zararın tazmininin failden talep edilebilmesi;

5) Tarafların uzlaşmasıyla mağdur ile fail arasında uzlaşma fonksiyonunun başlatılması; istenir.

Fail, mağdurun zarar ve çıkarlarını tazmin etme yükümlülüğü altında ise bu husus tutanak uyarınca Medeni Yargılama Usulü Kanunu’nda öngörülen kurallara uygun bir şekilde para cezasının ödenmesi yöntemi izlenerek tahsili talep edilebilir.

Failin tutum ve davranışı sonucunda önlem uygulanamamış ise Cumhuriyet Savcısı yeni durumlar hariç iddianameyi hazırlar veya takibatın devamını sağlar.”

hizmetlerinde çalıştırılması veya düşük bir para cezasının ödenmesi suretiyle uyuşmazlık zlmektedir¹⁶⁷.

Fransa'da yasal olarak bir düzenleme bulunmasa da biri yetişkinler diğeri 18 yaşından kk çocuklar için olmak üzere iki ayrı usul benimsemiştir. Çocuklar tarafından uygulanan usulde amaç, mağdurun ve toplumun çıkarlarının korunması ve ocuk failin eğitiminin nemişmesidir. Uzlaştırma, ancak tarafların onay vermesi ve katılımı ile gerçekleşebileceğinden, 18 yaşından kklerin tam hukuki ehliyetlerinin olmaması nedeniyle, verilecek onayın geçersiz olacağı iddia edilerek ortaya çıkan sorun, uzlaştırma sürecine çocukların kanuni temsilcilerinin onayının alınması ile aşılmıştır. Fransa'da uygulanan uzlaştırmanın hukuki erevesi kısaca şoyledir: Hem yetişkinler hem de çocuklar için, Ceza Muhakemesi Kanununun ngrdğ savcı kararıyla gerçekleştirilebilecek "ceza uzlaştırması" ile suçun işlendiği tarihte 18 yaşından kk olanlar için uygulanan tamir kararları olarak adlandırılan "ceza tamiri" dir. Bu usul, savcı, ocuk mahkemesi veya ocuk hâkimi tarafından işletilebilir. Talep savcıdan geldiyse ve tamir önlemleri başarılı olduysa dava aılmamaktadır. Eğer buna hâkim karar verdiyse, ceza muhakemesine etkisi olmayan eğitici bir önlem olarak kabul edilmektedir. Mahkemenin karar vermesi halinde ise, cezayı erteleyen eğitici bir önlem olarak kabul edilmektedir¹⁶⁸.

Cumhuriyet savcısı çoğunlukla hafif bir suçun işlenmesi durumunda, tarafları uzlaştırma yoluna yönlendirmektedir. Ancak söz konusu suçun eşler yahut kişi ile metresi arasında işlenmesi durumunda uzlaştırmaya başvurulabilmesi için mağdurun açık uzlaştırma talebi gereklidir¹⁶⁹.

Fransa'da vatandaşlara hak ve sorumluluklarının açıklanarak ve hukuki uyuşmazlıklarda hangi mercilere ne şekilde başvurulacağı hususunda bilgi verilerek hukuki yardım amacıyla 18 Aralık 1998 tarihinde "Adli Başvuru ve Uyuşmazlıkların Dostça zmne Dair Kanun" kabul edilmiştir. Bu Kanun ile 'Bölgesel Adli Yardım Konseyi'nin adı, 'Bölgesel Adli Yardım ve Başvuru Konseyi' olarak değiştirilmiştir. Bu

¹⁶⁷ etintrk, *a.g.e.*, s.307; Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.68; Sezer, *a.g.e.*, s.42.

¹⁶⁸ etintrk, *a.g.e.*, s.309-311; olak, Haluk, "Yeni Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Ceza Uyuşmazlıkların Alternatif zm Yolu Olarak; Uzlaşma (Mediation)" *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. S.63, 2006, s.139: "Fransız hukukunda kkler hakkında da soruştırmaya başlamadan önce uzlaşmaya benzer bir uygulama bulunmaktadır. 1945 tarihli Ordonance'nin 12-1 maddesine göre, Cumhuriyet Savcısı kk ve kğn kanuni temsilcisi ile uyuşmak suretiyle mağdurun zararlarının giderilmesini önerebilir. Ancak uzlaşmadan farklı olarak bu halde, ceza davası devam etmektedir. Uzlaşma başarıyla sonuçlanmazsa açılmış olan kamu davası genel hükümlere göre devam eder."

¹⁶⁹ Bıkmaz, *a.g.e.*, s.37.

konseyler bünyesinde ‘Adalet ve Hukuk Evleri’ kurulmuştur. Adalet ve Hukuk Evleri 1)Hukuki Danışmanlık Bölümü, 2)Hukuki Uyuşmazlıklarda Arabuluculuk Bölümü, 3)Cezai Uyuşmazlıklarda Arabuluculuk Bölümü’ olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır¹⁷⁰.

Konumuzla ilgili olarak, cezai uyuşmazlıklarda arabuluculuk bölümünün amacı, basit suçlarla adli makamları meşgul etmemek, vatandaşların küçük olaylar için adliyelerde zaman kaybetmelerini engellemek ve taraflar arasındaki çatışmanın büyümesini önlemektir. Böylece bu tür olaylar, adliyelere yansıtılmadan barışçıl yöntemlerle çözülmektedir¹⁷¹.

Fransa’da ağır suçlar için halktan hâkimlerin görev yaptığı yargılama kanunen zorunlu kılındığı halde, masraflı ve uzun sürmesi nedeniyle bu yargılama şekline vazgeçilebilmektedir. Bunun nedenleri ise, Fransız Ceza Kanununun aslında ağır olmayan birçok fiili ağır suçlar arasında sayması, bunun etkisi olarak halktan hâkimli mahkemelerin iş yükünün artması ve halktan hâkimlerin alt sınırın üzerinde ceza vermekten kaçınmaları nedeniyle adil olmayan beraat ve mahkûmiyet kararlarının çıkması ile savcılarının ağır cezaların etkisini hafifletebilmek için, ağır suçlara ilişkin davaları hafif suçları yargılamaya yetkili mahkemelerde açmasıdır¹⁷².

Fransa’da Cumhuriyet savcısı uzlaştırmının yerini belirleme konusunda geniş bir yetkiye sahiptir. Savcı adalet sarayındaki herhangi bir yeri belirleyebileceği gibi tarafların durumu dikkate alarak farklı bir yeri de uygun görebilir¹⁷³.

Türk Hukuku’nda belirlenen suçlar yönünden uzlaştırmaya gidilmesi zorunlu iken, Fransa’da uzlaştırmaya gidilmesi tamamen Cumhuriyet savcısının takdirindedir. Türk Hukuku’nda uzlaştırmaya gidilecek suçlar, Fransa’dan daha geniş tutularak hafif suçlarla sınırlandırılmamıştır. Türk Hukuku’nda uzlaştırma başarılı sonuçlandırıldığında uzlaştırmacıya ödenecek ücret ve diğer giderler Hazine’den karşılanırken, uzlaştırmının

¹⁷⁰ M. Fahrettin Hekimoğlu, “Fransa’da Hukuki Danışmanlık ve Arabuluculuk Uygulaması”, *Ankara Barosu Dergisi*, S.2, Nisan 2002, s.33; Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.69; Sezer, *a.g.e.*, s.44; Özgenç, *Mukayeseli Hukukta Uzlaşma*, 171; İpek, Parlak, *Ceza Muhakemesinde Uzlaşma*, s.28.

¹⁷¹ Hekimoğlu, *a.g.m.*, s.38.

¹⁷² Şahin, *a.g.e.*, s.801; Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1146.

¹⁷³ Bıkmaz, *a.g.e.*, s.37.

başarısız olması halinde giderler yargılama gideri olarak sanığa yükletilmektedir. Fransız Hukuku'nda ise sonuç ne olursa olsun uzlaştırma giderini Devlet karşılamaktadır¹⁷⁴.

C. İtalyan Hukuku

İtalya, ilk deneysel uzlaşma uygulamalarını çocuk failler açısından 1994 yılında Turin şehrinde başlatmıştır. Zamanla diğer İtalyan şehirlerine de yayılmıştır¹⁷⁵. Günümüzde İtalya'da uzlaştırma, asıl olarak çocuk ceza adalet sisteminde ve sulh mahkemesinde uygulanmaktadır. İtalya'da çocuklar hakkında uygulanan ceza adalet sistemi yetişkinlerden çok daha farklıdır. 14 yaşından küçük çocukların cezai sorumluluğu bulunmamaktadır. 14 ve 18 yaş aralığındaki çocuklar ise çocuk adalet sistemi içinde yer almaktadır. 1988 tarihli 448 sayılı Çocuk Ceza Muhakemesi Kanunu, uzlaştırmanın uygulanması amacıyla kullanılan iki hüküm içermektedir. Bunlardan birincisi 28. maddede düzenlenen *denetimli serbestliğe*, ikincisi 9. maddede düzenlenen *kişisel değerlendirmeye* ilişkindir. İtalya'da dosyayı uzlaştırma kurumlarına gönderme yetkisine sahip olan hâkim ve savcılar farklı maddelere dayanmaktadırlar¹⁷⁶. 28. maddede üst sınırı 12 yıldan aşağı olmayan hapis veya müebbet hapis cezasını öngören suçlarda 3 yılı, diğer suçlarda 1 yılı geçmeyecek süre ile erteleme kararı verilebileceği, bu durumda hâkimin erteleme kararıyla birlikte suçun sonuçlarını onarmaya ve çocuğun mağdurla uzlaşması için harekete geçmeye yönelik kurallar koyabileceği düzenlenmektedir¹⁷⁷.

İhmal edilen mağdurların konumunun güçlendirilmesi amacıyla, sulh mahkemelerinin yetkilerini düzenleyen 2000 tarihli 274 sayılı Kanun 2002 yılında yürürlüğe girmiştir. İtalya'da sulh mahkemesinin görev alanı hafif nitelikli suçlardır. Mahkeme hapis cezasına veya hürriyeti bağlayıcı diğer tedbirlere karar verememektedir. Mahkemenin yetkisindeki yaptırımlar, para cezası, on günden altı aya kadar toplum yararına çalışma ve 45 günü geçmeyen belirli bir süreyle evden çıkmama cezasıdır¹⁷⁸.

Sulh hâkimi bu özel yaptırımları, kişilere karşı işlenen yaralama ve hakaret gibi suçlarda ve malvarlığına karşı işlenen basit hırsızlık gibi suçlarda uygulayabilecektir. Bununla birlikte sulh hâkimi, alkollü araç kullanma suçunda, genel ahlaka aykırı suçlarda

¹⁷⁴ Bıkmaz, *a.g.e.*, s.38.

¹⁷⁵ Soygüt, *a.g.t.*, s.62.

¹⁷⁶ Çetintürk, *a.g.e.*, s.320-321.

¹⁷⁷ Soygüt, *a.g.t.*, s.64.

¹⁷⁸ Çetintürk, *a.g.e.*, s.322.

ve kamu malları ve menfaatiyle ilgili konularda bu özel yaptırımlara başvurma yetkisine sahiptir¹⁷⁹.

İtalya'da genellikle bir suç işlendiği bilgisi polis tarafından savcılığa verilmektedir. Bunun üzerine savcı takipsizlik kararı vermek veya dosyayı ilk inceleme hâkimi veya ilk duruşma hâkimine göndermek ya da uzlaştırma kurumuna göndermek şeklindeki üç seçenekten birine karar verecektir. Dosya hâkime geldiğinde ise hâkim, davayı düşürmek veya dosyayı nadir de olsa duruşma hâkimine göndermek ya da uzlaştırma kurumuna göndermek seçeneklerinden biri ile hareket edecektir. İtalyan ceza yargılamasının her aşamasında uzlaştırma mümkündür¹⁸⁰.

İtalyan Ceza Muhakemesi Kanununun 444 ve devamı maddeleri gereğince üç yıla kadar hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlarda, şüpheli ve savcının anlaşması suretiyle yöneltilecek suçlama belirlenebilmektedir. Uzlaşma tarafların önceden görüşmeleri ile mümkün olabileceği gibi, daha sonra diğer tarafın muvafakati şartıyla, savcı veya şüpheli tarafından yapılan bir talep şeklinde de gerçekleşebilir. Talep ve muvafakat, duruşmaya başlayana kadar ki zaman dilimi içinde dilekçe veya sözlü olarak bildirilebilir. Savcı şüphelinin uzlaşma talebine onay vermezse, bunun gerekçesini belirtmek zorundadır¹⁸¹.

Taraflardan birinin yaptığı uzlaşma talebini, karşı taraf(savcı-sanık) henüz kabul etmemiş ise, hâkim, görüş bildirmeyen tarafa açıklamasını yapmak üzere makul bir süre verir. Süre dolmadan, uzlaşma talebi geri alınamaz ve değiştirilemez. Süre sonunda ya da taleple birlikte muvafakatin sağlanması hâlinde hâkim, sadece bu konuya ilişkin özel bir görüşme düzenler. Amaç, duruşmayı beklemeksizin, tarafları dinledikten sonra talep hakkında bir karar vermektir. Böylece ceza muhakemesi henüz soruşturma evresinde iken sone erdirilebilecektir¹⁸².

Uzlaşmaya göre para cezası ya da ertelenmek üzere hapis cezası talep edilebilmektedir. Talep edilecek hapis cezası ise, bunun iki yılı aşmaması gerekir. Zira uzlaşma ancak üç yıla kadar hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlarda mümkündür ve uzlaşma hâlinde cezada miktarında en fazla 1/3 oranında indirim uygulanabilmektedir. Uzlaşma ile para cezasına da hükmedildiğinde bu durum ihtilafın uzlaşma sınırı içinde kalmasını etkilemeyecektir. Talepte cezanın türü ve miktarı açık olarak belirlenmelidir.

¹⁷⁹ Çetintürk, *a.g.e.*, s.326.

¹⁸⁰ Çetintürk, *a.g.e.*, s.324.

¹⁸¹ Şahin, *a.g.e.*, s.799; Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1145; Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.73.

¹⁸² Şahin, *a.g.e.*, s.800.

Talep edilen cezanın türü ve miktarı konusunda bir takdir yetkisine sahip olmayan hâkim, ancak bu talebi kabul etmek ya da cezayı kanuna aykırı bulursa talebi reddederek yargılama yapmak mecburiyetindedir. Eğer hâkim, beraat kararı verilebilecek durumda ise, tarafların belirli bir ceza konusunda uzlaşmış olmalarını dikkate almaksızın re'sen beraat kararı verebilecektir. Uzlaşma hâlinde delil ikamesi ve araştırma yapması gerekmeyen hâkim, sadece dosyanın mevcut durumuna göre karar verebilmektedir. Hâkim ancak uyumsuzluğa tatbik olunacak ceza normunun ve cezayı etkileyen nedenlerin doğru tayin edilip edilmediğini denetleyebilmektedir¹⁸³.

Ç. İspanya Hukuku

İspanyol Hukukunda suçlar, şahsi davalık suçlar, yarı kamusal davalık suçlar ve kamusal davalık suçlar olmak üzere üçe ayrılmıştır. Şahsi davalık suçlarda ceza davası açma hakkı, sadece suçtan zarar görene veya kanuni temsilcisine tanınmıştır. Bu şekilde özel kişilerin ceza davası açma hakları sınırlandırılmıştır. Şahsi dava yoluyla takip edilebilen suçlarda, suçtan zarar görenin açtığı ceza davasının kabulü, uzlaşma denemesinin ispatına bağlıdır. Suçtan zarar gören faili affederse, ön soruşturmada dava düşer, kovuşturmada ise yargılama beraat hükmüyle sonuçlanır. Yarı kamusal davalık suçlarda, suçtan zarar gören en azından ihbarda bulunmalıdır. Anayasa'nın 19. ve CMK'nın 101. maddeleri gereğince, suçtan zarar gören olmasalar bile İspanya'da her vatandaşın, kamusal suçlardan dolayı ceza davası açma hakkı bulunmaktadır¹⁸⁴.

1998 yılından itibaren kabul edilen sisteme göre, Ceza Muhakemesi Kanununun 655 ve 689. maddeleri uyarınca, altı yıla kadar hapis cezasını gerektiren suçlarda, isnat edilen en yüksek ceza üzerinden anlaşma sağlanırsa hâkim, duruşma yapmadan hüküm vermek zorundadır. Suç, altı yıldan fazla on iki yıldan az hapis cezasını gerektiriyor ise hâkim uzlaşma talebini reddederek duruşma yapabilir ya da uzlaşma talebini kabul ederek ceza miktarını kendisi özgürce belirleyebilir¹⁸⁵.

İspanya'da sınırlı uzlaşma ve tam uzlaşma olmak üzere iki çeşit yöntem bulunmaktadır. *Sınırlı uzlaşmada*, savunma makamının tek taraflı olarak, hepsi aynı anda açılabilen kamu davası, şahsi dava ve suç işlendiğini öğrenen her vatandaşın açabileceği halk davasında, talep edilen cezalardan en ağırının kabul edildiğinin açıklanmasıyla dava

¹⁸³ Şahin, *a.g.e.*, s.800; İpek, Parlak, *Ceza Muhakemesinde Uzlaşma*, s.29.

¹⁸⁴ Kafes, *a.g.m.*, s.109.

¹⁸⁵ Şahin, *a.g.e.*, s.795; Şahin, *a.g.m.*, s.279; Kaymaz, Gökçen, *a.g.e.*, s.78.

sona ermektedir. Sanığın en yüksek cezayı kabul etmesi, suçluluğunu doğrulayan ikrar anlamına gelmez¹⁸⁶.

Soruşturma ve kovuşturma mecburiyeti ilkesi gereği, savcı, devletin cezalandırma yetkisi konusunda uzlaşma teklifinde bulunamaz. Ancak savunma makamı, yazılı olarak savcının iddianamesi ile birlikte veya sözlü olarak delil ikamesinden önce uzlaşma talep edebilmektedir. Uzlaşma açıklaması ile birlikte yargılama, delillerin toplanmasına gerek kalmaksızın sona erer. Uzlaşma açıklamasında sanığın herhangi bir edimi üstlenmesi veya ifade bulunması gerekmez. Ancak uzlaşmayı sanık ve müdafî birlikte kabul etmelidir. Sanığın uzlaşma isteğine rağmen müdafî yargılamanın devamını uygun görüyorsa, hâkim duruşma açmak zorundadır. Hâkim iki durumda uzlaşmayı kabul etmeyebilir yani kabule rağmen duruşmaya yapmaya karar verebilir. Birinci durumda hâkim, iddianamede belirtilen nitelendirmeyi doğru bulmamakta ve eylemin altı yılı aşkın bir cezayı gerektirdiğini düşünmektedir. İkinci durumda ise, soruşturma evresinde suçun konusuna ulaşılamamış veya muhafaza altına alınamamış olması halinde, delilleri kararttığı varsayılan sanığın uzlaşmanın avantajlarından yararlanmasının uygun görülmemesidir¹⁸⁷.

Bu sistemde mağdurun şahsi dava açma hakkı olduğundan, failin uzlaşma talebinde bulunabilmesi için mağdurla anlaşması gerekir. Çünkü şahsi davacı olarak mağdur, savcının talep ettiği cezadan daha yüksek bir ceza ileri sürebilir. Sanığın en yüksek cezayı kabul etmesi halinde uzlaşma sağlanabileceğinden, mağdurun tatmin edilmesi sanığın yararına olacaktır. Bununla birlikte mağdur ayrıca tazminat talebinde bulunamayacaktır. Ancak mağdur duruşmanın başlamasından önce hukuk mahkemesinde dava açmışsa, uzlaşma ceza davası ile sınırlı kalacaktır¹⁸⁸.

Birden fazla şüphelinin olduğu durumlarda uzlaşma ancak hepsinin irade açıklamasıyla mümkündür. Şüphelilerden bazıları cezayı kabul edip bazıları etmezse hepsi hakkında duruşma açılacaktır¹⁸⁹.

Tam uzlaşmada sanık, savcı ile yaptığı görüşme sonunda üzerine atılı fiili gerçekleştirdiğini ikrar eder. Bu ikrar müdafîin de hazır bulunduğu sorgu yargıcı önünde gerçekleşirse, sorgu hâkimi dosyayı ceza hâkimine gönderir. Ceza hâkimi hiç zaman

¹⁸⁶ Şahin, *a.g.e.*, s.795; Kaymaz, Gökçen, *a.g.e.*, s.78; Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1143; Sezer, *a.g.e.*, s.49; İpek, Parlak, *Ceza Muhakemesinde Uzlaşma*, 30-31.

¹⁸⁷ Şahin, *a.g.e.*, s.796; Kaymaz, Gökçen, *a.g.e.*, s.78; Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1143-1144; Sezer, *a.g.e.*, s.49.

¹⁸⁸ Şahin, *a.g.e.*, s.797; Kaymaz, Gökçen, *a.g.e.*, s.78.

¹⁸⁹ Şahin, *a.g.e.*, s.796; Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1144; Sezer, *a.g.e.*, s.49.

kaybetmeden tarafları duruşmaya çağırır, aynı duruşmada deliller ileri sürülerek derhal hüküm verilir. Böylece ikrardan itibaren yirmi dört saat içinde hüküm verilmiş olur. Bu uzlaşmanın geçerliliği, savcının ve sorgu yargıcının talebi uygun bulmasına bağlıdır¹⁹⁰.

Tam uzlaşma uygulamasında savcı, mağdurun zararının giderilmesini aramakta ve ikrarın samimi bir pişmanlığın göstergesi olduğuna kanaat getirmektedir. Böyle bir ikrar durumunda hâkim, tarafların kanun yolundan vazgeçtiklerini belirtmeleri şartıyla talep edilen cezayı indirebilir, erteleyebilir veya beraat kararı verebilir. Böylece taraflar kanun yoluna başvuramayacaktır¹⁹¹.

Tam uzlaşmada hem cezai hem de hukuki karar verilirken, sınırlı uzlaşmada özel hukuka ilişkin talepler önceden ve ayrıca karşılanmış olmak şartıyla, sadece cezai uyumsuzlukla ilgili hüküm verilmektedir¹⁹².

D. Hollanda Hukuku

Hollanda Ceza Kanunu'na göre trafik suçları bakımından, 16 yaşından büyük şüpheliler polisin belirlediği meblağı öderse soruşturma sona erdirilir. Savcı da, altı yıla kadar hürriyeti bağlayıcı ceza gerektiren bütün suçlarda, kovuşturma başlayıncaya kadar şüpheliye ön ödeme (uzlaşma) olanağı tanıyabilir. Soruşturmanın sona erdirilebilmesi için şüphelinin kanunda yer alan para cezasının üst sınırına göre belirlenen bir miktarı ödemesi ya da suçtan elde ettiği kazançtan vazgeçmesi veya mağdurun zararını gidermesi gerekir¹⁹³. Şüphelinin savcının teklifini kabul etme zorunluluğu yoktur. Şüphelinin kabul etmemesi savcıyı dava açmaya zorlamamaktadır. Savcı elindeki delilleri yeterli görüyorsa kamu davasını açar, aksi halde savcı kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verir. Şüphelinin kabul etmemesi nedeniyle savcının dava açması hâlinde, savcı tarafından daha önce önerilmiş ceza miktarı kovuşturmada mahkemeyi bağlamamaktadır. Mağdurun, savcının ön ödeme önerisinin şüpheli tarafından kabulü neticesinde alınan kovuşturmaya yer olmadığına dair karara itiraz ederek soruşturmanın devamını talep etme hakkı bulunmaktadır. Eğer itiraz mercii bu talebi kabul ederse, uzlaşma geçmişe yönelik olarak ortadan kalkacaktır¹⁹⁴.

Hollanda Ceza Kanunu'ndaki bu ön ödeme modeli bağlayıcı nitelikte olması ve aleni olmaması gibi çeşitli eleştirilerle karşılaşmışsa da, sistem içerisindeki diğer modeller

¹⁹⁰ Şahin, *a.g.e.*, s.797; Kaymaz, Gökçen, *a.g.e.*, s.79.

¹⁹¹ Şahin, *a.g.e.*, s.797; Kaymaz, Gökçen, *a.g.e.*, s.79; Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1144; Sezer, *a.g.e.*, s.50.

¹⁹² Şahin, *a.g.e.*, s.797; Kaymaz, Gökçen, *a.g.e.*, s.79; Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1144.

¹⁹³ Şahin, *a.g.e.*, s.801; Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1146; Sezer, *a.g.e.*, s.48.

¹⁹⁴ Şahin, *a.g.e.*, s.802; Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1146.

arasında daha akılcı, düzenli ve adil bir yöntem olarak kabul edilmiştir. Failin, savcının önerisini kabul etmesi kendi suçluluğunu da kabul manasına gelmemektedir. Uzlaşma sınırları içerisinde kalan bütün faillerin bu yoldan eşit şekilde yararlanması mümkündür¹⁹⁵.

E. Amerikan Hukuku

Amerika Birleşik Devletleri'nde profesyonel arabulucular, 1940 yılından itibaren toplu iş sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklarda, rol almaya başlamalarıyla ortaya çıkmıştır. 1950'li yıllarda ise bazı mahkemeler uzlaştırma adıyla küçük suçlarda ve aile hukukuna ilişkin ihtilaflarda arabuluculuğun kullanılmasını özendirmiştir. ABD'de 1960 yılı sonlarında alternatif uyuşmazlık çözümü, kavram olarak şekillenmeye başlamıştır¹⁹⁶.

Geleneksel jüri sisteminin neden olduğu gecikme ve maliyetler ile mahkemelere gelen olayların sayıca artması ve içerikleri itibariyle karmaşıklaşması Amerika'da alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin gelişmesine zemin hazırlamıştır. Böylece taraflar, davaların jüri ile görülmesinden gönüllü olarak vazgeçerek daha basit, hızlı ve düşük maliyetle adalete erişebilecektir. Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden en sık kullanılanları; pazarlık (Negotiation), arabuluculuk (Mediation) ve tahkimdir (Arbitration)¹⁹⁷.

Amerika'da bu yöntemlerin yaygınlaşmasına neden olan en önemli gelişmelerden biri 1976 yılında Amerika Barolar Birliği'nin (American Bar Association) desteğiyle gerçekleştirilen "Adalet Yönetiminde Karşılaşılan Ortak Sorunların Nedenleri Hakkında Ulusal Konferans"ta arabuluculuk ve tahkim kurumunun tavsiye edilmesidir. Amerika'da ilk mağdur-fail uzlaştırma programı, 1978 yılında Indiana, Elkhart'ta uygulanmıştır. Program Elkhart'tan sonra Amerika'nın her yerine yayılmaya başlamıştır¹⁹⁸. 1994 yılında ise ABD Barosu uzlaştırmayı açıkça desteklemiştir. Baro, uzun yıllar asliye hukuk mahkemelerinde görülen vakalarda arabuluculuğun teşvik edilmesinde liderlik rolü üstlenmiştir. Baro, mağdur-fail arabuluculuğunun ceza hukukunda uygulanmasına ise önceleri şüpheci yaklaşmış sonra ABD'nin tamamında uzlaştırmayı tavsiye etmiştir¹⁹⁹.

¹⁹⁵ Şahin, *a.g.e.*, s.802; Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1146.

¹⁹⁶ Özbay, *a.g.m.*, s.462; Özgenç, *Mukayeseli Hukukta Uzlaşma*, s.142; Bıkmaz, *a.g.e.*, s.42.

¹⁹⁷ Muhsin Macuncu, *Amerikan Hukuk Sisteminde Anlaşmazlıkların Alternatif Çözümleri*, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Yayına Hazırlayan: Feridun Yenisey, Arıkan Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.62

¹⁹⁸ Özbek, *Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma*, s.290; Çetintürk, *a.g.e.*, s.276; Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.27.

¹⁹⁹ Özbay, *a.g.m.*, s.462; Çetintürk, *a.g.e.*, s.276.

ABD’de ceza davalarının büyük bir çoğunluğu pazarlık ve sanığın suçunu ikrarı ile sonuçlandırılır. Birçok eyalet kanunu ise pazarlığın değişik aşamalarına mağdurun katılmasına izin vermekte, hatta istemektedir. Hâkimin, pazarlık sonucunun kabul edilebilirliği hususunda karara varmadan önce mağdur, savcı ve hâkim tarafından dinlenir²⁰⁰.

Amerika ceza hukukunda, polis ihbarı almasından itibaren şüpheliyle ilgili bütün delilleri toplar ve şüpheliyi yakalayarak hâkim önüne çıkartır. İsnadı belirtmek zorunda olan davacı, o anda genellikle polistir bazen de suçtan zarar görendir. Duruşma başlayana kadar şüphelinin fiiline yüklenen isnat, mahkemenin oluruyla değiştirilebilir. Şüphelinin yakalanmasından itibaren müdafî ile savcı arasında uzlaşma/pazarlık görüşmeleri başlar. Uzlaşma görüşmelerinin konusunu sadece isnadın kapsamı ve ceza miktarı değil, duruma göre tutuklamanın sona erdirilmesi, özel bir infaz şekli, koşullu salıverme, sanığın yakınlarının veya arkadaşlarının kovuşturulmaması gibi hususlarda oluşturabilir. Uzlaşma sırasında savcı ve sanık yüz yüze gelmemekte, görüşme savcı ve sanık müdafî arasında gerçekleştirilmektedir. Savcının doğrudan sanık ile yaptığı görüşme uzlaşmayı geçersiz kılar. Ayrıca pazarlığın konusu, suç değil, cezanın türü ve miktarı noktasındadır. Bu uygulamaya ‘plea bargaining’ yani ‘dava pazarlığı’, ‘iddia pazarlığı’ denilmektedir²⁰¹.

İddia pazarlığı, tarafların aralarındaki anlaşmazlığı mahkemeye götürmeden, kendi avukatlarıyla sorunu konuşup tartışarak anlaşma sağlama yöntemidir²⁰². Bir başka tanıma göre, ceza davalarında savcının sanığa ‘suçluyum’ kabulünde bulunmasını teklif etmesi ve bu teklifin sanık tarafından kabul edilmesi halinde sanığın daha az ceza almasıyla sonuçlanan müzakere sürecidir²⁰³.

Amerikan Hukukunda uygulanan plea bargaining müessesesi ‘charge bargaining’ ve ‘sentence bargaining’ şeklinde iki aşamada yürütülmektedir.

‘Charge bargaining’ yani ‘suçlama pazarlığı’ uygulamasında savcı isnat edeceği suçu kesin olarak belirler, sanıkta ikrarda bulunup bulunmayacağına karar verir. Burada cezanın çeşidi ve miktarı belirsizdir. Bu uygulamada hâkim çok fazla kısıtlanmaz ve cezanın belirlenmesinde önemli bir rol oynar. Savcı ancak isteyebileceği en üst ceza

²⁰⁰ Kafes, *a.g.m.*, s.114.

²⁰¹ Şahin, *a.g.e.*, s.785; Kaymaz, Gökçen, *a.g.e.*, s.75; Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1138; Sezer, *a.g.e.*, s.36; İpek, Parlak, *Ceza Muhakemesinde Uzlaşma*, s.24.

²⁰² Macuncu, *a.g.e.*, s.63.

²⁰³ Mehmet Emin Yapar, *Ceza Muhakemesinde İddia Pazarlığı*, Adalet Yayınevi, Ankara, Nisan 2013, s.121.

sınırını dile getirebilmektedir. Sanık ise burada artık ikrarı ile bağlıdır ve kanun yoluna da gidemez. Keza birçok eyalette böyle bir hâlde sanığa cezayı denetletirme imkânı tanınmamaktadır²⁰⁴.

‘Sentence bargaining’ yani ‘hüküm pazarlığı’ uygulamasında ise sadece isnat değil, ceza da uzlaşmanın konusudur. Bu uygulama ancak cezanın belirlenmesi esnasında hâkimin de uzlaşmaya katılmasıyla ya da hâkimin ceza belirleme yetkisinden vazgeçerek tarafların ortak öneri hâlinde getirdikleri cezayı kabul etmesiyle gerçekleşebilir. Bu sistemde savcının taahhüdüne uymaması sanığın ikrarını geçersizleştirir. Bu sistemin karma bir uygulamasına Federal Yüksek Mahkeme’deki yargılamada rastlanılmaktadır. Burada hâkim uzlaşmada yer almamakta, taraflar uzlaştıkları cezayı aleni duruşmada hâkimin onayına sunmaktadırlar. Hâkim, önerilen cezayı uygun bulmazsa sanık uzlaşma önerisini geri alarak duruşma talep edebilmektedir²⁰⁵.

Ceza adalet sisteminin bir nevi yöneticisi konumda olan savcı, elindeki delillerin kuvvetli ya da zayıf olması durumuna göre pazarlık sürecini yönlendirebilecektir. Savcı mevcut delilleri değerlendirerek sanığın beraat etme ihtimalini mahkûm olma ihtimalinden daha yüksek görüyorsa sanığa daha avantajlı teklifler sunabilecektir. Yine savcı, mevcut delillerin zayıf olduğunu savunma tarafına hissettirmeyerek kısa zamanda anlaşmaya varabilmek için blöf de yapabilecektir. Savcı, sanığın geçmişine, fiilin önemine, fiilin işleniş biçimine ve delillerin mevcut durumuna göre pazarlık sürecini şekillendirmektedir²⁰⁶.

Amerika’da kanuni hâkim ilkesi geçerli olmadığından savcı, yetkili hâkimi belirleme hususunda takdir hakkına sahiptir. Savcı bu yetkisini bazen savunmayı uzlaşmaya zorlama aracı olarak kullanabilmektedir²⁰⁷.

İddia pazarlığı uygulamalarında mahkeme iddia anlaşmasını kabul ederken, sanığın sanık müdafî tarafından yeterince bilgilendirilmesini gözetmektedir. Böylece sanık suçluluğunu ikrar ettiğinde hangi anayasal haklarından vazgeçtiğini, ne tür bir süreç geçireceğini ve karşılaşması mümkün ceza türlerini öğrenmiş olacaktır. Pazarlık görüşmelerine girmek sanıktan çok müdafinin kararıdır. Sanık, müdafî tarafından verilen

²⁰⁴ Şahin, *a.g.e.*, s.786; Kaymaz, Gökçen, *a.g.e.*, s.75; Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1139; İpek, Parlak, *Ceza Muhakemesinde Uzlaşma*, s.24.

²⁰⁵ Şahin, *a.g.e.*, s.786; Kaymaz, Gökçen, *a.g.e.*, s.75; Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1139; İpek, Parlak, *Ceza Muhakemesinde Uzlaşma*, s.24.

²⁰⁶ Yapar, *a.g.e.*, s.131.

²⁰⁷ Şahin, *a.g.e.*, s.787; Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1139;

tavsiyeleri ciddiye almadığında veya tavsiyelere uygun hareket etmediğinde, kamu avukatlarının sanığı ikna etmek için uyguladıkları birçok yöntemden biri de davadan çekilecekleri tehdididir²⁰⁸.

Müdafî bakımından güçlük, muhakemenin sonucunun belirsizliğidir. Müdafinin bizdeki gibi dosya inceleme hakkı bulunmadığından ve soruşturma makamından çok az bilgi alma imkânı olduğundan, müdafî daha çok kişisel gayretiyle olay ve dosya hakkında bilgi sahibi olmak zorundadır. Müdafî genellikle, uzun süren araştırmalar sonucunda sonuna kadar savunma yapmasına rağmen, sanığı mahkûmiyetten kurtaramama riski ile karşılaşmak yerine kısa yoldan makul bir biçimde işi sonuçlandırmayı tercih etmektedir. Tek sorun, savcı ile varılan uzlaşmayı sanığa kabul ettirmektir²⁰⁹.

Hâkimlerin pazarlık sürecindeki rolü tartışmalıdır. Hâkimlerin sürece katılmalarına karşı çıkan görüş olduğu gibi, sürece katkıda bulunmalarından yana olan görüşler de vardır. Amerikan Barolar Birliği hâkimlerin sürece katılmaması görüşündedir. Ceza Muhakemesi Kanun hükümlerine göre de hâkimlerin sürece katılmaları mümkün değildir. Hâkimlerin süreçteki rolleri sanık müdafîine ve savcıya göre daha sınırlıdır. Hâkimler iddia pazarlığının tarafları ile görüşme yaparak en azından suçluluğunu kabul eden sanığa muhtemel ceza seçenekleri hakkında bilgi verebilmelidir. Hâkimlerin katılmasına karşı çıkan görüş, hâkimin bulunmasını sanığın gönüllü olarak sürece katılmasına yönelik kararını olumsuz etkileyeceği, sanığın kendisini baskı altında hissederek aslında istemediği bir iddia anlaşmasını kabul etmek zorunda kalacağı, sanık gözünde hâkimin tarafsızlığını yitireceği gibi sonuçlar üzerinde durmaktadır. Hâkimin katılmasından yana olanlar ise, sürecin daha adil ve daha etkin olarak yürüyeceği ve aynı suç kapsamında farklı faillere birbirine yakın cezalar belirlenebileceği düşüncesindedirler²¹⁰.

Hâkim, savunma makamının fiile yönelik hukuki nitelendirmesi ile bağlıdır. Yani hâkim yüklenen suçtan başkasıyla sanığı mahkûm edemez. Bu durumla birlikte eyalet ceza kanunlarında suçlar için farklı birçok cezaların öngörülmesi ve bu cezalardan birini seçmede yetkisi olan savcının, pazarlık görüşmelerindeki konumunu oldukça güçlendirmektedir²¹¹.

²⁰⁸ Yapar, *a.g.e.*, s.133.

²⁰⁹ Şahin, *a.g.e.*, s.787-788; Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1140.

²¹⁰ Yapar, *a.g.e.*, s.133-134.

²¹¹ Şahin, *a.g.e.*, s.785; Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1138.

Ceza yargılaması süresince suç mağdurlarına yardımcı olan ve bilgi sağlayan birim Federal Soruşturma Bürosu(FBI)'dur. Birleşik Devletler Kanunu'nda belirlenen suç mağdurlarının haklarını sağlamaktan ve uygulamaktan Savcılık Ofisi sorumludur. Suç mağdurlarının ceza adalet sisteminde yar alması için bu kişilerin iddia pazarlığı sürecine katılmaları gerekir. Suç mağdurları, işlenen suçla birlikte yaşantılarının ne şekilde ve ne ölçüde etkilendiği yönündeki paylaşımları ve sanığa verilecek ceza hakkındaki görüşleri ile ceza adalet sisteminde önemli bir role sahip olmaya başlamışlardır. Mağdurların pazarlık sürecine katılmalarını isteyen eyaletlerde, mağdurların sürece katkıları iki yöndedir: 1) Pazarlık sürecinde savcı ile görüşmeleri, 2) Mahkemenin iddia anlaşmasını kabul etmeden önce mağduru mahkemeye sözlü veya yazılı bilgi sunmalarıdır²¹².

Uzlaştırmaya ilişkin hükümlerin düzenlenme kapsamına göre eyaletler beş gruba ayrılabilir. Birinci grup eyaletler, uzlaştırmaya kapsamlı bir şekilde kanunlarda düzenlendiği eyaletlerdir. Bu kapsamda yedi eyalet bulunmaktadır. İkinci grup eyaletler, uzlaştırma konusunda daha az detaylı ancak açık ve özel bir kanuni düzenlemeye sahip eyaletlerdir. Bu kapsama yedi eyalet girmektedir. Üçüncü grup eyaletler, uzlaştırma konusunda genel hükümler içeren eyaletlerdir. Bu kapsamda da dokuz eyalet vardır. Dördüncü grup eyaletlerde ise, kanun mağdur ve fail arasında görüşmeye izin vermekte, ancak uygulama tam olarak uzlaştırma kapsamına girmemektedir. Bu kapsamda altı eyalet bulunmaktadır. Son grupta ise, kanunlarında uzlaştırma konusunda özel bir atıf bulunmayan eyaletlerdir. Bu kapsamda ise yirmi bir eyalet vardır²¹³.

Yine uzlaştırma hizmetinde bulunan eyaletlerin düzenlenmeleri arasında, sanığın yaşı, uzlaştırmacının nitelikleri, gizliliğin sağlanması, maliyet, failin katılımı ve uzlaştırmaya gidecek suç tipleri açısından farklılıklar bulunmaktadır. Eyaletlerden bazıları sadece çocuklar için, bazıları sadece yetişkinler için, bazıları ise hem yetişkinler hem de çocuklar için uzlaştırma hizmeti vermektedir. Uzlaştırmacılar konusunda yedi eyalette ayrıntılı düzenlemeler bulunmaktadır. Gizlilikle ilgili olarak, dokuz eyalet uzlaştırma sürecinin gizliliğini kabul etmiştir. Bu sebeple süreçte ortaya çıkan hususlar mahkemede kullanılamayacaktır. Delaware ve Tennessee eyaletlerinde uzlaştırma bütün katılanlar için ücretsizken, Oklahoma'da failin uzlaştırmaya katılabilmesi için 5 dolar ile 25 dolar arasında asgari bir ücret ödemelidir. Eyaletlerin hiç biri mağduru uzlaştırmaya katılması hususunda zorlamamaktadır Eyaletlerin çoğu katılmada gönüllülük esasını benimsemiştir.

²¹² Yapar, *a.g.e.*, s.136.

²¹³ Çetintürk, *a.g.e.*, s.274-275.

Ancak bazı eyaletler kanuni düzenlemeleri ile hâkim, faili uzlaştırmaya katılması için zorlayabilecektir. Diğer taraftan dokuz eyalet hem mağdurun hem de failin uzlaştırmaya katılmasında gönüllülük ilkesini açıkça düzenlemiştir. Dokuz eyalette ağır suçlar bakımından uzlaştırmaya gidilebileceği düzenlenmiştir. Bu eyaletlerden ise sadece Texas'da öldürme suçlarında uzlaştırmaya gidilebilecektir. Sekiz eyalette ise uzlaştırma şiddet uygulamayan failer için kabul edilmiştir. Bunlardan iki tanesi uzlaştırmayı ilk defa suç işleyen failerle sınırlandırırken, iki tanesi de seri halde suç işleyen failer bakımından sınırlandırmıştır. Sadece Montana ilerde suç işleme ihtimalinin az olan kişiler bakımından uzlaştırmayı kabul etmiştir. On iki eyalet tarafından uzlaştırmaya gidilecek suç tipleri açıklanmamıştır²¹⁴.

Bazı eyaletlerde ise avukatların uzlaştırma imkânlarını araştırma ve müvekkillerine bu konuda tavsiyede bulunma görevi vardır. Bir elektrik mühendisinin avukatına karşı açtığı davada Kaliforniya İstinaf Mahkemesi, avukatın müvekkilini uzlaştırmamanın avantajları ve dezavantajları konusunda bilgilendirme yükümlülüğüne dikkat çekerek, avukatın bilgilendirmemek şeklindeki ihmalinin mühendisin zararına neden olduğu belirtilmiştir²¹⁵.

Mağdur-fail arabulucuğu Türkiye'de “uzlaştırma” adı altında uygulanırken, Amerika'da bu uygulamanın adı “iddia pazarlığı”dır. Amerika'da iddia pazarlığının herkes tarafından kabul gören bir tanımı olmadığı için uygulamada çeşitli tanımlar yer almaktadır. Yapar'a göre iddia pazarlığı, iddia ve savunma makamları arasında yapılan ve mahkemenin onayı ile kabul edilen, şüphelinin veya sanığın daha az ceza almasını, iddia makamının ise suçun mahkûmiyetle sonuçlanmasını garanti ettiği, sözleşme hukuku temelinde varılan anlaşmanın yapılma sürecidir²¹⁶. Türk Hukukunda ise uzlaşma ve uzlaştırma tanımları Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 4/1-j,k. maddesinde yer almaktadır²¹⁷.

²¹⁴ Çetintürk, *a.g.e.*, s.278-279.

²¹⁵ Bahadır Yakut, “ABD’de Avukatların Müvekkillerine Arabuluculuğu Tavsiye Etme Yükümlülüğü”, *Ankara Barosu Dergisi*, Y.67, S.4, Güz 2009, s.34.

²¹⁶ Yapar, *a.g.e.*, s.249.

²¹⁷ **Ceza Muhakemesi Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 4. maddesine göre;** “j) Uzlaşma: Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak anlaşmış olmalarını, k) Uzlaştırma: Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin, Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak uzlaştırmacı tarafından anlaşılmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi sürecini” ifade eder.

İddia pazarlığında anlaşmanın taraflarını, savcı ve şüpheli/sanık müdafii oluşturur. Bir diğer deyişle taraflar, iddia makamı ile savunma makamıdır. Türk Hukukunda ise Cumhuriyet savcısının uzlaşma kapsamındaki suçun işlendiği hususunda yeterli şüpheye sahip olması durumunda, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene görevlendirilecek tarafsız uzlaştırmacı aracılığıyla uzlaştırma teklifi gönderilir²¹⁸. Uzlaştırma şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin özgürce rıza göstermeleri ile gerçekleşir.

İddia pazarlığı, Birleşik Devletler'deki suçların tamamında uygulama alanı bulunurken, Türk Hukuku'nda uzlaştırmacının kapsamına girecek suçlar CMK'nın 253. maddesinde belirlenmiştir. Buna göre soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar düzenlendikleri kanuna bakılmaksızın uzlaştırmaya tabidir. Bununla birlikte soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda uzlaştırma yoluna gidilemeyecektir. Ayrıca CMK 253/1-b maddesinde suçun şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın, Türk Ceza Kanununda yer alan bazı suçlar bakımından re'sen uzlaştırma hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmiştir²¹⁹.

İddia pazarlığında anlaşmaya varılabilmenin en önemli şartı şüphelinin/sanığın suçunu ikrar etmesi iken, Türk Hukuku'nda şüphelinin ikrarı aranmamaktadır²²⁰.

Kanaatimizce, iddia pazarlığı bir onarıcı adalet uygulaması değildir. Bu yöntemde mağdurun sürece katılmaması, tarafsız bir üçüncü kişinin yardımının bulunmaması ve yöntemin bozulan ilişkilerin onarılması amacına hizmet etmemesi görüşümüzü desteklemektedir.

F. İngiliz Hukuku

İngiliz Ceza Adaleti Sistemi'nde mağdur fail uzlaşmasına, ceza muhakemesinin her aşamasında başvurulabilmektedir. Daha çok suça sürüklenen çocuklarla, ilk veya ikinci defa suç işleyen yetişkinlerin tekrar suç işleme ihtimallerini önlemek amacıyla uzlaşma uygulanmaktadır. İngiltere'de hırsızlık gibi küçük boyutlu adi suçlardan kasten öldürme gibi ağır cezayı gerektiren suçlara kadar uzlaşma uygulanabilmektedir. Uzlaşma tarafların kendi rızaları doğrultusundaki katılımıyla gerçekleşmektedir. Mağdur ve failin bir araya getirilmesinin amacı ceza adalet sisteminin ihmal ettiği öfkeli mağdura yardım etmek ve

²¹⁸ Yapar, *a.g.e.*, s.252.

²¹⁹ Yapar, *a.g.e.*, s.261-262.

²²⁰ Yapar, *a.g.e.*, s.272.

failin uzlaşmış olarak topluma tekrar döndüğünde suçları tekrarlamasının önüne geçmektir²²¹. Tüzel kişiliğe sahip mağdurla da uzlaşma yapılması mümkündür²²².

İngiltere’de uzlaştırmaya, polis memurlarının basit suçlara karşı ‘polis ihtarı’ vermesiyle gidilir. Polis memuru basit suç işleyen kişilere ceza yargılaması hükmü niteliği taşımayan bir uyarıda bulunur. Ancak ileride mahkemede bir yargılama gerçekleştiğinde kişinin kötü karakterine delil olarak kullanılabilir. İlgili kişi ihtarı kabul etmezse hakkında bir ceza yargılaması başlayacaktır. Polis memurları uyarılarını zarar verilen malın onarımı veya rehabilitasyona gidilmesi şartıyla da verebilir. İlgili kişi 18 yaşından büyük ise polis uyarının yanında para cezası da verebilir²²³.

Charge bargaining uygulamasında ilk önce polisle şüpheli arasında bir görüşme yapılır. Polis şüphelinin suçunu kabul etmesi karşısında ifadeye son verme, ithamın bir kısmından vazgeçme, tutuklama hususunda olumlu yaklaşım gibi seçenekleri şüpheliye sunabilir. Polis bu yolu, özellikle aydınlatılmasında güçlük çekilen suçlarda kullanır. Uzlaşmanın sonunda gerçekten işlenmiş olan suçtan değil, daha hafif başka bir suçtan dava açılır. ABD uygulamasından farklı olarak İngiltere’de iddia makamı ceza konusunda görüş bildirmez²²⁴.

Mahkemeler uzlaşılan uyuşmazlıklarda sonuç cezadan genellikle 1/3 veya 1/4 oranında indirim yapmaktadır. Hâkimin cezada indirim yapmasının ana nedeni, şüphelinin suçunu kabul etmesi ve fiilinden pişmanlık duymasıdır. Buna karşılık, yargılamada suçun ispatlanacağı anlaşıldıktan sonraki bir aşamada gelen ikrar pişmanlık olarak değerlendirilmeyecektir. Erken yapılan ikrar, soruşturma ve kovuşturma aşamalarını kısaltır ve mağdur ve tanıkları duruşma zahmetinden kurtarır. Bu nedenle son dakika ikrarları ödüllendirilmemektedir²²⁵.

İkrar halinde indirim oranı tahmin edilse bile, yine de failin alacağı ceza tam olarak bilinemeyecektir. Bu belirsizlik müdafii, “sentence bargaining” uygulaması çerçevesinde

²²¹ Mustafa Yayla, *İngiliz Ceza Hukuk Sisteminde Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri*, Ceza Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri Sempozyumu, Rize 18-20 Mayıs 2017, Ankara, 2018, s.39.

²²² Çetintürk, *a.g.e.*, s.344.

²²³ Bıkmaz, *a.g.e.*, s.41.

²²⁴ Şahin, *a.g.e.*, s.791; Kaymaz, Gökçen, *a.g.e.*, s.77; Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1142; Sezer, *a.g.e.*, 45.

²²⁵ Şahin, *a.g.e.*, s.791-792; Kaymaz, Gökçen, *a.g.e.*, s.77; Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1142; Sezer, *a.g.e.*, 45.

hâkimle özel görüşmeye sevk etmektedir. Üst derece mahkemeler böyle bir görüşmeyi uygun görmemekte ise de açıkça yasaklanmamaktadır²²⁶.

Dava açıldıktan sonra isnadın sınırlandırılması ancak, iddia makamının elindeki delillerin öngördüğünden daha yetersiz olduğu durumlarda gündeme gelir. Savcı bu durumda, isnadın kalan kısımlarının sanığın kabul etmesi halinde ispatında zorluk olan kısımları iddianameden çıkarabilmektedir. Ancak sonradan yapılacak böyle bir isnat değişikliğinde hâkimin onayı gereklidir²²⁷.

İngiltere’de kabul görmüş iki öğreti uzlaştırmanın uygulanmasını etkilemektedir. *Sosyal hizmet modeli*, çoğunlukla çocuk hakkında ve aile mahkemelerinde uygulan ve süreç boyunca faile odaklanılarak onun geleceğinin korunmasına çalışılan bir yöntemdir. Bu uzlaştırma biçiminde uzlaştırıcılar baskın ve yönlendiricidir. *Bağımsız arabuluculuk modeli* ise, uzlaştırıcının taraflara eşit yaklaştığı kolaylaştırıcı nitelikli uzlaştırma yöntemidir²²⁸.

İngiltere’de sivil uyuşmazlıklarda arabuluculuğun artık zorunlu tutulmasına ve ceza davalarında da arabuluculuk uygulamasına geçilmesine yönelik yapılan çalışmaların, 2020 yılına doğru sonuç vereceği beklenmektedir. 2020’den sonra yürürlüğe girecek bir Arabuluculuk Kanunu ile özel hukuk konularındaki sivil uyuşmazlıklarda arabuluculuk işlemlerinin isteğe bağlı olmaktan çıkarılıp zorunlu hale gelmesi hedeflenmektedir²²⁹.

İngiltere’de ceza yargılarında da arabuluculuk uygulamasına 2020 yılında geçileceğinin planlanması İngiliz ceza adalet sisteminin bu konuda Kıta Avrupası hukuk sistemindeki gelişmeleri takip ettiğini göstermektedir²³⁰.

G. Kanada Hukuku

Mağdur ve fail arasındaki uzlaşma, bugünkü anlamda ilk defa 1974 yılında Kanada’da açılan bir ceza davasıyla doğmuştur. Bu davada, yirmi iki defa mala zarar verme suçu işleyen ve daha önce hiç ceza almamış olan çocuklar suçlarını kabul etmişlerdir. Davada, kontrol memuru ve gönüllü koordinatör, davaya bakan hâkime, çocuklarla mağdurların görüştürülerek terapiye dayalı bir yol izlenmesini önermişlerdir. Bu

²²⁶ Şahin, *a.g.e.*, s.791-792; Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1142.

²²⁷ Şahin, *a.g.e.*, s.792; Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1142; Kaymaz, Gökçen, *a.g.e.*, s.77; İpek, Parlak, *Ceza Muhakemesinde Uzlaşma*, s.30.

²²⁸ Bıkmaz, *a.g.e.*, s.41; Soygüt, *a.g.t.*, s.55.

²²⁹ Yayla, *a.g.e.*, s.41.

²³⁰ Yayla, *a.g.e.*, s.41.

teklife başlangıçta şüpheliyle yaklaşan hâkim, daha sonra çocukların, mağdurlara verdikleri zararı öğrenmeleri amacıyla onlarla görüşmelerine ve kendisine bilgi verilmesine karar vermiştir. Çocukların her iki mağdurla görüşmesinin ardından, mağdurların sigorta kapsamı dışında kalan zararları tespit edilmiştir. Bu husus hâkime bildirildiğinde hâkim, çocukların bu zararı bütünüyle tazmin etmelerine karar vermiştir. Bu uygulama daha sonra “mağdur-fail uzlaştırma programı” (victim-offender reconciliation program, VORP) olarak adlandırılmıştır²³¹.

Kanada’da uygulanan uzlaşma, ABD’de uygulanan uzlaşmayla benzemektedir fakat daha az ayrıntılı düzenlenmiştir. Uzlaşma savcı ile müdafî arasında gerçekleşmektedir. Savcı, hâkimin onayı ile isnadını geri alıp sınırlandırabilir. Ancak hâkimin yer almadığı bir uzlaşmada yapılan ikrar, cezayı azaltıcı sebep olarak açıkça düzenlenmemiştir. Bu durumda, şüpheli ikrarın riskini de üstlenmektedir. Uzlaşmada şüphelinin edimi, suçunu ikrardan ibaret olmayıp ayrıca, örneğin, muhbirlik veya tanıklık gibi, soruşturma makamlarıyla işbirliğini de içermektedir²³².

Kanada Ceza Hukukunda uzlaşma müessesesi son derece yaygındır. Bunun iki sebebi bulunduğu ifade edilmektedir. Bunlardan birincisi; muhakemenin hızlı bir şekilde neticelendirilmesidir. İkincisi ise; uzlaşmaya katılan hukukçuların iş yükünü oldukça hafifletmesidir²³³.

Kanada’da polis, savcının yapacağı isnadı ilk olarak belirlemesi itibarıyla, bir şekilde uzlaşmada etkilidir. Böylece polis, bir yandan müdafinin kendisiyle görüşmesi gereken taraf konumunda olacak, diğer yandan da isnadı ağır tutmak suretiyle, savcı ile müdafî arasında yapılacak görüşmelerde savcıya başlangıç noktası itibarıyla adeta bir avantaj sağlayabilecektir²³⁴.

Kanada Hukuku’ndaki uzlaşma kurumunda hâkim yer almamaktadır. Onun bu alandaki görevi; sadece, şüphelinin ikrarını geçerli saymak ve varsa savcının tavsiyelerini göz önünde bulundurarak cezayı tespit etmektir. Hâkim, ikrarının iradiliğini ve şüpheliyi ikrara iten sebepleri denetleyememektedir. Cezanın belirlenmesinde hiçbir rolü

²³¹ Özbek, *Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma*, s.290; Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.25.

²³² Şahin, *a.g.e.*, s.789; Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1140; Sezer, *a.g.e.*, s.37; Özgenç, *Mukayeseli Hukukta Uzlaşma*, s.144.

²³³ Şahin, *a.g.e.*, s.789; Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1141; Sezer, *a.g.e.*, s.37.

²³⁴ Şahin, *a.g.e.*, s.790; Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1141; Özgenç, *Mukayeseli Hukukta Uzlaşma*, s.145.

bulunmayan taraflar ise cezaya karşı kanun yoluna gidebilmektedir. Savcı kanun yoluna ancak, önerdiğinden farklı bir ceza tayin edilmesinde başvurabilecektir²³⁵.

I. Avustralya Hukuku

Avustralya örneğinde, mağdur ve failin bir araya getirilmesi aslında *bütünleştirici utanma teorisi* üzerine kurulmuştur. Bu teorinin sahibi Avustralyalı akademisyen Profesör John Braithwaite'dir. 1989 yılında kurulan bu teorinin sahibi, geleneksel ceza adalet sisteminin suçlulara uzlaşma önermekten daha çok onlara bir utanç dayattığını, böyle bir yaklaşımın suçluyu toplumdaki soyutladığını ve suçlu davranışını önlemek yerine tam tersine onayladığını belirtmektedir. Braithwaite'ye göre, kişinin toplumun değer yargılarından uzaklaşıp suç işleyerek kendine oluşturduğu bu utanç, ceza adalet sisteminde uzlaşma teklif edilerek kişiyi toplumdaki soyutlayıcı olarak değil, onu tekrar topluma yapıcı olarak geri dönüştürmede kullanılabilir. Bu teoriye göre fail, utanç verici davranışı ile ilgili olarak, mağdur ve aynı zamanda toplumun bireyleriyle onarıcı bir uzlaşmaya sokulduğunda, kendisine saygınlık, güven ve değer de geri verilmiş olacaktır. Mağdur-fail arabuluculuk toplantıları failin suçu niye işlediğini ve mağdurun da suçun üzerindeki etkilerini anlatması, aslında mağdur ve failin birbirleriyle konuşup birbirlerini dinlemeleri olayıdır²³⁶.

Avustralya'da uzlaşma sistemi, isnadın sınırlandırılması hususunda büyük bir rol üstlendiği için muhbirler tarafından sıkça kullanılmaktadır. İsnat çoğunlukla polis tarafından yapılır. Ayrıca 1984 yılından bu yana, soruşturmayı yürütecek ve gerektiğinde sona erdirecek ayrı bir makam (Director of Public Prosecutions) vardır. Gerek toplumsal gerek bireysel iddia makamı savunma makamı ile anlaşarak bir kısım isnatlardan vazgeçebilmektedir. Ancak birçok eyalette bunun için mahkemenin onayı gerekmektedir²³⁷.

Avustralya Ceza Hukukunda hâkimin uzlaşmaya katılması (sentence bargaining) kabul edilmemektedir. Yüksek Mahkeme kararlarında bu konuyla ilgili, tarafsız olması gereken bir hâkimin, ikrar hâlinde verilebilecek olası ceza hakkında konuşması ve bu çerçevede müdafiyeye bir taahhütte bulunması yasaklanmaktadır²³⁸.

Uzlaşmaya karşı çıkanlar, uzlaşmanın yargılama makamının işlevini sınırlandırdığını, gizli pazarlıklar yapılarak aleniyet ilkesinin ihlal ettiğini, fiile uygun ceza

²³⁵ Şahin, *a.g.e.*, s.790; Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1141; Sezer, *a.g.e.*, s.37.

²³⁶ Yayla, *a.g.e.*, s.42.

²³⁷ Şahin, *a.g.e.*, s.793; Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1142; Sezer, *a.g.e.*, s.47.

²³⁸ Şahin, *a.g.e.*, s.793; Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1143; Sezer, *a.g.e.*, s.48.

tayini kuralının içini boşalttığını ve hiçbir suçu olmayan insanların dahi herhangi bir suçu kabule zorladığını ileri sürmektedirler²³⁹.

Bununla birlikte, Hukuk Reformu Komisyonu, ikrarın ceza tayini sırasında failin lehine değerlendirilmesini uygun görmüştür. Avustralya’da mahkemeler, sanığın ikrarını pişmanlığın bir göstergesi olarak kabul etmektedir. Ancak delil durumunun mahkûmiyete yeteceği anlaşıldıktan sonra gelen ikrar, daha uygun bir ceza alma maksadına yönelik olduğu gerekçesiyle, cezada indirim nedeni saymamaktadırlar²⁴⁰.

II. MEVZUATIMIZDA UZLAŞTIRMANIN DÜZENLEME BİÇİMİ

A. Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanununun İlk Halinde Uzlaştırma

Uzlaşma kurumu, Ceza Muhakemesi Kanununun Beşinci Kitabının “Özel Yargılama Usulleri” üst başlığını taşıyan İkinci Kısımın Birinci Bölümünde yer alan 253, 254 ve 255. maddelerinde²⁴¹ düzenlenmiştir. Ayrıca 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun 24. ve 2004 sayılı İİK’nın 354. maddelerinde de bu kuruma yer verilmiştir.

1412 Sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu yeniliklere ve değişimlere cevap veremediği için 04.12.2004 tarihli 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu kabul edilerek 1412 sayılı CMUK yürürlükten kaldırılmıştır. 5271 sayılı CMK, Alman Ceza

²³⁹ Şahin, *a.g.e.*, s.793; Özgenç, *Mukayeseli Hukukta Uzlaşma*, s.150.

²⁴⁰ Şahin, *a.g.e.*, s.794, dpn 98; Özgenç, *Mukayeseli Hukukta Uzlaşma*, s.150.

²⁴¹ **5560 sayılı Kanun ile değişiklik öncesi CMK’nın 253. maddesi**; “1.Cumhuriyet savcısı, yapılan soruşturmanın durumuna göre, kanunun uzlaşma yapılabilmesi olanağını verdiği hâllerde, faili bu Kanunun öngördüğü usullere göre davet ederek suçtan dolayı sorumluluğunu kabul edip etmediğini sorar.

2. Fail, suçu ve fiilinden doğmuş olan maddî ve manevî zararın tümünü veya bunun büyük bir kısmını ödemeyi veya zararları gidermeyi kabullendiğinde durum, mağdura veya varsa vekiline veya kanunî temsilcisine bildirilir.

3. Mağdur, verilmiş olan zararın tümüyle veya büyük bir kısmı itibarıyla giderildiğinde özgür iradesi ile uzlaşacağını bildirirse, soruşturma sürdürülmez.

4. Cumhuriyet Savcısı, fail ile mağdur arasında uzlaşma işlemlerini idare etmek, tarafları bir araya getirerek bir sonuca ulaşmalarını sağlamak üzere, fail ve mağdurun bir avukat üzerinde anlaşamadıkları takdirde, bir veya birden fazla avukatın uzlaştırıcı olarak görevlendirilmesini barodan ister.

5. Uzlaştırıcı, başvurunun yapıldığı tarihten itibaren en geç otuz gün içinde uzlaşmayı sonuçlandırır. Cumhuriyet savcısı bir defaya mahsus olmak üzere bu süreyi otuz gün daha uzatabilir. Uzlaştırma süresince zamanaşımı durur.

6. Uzlaşma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma sırasında ileri sürülen bilgi, belge ve açıklamalar taraflarca izin verilmedikçe daha sonra açıklanamaz. Uzlaştırmanın başarısız olması nedeniyle daha sonra dava açılması halinde uzlaştırma sırasında failin bazı olayları veya suçu ikrar etmiş olması davada aleyhine delil olarak kullanılmaz.

7. Uzlaştırıcı, yaptığı işlemleri ve uzlaşmayı sağlayıcı müdahalelerini belirten bir raporu on gün içinde ilgili Cumhuriyet savcısına sunar.

8. Zarar, uzlaşmaya uygun olarak giderildiğinde ve uzlaştırma işleminin giderleri, fail tarafından ödendiğinde, kovuşturmaya yer olmadığına karar verilir.” şeklinde iken,

5560 sayılı Kanun ile değişiklik öncesi CMK’nın 254. maddesi; “1. Kamu davasının açılması halinde, uzlaşmaya tâbi bir suç söz konusu ise, uzlaştırma işlemleri 253 üncü maddede belirtilen usule göre, mahkeme tarafından da yapılır.

2. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde davanın düşmesine karar verilir.” şeklinde idi.

Kanunu'ndan esinlenerek hazırlanmıştır. Yeni CMK'nın öncelikli amacı yargılamayı hızlandırmaktır. Uzlaştırma kurumuna bu amaçla yer verilmiştir.

Uzlaştırma kurumu ilk olarak TCK'nda²⁴² ile düzenlenmiştir. Uzlaştırma TCK'nın üçüncü kısmının dördüncü bölümünde yer alan 73. maddesinin 8. fıkrasında kamu davasının açılmasını önleyen ve açılmış kamu davasının da düşmesini sağlayan bir kurum olarak yer almıştır.

Bu düzenlemeye göre uzlaştırmanın şartları şu şekildedir:

- Suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişi olması,
- Suçun soruşturulması ve kovuşturulmasının şikâyete bağlı olması,
- Failin suçu kabullenmesi,
- Doğmuş olan zararın tümünü veya büyük bir kısmını failin ödemesi veya gidermesi,
- Mağdur ve failin özgür iradeleri ile uzlaşmaları,
- Bu hususun hâkim veya Cumhuriyet savcısı tarafından tespit edilmesi.

B. 06.12.2006 Tarihli ve 5560 Sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunla Yapılan Değişiklikler

06.12.2006 tarihinde TBMM'nde kabul edilerek 19.12.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5560 sayılı kanun ile TCK, CMK ve ÇKK da birçok değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerle 5237 sayılı TCK'nın uzlaşma ile ilgili maddesi yürürlükten kaldırılmış ve uzlaşma sadece CMK içinde düzenlenmiştir.

Bizce, uzlaştırmaya ilişkin hükümlerin tamamının tek bir yerde bulunması, uygulayıcılara sağlayacağı kolaylık gözetildiğinde yerinde bir düzenleme olmuştur.

Yine 5560 sayılı Kanun'un 24 ve 25. maddelerinde uzlaşma kurumu düzenlenerek CMK'nın 253 ve 254. maddelerinde önemli değişikliklere yer verilmiştir.

Bu kanun ile yapılan değişikliklerin bazıları şunlardır:

- Uzlaşmaya tabi suçlar sayılmıştır.

²⁴² **5560 sayılı Kanun ile değişiklik öncesi TCK' nın 73/8. maddesi;** “Suçtan zarar göreni gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olup, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı bulunan suçlarda, failin suçu kabullenmesi ve doğmuş olan zararın tümünü veya büyük bir kısmını ödemesi veya gidermesi koşuluyla mağdur ile fail özgür iradeleri ile uzlaştıklarında ve bu husus Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından saptandığında kamu davası açılmaz veya davanın düşürülmesine karar verilir.” şeklinde idi.

- Şikâyete tabi olmayan suçlar da uzlaşma kapsamına alınmıştır.
- Uzlaşmanın uygulanabilmesi için failin suçu kabul etmesi şartı kaldırılmıştır.
- Soruşturması ve şikâyete bağlı suçlar hariç, diğer kanunlarda yer alan suçlara uzlaşmanın uygulanabilmesi için açık hükmün bulunması gerektiği belirtilmiştir.
- Soruşturması ve kovuşturması şikâyete tabi olsa bile etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda uzlaşma yoluna gidilemeyeceği düzenlenmiştir.
- Cumhuriyet savcısının vereceği talimatla adli kolluğa uzlaşma teklifi etme yetkisi tanınmıştır.
- Tarafların reşit olmaması halinde uzlaşma teklifinin kanuni temsilcilerine yapılacağı öngörülmüştür.
- Uzlaşma teklifinin taraflara bildirilmesinden itibaren 3 gün içinde kararlarını bildirmeleri aksi halde uzlaşma teklifini reddetmiş sayılacakları belirtilmiştir.
- Uzlaşma teklifinin önce şüpheli ya da sanığa yapılma zorunluluğu kaldırılmıştır.
- Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde yapılan masrafların devlet hazinesinden karşılanacağı öngörülmüştür.
- Hâkim ve Cumhuriyet savcılarının da uzlaştırmacı olabilmelerine imkân tanınmıştır.
- Uzlaşma tutanağının hukuksal vasfı belirtilmiştir.
- Eski düzenlemede fail terimi kullanılmasına rağmen yeni düzenlemede soruşturma aşamasında şüpheli, kovuşturma aşamasında sanık terimleri kullanılmıştır.
- Bu değişikliklerle birlikte 26.07.2007 tarihinde Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaşmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik yürürlüğe girmiştir.

Görülebileceği üzere 5560 sayılı Kanun ile CMK'nın 253 ve 254. maddeleri²⁴³ ayrıntılı olarak yeniden düzenlemiştir.

²⁴³ Ceza Muhakemesi Kanunu madde 253 (Değişik madde: 06/12/2006 -5560 S.K.24.md)

(1) Aşağıdaki suçlarda, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişininin uzlaştırılması girişiminde bulunulur:

a) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar.

b) şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın, Türk Ceza Kanununda yer alan;

1. Kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, madde 86; madde 88),

2. Taksirle yaralama (madde 89),

3. Konut dokunulmazlığının ihlali (madde 116),

4. Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234),

5. Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç, madde 239), suçları.

(2) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olanlar hariç olmak üzere; diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunması gerekir.

(3) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez.(Ek cümle: 26/06/2009-5918 S.K./8.md) Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması hâlinde de uzlaşma hükümleri uygulanmaz.

(4) Soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tâbi olması halinde, Cumhuriyet savcısı veya talimatı üzerine adli kolluk görevlisi, Şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır. Cumhuriyet savcısı uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren üç gün içinde kararını bildirmediği takdirde, teklifi reddetmiş sayılır.

(5) Uzlaşma teklifinde bulunulması halinde, kişiye uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmesinin hukukî sonuçları anlatılır.

(6) Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanunî temsilcisine ulaşılamaması halinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır.

(7) Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir.

(8) Uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir.

(9) Şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaşma teklifini kabul etmesi halinde, Cumhuriyet savcısı uzlaştırmayı kendisi gerçekleştirebileceği gibi, uzlaştırmacı olarak avukat görevlendirilmesini barodan isteyebilir veya hukuk öğrenimi görmüş kişiler arasından uzlaştırmacı görevlendirebilir.

(10) Bu Kanunda belirlenen hâkimin davaya bakamayacağı haller ile reddi sebepleri, uzlaştırmacı görevlendirilmesi ile ilgili olarak göz önünde bulundurulur.

(11) Görevlendirilen uzlaştırmacıya soruşturma dosyasında yer alan ve Cumhuriyet savcısınca uygun görülen belgelerin birer örneği verilir. Cumhuriyet savcısı uzlaştırmacıya, soruşturmanın gizliliği ilkesine uygun davranmakla yükümlü olduğunu hatırlatır.

(12) Uzlaştırmacı, dosya içindeki belgelerin birer örneği kendisine verildikten itibaren en geç otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır. Cumhuriyet savcısı bu süreyi en çok yirmi gün daha uzatabilir.

(13) Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma müzakerelerine Şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi ya da vekilinin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi halinde, uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır.

(14) Uzlaştırmacı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacıya talimat verebilir.

(15) Uzlaşma müzakereleri sonunda uzlaştırmacı, bir rapor hazırlayarak kendisine verilen belge örnekleriyle birlikte Cumhuriyet savcısına verir. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı olarak açıklanır.

(16) Uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler.

(17) Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder.

(18) Uzlaşmanın sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemez.

(19) Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini defaten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksidde bağlanması veya süreklilik arzetmesi halinde, 171 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının

Ceza Muhakemeleri düzenlemelerin derhal yürürlüğü ilkesi gereği uzlaşmaya ilişkin olarak anılan yasanın yürürlüğe girdiği 19.12.2006 tarihinden önce işlenen suçlara uygulanmaması yönünde bir zorunluluk ortaya çıkmıştı. Ancak 5560 sayılı Kanun'un geçici birinci maddesinde “*Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibariyle hükme bağlanmış olmakla beraber henüz kesinleşmemiş olan dosyalarda uzlaşma kapsamı genişletildiğinden bozma kararı verilemez.*” şeklinde düzenleme bulunmaktaydı. Böylece uzlaşma hükümlerinin sanığın lehine olması kaydıyla 19.12.2006 tarihinden önce işlenen henüz kesinleşmemiş suçlar bakımından da uygulanacağı açıklığa kavuşturulmuş oldu²⁴⁴.

Burada konunun sanık lehine değerlendirilmesi gerekir. Değişiklikle birlikte ilk defa uzlaşma kapsamına alınan bir suça ilişkin olarak 5560 sayılı Kanunla değişik CMK hükümleri uygulanırken, öncesinde uzlaşmaya tabi olup da değişiklikle birlikte uzlaşma kapsamından çıkarılan suçlar bakımından yasanın ilk metni uygulanmalıdır²⁴⁵.

Kesinleşen suçlar açısından uzlaşma hükümlerinin uygulanıp uygulanmaması konusunda uygulamada tereddütler yaşanmaktaydı. Ceza Genel Kurulu'nun “kesinleşen

açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, 171 inci maddenin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın, kamu davası açılır. Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi halinde uzlaşma raporu veya belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır.

(20) Uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz.

(21) Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek Cumhuriyet savcısına verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez.

(22) Uzlaştırmacıya Cumhuriyet savcısı tarafından çalışma ve masraflarıyla orantılı bir ücret takdir edilerek ödenir. Uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri, yargılama giderlerinden sayılır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde bu giderler Devlet Hazinesi tarafından karşılanır.

(23) Uzlaşma sonucunda verilecek kararlarla ilgili olarak bu Kanunda öngörülen kanun yollarına başvurulabilir.

(24) Uzlaştırmacının uygulanmasına ilişkin hususlar, yönetmelikle düzenlenir.

Madde 254 - (Değişik madde: 06/129/2006 - 5560 S.K.25.md)

(1) Kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde, uzlaştırma işlemleri 253 üncü maddede belirtilen esas ve usûle göre, mahkeme tarafından yapılır.

(2) Uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkeme, uzlaşma sonucunda sanığın edimini defaten yerine getirmesi halinde, davanın düşmesine karar verir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksit bağlanması veya süreklilik arzetmesi halinde; sanık hakkında, 231 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Geri bırakma süresince zamanaşımı işlemez. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, mahkeme tarafından, 231 inci maddenin onbirinci fıkrasındaki şartlar aranmaksızın, hüküm açıklanır

²⁴⁴ İpek, Parlak, *İçtihatlarla Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma*, s.48.

²⁴⁵ İpek, Parlak *İçtihatlarla Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma*, s.48.

suçlarda da celse açılarak uzlaşma hükümleri değerlendirilmelidir” şeklindeki kararı bu konudaki tartışmaları sona erdirmiştir²⁴⁶.

ÇKK'nın 24. maddesinde de suça sürüklenen çocuklar açısından kapsamı geniş tutulan düzenleme²⁴⁷ kaldırılarak, Ceza Muhakemesi Kanununun uzlaşmaya ilişkin hükümlerinin suça sürüklenen çocuklar bakımından da uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

Doktrinde bir görüş, ÇKK'nın uzlaşmaya ilişkin hükümlerinin hatalı olarak yürürlükten kaldırıldığını ve çocuk hukukuna özgü özelliklerin korunması gerektiğini ileri sürmektedir²⁴⁸. Ceza yargılamasına katılmanın çocuklara vereceği zararın yetişkinlerden daha fazla olması ve çocukların daha fazla korunmaya ihtiyaç duyması nedeniyle uzlaşma kapsamı bakımından çocuklarla yetişkinleri aynı gören bu değişiklik isabetli olmamıştır. Karşılaştırılmalı hukuka bakıldığında, uzlaştırmanın asıl olarak suça sürüklenen çocuklar için geliştirildiği ve çocuklar için uzlaştırmaya gidilebilecek suçların kapsamının yetişkinlerden daha fazla olduğu gözetildiğinde en azından çocukların lehine uzlaştırma kapsamı genişletilmelidir²⁴⁹.

Bir başka görüş ise, 5395 sayılı ÇKK'nın 24. maddesinde suça sürüklenen çocuklar bakımından genel hükümlere nazaran ayırık hükümlerin bulunduğunu, 5560 sayılı Kanunun 41. maddesiyle CMK'nın uzlaşmaya ilişkin hükümlerinin suça sürüklenen çocuklar bakımından da uygulanacağı öngörülmekle ayırık hükümlerin kaldırıldığını, böylece uzlaşma hükümlerinin uygulanması bakımından yasal birlik sağlandığını belirtmektedir²⁵⁰. Bir suçun uzlaşma kapsamında olup olmadığı sanığın sıfatına göre değil suçlara göre belirlenmesi gerektiğini ileri süren bu görüş, çocuk suçlular için ayrık düzenlemenin kalmamasını yerinde görmektedir²⁵¹.

İcra İflas Kanunu uzlaşmayı 354. maddesinde, “*Kanunun bu babında yazılı suçlardan takibi şikâyete bağlı olanların müştekisi feragat eder veya borcun itfa edildiği*

²⁴⁶ CGK 30.10.2007 tarih ve 2007/4-200 E. ve 2007/219 K. sayılı kararı (<https://emsal.yargitay.gov.tr>, erişim:27.08.2017).

²⁴⁷ 5560 sayılı Kanun ile değişiklik öncesi ÇKK'nın 24. maddesi; “ (1) Suça sürüklenen çocuklarla ilgili olarak uzlaşma, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olan veya kasten işlenen ve alt sınırı iki yılı aşmayan hapis veya adli para cezasını gerektiren ya da taksirle işlenen suçlarda uygulanır.

(2) Suç tarihinde on beş yaşını doldurmamış çocuklar bakımından, birinci fıkrada öngörülen hapis cezasının alt sınırı üç yıl olarak uygulanır.” şeklinde idi.

²⁴⁸ Öztürk, Özbek, Erdem, *a.g.e.*, s.1245.

²⁴⁹ Püren Akçay, “Onarıcı Adalet Modeli Çerçevesinde Uzlaştırma ve Çocuk Mahkemelerinde Uygulanması” *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.9, Nisan 2011, s.140.

²⁵⁰ İpek, Parlak, *İçtihatlarla Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma*, s.46.

²⁵¹ Soner Hamza Çetin, “Ceza Muhakemesinde Uzlaşma”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.82, 2009, s.16.

sabit olursa dava ve bütün neticeleriyle beraber ceza düşer.” şeklinde hükme yer vererek düzenlemiştir.

C. 24.11.2016 Tarihli ve 6763 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla Yapılan Değişiklikler

24.11.2016 tarihinde TBMM’nde kabul edilerek 02.12.2016 tarihinde yürürlüğe giren 6763 sayılı kanun²⁵² ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 253-255. maddelerinde düzenlenen uzlaştırma kurumunda bazı değişiklikler yapılmıştır:

- CMK’nın 253’üncü maddenin ilk şeklinde “uzlaşma” olan madde başlığı “uzlaştırma” olarak değiştirilmiştir.
- 6763 sayılı kanunla yapılan düzenlemelerle uzlaştırma artık Cumhuriyet Başsavcılıkları nezdinde kurulacak uzlaştırma büroları aracılığıyla yapılacaktır.
- Uzlaştırma görüşmeleri, uzlaştırma bürolarının görevlendirdiği hukukçu kimliğe sahip kişilerce (avukatlar, hukuk öğrenimi görmüş kişiler) yürütülecektir.
- Uzlaştırma müessesesinin kapsamı genişletilmiştir. Örneğin, takibi şikâyete bağlı olmayan tehdit(TCK m.106/1-1.cümle), hırsızlık ve dolandırıcılık suçları uzlaştırma kapsamına alınmıştır.
- Suça sürüklenen çocuklar yönünden, uzlaştırmanın kapsamı genişletilmiştir. 6763 sayılı Kanununun 34. maddesine eklenen (c) bendi uyarınca; mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda uzlaştırma mümkün hale gelmiştir.
- Yine aynı kanunla “etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar” açısından uzlaştırma yasağı kalkmıştır.
- Kanununun 35. maddesi ile mahkemelerin uzlaştırma hak ve yetkisi kalmamıştır. Yargılama sırasında mahkeme sanığın üzerine atılı suçun

²⁵² Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, (<http://www.resmigazete.gov.tr>, erişim:27.08.2017)

uzlaştırma kapsamında olduğunu görürse, mahkeme taraflar arasında uzlaştırma işlemlerinin yapılması için dosyayı uzlaştırma bürosuna gönderecektir.

- Cumhuriyet savcılarının veya vereceği talimatla kolluk görevlilerinin uzlaşma teklif etme yetkisi kalmamıştır.
- Kanunla uzlaştırma sürecinin başlaması için kamu davasının açılmasında yeterli şüphenin varlığı şartı getirilmiştir.
- Bu değişikliklerle birlikte 2007’den beri uygulanmakta olan Ceza Muhakemesi Kanunu’na Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik yürürlükten kaldırılarak, 05.08.2017 tarihinde Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir.

Kanuni değişiklikler dışında, Adalet Bakanlığı’nın Ceza İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı kurulmuştur. Bu Daire Başkanlığı ön ödeme, uzlaştırma, kamu davasının açılmasının ertelenmesi gibi alternatif usullerin etkin şekilde uygulanmasını sağlamaya çalışacaktır.

İşlevsellik kazandırıldığı takdirde hem tarafların memnuniyetini hem de adalete olan güvenin artmasını sağlayacak olan²⁵³ uzlaştırma kurumu, sahipsiz bir kurum olarak varlığını uzun süre devam ettirmiştir. Uzlaştırmanın yasal bir alt yapısının bulunmasına ve 10 yılı aşkın uygulanmasına rağmen kurumsal bir yapıya kavuşturulmamış olması, uzlaştırma kurumunun ceza adalet sisteminde beklenen etkiyi sağlayamamasına neden olmuştur. Uzlaştırma kurumunun hem merkezi hem de yerel seviyede kurumsallaşması bakımından önemli bir adım atılmıştır. Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunun 9. maddesinde yapılan değişikliklerle, ceza muhakemesinde alternatif uyuşmazlık çözüm usullerinin geliştirilmesi ve etkin uygulanması amacıyla çalışmalar yapmak görevi Ceza İşleri Genel Müdürlüğüne verilmiştir. Yine, Kanun değişikliği ile bünyesinde Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı kurularak, uzlaştırma uygulamaların takibi ve geliştirilmesi bakımından ülke çapında sorumlu merkezi bir birim kurulmuştur. Bir diğer önemli bir husus ise yerel seviyede uzlaştırmanın uygulanması için kurumsal bir yapının

²⁵³ Yavuz, *a.g.m.*, s.109.

kurulmasıdır. Buna göre, her Cumhuriyet Başsavcılığı bünyesinde uzlaştırma bürosu kurulacak ve yeteri kadar Cumhuriyet Savcısı ile personel görevlendirilecektir²⁵⁴.

24.11.2016 tarih 6763 sayılı kanuni değişiklikle herkes için uzlaştırmaya tabi hale gelen suçları şu şekilde sıralayabiliriz:

TCK m.106/1-1. cümle (tehdit), TCK m.141(hırsızlık, 143 ile birleşirse uzlaştırmaya tabi değil), TCK m.144(hırsızlık suçunda daha az cezayı gerektiren haller, 143 ile birleşirse uzlaştırmaya tabi), TCK m.146(kullanma hırsızlığı), TCK m.151(mala zarar verme), TCK m.155/1(güveni kötüye kullanma), TCK m.157(dolandırıcılık), TCK m.159 (dolandırıcılık suçunda daha az cezayı gerektiren haller).

24.11.2016 tarih 6763 sayılı kanuni değişiklikle çocuklar için uzlaştırmaya tabi hale gelen suçlar ise şunlardır:

TCK m.86/1(kasten yaralama), TCK m.86.2.86.3-a,b,c,d(basit yaralama), TCK m.90/1(insan üzerinde deney), TCK m.91/2(organ ve doku ticareti), TCK m.97/1(terk), TCK m.98/1(yardım ve bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi), TCK m.99/2-2.cümle(çocuk düşürme), TCK m.101/2(kısırlaştırma), TCK m.107(şantaj), TCK m.114/1(siyasi hakların kullanılmasının engellenmesi), TCK m.115/1-2-3(inanç, düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasını engelleme), TCK m.117/2-3-4(iş ve çalışma hürriyetinin ihlali), TCK m.118(sendikal hakların kullanılmasının engellenmesi), TCK m.122(nefret ve ayrımcılık), TCK m.124/1(haberleşmenin engellenmesi), TCK m.125/3-a (Kamu görevlisine karşı görevinden dolayı hakaret), TCK m.135(kişisel verilerin kaydedilmesi), TCK m.138(verileri yok etme), TCK m.162(taksirli iflas), TCK m.163(karşılıksız yararlanma), TCK m.165(suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi), TCK m.166(bilgi vermeme) gibi suçları kapsamaktadır.

CMK'nın 253. madde düzenlemesi bakımından uygulamada tereddüt duyulan bazı konular bulunmaktadır.

Kanunlarda şikâyet dışında, soruşturma yapılabilmesi için benzer bazı kurumlara da yer verilmiştir. Bunlar; talep, müracaat, mütalaa veya başvurudur. Bu kurumların şikâyet kavramı içinde sayılıp sayılamayacağı konusu tartışmalıdır.

²⁵⁴ Çetintürk, *a.g.e.*, s.431-432.

Talep, devletin resmi kurumlarının başvurusudur, geri alınamaz ve süreye bağlı değildir. Talep üzerine Cumhuriyet savcısı dava açmaya mecburdur. Müracaat, bazı devlet makamlarının yaptığı ve şikâyete benzer bir usuldür. Müracaat üzerine Cumhuriyet savcısı dava açmak zorunda değildir. Şikâyetten farklı olarak müracaat süreye bağlı değildir ve geri alınamaz. Mütalaa, vergi suçlarında söz konusu olmaktadır. Talep, müracaat ve mütalaa şikâyetten farklı hukuksal kurumlar olduğundan ve Kanun yalnızca şikâyete tabi suçların uzlaşma kapsamında olduğunu belirttiğinden bu koşullara bağlı suçlar uzlaşma kapsamında görülmeyecektir²⁵⁵.

Uzlaşma hükümlerinin yürürlüğe girmesinden önce kesinleşmiş mahkûmiyet hükümleri bakımından uygulanıp uygulanmayacağı hususu da başka bir tartışma konusudur.

Yargıtay uzlaşma hükümlerinin karma niteliğinde olduğu görüşünü sürdürmektedir ve uzlaşma kurumu için, bir yönüyle usul hukuku kurumu olmakla birlikte, ceza ilişkisini sona erdirmesi nedeniyle maddi ceza hukuku ile de ilgilidir demektedir. Uzlaşmanın maddi hukukla da ilgili görülmesinin sonucu olarak, uzlaşma hükümlerinin yalnızca yürürlüğe girdikleri sıradaki olaylar bakımından uygulanması söz konusu olmamalıdır. Uzlaşma hükümleri bakımından TCK'nın 2 ve 7. maddeleri gözetilerek sanık lehine olması nedeniyle suç tarihinden sonraki yasa değişiklikleri de dikkate alınmalıdır²⁵⁶.

Bu nedenle hakkında hükmün açıklamasının geri bırakılması kararı verilen sanıklar denetim süreleri (suça sürüklenen çocuklar için 3 yıl – yetişkinler için 5 yıl) içinde suç işlemesi veya yükümlülüklerine aykırı hareket etmesi halinde geri bırakılan hükmün açıklanmasına karar verilmektedir. Mahkeme hükmün açıklanması için bir duruşma günü tayin etmektedir. Ancak mahkeme hükmün açıklanmasına konu olan suçun uzlaşma kapsamına alındığını tespit etmesi halinde öncelikle dosyayı uzlaştırma bürosuna

²⁵⁵ Ayşe Nuhoglu, *Uzlaşma Bakımından Şikâyete Tabi Suçlar*, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Yayına Hazırlayan: Feridun Yenisey, Arıkan Yayıncılık, İstanbul, 2005, s. 282-284.

²⁵⁶ **Yarg. 19. CD. 19.12.2016 tarih ve 2016/10389 E. ve 2016/23683 K. sayılı kararı** (<https://emsal.yargitay.gov.tr>, erişim: 28.08.2017); "...02.12.2016 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6763 sayılı Kanun'un 34. maddesiyle Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesinde değişiklik yapılarak madde içeriğinden "etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile" ibaresinin çıkarılması nedeniyle özel bir etkin pişmanlık hükmü olan 556 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 61/7 maddesinin aynı Kanun Hükmünde Kararnamenin 61/A maddesinde düzenlenen satışa arz etme veya satma suçu yönünden de kurumunun uygulanmasına engel teşkil etmemesi, uzlaşmanın soruşturma ve kovuşturmalarda mutlaka öncelikle uygulanması zorunlu bir maddi ceza hukuku ve ceza muhakemesi hukuku kurumu olması karşısında, sanık hakkında 6763 sayılı Kanununun 34. maddesiyle değişik CMK'nın 253 ve 254. maddelerinin uygulanması zorunluluğu..."

gönderecektir. Uzlaşma sağlanırsa mahkemece kamu davası düşecek aksi halde hüküm açıklanacaktır.

Tartışmaya konu olan bir başka hususta önceki yasaya dayanılarak adli kolluk görevlilerince yapılan uzlaşma tekliflerinin geçerli olup olmadığıdır.

Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı 13.12.2016 tarihli uzlaşma bürolarının işleyişi ile uzlaştırmaya ilişkin iş ve işlemler konulu²⁵⁷ 24340503-659-0005-2016-E. sayılı dağıtımli yazısının 13. maddesinde “6763 sayılı Kanun ile yapılan düzenlemenin yürürlüğe girdiği tarihten önce usulüne uygun olarak yapılan uzlaşma tekliflerinin geçerli olduğu, bu nedenle uzlaşma teklifi yapılmış dosyalarda yeniden uzlaşma teklifi yapılmasına gerek bulunmadığı, söz konusu dosyalarda uzlaşma teklifi kabul edilmemiş ise bu soruşturma dosyasının uhdesinde bulunan Cumhuriyet savcısı tarafından muktezaya bağlanması” gerektiğine dair görüş bildirmiştir.

Uygulamada ilgili görüş esas alınarak yeni bir uzlaştırma işlemine başvurmayan mahkemeler olduğu gibi, uzlaştırma bürolarının kurulmasını ve bu büroların işleteceği uzlaştırma sürecinin suçlunun lehine olduğu görüşüyle TCK'nın 2 ve 7. maddeleri gereğince tarafları uzlaştırma bürolarına gönderen mahkemelerde bulunmaktadır. Yargıtay daireleri arasında da farklı uygulamalar vardır.

Yargıtay'ın 4. Ceza Dairesi uzlaştırma bürolarının kurulmuş olması sebebiyle, eski dönemde uzlaşma kapsamında olan suçlar yönünden de uzlaşma yapılması gerektiği ve eskiden yapılan uzlaşmanın geçersiz olduğu görüşündedir²⁵⁸. Yargıtay'ın 3. Ceza Dairesi ise önceden uzlaşma yapılan dosyada tekrar uzlaşma olmayacağını kararlarında belirtmiştir²⁵⁹.

Üzerinde tartışılan bir diğer konu ise fiili uzlaşmanın mümkün olup olmadığıdır.

Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi bir kararında “...mahkemece uzlaşma yapılması gerekli görüldüğünde dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesi gerekmekte ise de, uzlaşmanın gerçekleşip gerçekleşmediğinin takdiri mahkemeye aittir. Mahkemece

²⁵⁷Uzlaştırma Bürolarının İşleyişi İle Uzlaştırmaya İlişkin İş Ve İşlemler, (http://www.cigm.adalet.gov.tr/uzlastirma_is_ve_islemler/duyuru_metni.pdf, erişim:28.08.2017)

²⁵⁸ Yarg. 4.CD. 04.07.2017 tarih ve 2014/35477 E. ve 2017/18499 K. sayılı kararı, (<https://emsal.yargitay.gov.tr>, erişim:28.08.2017).

²⁵⁹ Yarg. 3.CD. 05.04.2017 tarih ve 2017/2742 E. ve 2017/4021 K. sayılı kararı, (<https://emsal.yargitay.gov.tr>, erişim:28.08.2017).

uzlaştırma işleminin gerek görülmezsizin dosya kapsamındaki olaya ve delillere göre isabetli olarak fiili uzlaşmanın gerçekleştiği, uzlaşmadan beklenen faydanın sağlandığını...” belirterek fiili uzlaşma imkânından bahsetmiştir²⁶⁰.

Buna karşılık Ankara ve İstanbul Bölge Adliye Mahkemelerinin ceza daireleri,²⁶¹ mahkemece sanık ve mağdurun beyanları alınarak düşme kararı verilmesinin kanuna aykırılık teşkil ettiğini, dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesi gerektiğini gözetmektedir.

Uzlaşma kurumunun uygulanması ve bu uygulama alanının genişletilmesi açısından Yargıtay’ın uygulaması şöyledir²⁶²:

“TCK’nın bazı maddelerinde suçun nitelikli hali için, bağımsız yaptırım öngörülmüş iken, bazı maddelerinde suçun temel şekli için belirlenen cezanın belli oranlarla arttırılması yöntemi tercih edilmiş, bazı maddelerinde ise suçun nitelikli halleri için hem bağımsız bir ceza öngörülmüş hem de aynı maddenin müteakip fıkralarında yer alan nitelikli haller için cezanın belirli bir oranda arttırılması esası kabul edilmiştir. Yasa koyucunun bu tercihinin benzer konularda farklı bir uygulamaya, eşitsizliğe ve adaletsizliğe yol açılmaması için ister bağımsız bir yaptırım öngörülmüş olsun, isterse belirli bir oranda artırım yöntemi tercih edilmiş olsun, uzlaşma hükümlerinin uygulanmasında tüm nitelikli haller dikkate alınarak yapılmalıdır²⁶³.”

Bu açıklamalar uygulamada, uzlaştırmaya tabi bir suçun (TCK m.141) artırım nedeni (TCK m.143) ile bir arada işlenmesi halinde uzlaştırmamanın uygulanmaması sonucunu doğurmuştur. Yargıtay’ın ilgili ceza daireleri de birçok kararında gece vakti basit hırsızlık suçunun uzlaşma kapsamında olmadığına işaret etmiştir²⁶⁴.

Kanaatimce bu durumda uzlaştırma gerçekleşmelidir. Uzlaşmaya tabi suçlara geniş çerçevede baktığımızda ya şikâyete bağlı suçların ya da suçun basit halinin uzlaştırma

²⁶⁰ Gaziantep BAM. 7.CD. 01.02.2017 tarih ve 2017/147 E. ve 2017/207 K. sayılı kararı, (<https://vatandas.uyap.gov.tr>, erişim:28.08.2017).

²⁶¹ İstanbul BAM. 12.CD. 24.05.2017 tarih ve 2017/1042 E. ve 2017/1282 K. sayılı kararı, (<https://vatandas.uyap.gov.tr>, erişim:28.08.2017).

²⁶² Ünver, Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt 2*, s.297.

²⁶³ CGK, 30.03.2010 tarih ve 2010/8-43 E. ve 2010/71 K. sayılı kararı, (<https://emsal.yargitay.gov.tr>, erişim:28.08.2017).

²⁶⁴ Yarg. 13.CD. 06.02.2017 tarih ve 2016/10673 E. ve 2017/815 K. sayılı kararı (<https://emsal.yargitay.gov.tr>, erişim: 28.08.2017); “...5237 sayılı TCK'nın 141. maddesinde tanımı yapılan hırsızlık suçunun da uzlaşma kapsamına alındığı anlaşılmakta ise de; hırsızlık suçunun gece vakti işlenmesi halinde eylemin nitelikli hırsızlık suçuna dönüşeceği ve eylemi uzlaşma kapsamı dışına çıkaracağı gözetilip yüklenen suçu gece vakti işlediği anlaşılan sanık hakkında uzlaşma hükümleri uygulanamayacağı...”

kapsamında olduğunu, suçun nitelikli halinin ve şikâyete tabi olmayan kısmının ise uzlaştırmaya tabi olmadığını görmekteyiz. TCK'nın 141. maddesinde yer alan hırsızlık suçunun basit hali, TCK'nın 142. maddesinde yer alan hırsızlık ise suçun nitelikli hallerine ilişkindir. TCK'nın 143. maddesi ise hırsızlık suçunun nitelikli hali değil, suçun bir arttırım nedenidir. Kanunda yer alan nitelikli suçlar dikkatli incelendiğinde nitelikli suçlarda suçta özgü cezalar varken, arttırım maddelerinde ceza yoktur bunun yerine belirli oran ve miktarlarda arttırım söz konusudur. Dolayısıyla TCK'nın 141 inci maddesinde yer alan hırsızlığın gece veya gündüz işlenmesi arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır. Kanun koyucunun getirmediği bir hususun yorum ile getirilmesi ve uzlaşma kapsamını daraltarak failin aleyhine yorumlanması yasanın özüne aykırıdır. Yine TCK'nın 141. maddesinde yer alan hırsızlık suçunun sayma suretiyle uzlaştırma kapsamına alındığı belirtilerek ilgili suçun istisnai suç olduğu, istisnai suçlarda kıyasın mümkün olmadığı ve bu nedenle suçun gece vakti işlenmesi halinde uzlaştırma işlemlerinin uygulanmaması gerektiği de savunulmaktadır.

Ç. 17.10.2019 Tarihli ve 7188 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla Yapılan Değişiklikler

Gündemimizi yoğun bir şekilde meşgul eden Yargı Reformu Stratejisi Belgesi kapsamında belirlenen amaç ve hedefler doğrultusunda düzenlemeler içeren 'Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi', Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda 17.10.2019 tarihinde kabul edilerek yasalaşmıştır.

Ceza Muhakemesi Kanununun 253. maddesinde değişiklikler getiren 7188 sayılı Kanununun 26. maddesinin gerekçesi, *"Düzenlemeyle, uygulamadan gelen talep ve öneriler ile günümüz çağdaş ceza adalet sistemlerinin genel yönelimi dikkate alınarak uzlaştırma kapsamındaki suç listesi genişletilmektedir. Kapsamın genişletilmesiyle, şüphelilerin doğrudan kamu davası ve cezai yaptırımlar yerine, ceza muhakemesinin onarıcı adalete dayanan kurumlarıyla karşılaşmaları amaçlanmaktadır. Böylelikle, suçun işlenmesiyle bozulan toplumsal düzen, taraflar arasında sağlanan barış yoluyla yeniden tesis edilmektedir. Ayrıca, uyuşmazlıkların alternatif usuller uygulanarak mağdur odaklı bir yaklaşımla giderilmesi, geleneksel muhakeme yoluna nazaran yargı sistemini rahatlatan ekonomik faydalar da sağlamaktadır."* şeklindedir. Bu Kanunla uzlaştırma kurumunda yapılan değişiklikler şunlardır:

- Uzlaştırma müessesesinin kapsamı genişletilmiştir. İş ve çalışma hürriyetinin ihlali(madde 117/1 ve madde 119/1-c), güveni kötüye kullanma(madde 155) ve suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi(madde 165) suçları uzlaştırma kapsamına alınmıştır.
- Uzlaşma kapsamını oldukça daraltan CMK 253/3. maddesi “*uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte aynı mağdura karşı işlenmiş olması halinde de uzlaşma hükümleri uygulanmaz*” şeklinde ifade edilmiştir.
- Uzlaştırma sürecinin tamamlanması için öngörülen süre arttırılmıştır. Buna göre, ilk 30 günlük süreden sonra uzlaştırma bürosu, bu süreyi her defasında yirmi günü geçmemek üzere en fazla iki kez uzatabilecektir.

III. UZLAŞTIRMANIN KOŞULLARI

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesi hükümleri incelendiğinde, uzlaştırma şartları aşağıdaki gibi belirlenebilir²⁶⁵;

1. İşlenmiş bir suçun bulunması,
2. Suçun uzlaştırma kapsamında bulunması,
3. Muhakeme ve cezalandırma şartlarının bulunması,
4. Mağdurun gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması,
5. Şikâyete bağlı suçlarda mağdurun şikâyetçi olması,
6. Fail ve mağdurun özgür iradeleriyle uzlaştırmayı kabul etmesi,
7. Zararın giderilmesi konusunda tarafların anlaşmaya varması,
8. Uzlaştırmanın usulüne uygun olup olmadığının Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından tespit edilmesi,
9. Edimin uzlaşmaya uygun olarak ifası.

A. İşlenmiş Bir Suçun Bulunması

²⁶⁵ Adalet Bakanlığı- UNDP, *a.g.e.*, s.36.

Suç, bir haksızlıktır. Her suç bir haksızlık teşkil ederken, her haksızlık suç niteliğinde değildir. Suç, bir hukuki değer ihlalidir. Hukuki değer, bir hukuk toplumunda geçerli olan değerleri ifade eder²⁶⁶.

Fail tarafından işlenen haksız fiil ve davranışlar yasal unsurlarını içerdiği takdirde suç oluşur. Ayrıca suç oluşturan fiillerin fail tarafından işlendiğine dair yeterli bir şüphenin(CMK m.170/2) bulunması da şarttır. Hakkında yeterli şüphe bulunmayan fail için soruşturma yapılamayacağı gibi kovuşturmada açılmaz. Dolayısıyla uzlaştırma işlemleri söz konusu olamaz. Bununla birlikte işlendiği iddia edilen suçun kanunda düzenlenmesi yani cezalandırılabilmesi gerekir. Genel ve özel yasalarda cezası öngörülmeeyen haksızlık suç olarak kabul edilemez²⁶⁷.

B. Suçun Uzlaştırma Kapsamında Bulunması

Uzlaştırmanın kapsamı ile kast edilen, uzlaştırma kapsamında kalan suçlar ile kapsam dışında olan suçların ayrımıdır. Uzlaştırma kurumu tüm suçlar bakımından düzenlenmemiş olup, doğrusu buna olanakta bulunmamaktadır. Uzlaştırmanın tüm suçlar bakımından kabul edilmesi birçok sakıncaları beraberinde getirebileceği gibi korunmak istenen mağdurun zararına da yol açabilir²⁶⁸. Dolayısıyla uzlaştırma, kapsamına giren suçlar yönünden alternatif uyuşmazlık çözümüdür²⁶⁹. Uzlaştırma hükümlerine tabi olan suçların hangileri olduğu CMK'nın 253. maddesinde belirtilmiştir.

Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar ile suçun şikâyete tabi olup olmadığına bakılmaksızın Türk Ceza Kanunu'nda yer alan uzlaştırma kapsamındaki katalog suçlar uzlaştırmaya tabi suçlar içerisine girmektedir.

6763 sayılı Kanun'un 34. maddesi ile CMK değiştirilerek uzlaştırma kapsamına giren suçların kapsamı genişletilmiştir. Hırsızlık, tehdit ve dolandırıcılık gibi suçlar açıkça sayılarak uzlaştırma kapsamına alınırken, etkin pişmanlık kapsamında olduğu için uzlaştırma kapsamı dışında kalan şikâyete bağlı suçlar, etkin pişmanlığa dair engelin kaldırılması nedeniyle uzlaştırmaya tabi hale gelmiştir.

²⁶⁶ Yavuz Öztürk, *Uygulayıcı Gözüyle Uzlaşma*, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Yayına Hazırlayan: Feridun Yenisey, Arıkan Yayıncılık, İstanbul, 2005, s. 168.

²⁶⁷ Öztürk, *a.g.e.*, s.168; Uğur Ersoy, "Ceza Hukukunda Uzlaşma", *HGD*, S.2., 2005, s.65: "Uzlaşmanın ön ödeme ile yakından ilişkisi içerisinde olduğu muhakkaktır. Hatta, bizdeki uzlaşma kurumunun, ön ödemenin gelişmiş bir hali olduğunu söyleyebiliriz...savcı, kamu davası açmaya yetecek kadar delil elde ettikten sonra faile ön ödeme teklifinde bulunabilecektir. Bu nedenle kanaatimizce, uzlaşma kurumunda da, savcı gerekli araştırmaları yapacak ve ancak yeterli şüpheye ulaştığı vakit faile uzlaşma teklifinde bulunabilecektir."

²⁶⁸ Çetin, *a.g.m.*, s.10.

²⁶⁹ Artuç, *a.g.e.*, s.961.

Ayrıca soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olanlar hariç olmak üzere; diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunması gerekir.(CMK m. 253/2)

1. Şikâyete Bağlı Suçlar

Ceza miktarına veya suçun niteliğine bakılmaksızın Türk Ceza Kanununda düzenlenen şikâyete bağlı olan suçlar, uzlaştırmaya tabidir. Ayrıca, CMK'nın 253/1,b. maddesiyle şikâyete tabi olmayan ve TCK'da yer alan bazı suçlar uzlaştırma kapsamına alınmıştır.

Ceza soruşturmasının başlayabilmesi için suçları, re'sen soruşturulan ve kovuşturulan suçlar ve bir ceza muhakemesi şartına bağlı soruşturulan ve kovuşturulan suçlar olarak ikiye ayırabiliriz. Ceza soruşturmanın başlaması bir koşula bağlanmışsa bu koşul gerçekleşmediği sürece ceza muhakemesi başlayamaz veya başlamışsa devam edemez²⁷⁰. Bu koşullardan biri şikâyettir.

Bazı suçlar re'sen kovuşturmayı gerektirecek kadar önemli değildir. Bu suçlar toplumsal açıdan fazla tehlikeli görülmezler ve genellikle cezaları re'sen kovuşturulan suçlardan daha azdır. Bu tür suçlarda kişisel yarar ağır basmaktadır²⁷¹.

Şikâyet, suçtan zarar gören kimsenin yetkili makamlara o suçun soruşturulması ve kovuşturulması istemini açıklamasıdır²⁷².

Şikâyet, usulüne uygun olmalıdır. Cumhuriyet savcısı ya da hâkim şüpheli veya sanığın uzlaşma yönündeki iradesini tespit etmeden önce şikâyetin usulüne göre yapılıp yapılmadığını araştırmalıdır. Suçun kovuşturma aşamasında uzlaşmaya tabi olduğu

²⁷⁰ Ali Kemal Yıldız, *Uzlaşma-Şikâyet İlişkisi(Y.TCK m.73)*, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Yayına Hazırlayan: Feridun Yenisey, Arıkan Yayıncılık, İstanbul, 2005, s. 260; Çolak, Taşkın, *a.g.e.* s.1153: “Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlarda, soruşturma ve kovuşturma yapılmasını suçtan doğrudan zarar görenin şikâyetine bağlamak, suçtan doğrudan zarar görenin iradesine üstünlük tanımak anlamına gelir. Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlarda, suçtan zarar görenin şikâyetinin aranması, bu tür suçların kamuyu ilgilendirmesi yanında kamudan daha çok bireyi (suçtan zarar göreni) ilgilendirme yönlerinin daha ağır basmasındandır. Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlarda, şikâyet olmadan soruşturma ve kovuşturma yapmak, suçtan zarar görenin suçtan gördüğü zarardan daha büyük bir zararla karşılaşması muhtemel olduğundan bu tür suçlarda şikâyet bir şart olarak kanunumuzda düzenlenmiştir.”

²⁷¹ Yıldız, *a.g.e.*, s.262.

²⁷² Yıldız, *a.g.e.*, s.261.

anlaşılır ise mağdurun yaptığı ihbar şikâyet olarak kabul edilir ve mağdur şikâyetinden açıkça vazgeçmediği sürece uzlaşma mümkün olabilir²⁷³.

Soruşturulması şikâyete bağlı suçun genel veya özel kanunda yer almasının bir önemi bulunmamaktadır.

a. Türk Ceza Kanunu'nda Yer Alan Takibi Şikâyete Bağlı Suçlar:

- Bir Türk vatandaşının TCK 13. maddede yazılı suçlar dışında aşağı sınırı bir yıldan az hapis cezasını gerektiren bir suçu yabancı ülkede işlediği ve kendisi Türkiye'de bulunduğu takdirde, bu suçtan dolayı yabancı ülkede hüküm verilmemiş olması ve Türkiye'de kovuşturulabilirliği bulunması ve zarar görenin şikâyetinin olması hali (11/2)
- Bir yabancının TCK 13. maddede yazılı suçlar dışında, Türk Kanunlarına göre aşağı sınırı en az bir yıl hapis cezasını gerektiren bir suçu yabancı ülkede bir Türk vatandaşının veya Türk kanunlarına göre kurulmuş özel hukuk tüzel kişisinin zararına işlenmesi, bu suçtan dolayı yabancı ülkede hüküm verilmemiş olması, failin Türkiye'de bulunması ve suçtan zarar görenin şikâyetçi olması hali (12/2)
- Kasten yaralama (3. fıkra hariç, madde 86). TCK m.86/2 şikâyete tabi. TCK m.86/1 şikâyete tabi olup olmadıklarına bakılmaksızın uzlaştırma kapsamındadır. Bundan başka 86/1 kapsamındaki yaralama, TCK m.87'de belirtilen ve cezanın neticesi sebebiyle ağırlaşmasına yol açan nitelikli hallerden birisinin kapsamına girmiyorsa, uzlaştırmaya bağlıdır. Eğer yaralama, TCK m.87'de belirtilen ağır neticelerine yol açmış ise uzlaştırma kapsamında değildir²⁷⁴.
- Taksirle yaralama, 89. maddedeki suçların tümü, şikâyete tabi olup olmadıklarına bakılmaksızın uzlaştırma kapsamındadır.(Ancak birinci fıkra kapsamına giren yaralama hariç, suç bilinçli taksirle işlendiğinde şikâyet aranmaz.)
- Tehdit (106/1, ikinci cümle).
- Konut Dokunulmazlığının ihlali(116/1-2). Suç, TCK m.116/4'teki nitelikli haller yoksa şikâyete bağlı olarak kovuşturulur. Ancak TCK m.116, CMK 253/1-b maddesine şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın uzlaştırmamanın uygulanacağı suçlar arasında belirttiğinden maddede yer alan tüm suçlar uzlaştırma kapsamındadır.

²⁷³ Centel, Zafer, 2013, s.478.

²⁷⁴ Mustafa Ruhan Erdem, Ferda Eser, Pakize Pelin Özşahinli, *100 Soruda Uzlaşma: Uzlaştırmacının El Kitabı*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015, s.40.

- İş ve çalışma hürriyetini ihlali (117/1).
- Kişilerin huzur ve sükûnunu bozma (123).
- Hakaret (125). Kamu görevlisine karşı görevinden dolayı işlenen hariçtir.
- Kişinin hatırasına hakaret (130).
- Haberleşmenin gizliliğini ihlal (132).
- Kişiler arasındaki konuşmaları dinlenmesi ve kayda alınması (133).
- Özel hayatın gizliliğini ihlal (134).
- Alacağın tahsili maksadıyla cebir veya tehdit kullanılması (150/1). Bu halde tehdit veya kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanacaktır. Eğer TCK m.86/3 kapsamında kasten yaralama söz konusu ise uzlaştırmaya tabi olmayacaktır²⁷⁵. Bununla birlikte TCK m.106/1-2. cümlede yer alan tehdit suçunun 6763 sayılı Kanunla uzlaştırma kapsamına alındığı unutulmamalıdır.
- İbadethanelere ve mezarlıklara zarar verme (153/1-2). Kanununun 167/2. maddesinde belirtilen kişilerin zararına işlenmesi halinde şikâyete tabi ve uzlaştırma kapsamındadır.
- Hakkı olmayan yere tecavüz (154/1-3) Kanununun 167/2. maddesinde belirtilen kişilerin zararına işlenmesi halinde şikâyete tabi ve uzlaştırma kapsamındadır.
- Bedelsiz senedi kullanma (156/1).
- Kaybolmuş veya hata sonucu ele geçmiş eşya üzerinde tasarruf (160).
- Şirket veya kooperatifler hakkında yanlış bilgi (164/1), Kanununun 167/2. maddesinde belirtilen kişilerin zararına işlenmesi halinde şikâyete tabi ve uzlaştırma kapsamındadır.
- Suç eşyasının satın alınması ve kabul edilmesi (165/1), Kanununun 167/2. maddesinde belirtilen kişilerin zararına işlenmesi halinde şikâyete tabi ve uzlaştırma kapsamındadır.
- Bilgi vermeme (166/1), Kanununun 167/2. maddesinde belirtilen kişilerin zararına işlenmesi halinde şikâyete tabi ve uzlaştırma kapsamındadır.
- Açığa imzanın kötüye kullanılması (209/1).
- Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali (233/1).
- Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (234/3). TCK m.234/3'te belirtilen durum şikâyete tabi ise de, CMK 253/1-b şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın

²⁷⁵ Erdem, Eser, Özşahinli, *100 Soruda Uzlaşma*, s.48.

uzlaştırmanın uygulanacağı suçlar arasında belirtildiğinden, maddede düzenlenen suçların tamamı uzlaştırma kapsamındadır.

- Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (239/1). CMK'nın 253/1-b maddesinde şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın 4. fıkrası hariç madde 239'da belirtilen suçların uzlaştırmaya tabi olduğu düzenlendiğinden 4. fıkra hariç tüm suçlar uzlaştırma kapsamındadır.
- Yabancı devlet temsilcilerine karşı hakaret (342/2). TCK'nın 343. maddesi gereğince karşılıklılık koşuluna bağlıdır.

b. Diğer Kanunlarda Yer Alan Şikâyete Bağlı Suçlar²⁷⁶

Özel kanunlarda yer alan suçların şikâyete tabi olması bu suçlarda uzlaştırmaya gidilmesi için yeterlidir. Bu kanunlarda uzlaştırma yoluna gidilebileceğine ilişkin ayrıca açık bir hükme yer verilmiş olması aranmaz.(CMK m.253/2).

1- 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında KHK:

KHK'nin 48/A maddesinin ilk fıkrasının a, b, c, bentlerindeki suçlar, 2. fıkrası gereğince şikâyete bağlıdır ve uzlaştırma kapsamındadır. Aynı maddenin 3. fıkrasındaki suçun zarar göreni ve şikâyete hakkı olanlar kamu tüzel kişileri (Enstitü ve Esnaf Odaları ile Ticaret Borsaları Birliği ve Ticaret Odaları, Tüketici Dernekleri veya hakları ihlal edilen diğer kamu tüzel kişileri) olduğundan, 3. fıkra uzlaştırmaya tabi değildir.

2- 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu: 5728 sayılı Kanunla değişik 12. maddesindeki suç anılan değişiklikten önce olduğu gibi sonra da şikâyete bağlıdır ve uzlaştırma kapsamındadır.

3- 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu: Kanunun 80/2. maddede düzenlenen suç ilgililerin şikâyetine bağlıdır ve uzlaştırma kapsamındadır.

4- 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanun: Kanunun 14. maddesinde düzenlenen suç 3. fıkra gereğince şikâyete bağlıdır ve uzlaştırmaya tabidir.

5- 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu:

²⁷⁶ Erdem, Eser, Özşahinli, *100 Soruda Uzlaşma*, s.58; Uzlaşma Kapsamına Giren Suçlar, (<http://www.uzlasma.adalet.gov.tr>, erişim: 29.08.2017).

5728 sayılı Kanunla değişik 71 ve 72. maddelerindeki suçlar, 75. maddedeki Şikâyet koşulu nedeniyle uzlaştırmaya tabidir. Ancak, 75/2. maddede belirtildiği üzere zarar görenin kamu tüzel kişisi olduğu hallerde uzlaştırma hükümleri uygulanmaz. 6763 sayılı kanun değişikliği ile FSEK'nın 71/son maddesinin etkin pişmanlık niteliğinde yer alan suçlar artık uzlaştırma kapsamındadır.

6- 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu:

- a. 55. maddedeki haksız rekabet suçu ile 62. maddesinin b, c, d bentlerindeki suçlar Şikâyete bağlıdır ve uzlaştırma kapsamındadır. Ancak, aynı Kanunun 56/3. maddesi uyarınca suçun zarar göreni ve Şikâyete hakkı olanlar kamu tüzel kişileri (Ticaret ve Sanayi Odaları, Esnaf Odaları, Borsalar ve tüzüklerine göre üyelerinin ekonomik menfaatlerini korumaya yetkili bulunan diğer meslekî ve ekonomik birlikler ile tüzüklerine göre tüketicilerin ekonomik menfaatlerini koruyan sivil toplum kuruluşlarıyla kamusal nitelikteki kurumlar) olduğu hallerde uzlaştırma hükümleri uygulanmaz.
- b. 914/3. maddedeki taşıyıcıların görevine aykırı suçları Şikâyete bağlıdır ve uzlaştırma kapsamındadır.

7- 5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait İslahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun:

66. maddesi, (c) bendi hariç Şikâyete ve uzlaştırmaya tabidir. 66/c maddesinin mağduru Devlet olup, 5728 sayılı Kanundan önce Şikâyet hakkının Bakanlık ve ticaret sanayi odaları vb. kamu tüzel kişilerine de ait olduğu belirtilmekteydi. Anılan kanun değişikliği ile bu bent Şikâyete tabi olmaktan da çıkartılmıştır.

8- 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu

Sınai mülkiyet hukukuna ilişkin temel düzenlemeleri içeren 6769 sayılı Kanun 10 Ocak 2017 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanun uyarınca, sınai mülkiyete(marka, patent, tasarım vd.) ilişkin farklı kanunlarda yer alan hükümler bir araya getirilmiştir. 544, 551, 554, 555, 556 sayılı KHK'ler 6769 sayılı Kanunun 191. maddesi uyarınca yürürlükten kaldırılmış ve buralarda yer alan hükümler Kanunun içine kısmen değiştirilerek aktarılmıştır.

556 sayılı Markaların Korunması Hakkında KHK'nin 61 ve 61/A maddeleri 6769 sayılı Kanunun 29 ve 30. maddelerinde düzenlenmiştir. 6769 sayılı Kanunun marka hakkına tecavüze ilişkin suçlar aynı kanunun 30/6 maddesi gereği şikâyete bağlıdır ve uzlaştırma kapsamındadır.

2. Takibi Şikâyete Bağlı Etkin Pişmanlık Kapsamındaki Suçlar

24.11.2016 tarih ve 6763 sayılı Kanunla şikâyete bağlı olsa bile “etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar yönünden” uzlaştırma yasağı öngören hüküm ilga edilmiştir. Böylece takibi şikâyete bağlı etkin pişmanlık kapsamındaki malvarlığına karşı suçlar uzlaştırmaya tabi olmuştur.

- Nitelikli Hırsızlık(142/1-2-3) suçunun Kanunun 167/2. maddesinde belirtilen kişilerin zararına işlenmesi halinde uzlaştırma kapsamındadır.
- Daha az cezayı gerektiren hırsızlık suçları(144/1),
- Kullanma Hırsızlığı (146/1-2.cümle hariç),
- Mala zarar verme (151),
- Güveni Kötüye Kullanma(155),
- Dolandırıcılığın, bir hukuki ilişkiye dayanan alacağı tahsil amacıyla işlenmesi hali(159),
- Yağma, nitelikli yağma hariç “Malvarlığına Karşı Suçlar” başlığı altında yer alan suçların haklarında ayrılık kararı verilmiş olan eşlerden birinin, aynı konutta beraber yaşamayan kardeşlerden birinin, aynı konutta beraber yaşamakta olan amca, hala, dayı, teyze, yeğen veya ikinci derecede kayın hısımlarının zararına olarak işlenmesi hali(167).

3. Şikâyete Tabi Olup Olmadığına Bakılmaksızın Türk Ceza Kanununda Yer Alan Uzlaştırma Kapsamındaki Katalog Suçlar

Kanun koyucu uzlaştırmayı kural olarak şikâyete tabi suçlar için kabul etmekle birlikte, re'sen soruşturma ve kovuşturmayaya tabi sınırlı şekilde sayılmış suçların da uzlaştırma hükümlerine tabi olacağını benimsemiştir. Kanunumuz bu suçları son değişikliklerle beraber aşağıdaki gibi saymıştır:

- Kasten yaralama (3. fıkra hariç, madde 86)
- Kasten yaralamanın ihmali davranışla işlenmesi (madde 88)

- Taksirle yaralama (madde 89). TCK'nın 89/1-2-3. maddelerinde düzenlenen taksirle yaralama suçu, TCK m.89/1 fıkra hariç, bilinçli taksirle işlenmesi halinde şikâyete tabi değildir. TCK'nın 89/1. maddesinde düzenlenen taksirle yaralama suçu, ister bilinçli taksirle işlensin ister taksirle işlensin uzlaştırma kapsamındadır.
- Tehdit(madde 106, birinci fıkra)
- Konut dokunulmazlığının ihlali (madde 116). TCK m.116/4'te öngörülen nitelikli hallerde suç re'sen kovuşturulur. Bununla birlikte TCK 116. madde başlığı konut dokunulmazlığının ihlali. Kanun koyucu CMK 253/1. maddede kanun adından bahsetmiştir. Herhangi bir istisna getirmediği için işyeri dokunulmazlığının ihlali de uzlaştırmaya tabi durumdadır.
- İş ve çalışma hürriyetinin ihlali(madde 117/1, madde 119/1-c)
- Hırsızlık(madde141)
- Güveni kötüye kullanma(madde 155)
- Dolandırıcılık(madde157)
- Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi(madde 165)
- Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması(madde 234)
- Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması(dördüncü fıkra hariç, madde 239)

Ayrıca hırsızlık suçunun işlenmesi amacıyla konut dokunulmazlığının ihlali veya mala zarar verme suçunun işlenmesi halinde, bu suçlardan dolayı soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesi için şikâyet şartı aranmaz(TCK m.142/4). Dolayısıyla tek başına işlendikleri zaman şikâyete tabi olduğu için uzlaştırmaya da tabi olan konut dokunulmazlığının ihlali suçu hırsızlık amacıyla işlendiğinde artık uzlaştırmaya tabi olmayacaktır²⁷⁷.

Re'sen soruşturmaya tabi bir suçun uzlaştırma kapsamında olması, o suçu şikâyete tabi bir suça çevirmemektedir. Şikâyet ve uzlaştırma kurumlarının hukuki değerleri birbirinden farklıdır. Bu nedenle şikâyetten vazgeçme iradesi uzlaşma iradesi olarak kabul

²⁷⁷ Cumhuriyet Şahin, Neslihan Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku II*, 2.bs, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ocak 2013, s.189-190; Karşı görüş için bkz. Erdem, Eser, Özşahinli, *100 Soruda Uzlaşma*, s.43 “TCK 142/4'e göre; hırsızlık suçunun işlenmesi amacıyla konut dokunulmazlığını ihlal suçunun işlenmesi durumunda, soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesi için şikâyet şartı aranmasa da, burada da konut dokunulmazlığını ihlal açısından uzlaşma uygulanmalıdır.”

edilemez. Re'sen soruşturulan ve kovuşturulan bu gibi suçlarda şikâyetten vazgeçme halinde düşme kararı verilemez²⁷⁸.

4. Soruşturulması ve Kovuşturulması Şikâyete Tabi Olanlar Hariç, Diğer Kanunlarda Açıkça Hükme Bağlanarak Uzlaştırma Kapsamında Olan Suçlar

CMK'nın 253/2²⁷⁹ maddesindeki düzenleme açıklıktan uzaktır. İki türlü anlama gelebilir²⁸⁰:

a) Türk Ceza Kanunu dışındaki kanunlarda yer alan şikâyete tabi suçlarda uzlaştırma yolu kapatılmıştır. Uzlaştırma yolunun açılabilmesi için, kanunda açık bir düzenleme yapılmalıdır.

b) Diğer kanunlardaki şikâyete bağlı suçlar kuralın istisnası olarak gösterildiği için, uzlaşmaya tabidir, fakat şikâyete bağlı olmayan diğer suçlarda kanunda uzlaşma yolunu kabul eden açık hüküm bulunmalıdır. Öğreti ikinci anlayıştan yanadır²⁸¹.

Çocuk Koruma Kanunu'nun 06.12.2006 tarihli 5560 sayılı Kanun'un 41. maddesi ile değiştirilen 24. maddesi, "*Ceza Muhakemesi Kanununun uzlaşmaya ilişkin hükümleri suça sürüklenen çocuklar bakımından da uygulanır.*" demektedir.

Bu kanun değiştirilmeden önce, suça sürüklenen çocuklardan, 15 yaşını doldurmamayan çocuklar için; alt sınırı üç yılı aşmayan suçlar, 15 yaşını doldurup 18 yaşını doldurmamayanlar ise alt sınırı iki yılı aşmayan hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar uzlaşma kapsamına alınmıştı. Ancak 5560 sayılı Kanun ile çocuklarla ilgili bu ayrıcalığa son verilmiş ve uzlaşma kapsamı onlar içinde genel kurala tabi kılınmıştı. Bununla birlikte 5560 sayılı Kanunun 19.12.2006 tarihinden önce işlenen suçlar bakımından lehe hüküm olması nedeniyle aynı kapsamın uygulanması gerekmektedir²⁸².

Yukarıda açıklandığı üzere 02.12.2016 tarihinde yürürlüğe giren 6763 sayılı Kanunla suça sürüklenen çocuklar açısından uzlaştırma kapsamı genişletilmiştir.

5. Uzlaştırmaya Tabi Olmayan Suçlar

²⁷⁸ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.101.

²⁷⁹ **CMK m.253/2'ye göre:** "Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olanlar hariç olmak üzere; diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunması gerekir."

²⁸⁰ Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, *a.g.e.*, s.1236.

²⁸¹ İpek, Parlak, *İçtihatlarla Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma*, s.63.

²⁸² Uzlaşma Kapsamına Giren Suçlar, (<http://www.uzlasma.adalet.gov.tr>, erişim: 29.08.2017).

Uzlaştırmaya tabi olmayan suçları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Kural olarak suçun soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi olmayan yani re’sen takibi gereken suçlar,
- Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 253. maddesinde belirlenen katalog suçlar arasında bulunmayan suçlar,
- Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi olmayan etkin pişmanlık kapsamındaki suçlar,
- Suçun soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi olsa bile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar,
- Kamu tüzeli kişileri aleyhine işlenen suçlar,
- Önödeme tabi suçlar,
- Uzlaştırmaya tabi olan bir suçun uzlaştırmaya tabi olmayan bir suçla birlikte işlenmesi,
- Kanunda suçun uzlaştırmaya tabi olmadığı açıkça belirtilen suçlar. (Örneğin, 5941 sayılı Çek Kanunu’nun 5/10. maddesinde, birinci fıkrada tanımlanan suç nedeniyle, ön ödeme, uzlaşma ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hükümlerin uygulanmayacağı belirtilmiştir.)

a. Soruşturulması ve Kovuşturulması şikâyete Tabi Olmayan Etkin Pişmanlık Kapsamındaki Suçlar

CMK’nın 253/3 maddesinin “soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez” şeklindeki hükmü 6763 sayılı Kanunla değişikliğe uğramış ve maddenin “etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar” kısmı hükümden çıkarılarak uzlaştırma kapsamı genişletilmiştir.

şikâyete tabi olmayan etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen Türk Ceza Kanunu’ndaki suçlar:

- Organ ve doku ticareti(91,168),
- Nitelikli hırsızlık(142,168),
- Yağma (148,168),
- Nitelikli yağma(149,168)
- Nitelikli dolandırıcılık(158,168),

- Hileli iflas(161,168),
- Taksirli iflas(162,168)
- Karşılıksız yararlanma suçu(163,168),
- Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle ilgili suçlar(188-189-190-191-192),
- Para ve kıymetli damgalarda sahtecilik suçları(197-198-199-200-201),
- Suç işleme amacıyla örgüt kurma (220,221),
- Zimmet(247,248),
- Rüşvet(252-254),
- İftira(267-269),
- Başkalarına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması(268-269),
- Yalan tanıklık(272-273-274),
- Hükümlü veya tutuklunun kaçması(292,293).

Özel yasalardaki etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar:

- İcra İflas Kanununun 331, 332, 333/A, 334, 337/A, 338/1 ve 345/A maddelerinde düzenlenen suçlar şikâyete bağlıdır. Ancak İİK'nın 354. maddesi özel bir etkin pişmanlık hükmünü kendi bünyesinde barındırdığı için CMK'nın 253. maddesinde düzenlenen uzlaştırma hükümleri İİK'da düzenlenen suçlar hakkında uygulanmaz²⁸³.
- 5941 sayılı Çek Kanunu'nun 6. maddesinde çek suçları için özel bir etkin pişmanlık hükmü yer almaktadır. Geçici ikinci madde ile “anlaş” diye kurum getirilmiştir. Kanun'un beşinci maddesinin 11. fıkrasında “Birinci fıkra tanımlanan suç nedeniyle, ön ödeme, uzlaşma ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hükümler uygulanmaz.” şeklinde

²⁸³ **Yarg. 19.CD. 09.01.2017 tarih ve 2016/16221 E. ve 2017/35 K. sayılı kararı,** (<https://emsal.yargitay.gov.tr>, erişim:29.08.2017); Karşı oy yazısı, “02.12.2016 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 6763 sayılı Kanun’un 34. maddesiyle Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 253. maddesinde değişiklik yapılarak madde içeriğinden “etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile” ibaresinin çıkarılması nedeniyle özel bir etkin pişmanlık hükmü olan 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu’nun 354. maddesinin aynı Kanun’un 345/a maddesinde düzenlenen suç yönünden uzlaşma kurumunun uygulanmasına engel teşkil etmemesi, suçun işlenmesinden sonra fail ile mağdur arasındaki çekişmeyi bir uzlaştırmacının girişimiyle kısa zamanda tarafların özgür iradeleriyle ve adli merciler daha fazla meşgul edilmeden sonuçlandırmayı amaçlayan uzlaşmanın soruşturma ve kovuşturmalarda mutlaka öncelikle uygulanması zorunlu bir maddi ceza ve ceza muhakemesi hukuku kurumu olması ve İcra ve İflas Kanunu’nun 354. maddesinin yerine geçip anılan maddenin uygulanmasını ortadan kaldırmaması karşısında, sanık hakkında 6763 sayılı Kanun’un 34. maddesiyle değişik CMK’nun 253, 254. maddelerinin uygulanması zorunluluğu nedeniyle hükmün bozulması görüşünde olduğumuzdan çoğunluğun onama kararına katılmıyoruz.”; **Yarg. 16.HD. 07.07.2008 tarih ve 2008/5180 E. ve 2008/4928 K. sayılı kararı,** (<https://emsal.yargitay.gov.tr>, erişim: 30.08.2017); Karşı görüş için bkz. Ünver, Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt 2*, s.314.

hüküm bulunmaktadır. Dolayısıyla çek suçlarında uzlaşmanın mümkün olmadığı kabul edilmiştir²⁸⁴.

b. Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar

TCK' da yer alan cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar soruşturulması ve kovuşturulmasının şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın CMK m.253/3 gereğince uzlaştırma kapsamında değildir. Bu suçlar şunlardır:

- Cinsel saldırı(102),
- Çocukların cinsel istismarı(103),
- Reşit olmayanla cinsel ilişki(104),
- Cinsel taciz(105).

Belirtmek gerekir ki, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, etkin pişmanlık hükümlerine yer veren suçlar gibi 5560 sayılı Kanundan önce uzlaştırma kapsamında yer almaktaydı. Çünkü TCK'nın 73/8. maddesinde soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar herhangi bir ayırım yapılmaksızın uzlaştırma kapsamında gösteriliyordu. 5560 sayılı Kanunun 45. maddesi ile TCK'nın 73/8. maddesi yürürlükten kaldırılarak bu suçlar uzlaştırma kapsamı dışına çıkarılmıştır. Bu yüzden, 5560 sayılı Kanunun 19.12.2006 yürürlük tarihinden sonra işlenen cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda uzlaştırma söz konusu olmayacaktır.

Çocukların cinsel istismarı suçu bakımından 5560 sayılı Kanun öncesi ve sonrasında herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Bu suç kanun değişikliğinden önce de uzlaştırma kapsamı dışındaydı.

Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda uzlaşma yoluna gidilmesi, hem mağdurun hem de toplumun adalete olan güvenlerini sarsar. Ayrıca bu suçların toplum düzenini ve sosyal barışı bozma derecesi basit suçlara göre daha fazladır. Bu nedenle cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçların kapsam dışında tutulması bizce yerinde bir uygulamadır.

c. Kamu Tüzel Kişileri Aleyhine İşlenen Suçlar

²⁸⁴ Kunter, Yenisey, Nuhoglu, *a.g.e.*, s.1236. Karşı görüş için bkz. Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1156-1157; Ünver, Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt 2*, s.313-314.

Kamu tüzel kişisinden bahsedebilmek için, tüzel kişiliğin kanunla veya kanunun vermiş olduğu yetkiyle kurulması ve kamu gücü ile donatılması gerekmektedir²⁸⁵.

Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi olsa bile, suçtan zarar göreni kamu tüzel kişisi olan suçlar, CMK 253/1-c maddesi gereğince uzlaştırma kapsamı dışındadır. Türk Ceza Kanununda bu türde iki suç vardır:

- Yabancı devlet başkanına karşı suç (340/2). Fiilin şikâyete bağlı olması durumunda ilgili devletin şikâyeti aranmaktadır. Bu suç şikâyete bağlı olmakla, uzlaştırmaya da tabi olduğu düşünülebilir ise de, şikâyet yetkisinin devlete tanınmış olması nedeniyle, zarar göreni özel hukuk tüzel kişisi olmadığından, uzlaştırma kapsamında olmayacağı kabul edilmelidir.
- Yabancı devlet bayrağına karşı hakaret (341/2). Anılan suç şikâyete bağlı olduğu için, uzlaştırmaya da tabi olduğu düşünülebilir ise de, şikâyet yetkisinin devlete tanınmış olması nedeniyle, zarar göreni özel hukuk tüzel kişisi olmadığından, uzlaştırma kapsamında olmayacağı kabul edilmelidir.

6763 sayılı Kanunun 34. maddesinin gerekçesinde bu husus, “*Bu halde, mağdur veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması gerekmektedir. Mağduru belirli bir kişi olmayan suçlar bakımından uzlaştırma yoluna gidilemeyeceği açıklığa kavuşturulmak suretiyle uygulayıcılarda oluşması muhtemel tereddütün giderilmesi amaçlanmaktadır.*” şeklinde ifade edilmiştir²⁸⁶.

Bu nedenle bu tür suçlarda uzlaşmanın kiminle sağlanacağını araştırılması boşa bir çabadır. Kamu adına bir kimsenin, örneğin savcının veya bir kamu hukuku tüzel kişinin veya ilgili idari kurum temsilcisinin uzlaştırmacı aracılığıyla sanıkla anlaşmaya varması ve onaylanan rapora bağlı olarak uzlaştırma hükümlerinin uygulanması Ceza Muhakemesi Kanununa aykırı olacaktır²⁸⁷.

ç. Önödemeye Tabi Suçlar

Uzlaştırmaya tabi suçlarda önödeme kurumunun uygulanma imkânı bulunmamaktadır. Çünkü kanun koyucu TCK'nın 75/1. maddesi ile önödeme kurumunun uygulanacağı suçları, uzlaştırma kurumu kapsamındaki suçlar dışındaki suçlarla sınırlandırmıştır. Ayrıca uzlaştırmaya tabi suçların hiçbiri önödemeye tabi değildir. Bu

²⁸⁵ Öztürk v.d., *a.g.e.*, s.60.

²⁸⁶ 6763 sayılı Kanunun madde gerekçesi, (<https://mevzuat.tbmm.gov.tr/6763>, erişim:21.10.2019)

²⁸⁷ Ünver, Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.733.

durumun sonucu olarak, suç hem uzlaştırmaya hem de ön ödemeye tabi ise, ilk önce uzlaştırma işlemleri yapılacak, eğer uzlaştırma sonuçsuz kalırsa o zaman önödemeye ilişkin hükümler uygulanacaktır²⁸⁸.

Özel yasalarda yer alıp önödemeye tabi olan ve ayrıca şikâyete de bağlı bulunan suçlar TCK'nın 75/1. maddesi dolayısıyla uzlaştırma kapsamı dışında kalmıştır.

d. Uzlaştırmaya Tabi Olan Bir Suçun Uzlaştırmaya Tabi Olmayan Bir Suçla Birlikte İşlenmesi

09.07.2009 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 26.06.2009 tarihli 5918 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 8 inci maddesi ile CMK'nın 253/3. maddesine "*Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte işlenmiş olması halinde de uzlaşma hükümleri uygulanmaz*" şeklinde fıkra eklenmiştir.

5 Ağustos 2017 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 8/5 maddesinde bu husus, "*Şüpheli ya da sanık tarafından uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmesi hâlinde, uzlaştırma yoluna gidilemez.*" şeklinde ifade edilerek uzlaştırma hükümlerinin uygulanmayacağı kanuna uygun şekilde düzenlenmiştir.

Bu düzenlemenin altında yatan gerekçe, soruşturma veya kovuşturmanın zorunlu olarak devam edeceği ve uzlaştırmanın sistemin dışına çıkarılmasının iş yüküne fayda sağlamayacağı, hatta dosyaların bölünmesi nedeniyle süreci uzatabileceği yönündeki düşüncedir. Bu düzenlemeyle uygulamada, ceza muhakemesi sistemini daha işlevsel hale getirmek amaçlanmıştır²⁸⁹.

Uzlaştırma kapsamında olmayan suç varsa ve dosyanın uzlaştırma yoluyla kapanması mümkün değilse, uzlaştırma yoluna hiç gidilmesin anlayışı, uzlaştırmanın barışçıl bir çözüm olduğunu görmeyen ve uzlaştırmayı yalnızca iş yükünün azaltılmasında bir araç olarak gören zihniyetin yansımasıdır. Oysaki uzlaştırma kurumunda ön planda

²⁸⁸ İpek, Parlak, *İçtihatlarla Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma*, s.68.

²⁸⁹ Çetintürk, *a.g.e.*, s.476; Bıkmaz, *a.g.e.*, s.105.

tutulması gereken, iş yükünün azaltılması değil, uyuşmazlığın mağdur ve şüphelinin özgür iradesi doğrultusunda barışçıl bir yöntemle çözülmesi olmalıdır²⁹⁰.

Bu düzenleme, uzlaştırmanın mağdura, faile, topluma ve ceza adalet sistemine yönelik faydalarından vazgeçilmesi ve onarıcı adalet anlayışı yerine cezalandırıcı adalet anlayışının tercih edildiğini göstermektedir. Konuya uzlaştırmanın amacı noktasından bakıldığında böyle bir sınırlandırmanın gerçekten gerekli olduğu hususu düşündürücüdür²⁹¹.

Bizce dosyaların ayrılması durumu ciddi bir iş yükü olarak abartılmamalıdır. Matbu bir kararla dosyalar rahatlıkla ayrılabilir ve basit bir işlemle Uyap sisteminde kayıtlı evraklar yazdırılarak yeni bir dosya oluşturulabilir. Bununla birlikte uzlaşma kapsamında olmayan suç yönünden dosyanın mahkemeye gidecek olması ve taraflar arasındaki husumetin devam etmesi hatta giderek artması halinde, ileride doğacak olaylarla ilgili mahkemelerin aynı kişilerle tekrar karşılaşması ihtimali düşünüldüğünde, düzenlemenin iş yükünü azaltacağı inandırıcı gelmemektedir. Yine ayırma kararı ile oluşacak ikinci bir dosyanın iş yükünden kurtulmak istenirken, taraflar arasında barış ortamının kurulamaması nedeniyle Türk yargısının, daha karmaşık, sarsıcı ve ağır suçlarla karşılaşmasına neden olabilecektir. Mağdur ve failin tarafsız bir üçüncü kişi aracılığıyla uzlaştırma sürecindeki iletişim halleri ve uzlaşma kapsamında olan suçtan dolayı varılan uyuşma, tarafların birbirlerini görmek istememe eğilimlerini azaltarak mahkemelerin duruşma yapmasını kolaylaştırır ve uzlaşma kapsamında olmayan suç yönünden yapılan muhakeme karmaşıklaşmadan hızlıca sona erebilir. Yine uzlaştırma kapsamında yer alan suçların çoğunluğu bu kapsamda olmayan suçlarla işlendiği nazara alındığında bu istisnai kuralın uzlaştırma girişimlerini oldukça engellediği görülmektedir. Bu nedenle eğer uzlaştırmanın yaygınlaştırılması isteniyorsa bu hükmün kaldırılması yerinde olacaktır.

Yukarıda belirtildiği üzere uzlaştırma, ilk düzenleme şekli ile takibi şikâyete bağlı olan suçlar yönünden uygulanmakta olup, uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte işlenmiş olması halinde uzlaşma hükümlerinin uygulanmayacağına dair herhangi bir istisna bulunmamaktaydı. 26.06.2009 tarihinden önce işlenmiş karma suçların CMK'nın 253/3. maddesi karşısında uzlaştırma uygulamasını

²⁹⁰ Meral Ekici Şahin, Kürşat Yemenici, "6763 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Işığında Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma" *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XIII, S. 1, 2018, s.477.

²⁹¹ Çetintürk, *a.g.e.*, s.476.

bir örnekle açıklayalım. Hakaret suçunun silahla nitelikli kasten yaralama suçu ile birlikte işlenmesi durumunda CMK'nın 253/3 maddesi uyarınca her iki suç bakımından uzlaştırma hükümleri uygulanmayacaktır. Ancak bu suçların 5918 sayılı Kanun ile getirilen değişiklik tarihinden önce işlenmesi halinde hakaret suçundan uzlaştırma yoluna gidilecektir. Burada esas alınacak tarih 26.06.2009'dur²⁹².

Örneğin, failin birden fazla mağdura yönelik hem basit dolandırıcılık hem de nitelikli dolandırıcılık suçlarını birlikte işlediği durumu ile CMK'nın 253/3, ikinci cümlesinin açık hükmü bir bütün olarak değerlendirildiğinde şu sonuca ulaşabiliriz: 6763 Sayılı Kanun'un 34. maddesi ile değişik CMK'nın 253/1-a-b-c maddesinde uzlaştırmaya tabi olan suçlar sayma suretiyle belirlenmiştir. CMK 253/1-b-8 inci fıkrasında TCK'nın 157/1 inci maddesinde belirtilen "basit dolandırıcılık" suçunun uzlaştırma kapsamında olduğu ifade edilmiştir. TCK'nın 158/2 inci maddesinde belirtilen "nitelikli dolandırıcılık" suçunun takibinin şikâyete tabi olmaması ve yasada açıkça uzlaştırma kapsamındaki suçlar arasında gösterilmemesi nedeniyle TCK'nın 158/2 inci maddesindeki nitelikli dolandırıcılık suçunun uzlaştırma kapsamında kalmadığı sabittir. Dolayısıyla CMK'nın 253/3. maddesi gereğince uzlaştırma işlemleri yapılmamalıdır. Uygulamada "ayrı mağdur" ve "ayrı eylem" olması halinde uzlaştırma olanağını mümkün kılan kararlarda verilmektedir.

Yine kamu tüzel kişisi ile gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi birlikte suçtan zarar gören ise uzlaştırmının mümkün olmadığı gözden kaçmamalıdır²⁹³.

Yargıtay 3. Ceza Dairesi'nin 14.06.2017 tarih ve 2017/3691-8707 esas ve karar sayılı kararı ile Yargıtay 4. Ceza Dairesi'nin 08.06.2017 tarih ve 2017/17928-17329 esas ve karar sayılı kararı incelendiğinde; birlikte işleme halinden bahsedebilmek için suçun aynı mağdura karşı işlenmiş olmasının aranmadığı, mağdurlar farklı olsa bile uzlaşmaya

²⁹² **Yarg. 2.CD. 30.10.2010 tarih ve 2009/26803 E. ve 2010/32139 K. sayılı kararı,** (<https://emsal.yargitay.gov.tr>, erişim:30.08.2017): "...5271 sayılı CMK' nın 253. maddesinin 3. fıkrasının son cümlesi uyarınca " uzlaştırma kapsamına giren bir suçun bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması halinde uzlaşma hükümlerinin uygulanmayacağına" dair hükmün suç tarihinden sonra 09.07.2009 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak aynı gün yürürlüğe giren 5918 sayılı Yasanın 8. maddesi ile getirildiği, suç ve hüküm tarihinde ise uzlaşma kapsamında bulunmayan mala zarar verme ve cinsel taciz suçları ile birlikte işlendiği iddia olunan konut dokunulmazlığın bozma suçunun uzlaşma kapsamında olduğu gözetilmeden, gerekçeli kararda uzlaşma kapsamında olmadığını belirtilmesi, sanık ve şikâyetçilerin uzlaşmak istemediklerine dair ifadeleri karşısında bozma nedeni yapılmamıştır."

²⁹³ Öztürk v.d., *a.g.e.*, s.60.

tabi olan suçun kapsam dışındaki bir başka suçla işlenmesi durumunda uzlaştırmanın yapılamayacağı sonucuna varılmaktadır²⁹⁴.

Bir uygulayıcı olarak, mağdurların aynı ve farklı olması durumuna göre, uzlaştırma girişiminde uygulamada çoğunlukla izlenen yöntem, tarafımızca şu şekilde gözlemlenmiştir. Hem soruşturma hem de kovuşturma evrelerinde geçerli olmak üzere, karma olarak işlenen iki suçun mağdurlarının aynı olması halinde uzlaştırma yoluna başvurulmazken, mağdurların farklı olması halinde dosyalar ayrılarak uzlaştırma kapsamında olan suç yönünden süreç başlatılmaktadır.

Birlikte işleme durumunun doğuracağı bazı sakıncalar vardır. Kovuşturma aşamasında failin işlediği iki suçun uzlaştırma kapsamında olduğu değerlendirilerek yapılan uzlaştırmanın başarılı olması sonucunda, verilen düşme kararına karşı savcının kanun yoluna başvurduğunu düşünelim. Dosyayı inceleyen Bölge Adliye Mahkemesi veya Yargıtay suçlardan birinin uzlaşma kapsamında olmadığını ve suçların birlikte işlenmesi nedeniyle uzlaştırma işlemlerinin uygulanmaması gerekçesiyle hükmü bozarsa, her iki suç yönünden mağdurun zararını gideren sanık, ceza yaptırımı ile karşılaşacaktır.

Konuyla ilgili belirtilmesi gereken bir diğer husus da şudur. Soruşturma aşamasında uzlaştırma kapsamında olan ve olmayan suçların birlikte işlendiği tespit edilerek düzenlenen iddianamenin kabulü sonrasında geçilen kovuşturma aşamasında, elde edilen yeni delillerle uzlaştırmaya tabi olmayan suçun bu kapsamda olduğu anlaşılırsa, mahkeme suç mağdurunun sanıkla uzlaşmak istemediğine yönelik beyanına rağmen her iki suç yönünden dosyayı uzlaştırma büro savcılığına gönderecektir²⁹⁵.

²⁹⁴ Can Canpolat, Zeyyat Sabuncuoğlu, *Uzlaştırma*, Legal Yayıncılık, İstanbul, Aralık 2017, s.73-74.

²⁹⁵ **Yarg. 4.CD. 01.03.2018 tarih ve 2018/770 E. ve 2018/4168 K. sayılı Kanun Yararına Bozma Kararı**, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, erişim:17.10.2019). “...Bu açıklamalar ışığında somut olay incelendiğinde, 08/02/2017 tarihli duruşmada mahkeme tarafından katılan ve sanığa, uzlaştırmanın anlamı, sonuçları ve hukuki durumunun anlatıldığı, katılan ...'ın uzlaşmak istemediği sanığın ise uzlaşmak istediği, gerekçeli kararda da katılanın sanık ile uzlaşmak istememesi nedeniyle dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmediğinin belirtildiği görülmektedir. 6763 sayılı Yasayla yapılan değişiklik sonrasında, Cumhuriyet savcısı ya da mahkeme tarafından uzlaştırma yapılması uygulamasının sona erdirilmesi, uzlaştırmayla ilgili işlemlerin, Cumhuriyet başsavcılıkları bünyesinde oluşturulan uzlaştırma bürosu tarafından görevlendirilecek olan uzlaştırmacılara bırakılması, mahkeme tarafından uzlaştırmaya ilişkin CMK'nın 254. maddesinin birinci fıkrasında, kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde, kovuşturma dosyasının, uzlaştırma işlemlerinin 253. maddede belirtilen esas ve usüle göre yerine getirilmesi için uzlaştırma bürosuna gönderileceğinin belirtilmesi karşısında, mahkeme tarafından katılan ve sanığa, uzlaşmak isteyip istemediklerinin sorulmasında, katılanın sanık ile uzlaşmak istememesi nedeniyle dosya uzlaştırma bürosuna gönderilmeksizin yargılamaya devamla sanığın, TCK'nın 106/1-1 ve 62. maddeleri gereğince 5 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına, anılan Kanun'un 51/1. maddesi gereğince hapis cezasının ertelenmesine dair İstanbul 61. Asliye Ceza Mahkemesinin 08/02/2017 tarihli ve 2016/138 esas, 2017/55 sayılı kararında isabet bulunmamaktadır.”

Bununla birlikte Yargıtay, iki suçtan biri uzlaştırma kapsamında değilse ve birlikte işlenen suçlarda uzlaştırma kapsamında olmayan suçtan beraat kararı verilirse, uzlaştırmanın mümkün olduğu suçta artık uzlaştırma işlemleri yapılmalıdır demektedir²⁹⁶.

Bu yasak hükmünün uygulanabilirliği açısından, uzlaşma kapsamında olan ve olmayan suçun aynı fail tarafından işlenmiş olması yeterli değildir. Ayrıca söz konusu suçlar arasında zaman veya yer birlikteliğinin bulunması, bu kapsamda geniş bir bağlantının olması gerekir. Yerdelen v.d.'ne göre aralarında amaç birliği bulunan suçlarda birlikte işlenmiş sayılır. Birlikte işlenmiş suçların aynı iddianamede yer alması veya farklı davaların konusuyken birleştirme kararının verilmesi aranmaz. Suçun birlikte işlenmiş olmasının kabulü için geniş bağlantının varlığı yeterlidir²⁹⁷.

Bir diğer görüş ise, ilgili hükmün aynı kişiye karşı eş zamanlı işlenen suçlar olarak anlaşılmasını ve bu şekilde uygulamasını yerinde görmektedir. Farklı zamanlarda ve farklı kişilere karşı aynı sanığın işlediği uzlaştırma kapsamında olmayan suçlar, uzlaştırma kapsamındaki bir başka suçundan dolayı yapılacak olan uzlaştırma yolunu kapatmamalıdır²⁹⁸.

Yargıtay bir kararında suçların birlikte işlenip işlenmediği hususunun, suçlar arasında bağlantı bulunup bulunmadığı hususundan farklı olduğunu belirtmiş ve sanığın eylemleri arasında bağlantı bulunduğu kabul edilebilir ise de, sanığa isnat edilen suçların suç tarihlerinin farklı olduğu görüldüğünden eylemlerin birlikte işlenmediğine kanaat getirmiştir²⁹⁹.

Yargı Reformu Stratejisi Belgesi kapsamında düzenlenen 17.10.2019 tarihli 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair

²⁹⁶ **Yarg. 18.CD. 18.06.2019 tarih ve 2019/6291 E. ve 2019/10802 K. sayılı kararı**, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, erişim:24.10.2019). “Konut dokunulmazlığının ihlali suçunun, suç tarihine göre uzlaştırma kapsamında bulunmayan TCK'nın 106/1. maddesinin ilk fıkrasında düzenlenen tehdit suçu ile birlikte işlendiği iddia edildiğinden, CMK'nın 253/3. maddesine göre uzlaşma kapsamında bulunmadığı, bu nedenle soruşturma aşamasında tehdit suçu ile birlikte konut dokunulmazlığını ihlal etme suçundan yapılan uzlaşma teklifinin geçersiz olduğu, ancak yapılan yargılama neticesinden sanığın tehdit suçundan beraat etmesi karşısında, konut dokunulmazlığını ihlal etme suçu yönünden, aynı Kanun'un 253 ve 254. maddeleri uyarınca uzlaşma hükümlerinin uygulanması ve sonucuna göre sanığın hukuksal durumunun belirlenmesi gerektiğinin gözetilmemesi...”

²⁹⁷ Yerdelen v.d., **a.g.e.**, s.160.

²⁹⁸ Feridun Yenisey, Ayşe Nuhoglu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 5.bs., Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ekim 2017, s.844; Aynı görüş için bkz. Öztürk v.d., **a.g.e.**, s.62: “Uzlaşma yasağı için suçların birlikte işlenmesi zorunluluğu arandığı için, aynı kişi tarafından –aynı kişiye yönelik olsa bile-farklı zamanlarda işlenen birden fazla suç söz konusu olduğunda, bunların her biri için uzlaştırma uygulanıp uygulanmayacağı diğer suçtan bağımsız olarak ele alınmalıdır.”

²⁹⁹ **Yarg. 4.CD. 30.10.2018 tarih ve 2018/7046 E. ve 2018/18346 K. sayılı kararı**, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, erişim:17.10.2019.)

Kanun'a göre CMK 253/3. maddesi, “*Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte aynı mağdura karşı işlenmiş olması halinde de uzlaştırma hükümleri uygulanmaz.*” şeklinde değişikliğe uğramıştır. Böylelikle farklı mağdurlara karşı işlenen suçlar bakımından bu kısıtlama kaldırılmakta ve uzlaştırma kapsamında olması halinde diğer mağdurların şüpheliyle uzlaşabilmelerine imkân tanınmaktadır. Bu madde sayesinde uygulamadaki farklılıklar da sona erecektir.

Uzlaşmaya tabi olan bir suçun bir başka suçla işlenmesi yönünden uzlaştırmanın kapsamı şu şekilde özetlenebilir³⁰⁰:

- 7188 sayılı Kanunla gelen değişiklik sonrası birlikte işlenen suçların mağdurunun aynı kişi olması gerekir.
- Suçların birlikte işlendiğinin kabulü için zamansal yakınlık aranmasa da genellikle suçlar arasında araç- amaç suç ilişkisi mevcutsa birlikte işleme halinin varlığı kabul edilir.
- Bu şart sadece yeni düzenleme dönemindeki suçları kapsar. Bundan önceki suçlar yönünden eski uygulama daha lehe olduğundan, suçlar birlikte işlenmiş olsa bile uzlaştırma hükümleri uygulanır.
- Birlikte işlenen suçlardan biri hakkında takibat yapılamıyorsa, diğer suç yönünden uzlaştırma hükümleri uygulanacaktır.

Son olarak uzlaştırmanın kapsamını daraltan bu istisnai hükmün Anayasa'ya aykırı olup olmadığına değineceğiz. İlgili madde Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırı olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi'ne götürülmüştür. Anayasa Mahkemesi 03.04.2013 tarih ve 2013/20 esas 2013/50 karar sayılı kararı ile itiraz konusu kuralın, uzlaşma kapsamına alınmamış olmasının anayasal sınırlar içinde kanun koyucunun takdirinde olduğunu belirterek farklı hukuksal durumu bulunan kişiler hakkında farklı usulün uygulanmasının hukuk devleti ve eşitlik ilkesine aykırılık teşkil etmediğine hükmetmiştir³⁰¹.

³⁰⁰ Canbolat, Sabuncuoğlu, *a.g.e.*, s.79.

³⁰¹ Bıkmaz, *a.g.e.*, s104, dpn186. Anayasa Mahkemesi'nin 03.04.2013 tarih ve 2013/20E. 2013/50 K. sayılı kararı: “5271 sayılı Kanun'un 253. maddesinin itiraz konusu kuralı da içeren (3) numaralı fıkrasının 5918 sayılı Kanun'un 8. maddesiyle eklenen son cümlesinde, *uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması halinde uzlaşma hükümlerinin uygulanmayacağı öngörülmüştür.*

Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu

C. Muhakeme Şartlarının ve Kusur Yeteneğinin Bulunması

1. Ceza Muhakemesi Şartlarının Gerçekleşmesi

İşlenen bir suç nedeniyle uzlaşma hükümlerinin uygulanabilmesi için ilk önce fiilin soruşturulabilir ve kovuşturulabilir olması yani muhakeme şartlarının gerçekleşmesi gerekir. Muhakeme şartları arasında şikâyet, talep, izin ve karar bulunmaktadır³⁰².

Takibi şikâyete bağlı suçlar bakımından şikâyet şartının gerçekleşmesi kovuşturma için zorunludur. Ayrıca şikâyetin süresinde yapılıp yapılmadığı da önemlidir. Süresinde yapılmayan şikâyet soruşturmayı başlatmaz. İzne tabi suçlar bakımından da izin şartı gerçekleşmediği sürece soruşturma başlatılamaz³⁰³.

geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve kanunlarla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlettir.

Anayasa'nın 10. maddesinde belirtilen "kanun önünde eşitlik ilkesi" hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemler değil, hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunanlar kişilerin kanunlar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin ihlâli yasaklanmıştır. Kanun önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez.

Ceza hukukunun, toplumun kültür ve uygarlık düzeyi, sosyal ve ekonomik yaşantısıyla ilgili bulunması nedeniyle suç ve suçlulukla mücadele amacıyla ceza ve ceza muhakemesi alanında sistem tercihinde bulunulması devletin ceza siyaseti ile ilgilidir. Bu bağlamda ceza hukukuna ilişkin düzenlemeler bakımından kanun koyucu Anayasa'nın temel ilkelerine ve ceza hukukunun ana kurallarına bağlı kalmak koşuluyla, soruşturma ve yargılamaya ilişkin olarak hangi yöntemlerin uygulanacağı, topluma belli eylemlerin suç sayılıp sayılmaması, suç sayıldıkları takdirde hangi çeşit ve ölçülerdeki ceza yaptırımlarıyla karşılaşmaları gerektiği, hangi hâl ve hareketlerin ağırlaştırıcı ya da hafifletici öge olarak kabul edileceği gibi konularda takdir yetkisine sahiptir.

Uzlaşma kurumu, uyuşmazlığın yargı dışı yolla ve fakat adli makamlar denetiminde çözümlenmesini amaçlayan bir yöntemdir. Uzlaşma; bu kapsama giren suçlarda, fail ve mağdurun suçtan doğan zararın giderilmesi konusunda anlaşmalarına bağlı olarak, devletin de ceza soruşturması veya kovuşturmasından vazgeçmesi ve suçun işlenmesiyle bozulan toplumsal düzenin barış yoluyla yeniden tesisini sağlayıcı nitelikte bir hukuksal kurumdur. Uzlaşma ile şüpheli veya sanık işlediği suçun sorumluluğunu kabul edip üstlenerek, suçun sonuçlarını da gidererek toplumla yeniden bütünleşme olanağını elde etmekte, ayrıca devlet, yaptırım uygulamak yönünden katlanacağı birçok masraftan da kurtulmuş olmaktadır.

İtiraz konusu kural uyarınca uzlaşma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması halinde, uzlaşma kapsamına alınmamış olması anayasal sınırlar içinde kanun koyucunun takdirindedir. Öte yandan, kanun koyucu, farklı hukuksal konumda olan kişileri farklı yaptırımlara tabi tutabilir. Ceza hukukunda kanun önünde eşitlik ilkesinin uygulanması da kuşkusuz, aynı suçu işleyen tüm suçluların kimi özellikleri göz ardı edilerek her yönden aynı kurallara bağlı tutulmalarını gerektirmemektedir. Uzlaştırma kapsamına giren suçlar, bu kapsama girmeyen suçlara göre daha hafif niteliktedir. Bu nedenle, uzlaştırma kapsamına giren bir suçu işleyen kişi ile uzlaştırma kapsamındaki bir suçu bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işleyen kişi aynı hukuksal konumda değildir. Bu nedenle, kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında ve farklı hukuksal konumda bulunan kişiler hakkında farklı usulün uygulanmasını öngören itiraz konusu kuralda, hukuk devleti ve eşitlik ilkesine aykırılık bulunmamaktadır. Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir."

³⁰² Gökcan, Kaymaz, *a.g.e.*, s.104.

³⁰³ Gökcan, Kaymaz, *a.g.e.*, s.104.

Örneğin, 4483 sayılı Kanun gereği devlet memurlarının görevleri gereği yaptığı bir suç nedeniyle, soruşturma başlatılabilmesi için memurun görev yaptığı yere göre ilgili makamların izni gerekir. 2802 sayılı Kanun gereği hâkim ve cumhuriyet savcılarının hakkında soruşturma başlatılabilmesi için Adalet Bakanlığı'nın izni gerekmektedir.

Talep şartı öngörülen suçlarda, bu şart gerçekleşmediği sürece ceza kovuşturması başlatılamaz. Talep, devletin resmi makamları tarafından yapılır. Örneğin, yurt dışında Türkiye aleyhine işlenen suçlarda yabancının yargılanması için Adalet Bakanı'nın talebinin olması gerekir. Bu talep yok ise yargılama yapılamaz.

Karar şartı milletvekilleri hakkında geçerlidir. Anayasa'nın 83/2. maddesine göre seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, Meclisin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz. Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali ve seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olmak kaydıyla Anayasanın 14 üncü maddesindeki durumlar bu hükmün dışındadır. Bu iki istisna dışında yargılama yapılabilmesi için milletvekili dokunulmazlığının kaldırılması gerekir.

2. Failin Kusur Yeteneğinin Varlığı

Uzlaştırma hükümlerinin uygulanabilmesi açısından bir fiilin soruşturulabilir olması yanında failin kusur yeteneğinin de bulunması gerekir. Bu iki şart birlikte olmalıdır. Failin cezalandırılması için failde kusuru ortadan kaldıran nedenlerin bulunmaması gerekir. Bu sebeple failin ceza ehliyetinin varlığı araştırılmalıdır.

Türk hukuku açısından kusur normu uyarınca, kusurlu hareket etme yeteneği bulunmayan, hukuk kuralının anlamını bilmeyen veya bilebilecek durumda olmayan, hatta bilebildiği halde, ona uygun hareket edemeyecek durumda olan bir kimseye, ceza verilmemektedir. Kusurluluğu etkileyen halleri şu şekilde sıralayabiliriz³⁰⁴:

- Hukuka uygunluk sebeplerinde sınırın aşılması (TCK m.27)
- Yaş küçüklüğü (TCK m.31),
- Akıl hastalığı (TCK m.32),
- Sağır ve dilsizlik (TCK m.33),
- Geçici nedenler, alkol veya uyuşturucu madde etkisinde olma (TCK m.34),

³⁰⁴ Selami Turabi, "Kusurluluk ve Kusurluluğu Etkileyen Haller", *TBBB*, Y.101, 2012, s.276.

- Cebir ve tehdit dolayısıyla kişinin irade yeteneğinin etkilenmesi (TCK m.28),
- Mücbir sebep, kaza ve tesadüf, zorunluluk hali dolayısıyla kişinin irade yeteneğinin etkilenmesi (TCK m.25/2),
- Hukuka aykırı fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi (TCK m.24/2-4),
- Haksız tahrik (TCK m.29),
- Çeşitli hata halleri (TCK m.30/3-4).

Yaş küçüklüğü, failin bazen ceza sorumluluğunu tamamen ortadan kaldırırken bezende sadece azalmasını gerektirmektedir. TCK'nın 31/1. maddesine göre, *“Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.”*

TCK'nın 31/2. maddesi uyarınca; fail fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş fakat on beş yaşını doldurmamış ise, failin, fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayıp algılayamadığı veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişip gelişmediği araştırılacaktır. Eğer bu durumlar olumsuz ise failin ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında uzlaşma hükümleri uygulanamaz.

Sağır ve dilsizlerin ceza sorumluluğunun tespitinde, fiilin işlendiği sıradaki yaş esas alınmıştır. Yaş küçüklerinin sorumluluk sistemine paralel olarak sağır ve dilsizlerle ilgili bir düzenleme yapılmıştır. Ancak, sağır ve dilsizlerin algılama ve davranışlarını yönlendirme yeteneği daha geç gelişebileceği düşüncesiyle, yaş sınırları da yukarıya çıkarılmıştır. Ceza verilemeyecek olan sağır ve dilsizler hakkında uzlaşma hükümleri uygulanamayacaktır³⁰⁵.

Akıl hastalığının varlığı durumunda, kişi işlemiş bulunduğu fiilin anlam ve sonuçlarını algılayamamakta veya işlediği fiille ilgili olarak irade yeteneği önemli ölçüde etkilenmekte ise, kişi kusurlu olamayacağından, hakkında cezaya hükmedilemeyecektir. Ancak, fiili hukuka aykırı niteliğe sahip olduğundan, kişi hakkında akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirlerine başvurulacaktır. TCK'nın 32/2. maddesi kapsamındaki akıl hastaları

³⁰⁵ Turabi, *a.g.m.*, s.281.

için indirilmiş ceza verilecektir. Ceza sorumluluğu bulunmayan akıl hastaları içinde uzlaştırma hükümleri uygulanmayacaktır.

Yargıtay bir kararında akıl hastalığı nedeniyle TCK'nın m.32/1, 57 kapsamında ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilip güvenlik tedbiri uygulanan kişi yönünden uzlaştırma yapılamayacağını, yani güvenlik tedbiri ve uzlaştırmanın bir arada bulunmayacağını belirtmiştir. Karşı düşünce de olan muhalif üye ise, herhangi bir hukuki sonuç doğurmayan düşme kararının ceza verilmesine yer olmadığına ilişkin karara göre daha lehe olduğunu, ceza verilmesine yer olmadığına ilişkin kararların sanığın adli sicil kaydına işlendiğini ve cezaya bağlı olarak hükmolunan güvenlik tedbiri ile kişi yükümlülük altına sokulduğunu belirterek 6763 sayılı Kanun ile değişik CMK'nın 253. maddesi uyarınca uzlaşma hükümlerinin uygulanması gerektiğini ifade etmiştir³⁰⁶.

TCK'nın 34. maddesine göre, “Geçici bir nedenle ya da irade dışı alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişiye ceza verilmez.”

Ç. Mağdurun Gerçek Kişi veya Özel Hukuk Tüzel Kişisi Olması

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu gerçek kişileri 8. maddesinde düzenlemiştir. Kanun 28. maddesiyle, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu andan itibaren kişiliğinin başlayacağını belirtmiştir. Ceza hukukumuz açısından bu durum, suçun mağduru olabilmenin başladığı anın tespiti bakımından önemlidir. Anne karnındaki ceninin suçun mağduru olması mümkün değildir ve gerçek kişilerin suçun mağduru olabilmesi için medeni haklarını kullanabiliyor olması şart değildir. Tüzel kişiler ise TMK'nın 47. maddesinde, “Başlı başına bir varlığı olmak üzere örgütlenmiş kişi toplulukları ve belli bir

³⁰⁶ **Yarg. 8.CD. 06.07.2017 tarih ve 2017/4112 E. ve 2017/8750 K. sayılı kararı,** (<https://emsal.yargitay.gov.tr>, erişim:30.08.2017). “Uzlaşma hükümlerinin uygulanabilmesi için her şeyden önce fiilin ‘soruşturulabilir’ veya ‘kovuşturulabilir’ olması zorunludur. Fiilin soruşturulabilir ve kovuşturulabilir olmasından maksat, fiilin ceza kovuşturmasına tabi olması, yani muhakeme (soruşturma ve kovuşturma) şartlarının bulunmasıdır. Bir fiilin soruşturulabilir olması, uzlaşma hükümlerinin uygulanabilmesi için tek başına yeterli değildir. Ayrıca, failin cezalandırılabilir olması, yani kusurunu ortadan kaldıran nedenlerin bulunmaması da gereklidir. Failin yaşının küçüklüğü, sağır ve dilsizlik, akıl hastalığı gibi nedenlerle kusur yeteneğinin bulunmadığı hallerde faile ceza verilemez. Uzlaşma güvenlik tedbirlerinin değil, ceza sorumluluğunun alternatifidir. Bu nedenle bu kişilere karşı güvenlik tedbiri uygulanabilir ise de ceza verilemediğinden, uzlaşma hükümlerinin uygulanması mümkün bulunmadığından mahkemenin uygulamasında bir isabetsizlik görülmemiştir.”

amaca özgülenmiş olan bağımsız mal toplulukları, kendileri ile ilgili özel hükümler uyarınca tüzel kişilik kazanırlar.” şeklinde düzlenmiştir³⁰⁷.

Gözler/Kaplan’a göre bir tüzel kişinin kamu tüzel kişisi olabilmesi için iki şartın gerçekleşmesi gerekir. Birincisi, kamu tüzel kişinin kanunla veya kanunun açıkça vermiş olduğu yetkiye dayanarak yani devlet tarafından kurulmuş olması. İkincisi ise, tüzel kişinin, kamu gücü ayrıcalıklarıyla donatılmış olmasıdır³⁰⁸.

Yürürlükten kaldırılan TCK’nın 73/8. maddesinde suçtan zarar görenin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişi olması halinde uzlaşma yapılabileceği hususu, 5560 sayılı Kanunla değişen CMK’nın 253/1. maddesinde “...şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişininin uzlaştırılması girişiminde bulunulur” şeklinde yer alarak uzlaştırma işlemlerinin tarafları aynen korunmuştur³⁰⁹.

Dolayısıyla, fiil uzlaştırma kapsamında olsa dahi suçtan zarar gören kamu hukuku tüzel kişisi ise uzlaştırmaya başvurulamayacaktır.

Şikâyet hakkı, kural olarak suçtan zarar gören kişiye aittir. Suçtan zarar gören, suçta sebebiyet veren haksız bir fiille haklı bir yararı ihlal edilen kimsedir. Suçtan zarar gören kavramı “mağdur” kavramını da içine almaktadır. Bununla birlikte suçtan zarar gören her zaman suçun doğrudan doğruya mağduru olmayabilir. Örneğin, adam öldürme suçunun mağduru ölen kimse iken, ölen kimsenin yakınları, mirasçıları suçtan zarar gören kişilerdir³¹⁰.

Örneğin, 6831 sayılı Orman Kanunu’na aykırılık suçundan sanık hakkında; zarar gören Orman Genel Müdürlüğü’nün Orman ve Su İşleri Bakanlığı’na bağlı olması nedeniyle kamu tüzel kişi olarak nitelendirileceğinden uzlaştırma hükümleri uygulanmayacaktır³¹¹.

Bir görüş, uzlaştırma yoluna girişilmesi imkânının sadece mağdurun gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olan suçlara tanınmasını eleştirmektedir. Kamu tüzel kişilerine

³⁰⁷ Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1157-1158.

³⁰⁸ Kemal Gözler, Gürsel Kaplan, *İdare Hukuku Dersleri*, 11.bs., Ekin Yayıncılık, Bursa, 2011, s.93.

³⁰⁹ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.105-106.

³¹⁰ Yıldız, *a.g.e.*, s.264, dñn.17; Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.107.

³¹¹ Ünver, Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt 2*, s.311.

karşı işlenen bazı suçlarda da uzlaştırmadan yararlanılması yolunun açılması gerektiği, bu nedenle yapılacak bir kanuni değişikliğe ihtiyaç duyulduğu ifade edilmektedir³¹².

Ersoy ise mağdur olan taraf kamu tüzel kişisi olduğu vakit suç şikâyete tabi olsa bile, uzlaştırma kapsamında olmamasını devletin asli menfaatinin ön planda tutulması ile ilgili olduğunu düşünmektedir³¹³.

Ayrıca öğretilerdeki bir başka görüşe göre, suçtan zarar göreni özel hukuk tüzel kişisi olan suçlar açısından da uzlaştırma yoluna gidilmemelidir. Buna neden olarak uzlaştırmadan beklenen faydaların ancak gerçek kişiler arasında gerçekleşmesi halinde mümkün olması gösterilmiştir. Tüzel kişinin kendisine karşı işlenen suç nedeniyle üzüntü, acı, elem, korku gibi duyguları hissetmesi ve bunu faile anlatması mümkün olmadığından, uzlaştırmada amacın sadece tazmin değil psikolojik tatmin de önem taşıdığından ve suçtan zarar görenin tüzel kişi olduğu durumlarda ortada sadece zararın tazmini söz konusu olacağından uzlaştırmadan beklenen faydalar gerçekleşmeyecektir. Bu nedenle özel kişilere ilişkin olarak uzlaştırmadan kapsam dışına çıkarılması uygun olacaktır³¹⁴.

Anayasa Mahkemesi 05.03.2009 tarihli 2006/77 E. sayılı ilamında, suçtan zarar görenin kamu tüzel kişi olması durumunda, uzlaşma yolunun kapalı olmasını öngören kuralda, Anayasa'daki suç ve cezaların yasallığı, hukuk devleti ve eşitlik ilkelerine aykırı bir yön bulunmadığına karar vermiştir³¹⁵.

Son olarak belirtmek gerekir ki, CMK'da suçtan zarar gören terimi bazen yalnız kullanılmış (172/1, 173, 154/5, 238, 181/1), bazen suçtan zarar görenin mağdurdan farklı olduğunu belirtecek şekilde “mağdur veya suçtan zarar” terimi kullanılmış (170/3, 237/1, 239), bazen de mağdur olmak için suçtan zarar görmek gerektiği anlamına gelecek şekilde “suçtan zarar gören mağdur” terimi (127/5, 131/2) kullanılmıştır³¹⁶.

D. Şikâyete Bağlı Suçlarda Mağdurun Şikâyetçi Olması

1. Genel Olarak

Anayasamızın 74. maddesi şikâyetin bir hak olduğunu vurgulamıştır. Bu madde “Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye’de ikamet eden yabancılar

³¹² Özbek, *Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma*, s.310

³¹³ Ersoy, *a.g.m.*, s.65.

³¹⁴ Çetintürk, *a.g.e.*, s.464-465.

³¹⁵ Ünver, Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt 2*, s.298.

³¹⁶ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.107.

kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir.” demektir.

Şikâyet TCK’nın 73. maddesi ile CMK’nın 158. maddesinde düzenlenmiştir.

Bununla birlikte CMK’nın 170. maddesinde “şikâyette bulunan kişinin kimliği” ile “şikâyetin yapıldığı tarih” iddianamede bulunması gereken unsurlar arasında yer almaktadır. Aksi halde CMK’nın 174/1. maddesi gereğince iddianamenin iadesi söz konusu olacaktır.

Şikâyet, belli suçlardan zarar görenlerin ceza kovuşturmasının muhtemel sakıncalarına karşı korunmaları amacı ile bu suçlardan dolayı ceza kovuşturması ve dolayısı ile muhakemesi yapılabilmesi için kanunla konulmuş olan engelin kaldırılması şart koşulmuşsa bu engelin kaldırması işlemdir³¹⁷.

Başka bir ifade ile şikâyet, suçtan zarar gören kimsenin yetkili makamlara başvurarak, suç teşkil eden belirli bir fiil dolayısıyla soruşturma ve kovuşturma yapılması yönündeki iradesini açıklamasıdır³¹⁸.

Suçların şikâyet koşuluna bağlı tutulmasının farklı sebepleri vardır. Bazı suçlar kanun koyucu tarafından önemli görülmediğinden (örneğin, mala zarar verme, kasten basit yaralama, taksirle yaralama), diğer bazı suçlar ise daha çok mağdurunu ilgilendirdiğinden (örneğin, hakaret) ya da hukukun yerli yersiz kişilerin aile hayatına müdahale etmemesi için (örneğin, eşe karşı cinsel saldırı) takip edilmeleri suçtan zarar görenin suçun kovuşturulması istemine bağlanmıştır³¹⁹.

Anayasa Mahkemesi 1998 tarihli bir kararında, askeri suçların şikâyete bağlı olmadığı kuralını içeren Askeri Ceza Kanununun 48/A bendinin Anayasanın eşitlik ilkesine aykırı olmadığını, askeri suçların cezalandırılmasında korunan yararın, kişisel yarara üstün tutulduğunu, kanun koyucunun suçun önemini, ağırlığını ve çevredeki tepkileri göz önünde tutarak askerliği saygınlık ve onuruna yönelik bir eylemin

³¹⁷ Kunter, Yenisey, Nuhoglu, *a.g.e.*, s.664.

³¹⁸ Özgenç, *a.g.e.*, s.654.

³¹⁹ Hakeri, *a.g.e.*, s.121; Nevzat Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, 16.bs., Savaş Yayınevi, Ankara, 2011, s.451; Özgenç, *a.g.e.*, s.655; Kunter, Yenisey, Nuhoglu, *a.g.e.*, s.666-667; Yıldız, *a.g.e.*, s.262-263.

kovuşturulması için şikâyet şartının aranmamasının kamu yarar amacına dayandığını vurgulanmıştır³²⁰.

Uzlaştırma işlemlerinin başlayabilmesi için şikâyete tabi suçlar bakımından şikâyetin varlığı şarttır.

2. Şikâyetin Hukuksal Niteliği

Şikâyetin hukuksal niteliği öğretilerde tartışmalıdır. Bir görüş şikâyetin cezalandırılabilme şartı olduğunu savunurken, diğer bir görüş şikâyetin ceza muhakemesi şartı olduğunu savunur. Bununla birlikte şikâyetin kısmen ceza muhakemesine kısmen de maddi ceza hukukuna ait bir kurum olduğunu savunan karma bir görüş de bulunmaktadır. Yıldız'a göre şikâyet, cezalandırma koşulu olmayıp bir muhakeme koşuludur. Bu yüzden şikâyet maddi ceza hukukuna ait değildir. Çünkü şikâyet koşulunun gerçekleşmesi ile doğrudan cezalandırma söz konusu olmamakta sadece koşul gerçekleştiğinde ilgili suçtan dolayı soruşturmaya ve kovuşturmaya imkân vermektedir³²¹.

Farklı bir gerekçeyle Toroslu'da şikâyetin ceza muhakemesi şartı olduğunu savunmaktadır. Yazara göre, kısmen Ceza Kanununda düzenlenmiş olmasına rağmen şikâyet esas itibariyle ceza muhakemesi kurumudur. Dolayısıyla şikâyet ceza muhakemesinde incelenmelidir³²².

Şikâyet çok defa bilinenin aksine, sadece dava açılması için aranan şart olmayıp, dava açıldıktan sonra da gerçekleşebilen dar anlamda ceza muhakemesi şartı olup, gerçekleşmemesi her türlü muhakeme faaliyetine engel olur. Şikâyet şartı gerçekleşmemişse kamu davası açılmaz³²³.

Hakeri'nin soruşturma şartları açısından da failin lehine olan kanunun uygulanması yoluna gidilmelidir şeklindeki görüşü, şikâyetin maddi ceza hukuku yönüne ağırlık verdiği anlaşılmaktadır³²⁴.

3. Şikâyet Hakkı ve Yetkisi

Şikâyet, suçtan zarar gören kimsenin kovuşturulması şikâyete bağlı suçlarda ilgili makamlara suçun kovuşturulması iradesini bildirmesidir³²⁵.

³²⁰ Nuhoglu, *a.g.e.*, s.282.

³²¹ Yıldız, *a.g.e.*, s.261-262.

³²² Toroslu, *a.g.e.*, s.450.

³²³ Kunter, Yenisey, Nuhoglu, *a.g.e.*, s.665.

³²⁴ Özgenç, *a.g.e.*, s.654, dpn.1194.

TCK'nın 73/1. maddesinde şikâyet hakkı, “Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olan suç bakımından yetkili kimse altı ay içinde şikâyette bulunmadığı takdirde soruşturma ve kovuşturma yapılamaz.” şeklinde düzenlenmiştir.

TCK'nın 73. maddesi şikâyetin bir suç hakkında yapıldığından bahsetmektedir. Bu halde şikâyetin konusu eylemdir. Esas itibariyle faillerle ilgili değildir. Bu durumdan üç sonuç ortaya çıkmaktadır³²⁶:

- a. Suçtan zarar gören, fail olarak belirli bir kimseyi göstermek zorunda değildir. Fail veya faillere ilişkin hiçbir açıklama olmasa da şikâyet geçerlidir. Hatta failer konusundaki yanlgı da önemsizdir.
- b. Şikâyet edenin fiil hakkında nitelendirilmesinin herhangi bir önemi bulunmamaktadır. Fiilin hukuki vasıflandırılması görevi hâkimindir.
- c. Şikâyetin fiil hakkında olmasının üçüncü sonucu, şikâyetin bölünememesidir.

Suçun işlenmesine birden çok kişi katılmışsa, bunların hepsi şikâyet edilir. Şikâyetin sadece bunlardan bazılarına karşı yapılması mümkün değildir. Bu durum şikâyetin sirayeti, bölünmezliği veya sınırlandırılmazlığı olarak adlandırılmaktadır. Ceza Kanununda bu konuda açık bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak TCK'nın 73/5. maddesinin “İştirak halinde suç işlemiş sanıklardan biri hakkındaki şikâyetten vazgeçme diğerlerini de kapsar.” şeklindeki anlatımı bizleri şikâyetten vazgeçmenin sirayeti yönünden kabul edilen düzenleme şikâyetten vazgeçme için de geçerli olacağı sonucuna ulaştırmaktadır³²⁷.

Şikâyetin sirayeti kuralı aynı eylemle ilgili bir kuraldır. Buna karşın, aslında birden fazla eylemin bulunduğu fakat zincirleme kuralı uygulanması sebebiyle tek fiil olarak

³²⁵ Hakeri, *a.g.e.*, s.121.

³²⁶ Hakeri, *a.g.e.*, s.124.

³²⁷ Toroslu, *a.g.e.*, s.452; Yıldız, *a.g.e.*, s.267; **Yarg. 2.CD. 15.10.2017 tarih ve 2014/16831 E. ve 2015/18260K. sayılı kararı**, (<https://emsal.yargitay.gov.tr>, erişim: 07.09.2017); “...eylemin bir bütün olarak değerlendirilerek şikâyetin fail hakkında değil, fiil hakkında olduğu, iştirak halinde işlenen suçlarda müştekinin şikâyetin bölünmezliği kuralı gereği bütün faillerin tek tek isimlerini bildirerek şikâyet etmesi gerekmediği gözetilmeden sanıklar hakkında usul ve yasaya aykırı gerekçe ile yazılı şekilde düşme kararı verilip M. T. hakkında suç duyurusunda bulunulması, bozmayı gerektirmiş...”

bütünleştiği durumlarda şikâyetin sirayeti kuralı uygulanmaz. Çünkü aslen birden fazla suç vardır ve her bir suç için mağdurun şikâyetini aramak gerekir³²⁸.

Şikâyet hakkının kime ait olduğu hususunda TCK'da açık bir ifade bulunmamaktadır. Kanunumuz şikâyet etme hakkını “yetkili kimse” ile sınırlandırmıştır. Kural olarak suçtan doğrudan zarar gören kişi şikâyete yetkilidir.

Şikâyet hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olup kural olarak mirasçılara geçmez. TCK'nın 131. maddesinin 2. fıkrasında bu kuralın istisnası yer almaktadır. Buna göre, mağdur şikâyet etmeden ölürse veya suç ölmüş olan kişinin hatırasına karşı işlenmiş ise; ölenin ikinci dereceye kadar üstsoy ve altsoyu, eş veya kardeşleri tarafından şikâyet hakkı kullanılabilir³²⁹.

Suçtan zarar gören birden çok kişi ise her birinin şikâyet hakkı vardır. Sadece bir kişinin şikâyet hakkını kullanması soruşturma ve kovuşturma yapılması için yeterlidir. Bu nedenle, konut dokunulmazlığının ihlali suçunda, konutta oturan herkes suçun mağduru olmakla birlikte tek suç işlenmiş sayılacak ve bunlardan birinin şikâyeti ile soruşturmaya başlanabilecektir. Ancak bir sözle iki kişiye karşı hakaret edilmesi durumunda zincirleme suç hükümleri uygulanabilmesi için her bir mağdurun şikâyetçi olması zorunludur. Bunlardan birinin şikâyetçi olmaması halinde hakaret suçundan ceza verilecek ancak zincirleme suç hükümleri uygulanmayacaktır. Bu durumda mağdurun çokluğu fiilin tekliğine engel olmaz ve zincirleme suç kuralı da uygulanamaz³³⁰.

Suçtan zarar gören kişinin şikâyet hak ve yetkisini onun yerine sadece vekil sıfatıyla avukatı da kullanabilir³³¹.

Tüzel kişilere yönelik bir suç gerçekleşirse şikâyete yetkili olan tüzel kişinin temsilcisidir³³². Bu durumda yasal temsilcinin araştırılması lazımdır. Şikâyetçi olan temsilcinin görev süresi dolduktan sonra seçilen yeni temsilcinin şikâyetten vazgeçmesi mümkündür.

³²⁸ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.110; Yıldız, *a.g.e.*, s.267.

³²⁹ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.111; Toroslu, *a.g.e.*, s.452; Özgenç, *a.g.e.*, s.656; Yıldız, *a.g.e.*, s.265.

³³⁰ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.111; Özgenç, *a.g.e.*, s.656; Yıldız, *a.g.e.*, s.265; Toroslu, *a.g.e.*, s.452; Aksi görüş için bkz. Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, *a.g.e.*, s.671; “Suçtan zarar gören şahıs birden fazla ise, şikâyetin niteliğine göre, suçtan zarar görenlerin hepsinin şikâyet etmesi lazımdır. Birinin veya bazılarının şikâyetini koşturmanın şikâyete bağlı tutulmasına ve şikâyetin bugünkü anlaşılışına ters düşer. Uygulamada suçtan zarar görenlerden herhangi birinin şikâyetinin yeterli görüldüğü de bir gerçektir.”

³³¹ Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, *a.g.e.*, s.671; Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.111; Özgenç, *a.g.e.*, s.656.

³³² Yıldız, *a.g.e.*, s.266; Toroslu, *a.g.e.*, s.452; Özgenç, *a.g.e.*, s.657.

Gerek TCK'nın 73. maddesinde gerekse de CMK'nın 158. maddesinde küçüklerin şikâyet hak ve yetkisi hususunda bir açıklık bulunmamaktadır. TCK'nın 31. maddesinde 12 yaşından küçüklerin cezai sorumluluğunun olmadığı kabul edilmiştir. 12-15 yaş aralığındaki çocukların ise işlediği fiilin hukuki anlam ve sonucunu algılama ve davranışlarını yönlendirme yeteneklerinin araştırılacağı ve 15-18 yaş aralığındaki çocuklar açısından ise bu yeteneğin kural olarak var olduğu kabul edilmiştir.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 16. maddesinde, “*Ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar, yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça, kendi işlemleriyle borç altına giremezler. Karşılıksız kazanmada ve kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmada bu rıza gerekli değildir. Ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar haksız fiillerinden sorumludurlar.*” şeklinde düzenleme bulunmaktadır.

TCK'daki ve TMK'daki düzenlemeler bir bütün olarak değerlendirildiğinde 12 yaşından küçüklerin şikâyet yetkilerinin bulunmadığı, onlar adına bu yetkiyi kanuni temsilcilerinin kullanabileceği, 12-15 yaş aralığındaki küçüklerin temyiz kudretleri bulunuyor ise şikâyet yetkisine sahip oldukları, bulunmuyor ise bu kişilerin de şikâyete yetkili olmadıkları³³³, buna karşılık 15-18 yaş aralığındaki çocukların şikâyet yetkilerinin tam olduğu anlaşılmaktadır³³⁴.

Reşit olan suçtan zarar gören, şikâyet hakkını bizzat kendisi kullanabilecektir³³⁵.

Dolayısıyla şikâyet hakkı, sadece fiil ehliyeti³³⁶ olan, ayırt etme gücüne sahip kişilere aittir.

Bununla birlikte TMK'nın 13. maddesi de, “*Yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun*

³³³ **Yarg. 18.CD. 28.12.2016 tarih ve 2015/33123 E. ve 2016/19987 K. sayılı kararı**, (<https://emsal.yargitay.gov.tr>, erişim: 08.09.2017); “*Suç tarihi itibarıyla 15 yaşından küçük olan mağdur ... adına şikâyet hakkının ve kamu davasına katılma yetkisinin 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 337. maddesi uyarınca velayet kendisinde bulunan baba'a ait olduğunun gözetilmediği anlaşılmakla...*”

³³⁴ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.113.

³³⁵ **Yarg. 14.CD. 07.02.2017 tarih ve 2014/8382 E. ve 2017/555 K. sayılı kararı**, (<https://emsal.yargitay.gov.tr>, erişim: 08.09.2017); “*Mağdurenin onsekiz yaşını ikmal ettikten sonra istinabe yoluyla 11.09.2012 tarihli duruşmada alınan mahkeme ifadesinde sanıklardan şikâyetçi olmadığını belirtmesi karşısında, yaş küçüklüğü nedeniyle tayin edilen vekilin hükümleri temyize hakkı bulunmadığından...*”

³³⁶ 4721 sayılı TMK 10 “Ayırt etme gücüne sahip olan ve kısıtlı olmayan her ergin kişinin fiil ehliyeti vardır.”

4721 sayılı TMK 11/1 “Erginlik on sekiz yaşın doldurulmasıyla başlar.”

4721 sayılı TMK 11/2 “Evlenme kişiyi ergin kılar.”

4721 sayılı TMK 12 “On beş yaşını dolduran küçük, kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabilir.”

biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkes, bu Kanuna göre ayırt etme gücüne sahiptir.” şeklinde düzenlenmiştir.

Nitekim 15.04.1942 gün ve 14-9 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı ve Ceza Genel Kurulunun 15.02.1972 gün ve 43-50 ile 02.03.2004 gün ve 44-58 sayılı kararlarında; "ayırt etme gücüne sahip (sezgin) küçüklerin doğrudan doğruya kişiliklerine karşı işlenmiş bulunan suçlardan dolayı dava ve şikâyet hakkına sahip oldukları ve 15 yaşını bitirmeyen küçüklerin şikâyetlerinden vazgeçmelerinin geçerli sayılmasının ancak mümeyyiz olduklarının raporla saptanmasına bağlı olduğu" sonucuna ulaşılmıştır³³⁷.

Suçun mağduru küçük ile kanuni temsilcinin menfaatleri çatışırsa, kanuni temsilci suçun mağduru durumunda olan küçük adına şikâyet hakkını kullanamayacaktır. Yargıtay bu durumda küçüğe kayyım atanması gerektiğini vurgulamıştır³³⁸.

Yargıtay 15 yaşından küçüklerin mümeyyiz olup olmadıklarının tespiti için rapor istemektedir. Rapor sonucunda mümeyyiz olduğu anlaşılan küçükler şikâyet hakkını bizzat kullanabilmektedir. 15 yaşını bitirenlerin temyiz gücünün var olduğu kabul edilmektedir³³⁹.

4. Şikâyet Hakkının Kullanış Biçimi

³³⁷ Hakeri, *a.g.e.*, s.123; Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.114; **Yarg. 12.CD. 02.12.2015 tarih ve 2015/10479 E. ve 2015/18756 K. sayılı kararı**, (<https://emsal.yargitay.gov.tr>, erişim: 08.09.2017).

³³⁸ **Yarg. 18.CD. 20.02.2017 tarih ve 2015/23426 E. ve 2017/1773 K. sayılı kararı**, (<https://emsal.yargitay.gov.tr>, erişim: 08.09.2017); "Nüfus kaydına göre 2002 doğumlu olup, kovuşturma aşamasında ifadesinin alındığı tarihte 15 yaşını tamamlamamış olan mağdur ...'in yaşı gereği şikâyet hakkını bizzat kullanamayacağından şikâyet hakkının kanuni temsilcisi tarafından kullanılmasının gerektiği, mağdurun velisi olan annenin aynı davada sanık olması nedeniyle mağdur ile aralarında menfaat çatışması bulunduğu gözetilerek varsa yasal temsilcisinin dinlenmesi veya TMK'nın 426. maddesi uyarınca mağduru bu davada temsil edebilmesi bakımından bir kayyım tayin ettirilmesinin sağlanması, kayyım duruşmaya davet edilerek şikâyet ve katılma konusundaki beyanının alınmasından sonra mağdurun kamu davasına katılması konusunda bir karar verilmesi gerektiği düşünülmeyen, eksik incelemeyle yazılı şekilde hüküm kurulması..."

³³⁹ **Yarg. 6.CD, 01.02.2017 tarih ve 2017/50 E. ve 2017/175 K. sayılı kararı**, (<https://emsal.yargitay.gov.tr>, erişim: 08.09.2017); "...TCK'ya göre 12 yaşını ikmal eden 15 yaşından gün almamış çocukların kusur yeteneğinin bulunmaması halinde TCK'nın 56.maddesindeki atf nedeniyle 5395 sayılı Kanunun 7.maddesi uyarınca tedbir uygulanabileceği anlaşılmaktadır. Bu yaş grubundaki kusur yeteneğinin tespiti için bir inceleme yapılması şarttır. Bu husus ÇKK 35.maddesinde düzenlenmiştir. TCK'nın 31/3. maddesi uyarınca 15-18 yaş grubunda yer alan çocuklar için kusur yeteneği bulunup bulunmadığının araştırılmasında zorunluluk bulunmamaktadır. Başka bir ifadeyle bu yaş grubu için kanun kusur yeteneğinin bulunduğunu kabul etmektedir. Ancak cezada indirim öngörmektedir. Kusur yeteneğinin varlığı ÇKK 35.maddesi uyarınca düzenlenecek sosyal inceleme raporu ile tespit edilecektir. ÇKK 33.maddesinde sosyal inceleme raporunu düzenleyecek olan sosyal çalışma uzmanının nitelikleri belirtilmiştir. Şayet 15-18 yaş grubunda yer alan çocukların kusur yeteneği ile ilgili bir tereddüt varsa durum TCK'nın 32.maddesi kapsamında tam veya kısmi akıl hastalığına ilişkin hükümler çerçevesinde değerlendirilecektir. Bu durumda alınacak olan rapor sosyal inceleme raporu olmayıp akıl hastalığına ilişkin rapor olacaktır..."

Şikâyetin yapılacağı makamlar CMK'nın 158. maddesinde gösterilmiştir. Bu düzenleme ile şikâyet:

- Kural olarak Cumhuriyet Başsavcılığı veya kolluk makamlarına yapılır.
- Valilik, kaymakamlık ya da mahkemeye yapılan şikâyet Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir.
- Yurt içinde işlenip ülkede takibi gereken suçlar hakkında Türkiye'nin elçilik ve konsolosluklarına şikâyette bulunulabilir.
- Bir kamu görevinin yürütülmesiyle bağlantılı olarak işlendiği iddia edilen bir suç nedeniyle, ilgili kurum veya kuruluş idaresine yapılan şikâyet Cumhuriyet Başsavcılıklarına gönderilir.

Yukarıda sayılan makamlar dışında, şikâyet hakkını başka makamlara başvurarak kullananların şikâyetleri geçerli değildir³⁴⁰.

CMK'da şikâyete yetkili makamın belirlenmesinde hata konusu yer almamış ise de, aynı Kanunun 264/1 maddesindeki “*Kabul edilebilir bir başvuruda kanun yolunun veya merciin belirlenmesinde yanılma, başvuranın haklarını ortadan kaldırmaz.*” şeklindeki düzenleme ve Anayasamızın 36. maddesindeki “*Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.*” şeklindeki düzenleme bir bütün olarak değerlendirildiğinde, şikâyet dilekçesinin yetkili olan makama gönderilmesine ya da doğrusu da gösterilerek hatalı yere başvurulduğunun ilgiliye bildirildiği tarihe kadar şikâyete ilişkin sürenin işlemeyeceğinin kabulü gerekir³⁴¹.

CMK'nın 158/5. maddesinde şikâyetin şekli düzenlenmiştir. Buna göre şikâyet yazılı veya tutanağa geçirilmek suretiyle sözlü olarak yapılır.

Şikâyet iradesinin açık ve anlaşılır olması yeterlidir. İlla ki şikâyet kelimesinin kullanılması gerekmez. Kişi “şikâyetçiyim”, “cezalandırılmasını istiyorum”, “davacıyım” şeklinde herhangi bir ifade kullanabilir. Hatta kişinin “ihbar ediyorum” demesi de şikâyet

³⁴⁰ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.119.

³⁴¹ **Yarg. 16.HD. 12.01.2009 tarih ve 2008/8921 E. ve 2009/70 K. sayılı kararı**, (<https://emsal.yargitay.gov.tr>, erişim: 08.09.2017).

koşulunu sağlar. Bununla birlikte kamu davasına katılma yönündeki irade de şikâyet koşulunu gerçekleştirir³⁴².

Mağdura karşı birden fazla şikâyete tabi suç işlenmiş ve birlikte soruşturulması yapılıyor ise şikâyetin bütün suçları kapsaması gerekmektedir. Kendisine karşı hem kasten basit yaralama hem de sair tehdit suçu işlenmişse mağdur her iki suç için şikâyet iradesini açıkça belirtmelidir. Suçlardan biri hakkında açıkça şikâyetçi olmamışsa sadece şikâyetçi olduğu suçtan dolayı soruşturma veya kovuşturma yapılır. Bu halde şikâyet yokluğu nedeniyle soruşturma aşamasında“ kovuşturmayaya yer olmadığına” kovuşturma aşamasında ise sanığın da kabul etmesiyle “düşme” kararı verilir³⁴³.

CMK'nın 158/7. maddesine göre resen takibi yapılan bir suçun, kovuşturma evresinde takibi şikâyete bağlı olduğu anlaşılır ya da suçun hukuki niteliği değişmesi nedeniyle suç şikâyete bağlı hale gelirse mağdur açıkça şikâyetten vazgeçmediği takdirde yargılamaya devam edilir.

Şikâyet süresi, TCK'nın 73/1. maddesine göre altı aydır. Bu süre, fiilin ve failin öğrenildiği tarihten başlar. Şikâyet süresi hak düşürücü süre olmakla beraber CMK'nın 40. maddesi uyarınca mağdur veya suçtan zarar görenin, kusuru olmaksızın geçirdiği sürenin eski hale getirilmesini isteme hakkı bulunmaktadır. Bu sürenin hak düşürücü süre olmasının sonucu olarak bu süreyi kesen ve durduran sebeplerin bulunmamasıdır.

TCK'nın 73/2. maddesi uyarınca şikâyet hakkını kullanma süresi şikâyete konu suça bağlanan zamanaşımı süresini geçmemesi gerekir.

Şikâyet hakkı olan birkaç kişiden birisi altı aylık süreyi geçirirse bundan dolayı diğerlerinin hakkı düşmez(TCK m.73/3). Şikâyet süresi, zincirleme suçlarda son suçun işlendiği, kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği, teşebbüs aşamasında kalmış suçlarda son icra hareketin yapıldığı, andan itibaren işlemeye başlar(TCK m.66/6).

Yargıtay'ın zincirleme suçlarda şikâyet süresinin başlaması hususunda farklı bir yaklaşımı vardır. Yargıtay, zincirleme suçlarda şikâyet süresinin son suçun işlendiği andan itibaren değil, her bir suç bakımından ayrı ayrı suçların işlendiği tarihten itibaren işlemeye başladığı yönünde içtihat oluşturmuştur. Buna ilişkin gerekçesi ise şikâyet süresinin bir

³⁴² Toroslu, *a.g.e.*, s.453; Özgenç, *a.g.e.*, s.658; Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, *a.g.e.*, s.668; Yıldız, *a.g.e.*, s.268; Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.119.

³⁴³ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.119.

zamanaşımı süresi değil hak düşürücü süre niteliğinde olmasıdır³⁴⁴. Bu konuda öğretide görüş ayrılıkları bulunmaktadır.

Şikâyetin süreye bağlanmasının sebebi, hem failin sürekli soruşturma ve kovuşturma tehdidi altında kalmasını engellemek hem de soruşturma ve kovuşturma makamlarının tereddütleri kaldırarak hukuki güvenliği sağlamaktır³⁴⁵.

5. Suçun İhbarı ve Şikâyet

İhbar, suç teşkil eden fiilin yetkili makamlara bildirilmesidir. Yoldan geçen bir şahsın gördüğü hırsızlık fiilini polis karakoluna bildirmesi ihbardır. Suçun mağduru veya suçtan zarar gören, kendisine karşı takibi resen yapılan suç işlendiğinde fail veya failer hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılmasını talep etmesi ihbardır. Ancak uygulamada bu durum için şikâyet kavramı kullanılmaktadır. Hâlbuki şikâyet, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi suçlar bakımından yetkili makamlara başvurularak takibin yapılması isteğidir³⁴⁶.

Suçtan zarar gören kimse kendisine karşı işlenen suçu resen soruşturulan ve kovuşturulan suç sanıp ihbarda bulursa sonradan soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suç olduğu anlaşılrsa, ihbar şikâyet yerine geçer³⁴⁷.

6. Şikâyetten Vazgeçme ve Feragat

Kanunumuz sadece “şikâyetten vazgeçme”yi düzenlemiştir. Feragate ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır.

Öğretide ise bu konuda görüş ayrılığı mevcuttur. Bir görüş³⁴⁸, şikâyet hakkının doğmasından sonra, bu hakkın altı aylık süresi içinde kullanılmayacağına açıklanmasına feragat, kullanıldıktan sonra geri alınmasına ise vazgeçme olduğunu ileri sürmektedir. Diğer bir görüş ise³⁴⁹, şikâyet hakkının kullanılmayacağına açıklanması şeklindeki irade beyanı vazgeçme, kullanıldıktan sonra soruşturma veya kovuşturma takibinin devam etmesinin istenmemesi ise geri alma olarak adlandırmaktadır³⁵⁰.

³⁴⁴ Özgenç, *a.g.e.*, s.659.

³⁴⁵ Özgenç, *a.g.e.*, s.658.

³⁴⁶ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.108.

³⁴⁷ Hakeri, *a.g.e.*, s.125; Özgenç, *a.g.e.*, s.658; Toroslu, *a.g.e.*, s.453; Yıldız, *a.g.e.*, s.264.

³⁴⁸ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.120.

³⁴⁹ Toroslu, *a.g.e.*, s.470; Kunter, Yenisey, Nuhoglu, *a.g.e.*, s.674-675; Öztürk, Özbek, Erdem, *a.g.e.*, s.60.

³⁵⁰ Yıldız, *a.g.e.*, s.270.

“Takibi şikâyete bağlı suçlarda, şikâyetten vazgeçme, soruşturmanın başlamasına, başlamış soruşturmada ise soruşturmanın devamına engel olan bir kovuşturma şartıdır. Şikâyetten vazgeçme, her türlü delille ispatlanabilen, özgür irade ile yapıldığı takdirde geri alınması, dönülmesi, cayılması mümkün olmayan, şarta bağlanamayan, hukuki sonuçları bulunan fiili bir durumdur³⁵¹.”

Şikâyet hakkına sahip olan aynı zamanda şikâyetten vazgeçme hakkına da sahiptir. Nitekim bu hak mağdur veya suçtan zarar görene tanınmıştır³⁵². Şikâyetçinin ölmesi halinde şikâyetten vazgeçme hakkı ölenin mirasçılara geçmez³⁵³.

Suçtan zarar gören birden fazla ise, her biri şikâyetten vazgeçme hakkını diğerlerinden bağımsız kullanabilir. Şüpheli veya sanık hakkında soruşturma veya kovuşturmaya devam edilmemesi için suçtan zarar görenlerin her biri şikâyetten vazgeçmelidir. Sadece bir kişinin şikâyetten vazgeçmesi yeterli değildir.

Ayrırt etme gücüne sahip küçükler şikâyetten vazgeçebilir. Mümeyyiz olmayan küçükler için şikâyetten vazgeçme hakkı kanuni temsilcilerine aittir. Suçtan zarar gören tüzel kişi ise, şikâyetten vazgeçme hakkı tüzel kişiyi temsile yetkili olan kişidedir.

Şikâyet hakkına sahip olan vekil, şikâyetten vazgeçme hakkına da sahip olacaktır. Ancak vekâletnamede bu konuda açık bir yetkinin olması gerekir³⁵⁴.

TCK’da şikâyetten vazgeçmenin şekli konusunda herhangi bir kural bulunmamaktadır. Şikâyetçi şikâyetinden açık veya örtülü biçimde vazgeçebilir. Örtülü

³⁵¹ Yarg. 4.CD. 02.11.2015 tarih ve 2013/ 19972 E. ve 2015/36887 K. sayılı kararı, (<https://emsal.yargitay.gov.tr>, erişim: 10.09.2017).

³⁵² Özgenç, *a.g.e.*, s.913.

³⁵³ Yarg. 12.CD. 01.10.2015 tarih ve 2014/21752 E. ve 2015/14311 K. sayılı kararı, (<https://emsal.yargitay.gov.tr>, erişim: 10.09.2017); “Şikâyetçi H. Ç.’ın soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suç nedeniyle, kollukta alınan 21.09.2012 tarihli ifadesinde, sanık hakkında şikâyetçi olduktan sonra 07.02.2013 tarihinde olayla illiyet bağı olmadan doğal yollardan öldüğü, 08.10.2013 tarihinde kamu davası açıldığı ve şikâyetçinin kamu davasına katılmadan ve şikâyetinden vazgeçmeden öldüğünün anlaşılması karşısında; davaya katılmadan ölen şikâyetçinin mirasçılarının davaya katılma hakkı olmadığı gibi, şahsa sıkı surette bağlı haklardan olan şikâyetten vazgeçme haklarının da bulunmadığı gözetilmeden, yargılamaya devam ile esas hakkında bir hüküm kurulması gerekirken, yazılı şekilde düşme kararı verilmesi...”

³⁵⁴ Yarg. 12.CD. 28.02.2017 tarih ve 2017/908 E. ve 2015/1503 K. sayılı kararı, (<https://emsal.yargitay.gov.tr>, erişim: 10.09.2017); “Hükümden sonra, vekâletnamesinde vazgeçmeye dair yetki bulunan katılanlar vekilinin 23.06.2015 tarihli dilekçe ile vekil edenler adına şikâyetten vazgeçtiği anlaşılma, CMK’nın 243. maddesi gereğince katılma kararı hükümsüz kaldığından, katılanlar lehine vekalet ücretine hükmedilmemesi gerektiğinin gözetilmesinde zorunluluk bulunması...”

vazgeçmede bu vazgeçme iradesi hiçbir tereddüde yer vermeyecek şekilde ortaya konmalıdır³⁵⁵.

TCK'nın 73/4. maddesi şikâyetten vazgeçmenin hükmün kesinleşmesine kadar sonuç doğuracağını, hükmün kesinleşmesinden sonraki vazgeçmenin infaza engel olmayacağını belirtmiştir. Buna göre, hüküm kesinleşinceye kadar vazgeçme mümkündür.

TCK'da şikâyetten vazgeçmenin koşula bağlanıp bağlanılamayacağı hususunda düzenleme yoktur. Yargıtay şikâyetten vazgeçmenin şarta bağlanamayacağını kabul etmiştir³⁵⁶.

TCK'nın 73/5. maddesi gereğince iştirak halinde işlenen suçlarda sanıklardan biri hakkındaki şikâyetten vazgeçme diğerlerini kapsar. Bu durum şikâyetten vazgeçmenin bölünmezliği kuralıdır³⁵⁷. Vazgeçmenin diğer sanıklara sırayeti için her birinin aynı fiilden sorumlu olması gerekmektedir. İki kişinin ayrı ayrı hakaretine uğrayan mağdur, sanıklardan biri hakkındaki şikâyetinden vazgeçip, diğeri hakkındaki şikâyetini devam ettirebilir³⁵⁸.

TCK'nın 74/4. maddesi şikâyetten vazgeçmenin kovuşturma evresi ile ilgili bir düzenlemeyi içermektedir. Buna göre takibi şikâyete bağlı bir suçta, şikâyetten vazgeçme kovuşturma evresinde düşme şeklinde hukuki sonuç doğurmaktadır. Davanın düşmesi için TCK'nın 73/6. maddesi gereğince sanığın kabulü gerekmektedir. Yargıtay bir kararında, sanığın ifadesi alınmadan verilen düşme kararı kendisine tebliğ edilen sanık temyiz

³⁵⁵ Yıldız, *a.g.e.*, s.273.

³⁵⁶ **Yarg. 3.CD. 01.04.2015 tarih ve 2014/35845 E. ve 2015/11530 K. sayılı kararı**, (<https://emsal.yargitay.gov.tr>, erişim: 10.09.2017); "*Sanık hakkında kasten yaralama suçundan 5237 sayılı TCK'nın 86/2.maddesi uyarınca cezalandırılması istemiyle açılan kamu davasında, şikâyetçinin "Ben konu ile ilgili şahıslardan zararımı karşılarırsa şikâyetçi değilim."* şeklindeki beyanının şarta bağlı olduğu için yöntemine uygun şikâyetten vazgeçme olarak kabul edilemeyeceği gözetilmeksizin şikâyetten vazgeçme nedeniyle düşme kararı verilmesi..." ; **Yarg. 8.CD. 19.11.2014 tarih ve 2014/19052 E. ve 2014/26771 K. sayılı kararı**, (<https://emsal.yargitay.gov.tr>, erişim: 10.09.2017); "*Keşif sırasında dinlenen katılanın, tarlasına sanıkların bir daha tecavüz etmemeleri şartıyla şikâyetinden vazgeçtiğini beyan etmesi karşısında, şarta bağlı şikâyetten vazgeçme iradesine dayanılarak düşme kararı verilemeyeceğinin gözetilmemesi..."*

³⁵⁷ **Yarg. 23.CD. 15.03.2016 tarih ve 2016/3575 E. ve 2016/2879 K. sayılı kararı**, (<https://emsal.yargitay.gov.tr>, erişim: 10.09.2017); "*Katılanın 14.03.2013 tarihli oturumda suça sürüklenen çocuk hakkında şikâyetçi olmadığını beyan etmesi karşısında, 5237 sayılı TCK'nın 73/5. maddesindeki, suçun iştirak halinde işlenmesi durumunda, kovuşturma şartı olan şikâyetten vazgeçmenin diğer sanıklara da sırayet edeceğine ilişkin hüküm gereğince, TCK'nın 73/6. maddesi uyarınca sanığın şikâyetten vazgeçmeyi kabul edip etmediği sorulduktan sonra sonucuna göre sanığın hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekirken suçun işlendiğine dair yeterli ve inandırıcı delil olmadığı gerekçesiyle yazılı şekilde beraat kararı verilmesi..."*

³⁵⁸ Toroslu, *a.g.e.*, s.471.

etmemiş ise o zaman sanık şikâyetten vazgeçmeyi kabul etmiş sayılacağını kabul etmiştir³⁵⁹.

Bu norm sanığın korunması için kabul edilmiştir. Tersine halinde, bir şahsın masum bir kimse hakkında şikâyette bulunup sonra vazgeçmesi onu affetmiş gibi bir duruma sokar ki o kimsenin masum olduğunun ispatına olanak vermeden davayı düşürmesi mümkün olurdu³⁶⁰.

Kovuşturma evresi bakımından şikâyetten vazgeçme iki taraflı işlem olarak kabul edilmiş ve kanunda aksi yazılı olmadıkça geçerliliği sanığın kabulüne bağlanmıştır. Soruşturma evresinde suçtan zarar görenin şikâyetten vazgeçmesi tek taraflı bir işlemdir. Bu evrede şüphelinin şikâyetten vazgeçmeyi kabul etmeme hakkı yoktur ve şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilir.

Belirtmek gerekir ki, CMK'nın 223/9. maddesine göre, derhal beraat kararı verilebilecek hallerde düşme kararı verilmeyecektir.

Şikâyetten feragat ise kabule bağlı olmayan, tek taraflı irade beyanıdır. Bir suçun işlenmesine rıza göstermek feragat değildir. Koşulları varsa hukuka uygunluk nedeni olabilir³⁶¹.

TCK'nın 73/7. maddesi gereğince davanın düşmesi, suçtan zarar görenin şikâyetinden vazgeçmiş olmasından kaynaklanmış ve vazgeçtiği sırada şahsi haklarından da vazgeçtiğini açıkça belirtmiş ise artık hukuk mahkemesinde de dava açamaz.

Şikâyetten vazgeçmenin bir diğer sonucu, suçtan zarar gören aynı eylemden dolayı yeniden şikâyette bulunamamasıdır. Yani, şikâyetten vazgeçmeden dönülemez. Aynı şekilde feragatten feragat olmaz³⁶².

³⁵⁹ **Yarg. 4.CD. 02.11.2015 tarih ve 2013/19972 E. ve 2015/36887 K. sayılı kararı.**, (<https://emsal.yargitay.gov.tr>, erişim: 10.09.2017); "Takibi şikâyete bağlı olan sair tehdit suçundan dolayı katılan sanık Y. I. hakkında mağdur sanık N. K. 'ya yönelik yaralama suçundan verilen kamu davasının düşmesine dair kararın katılan sanık Y. I. 'a tebliğ edilmesi ve katılan sanığın bu hususu temyize getirmemesi nedeniyle şikâyetten vazgeçmeyi zımni olarak kabul ettiği, TCK'nın 73/6. maddesindeki "Kanunda aksi yazılı olmadıkça, vazgeçme onu kabul etmeyen sanığı etkilemez" şeklindeki düzenlemenin ve sanığın savunmasının alınmasının sanık lehine olduğunun anlaşılması karşısında; 1412 sayılı CMUK'nın 309. maddesi uyarınca sanık yararına olan hukuk kurallarına aykırılığın, hükmün sanık aleyhine bozdurulması için Cumhuriyet Savcısına bir hak vermeyeceği anlaşıldığından, 5320 sayılı Kanunun 8/1 ve 1412 sayılı CMUK'nın 317. maddeleri uyarınca O Yer Cumhuriyet Savcısının sanık Y. I. hakkındaki yaralama suçundan düşme hükmüne yönelik tebliğnameye aykırı olarak, TEMYİZ İSTEĞİNİN REDDİNE."

³⁶⁰ Kunter, Yenisey, Nuhoglu, **a.g.e.**, s.675.

³⁶¹ Yıldız, **a.g.e.**, s.271; Hakeri, **a.g.e.**, s.126.

7. Şikâyet Uzlaştırma İlişkisi

CMK'nın ilk düzenlenmesinde uzlaşma kurumu sadece şikâyete bağlı suçlar açısından geçerli iken daha sonra uzlaşma kurumunun uygulama alanı yukarıda anlattığımız şekilde genişletilmiştir.

Uzlaştırma, hem ceza muhakemesinin ilerlemesine engel olması sebebiyle bir muhakeme engeli iken, uzlaştırma ile failin cezalandırılması imkânı kalmadığından uzlaştırmayı ceza ilişkisini düşüren neden olarak görmekte mümkündür. Şikâyet de aynen uzlaştırma gibi öğretide bir muhakeme şartı olarak kabul edilmektedir. Şikâyet kurumunda da ceza muhakemesinin ilerlemesi için usulüne uygun bir şikâyetin varlığı gerekmektedir. Bu yönleri ile uzlaştırma ve şikâyet benzer sonuçlar doğurmaktadır. Bununla birlikte aralarında farklılıklar da bulunmaktadır.

Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 38/4. maddesi uyarınca uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri Devlet Hazinesi tarafından karşılanacaktır. Yönetmeliğin 38/3. maddesine göre, uzlaştırmamanın gerçekleşmemesi hâlinde uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri hakkında Kanunun yargılama giderlerine ilişkin hükümleri uygulanır. Yargılama sonunda fail hakkında cezaya ya da güvenlik tedbirine hükmedilmesi halinde, dosyadaki yargılama giderlerinin tamamı faile yüklenecektir. Dolayısıyla şikâyetten vazgeçme uzlaşma ile karşılaştırıldığında daha kısa ve daha az masraflıdır. Şikâyetten vazgeçmede fail mağdura herhangi bir ödemede bulunmak zorunda değildir(CMK m. 253/22).

Uzlaştırma suçtan zarar görenin ve failin özgür iradeleri ile gerçekleşmelidir. Cumhuriyet savcısı veya hâkim yapılan uzlaşmayı denetleyerek uzlaşmanın özgür iradeye dayanıp dayanmadığını tespit eder. Olumsuz bir tespit halinde uzlaştırma işlemi onaylanmaz. Şikâyetten vazgeçme halinde, Cumhuriyet savcısının veya hâkimin suçtan

³⁶² Yıldız, *a.g.e.*, s.275; Hakeri, *a.g.e.*, s.127; **Yarg. 12.CD. 12.04.2016 tarih ve 2015/9994 E. ve 2016/6178 K. sayılı kararı**, (<https://emsal.yargitay.gov.tr>, erişim: 10.09.2017); “*Sanığın üzerine atılı taksirle yaralama suçunun TCK'nın 89/5. maddesine göre soruşturulmasının ve kovuşturulmasının şikayete bağlı olduğu, mağdur ... , ... Devlet Hastanesi'nde kolluk birimlerince alınan 11/07/2012 tarihli ifadesinde, sağ kolunda kırık olduğunu, sağlık durumunun iyi olduğunu ve kimseden şikayetçi olmadığı yönünde beyanda bulunduğu, 02/08/2012 tarihli savcılık ifadesinde, hastanede verdiği ifadesini hatırlamadığını, ifade verirken bilincinin yerinde olmadığını, sanıktan şikayetçi olduğunu, uzlaşmak istemediğini beyan ettiği; mağdur her ne kadar savcılık aşamasında sanıktan şikayetçi olduğunu beyan etmiş ise de, kollukça alınan ifadesinde sanıktan şikayetçi olmadığını açıkça ifade ettiği, şikayetten vazgeçmeden sonra tekrar şikayetçi olmanın hukuki sonuç doğurmayacağı, ayrıca olayda bilinçli taksir halinin de bulunmadığı anlaşılmakla, sanık hakkındaki kamu davasının şikayet yokluğu sebebiyle düşmesine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde sanığın mahkumiyetine karar verilmiş olması, Kanuna aykırı olup...*”

zarar görenin şikâyetinden vazgeçmesinin onun özgür iradesine dayanıp dayanmadığını araştırma yetkisi yoktur.

Mağdur şikâyetten vazgeçme sırasında açıkça şahsi haklarından vazgeçmemişse mağdur hukuk mahkemesinde dava açabilir. Uzlaşmada ise taraflar kendi aralarında anlaşmaları halinde CMK'nın 253/19. maddesi gereğince suçtan zarar gören anlaşmaya varılan suç ile ilgili tazminat davası açamaz ve varsa açılmış bir dava feragat etmiş sayılır³⁶³. Şikâyetten vazgeçmede uyuşmazlık tam olarak bitmeyecek ve özel hukuk alanında devam edecektir. Oysa uzlaştırma ile uyuşmazlığın tamamen sona erdirilmesi amaçlanır. Bu nedenlerle, uzlaştırma failin daha lehinedir³⁶⁴.

Fail ve mağdurun karşılıklı iradelerinin bulunması gerekliliği uzlaştırmayı, şikâyetten vazgeçmeden ayırır³⁶⁵.

Şikâyetten vazgeçme kayıtsız şartsız olması gerekirken, uzlaştırmada taraflar hukuka uygun olmak koşuluyla bir edim üzerinde anlaşmaya varabilir. Şikâyetten vazgeçme iradesi resmi makamlara ulaştığı anda sonuçlarını doğururken, uzlaştırmada edimin yerine getirilmesi beklenir³⁶⁶.

8. 694 sayılı KHK ile Şikâyet

15.08.2017 tarihinde kabul edilen 694 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 145. maddesi ile CMK'nın ihbar ve şikâyet başlıklı 158. maddesine beşinci fıkrasından sonra gelmek üzere aşağıdaki madde eklenmiştir.

İhbar ve şikâyet konusu fiilin suç oluşturmadığının herhangi bir araştırma yapılmasını gerektirmeksizin açıkça anlaşılması veya ihbar ve şikâyetin soyut ve genel nitelikte olması durumunda soruşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilir. Bu durumda şikâyet edilen kişiye şüpheli sıfatı verilemez. Soruşturma yapılmasına yer olmadığına dair karar, varsa ihbarda bulunana veya şikâyetçiye bildirilir ve bu karara karşı 173 üncü maddedeki usule göre itiraz edilebilir. İtirazın kabulü halinde Cumhuriyet başsavcılığı soruşturma işlemlerini başlatır. Bu fıkra uyarınca yapılan işlemler ve verilen kararlar, bunlara mahsus sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından görülebilir.

³⁶³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Yıldız, *a.g.e.*, s.276-280; Soyaslan, *a.g.e.*, s.349.

³⁶⁴ Özbek, *Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma*, s.320.

³⁶⁵ Hafizoğulları, *a.g.m.*, s.33.

³⁶⁶ Sezer, *a.g.e.*, s.104.

Bu düzenleme ile şikâyet edilene şüpheli sıfatı verilebilmesi için somut bir suçlama gerekmektedir. Somut delilden uzak ve genel ifadelerle suçlanan bireyin lekelenmeme hakkının korunması amaçlanmıştır. Böylece her şikâyet edilen şüpheli sayılmayacak ve şüpheli sıfatı ile ifadesine başvurulmayacaktır.

E. Fail ve Mağdurun Özgür İradeleri İle Uzlaştırmayı Kabul Etmesi

Uzlaştırmada istenilen sonuçlara ulaşabilmesi için fail ve mağdur özgür iradeleri ile uzlaşmayı kabul etmelidir. Bunun içinse, uzlaştırma sürecinde taraflara uzlaştırmannın hüküm ve sonuçları hakkında ayrıntılı bilgi verilmeli³⁶⁷ ve her iki tarafa baskı yapılmamalıdır³⁶⁸.

Mağdur ile fail özgür iradeleriyle anlaşma yaptıkları esnada, iradenin geçerliliğini etkileyecek muvazaa, hile, hata, aldatma, korkutma vb. gibi sebeplerin etkisi altında kalmamış olmaları gerekmektedir. Bu sebeplerden herhangi birisinin varlığı uzlaşmayı geçersiz hale getirecektir³⁶⁹. Aynı zamanda bir sözleşme olan uzlaşma tutanağının geçerliliği iradenin, sağlıklı olarak oluşması ve ortaya çıkması için özgür olması şartına bağlıdır. İrade ile beyan arasında ortaya çıkan isabetsizlik hallerinde uzlaşma tutanağı iptal edilebilecektir³⁷⁰.

Aydınlatılmış irade “özgür iradedir”. Fail zararı gidermeyi özgür iradesiyle kabul etmeli, mağdur da uzlaşmayı kabul etmelidir, ancak failin ve mağdurun bizzat gelmesi şart değildir³⁷¹.

5560 sayılı Kanun ile değişiklik yapılmadan önce TCK'nın 73/8. maddesindeki “...mağdur ile fail özgür iradeleri ile uzlaştıklarında ve bu husus Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından saptandığında...” şeklinde açık bir ibare ile uzlaşmanın özgür iradeye dayanması gerektiği belirtilmişti. Yapılan kanuni değişiklikle TCK'nın 73/8. maddesi kaldırılmış, fakat buna karşılık özgür iradeye ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır.

³⁶⁷ **5271 sayılı CMK'nın 253/5. maddesi**; “Uzlaşma teklifinde bulunulması halinde, kişiye uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmesinin hukuki sonuçları anlatılır”.

Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 5/5. maddesi; “Uzlaştırma sürecine başlanmadan önce şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören; hakları, uzlaşmanın mahiyeti ve verecekleri kararların hukukî sonuçları hakkında bilgilendirilir.”

³⁶⁸ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.141.

³⁶⁹ Sezer, *a.g.e.*, s113.

³⁷⁰ Serdar Sarısözen, “Uzlaştırma”, *Terazi Hukuk Dergisi*, S.16, Aralık 2007, s.153.

³⁷¹ Kunter, Yenisey, Nuhoglu, *a.g.e.*, s.1238.

Ancak CMK'nın 253/17. maddesi özgür iradeyi vurgulamıştır. Bu maddeye göre, Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu ve belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder. Aynı şekilde Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 5. maddesinin 1. fıkrasında da uzlaştırmanın, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin özgür iradeleri ile kabul etmeleri ve karar vermeleri halinde gerçekleştirilebileceği ve bu kişiler anlaşma yapılana kadar iradelerinden vazgeçebileceği düzenlenmiştir.

Bununla birlikte CMK'nın 253/13. madde ve fıkrasındaki uzlaştırma müzakerelerinin gizli yapılmasını öngören kural ile aynı maddenin 20. fıkrasında yer alan uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamaların herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılmayacağına ilişkin hüküm de özgür iradenin sağlanmasına yöneliktir.

Birden fazla kişinin mağduriyetine ve zarar görmesine sebebiyet verilen bir suç işlenmişse, uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için mağdur veya suçtan zarar görenlerin her biri uzlaşmayı kabul etmelidir(CMK m.253/7). Mağdurlardan birine sorup diğerine sormadan ve bu konudaki kabul beyanı alınmadan sanık hakkında mağdur sayısının fazlalığı nedeniyle zincirleme suç hükümlerinin uygulanması hukuka aykırıdır³⁷².

F. Zararın Giderilmesi Konusunda Tarafların Anlaşmaya Varması

Değişiklik öncesi TCK'nın 73/8. maddesi ile CMK'nın 253/2. maddesinde failin ödemesi gereken miktara ilişkin olarak, fail, suçu ve fiilinden doğmuş olan maddî ve manevî zararın tümünü veya bunun büyük bir kısmını ödemesi veya zararları gidermesi şeklinde ifade mevcuttu. CMK'nın 253/3. maddesinde ise “verilmiş olan zararın tümüyle veya büyük bir kısmı itibarıyla giderildiğinde” ifadesi kullanılmıştı. Fakat 19.12.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5560 sayılı Kanun ile uzlaşma kurumu değişikliğe uğrayarak TCK'nın 73. maddesinin 8. fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır. Bununla birlikte CMK'nın 253, 254, 255. maddeleri yeniden ayrıntılı olarak düzenlenmiştir³⁷³.

TCK'nın 73/8. ve CMK'nın 253/2. maddelerinde failin fiilinden doğmuş olan maddî ve manevî zararın tümünü veya bunun büyük bir kısmını ödemesi veya gidermesi şeklinde ifade yer almaktaydı. Burada yer alan ‘ödeme’ ve ‘giderme’ kavramları öğretide

³⁷² Ünver, Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt 2*, s.304.

³⁷³ İpek, Parlak, *İçtihatlarla Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma*, s.70-73.

farklı görüşlerin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Bir görüş, ödeme kavramının daha çok maddi edimi yani suçtan doğan mağduriyetin nakden tazmini, giderme kavramını ise suçtan önceki hale getirme, aynen iade şeklinde tanımlamıştır³⁷⁴. Diğer görüşe göre, ödeme ve giderme kavramlarının birlikte bulunması özellikle manevi zararların para dışında edimlerle giderileceği anlamına gelmektedir³⁷⁵.

Değişiklik sonrası CMK'nın 253/17. maddesi “*Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder.*” şeklinde düzenlenirken, 19. fıkrasında “*Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini defaten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksit bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde, 171 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir.*” denmektedir.

“Edimin defaten yerine getirilmesi” arandığına göre bu edimin maddi bir edim olduğu izlenimi yaratmaktadır. Maddi edim³⁷⁶, malvarlığı ile yerine getirilebilen edimdir. Önemli olan uzlaşmak olduğuna göre bunu sağlayacak örneğin, özür dileme, hediye almak gibi manevi edimlerde yeterli olmalıdır. Bu durum kurumun pazarlık aracı olarak kullanılabilme ihtimalini de arttırmaktadır³⁷⁷.

CMK'nın 254/2. maddesi “*Uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkeme, uzlaşma sonucunda sanığın edimini defaten yerine getirmesi halinde, davanın düşmesine karar verir.*” şeklinde hükme bağlanmıştır.

Görülebileceği üzere suçtan zarar görenin zararının tamamen ödenmesi şart koşulmuştur. Zararın kısmen ödenmesi kabul edilmemiştir. Bununla birlikte CMK'nın 253/19'da edimden bahsedilmiş ve edimin yerine getirilmesi bakımından seçimlik yöntemler belirtilmiştir. Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin edimin konusu başlıklı 33. maddesinde:

³⁷⁴ Özbek, *CMK İzmir Şerhi*, s.1018; Ersoy, *a.g.m.*, s.65; Erdener Yurtcan, *Ceza Yargılaması Hukuku*, 15. bs., Adalet Yayınevi, Ankara, Şubat 2018, s.724.

³⁷⁵ Özgeç, *Mukayeseli Hukukta Uzlaşma*, s.329.

³⁷⁶ Abdulkarim Yıldırım, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Adalet Yayınevi, Ankara, Temmuz 2014, s.39.

³⁷⁷ Özbek v.d., *a.g.e.*, s. 836.

“(1) Taraflar uzlaştırma sonunda belli bir edimin yerine getirilmesi hususunda anlaşmaya vardıkları takdirde aşağıdaki edimlerden bir ya da birkaçını veya bunların dışında belirlenen hukuka ve ahlaka uygun başka bir edimi kararlaştırabilirler:

a) Fiilden kaynaklanan maddî veya manevî zararın tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi,

b) Mağdurun veya suçtan zarar görenin haklarına halef olan üçüncü kişi ya da kişilerin maddî veya manevî zararlarının tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi,

c) Bir kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş ile yardıma muhtaç kişi ya da kişilere bağış yapmak gibi edimlerde bulunulması,

ç) Mağdur, suçtan zarar gören, bunların gösterecekleri üçüncü şahıs veya bir kamu kurumu ya da kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluşun belirli hizmetlerinin geçici süreyle yerine getirilmesi,

d) Toplumla faydalı birey olmayı sağılayacak bir programa katılımın sağılanması,

e) Mağdurdan veya suçtan zarar görenden özür dilenmesi” şeklinde örnek edim türleri sayılmıştır.

Gerek kanun hükmünde gerek yönetmelikte tarafların iradesine üstünlük tanınarak zarar tazmin edilmektedir. Amaç mağdurun hakkaniyet çerçevesinde tatmin edilmesidir. Zararın giderilmesi sayma suretiyle sınırlayıcı olarak belirlenmemiştir. Hukuka uygun olması şartıyla tarafların barışmasını ya da mağdurun tatmin edilmesini sağılayacak herhangi bir usul tercih edilebilecektir. Diğer yandan zarar kavramının dar yorumlanması ekonomik durumu iyi olmayan kişilerin uzlaşmadan yararlanamaması sonucunu doğuracaktır. Bu durumun kanun koyucu tarafından benimsendiği söylenemez³⁷⁸.

Edim, alacaklının bir borç ilişkisine dayanarak talebe yetkili olduğu, borçlunun da yerine getirmek zorunda olduğu davranıştır. Edim konusuna göre verme, yapma veya yapmama şeklinde bir hareketle gerçeleřtirilebilir³⁷⁹.

Uygulamada, sivil toplum kuruluşlarından olan Tema, Lösev, Mehmetçik vakıflarına bağış, hastane masraflarının karşılanması, yırtılan elbisenin yenisinin alınması,

³⁷⁸ İpek, Parlak, *İçtihatlarla Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma*, s.75-76.

³⁷⁹ Yıldırım, *a.g.e.*, s.36-38.

kütüphaneye kitap alınması, daha dikkatli olacağına dair söz verme, gazetede özür ilanı, şüphelinin huzur evinde çalışması, icra dosyası alacağından vazgeçmesi gibi manevi edimlerle uzlaştırma yapılabilmektedir³⁸⁰.

Uzlaşma sonucunda failin edimi yerine getirmesi gerekir. Edim, suçtan doğmuş olan maddi veya manevi zararın ödenmesi veya giderilmesidir. Suçtan doğan zararın ödenmesi, öncelikle maddi zararın nakden tazmin edilmesi veya malın aynen iadesi biçiminde gerçekleşmesidir. Suçtan doğan zararın giderilmesi ise maddi veya manevi, özellikle manevi zararın para dışında edimlerle karşılanmasıdır. Manevi tazminatın amacı, kişilik haklarına yapılan ihlal sonucunda uğranılan psikolojik incinmenin en etkili şekilde giderilmesidir³⁸¹.

Zararın giderilmesi hususu, küçükler tarafından işlenen suçlarda uzlaştırmaya başvurulması halinde önem kazanır. Çocuğun mağdurun zararını mutlaka para ödeyerek gidermesi amaca uygun olmadığı gibi, çoğu zaman mümkün de değildir. Uzlaştırma, çocuğu topluma kazandıracak bir yol olarak görülmektedir. Bu nedenle çocukların, mağdurun zararının giderilmek amacıyla diğer giderim yollarının kullanılması önemlidir³⁸².

Maddi zarar, mağdurun fiilden önceki ekonomik durumu ile fiilden sonraki durumu arasındaki farktır. Bu zarar gerekli durumlarda bilirkişi aracılığıyla hesaplanır. Manevi zarar ise, bir şahsın kişilik haklarında iradesi dışında meydana gelen eksilmedir. Kişilik hakları, bir şahsın kişi olarak taşıdığı hayatı, vücut bütünlüğü, şeref, isim, resim, sağlık, hürriyet, ticari itibar gibi değerleridir. Bu değerlere olan saldırı sebebiyle duyulan üzüntü, keder manevi zararı oluşturmaktadır³⁸³.

Maddi ya da manevi zararın belirlenmesinin mümkün olmadığı suçlarda da uzlaşma yoluna gidilmelidir. Çünkü maddede “edimin yerine getirilmesi” deyişine yer verilmiştir³⁸⁴.

G. Uzlaştırmannın Usulüne Uygun Olup Olmadığının Cumhuriyet Savcısı veya Hâkim Tarafından Tespit Edilmesi

³⁸⁰ Apaydın, *a.g.e.*, s.48.

³⁸¹ Centel, Zafer, 2013, s.482.

³⁸² Özbek, *Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma*, s.314.

³⁸³ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.138-139.

³⁸⁴ İpek, Parlak, *İçtihatlarla Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma*, s.76.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesinin 17. fıkrası "*Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder.*" şeklinde düzenlenmiştir.

Maddeden anlaşılacağı üzere, hâkim veya savcı uzlaştırmanın şartlarına, tarafların özgür iradelerine, edimin hukuka ve ahlaka uygunluğuna bakarak denetleme yetkisine ve görevine sahiptir. Bu madde uyarınca uzlaştırma, Cumhuriyet savcısı veya hâkim uzlaştırmanın tarafların özgür iradelerine dayanarak oluştuğunu ve edimin hukuka uygun olduğunu saptarsa geçerli olacaktır.

Savcı veya hâkimin uzlaşma konusu olan miktarı denetleme yetkisine değinilecek olursak şunları söylemek mümkündür. 5560 sayılı Kanun değişikliğinden önce zararın tamamının veya büyük bir kısmının ödenmesi öngörülmüş idi. Bu hüküm kaldırılmış ve yeni düzenlemeye göre tarafların ne tür ya da miktar edim üzerinde anlaşmasının önemi kalmamıştır. Tek istisnası edimin hukuka uygun olmasıdır. Bu nedenle Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafların anlaşığı miktarı denetleyemeyecektir³⁸⁵.

Cumhuriyet savcısının veya hâkimin özgür iradenin varlığını tespit edebilmesi için uzlaşma sonrasında tarafları tekrar dinlemesi gerekli değildir. Uzlaşmanın tarafların özgür iradeyle kabul edilip edilmediğinin genel tecrübeyle tespit edilmesi gerekir³⁸⁶.

H. Edimin Uzlaşmaya Uygun Olarak İfası

Uzlaştırma görüşmeleri sırasında suçtan zarar gören ve fail belirli bir edim konusunda anlaşmış iseler, yapılan bu uzlaşmanın geçerlilik kazanabilmesi için failin uzlaşma ile belirlenen edimi yerine getirmesi gerekir.

CMK'nın 253/19. maddesi edimin defaten yerine getirilmemesi halinde, kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebileceğini hükme bağlamıştır. Edimin defaten yerine getirilmesi, failin kararlaştırılan edimi bir defada ifa etmesidir³⁸⁷.

Yargıtay'ın da edimin yerine getirilmesini uzlaştırmanın koşullarından biri olduğunu ve yerine getirilip getirilmediğinin araştırılması gerektiğine ilişkin kararları bulunmaktadır³⁸⁸.

³⁸⁵ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.143-144.

³⁸⁶ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.144.

³⁸⁷ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.145.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UZLAŞTIRMANIN USULÜ VE SONUÇLARI

I. UZLAŞTIRMANIN USULÜ

Uzlaştırma kurumu sadece usulen yürütülmemeli, kurumun getireceği faydalardan yararlanma arzusu en üst seviyede olmalıdır. Kurumun amacını özümsemiş Cumhuriyet savcısı, hâkim ve uzlaştırmacı aracılığıyla usulüne uygun yürütülen uzlaşma, mağdurun tatmini ve şüphelinin sorumluluğu yüklenmesi açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle uzlaştırma usulü doğru bilinmeli ve uygulanmalıdır³⁸⁹.

Uzlaştırma soruşturma aşamasına özgü kurumdur. Ancak Kanun ve Yönetmelikte belirtilen bazı hallerde kovuşturma aşamasında da uzlaştırma yoluna gidilebilir.

A. Soruşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü

1. Delillerin Toplanması ve Yeterli Şüphenin Cumhuriyet Savcısı Tarafından Tespiti Halinde Dosyanın Uzlaştırma Bürosuna Gönderilmesi

Uzlaştırma kararının verilmesinden önce Cumhuriyet savcısı fiilin işlenip işlenmediğini, fiilin gerçekleştiği zaman ve yer unsurlarını ve fiil ve failin tespiti için kanıtlara ulaşarak ilk aşamada yapılabilecek soruşturma işlemleri tamamlamalı veya koluğa tamamlatmalıdır. Çünkü her zaman adaletin yanıtılması çabaları ile karşılaşılabilir. Hatta delillerin karartılması için zaman kazanmak amacıyla uzlaştırma

³⁸⁸ CGK, 15.04.2008 tarih ve 2008/2-73 E. ve 2008/88 K. sayılı kararı, (<https://emsal.yargitay.gov.tr>, erişim:16.09.2017): "...30.03.2006 tarihinde yapılan oturumda sanık Ş...., sorgusu yapılırken yüklenen suçu ikrar etmiş ve ağabeyi olan katılan Maşallah ile uzlaşmaya hazır olduğunu bildirmiştir. Katılan Maşallah ise, şikâyetçi olduğunu, davaya katılmak istediğini ancak sanığın zararını karşılaması halinde uzlaşmak istediğini söylemiş, bilahare sorulduğunda ise sanığın 150 YTL vermesi halinde uzlaşacağını belirtmiştir. Bunun üzerine sanıktan sorulduğunda aynen, "“Mağdurun uzlaşma önerisini kabul ediyorum, kendisine 150 YTL vereceğim”" demesi nazara alınarak duruşma bitirilmiş ve uzlaşmanın gerçekleştiği kabul edilerek davanın düşürülmesine karar verilmiştir. Dosya kapsamında mağdurun zararının giderildiğine ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. O halde, uzlaşmanın koşullarından, zararın ödenmesi koşulunun gerçekleşmediği açıktır. Yerel Mahkemece, sanığın zararı ödeyeceğine ilişkin taahhüdüne itibar edilerek, zararın ödenip ödenmediği araştırılmadan uzlaşma nedeniyle kamu davasının düşürülmesine karar verilmesi isabetsiz ve yasaya aykırıdır. Bu itibarla haklı nedenlere dayanan Yargıtay C.Başsavcılığı itirazının kabulüne karar verilmelidir.”

³⁸⁹ Yerdelen v.d., a.g.e., s.175.

sürecine girilmek istenebilir³⁹⁰. Cumhuriyet savcısı ancak dava açmaya erişmiş olduğu işlerde uzlaştırma yoluna gidebilecektir. Aksi düşünceyle başkalarını suçlayarak haksız kazanç elde etme yolu açılabilir³⁹¹. Bir diğer deyişle, yapılan araştırmalar sonunda toplanan deliller suçun işlendiği hususunda ‘yeterli şüphe’ oluşturarak iddianame düzenlenecek duruma gelmelidir. Uzlaştırma ve kamu davasının ertelenmesi arasında bir sıralama mevcuttur. Başarısız bir uzlaştırma sonunda iddianame düzenlenmesi veya kamu davasının açılmasının ertelenmesi yoluna gidilebilir³⁹².

Cumhuriyet savcısı mevcut ve ulaşılabilir delilleri toplayarak delillerle olayı ilişkilendirmeli, şüphelinin mahkûm edilme ihtimalini beraat etme ihtimalinden yüksek görürse iddianame düzenlemelidir. Maddi gerçeğin ortaya çıkarak adaletin gerçekleşmesi ancak eksiksiz bir soruşturmanın ürünü olabilecektir³⁹³.

Delillerin yeterince toplanmadan uyuşmazlığın uzlaştırmaya sevk edilmesi, birçok olumsuz sonuca sebebiyet verecektir. Öncelikle şüpheli sıfatına sahip kişi, işlemediği bir suçtan dolayı uzlaşmak zorunda kalabilir. Bu durum şüphelinin uzlaşma konusunda isteksiz kalmasına ve uzlaştırmadan uzak durmasına neden olacaktır. Dolayısıyla uzlaşmadan beklenen hiçbir fayda gerçekleşmeyecektir. Ayrıca yeterli delil toplanmadığını bilen şüpheli uzlaşmak ister gibi görünüp delilleri karartmak amacıyla zaman kazanmaya çalışabilir. Mağdurun bu halde etkin bir pazarlık gücü kalmayacaktır³⁹⁴. Yine, sadece mahkemelerde daha fazla uğraşmamak için veya başka nedenlerle suçu üstüne alma eğilimde olanlar da korunmuş olacaktır³⁹⁵.

Cumhuriyet savcısı suç teşkil eden fiilin ayrıca uzlaştırma kapsamında olup olmadığını tespit etmelidir. Bu değerlendirme sadece mağdurun şikâyetine veya suça ilişkin gelen ihbara dayanılarak yapılmamalıdır. Bu durum ancak deliller yeterince toplandıktan sonra açıklığa kavuşturulabilir³⁹⁶. Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabi bir suç söz konusu ise, şikâyet şartının gerçekleşmesi hâlinde Cumhuriyet savcısı uzlaşma usulünü işletecektir.

³⁹⁰ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.161.

³⁹¹ Çolak, Taşkın, *a.g.e.*, s.1158; Nur Centel, Hamide Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 15.bs., Beta Yayıncılık, İstanbul, Eylül 2018, s.554.

³⁹² Yenisey, Nuhoğlu, *a.g.e.*, s.459.

³⁹³ Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.176.

³⁹⁴ Adalet Bakanlığı-UNDP, *a.g.e.*, s.39.

³⁹⁵ Rifat Çulha, v.d., *Ceza Muhakemesi Hukuku Başvuru Kitabı*, Yayına Hazırlayan: Feridun Yenisey, 2.bs., Bilge Yayınevi, Ankara, Eylül 2017, s.159.

³⁹⁶ İpek, Parlak, *Ceza Muhakemesinde Uzlaşma*, s.98.

6763 sayılı Kanunla CMK'nın 253/4. maddesinde yapılan değişikliklerle uzlaştırma işlemlerinin soruşturmanın en başında yapılması anlayışı terk edilmiştir. Böylece başta mağdur olmak üzere tarafların duygu durumlarının en kötü olduğu bir dönemde uzlaşmak isteyip istemeyecekleri sorulmayacaktır. Bu şekilde taraflara sağduyulu düşünüp karar vermelerine olanak tanınmıřtır³⁹⁷.

Uzlaşmaya tâbi suç açısından uzlaşma hükümleri uygulanmadan kamu davası açılması CMK'nın 174/1-c maddesi uyarınca iddianamenin iade nedeni olarak sayılmıştır.

zbek'e göre, mahkemenin kovuşturma aşamasında uzlaştırmaya başvurma imkânı söz konusuken iddianamenin iadesi mahkemeye zaman kazandırmayacaktır. Bu durumda mahkeme iddianameyi iade etmek yerine uzlaştırma sürecini başlatmalıdır grřndedir³⁹⁸. Bu görüşe katılamama gerekelerimizden birincisi, uzlaştırma müessesesi uyuşmazlıkların mahkeme önüne gelmeden çözülmesini amaçlayarak, soruştırmaya özgü bir kovuşturma engeli olarak getirilmesidir. İkincisi, Cumhuriyet savcısının dosyayı uzlaştırma bürosuna göndermesi, failin suç teşkil eden fiili işlediği hususunda en azından bir yeterli şüphenin varlığına işaret etmektedir. Çünkü savcı dosyayı uzlaştırma bürosuna göndermeden fiile ve faile ilişkin ulaşılabilir tüm delilleri toplayacaktır. Mahkeme, uzlaştırma sürecinden geçmemiş olayla ilgili düzenlenen iddianameyi kabul yolunu tercih ettiğinde, savcının yeterli şüpheye ulaştığı hususunu irdelemek zorunda kalacaktır. Hâkim iddianameyi kabul ettiği gibi aynı anda uyuşmazlığı uzlaştırma bürosuna göndermemelidir. Mahkeme önce taraflara ve dosya kapsamından anlaşılıyorsa tanıklara duruşma gün ve saatini bildiren davetiye göndermelidir. Aynı zamanda maddi gerçeğe ulaşmasını sağlayacak kamera görüntüsü, sözleşme aslı, bilirkişi raporu gibi eksiklikleri tamamlamalıdır. Toplanan deliller sonrası hâkim, sanığın mahkmiyeti yönünde bir değerlendirme yaparsa, ancak o zaman uyuşmazlığı uzlaştırma bürosuna göndermelidir. Mevcut deliller sanığı mahkûm etmeye yetmeyecekse mahkeme dosyayı uzlaştırma bürosuna göndermeden beraat kararı vermelidir. Dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderildiği ve tarafların uzlaştığı durumda, sanık, mağdur ve tanıklar hâkim karşısında olma veya gelme gibi maddi ve manevi zorluklar yaşayacaktır. Hatta mağdur ve sanık uzlaştırma sürecine katılmakla yargılama sürecince daha çok yorulacaktır. Mahkemenin yaptığı yazışmalar ise devlete masraf olarak geri dönecektir. Bununla birlikte en başta uzlaşma imkânı olan şüpheli iddianamenin

³⁹⁷ Murat Aydın, "6763 Sayılı Kanun İle Getirilen Uzlaşma Kurumunun Uygulanması" *Terazi Hukuk Dergisi*, C.12, S.126., şubat 2017, s.72; Bıkmaç, *a.g.e.*, s.114.

³⁹⁸ zbek, *Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma*, s.308; zbek, *Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları*, s.161.

kabulü ile sanık koltuğuna oturacaktır. Hâkim önünde savunma yapmış bir sanığın, alması muhtemel ceza tehdidinin baskısıyla hareket ederek uzlaşmayı kabul etmesi de muhtemeldir. Üçüncü gerekçemiz ise, uzlaştırmanın, hâkimlerin hafif suçlardan ziyade ağır suçlara daha fazla vakit ayırabilmesi ve nitelikli dosyalarla ilgili daha verimli bir yargılama sürecinin geçirilmesi şeklindeki amaçlarının, iddianamenin iadesi müessesesine tam olarak uymasındır.

Kural olarak uzlaştırma kapsamına giren bir suç, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlendiğinde uzlaştırmaya gidilemeyecektir. Ancak uzlaştırma kapsamına girmeyen suç hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararının verilmesi halinde bu karara karşı itiraz süresinin geçmesi veya itirazın reddedilmesi üzerine uzlaştırma kapsamına giren suça ilişkin dosya büroya gönderilecektir(CMUY m.10/3).

Uygulamada gözlemleme fırsatını yakaladığım bir diğer husus ise, bazı Cumhuriyet başsavcılıklarında bu şekilde itirazla geçecek süre kaybını önlemek için birlikte işlenen karma suçlardan uzlaştırma kapsamına girmeyen suç yönünden, kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermek amacıyla dosyalar tefrik edilmekte ve uzlaştırma bürosuna gönderilen dosyada sadece uzlaştırma kapsamında olan suç bulunmaktadır.

Soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısının gönderme kararında suça konu olaya ve delillere dâhil değerlendirme ve suç fiilinin hukuki nitelendirilmesi yer alır. Bu karar sayesinde uzlaştırmacı olayın hangi taraflar arasında ve hangi suçlarla ilgili olarak uzlaştırma usulünü uygulayacağını öğrenir³⁹⁹.

Yönetmelik gereğince soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı tarafından gönderme kararı verildikten sonra, Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendirilen Cumhuriyet başsavcı vekili görüldü işlemini gerçekleştirir.

Bu işlemle, gönderme kararında suçun uzlaşma kapsamında olup olmadığının ve şüpheli hakkında kamu davasının açılması için yeterli şüphenin varlığının tespiti yapılmaktadır. Bu işlem sayesinde dosyada yer alan suçla ilgili iddianame düzenlemek için yeterli şüpheye ulaşıldığından emin olunur. Yine dosyaların soruşturma bürosu ile uzlaştırma bürosu arasında gidip gelmesi engellenerek zaman kaybının önüne geçilir⁴⁰⁰.

³⁹⁹ Mustafa Serdar, Özbek, *Soruşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü*, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, Yayına Hazırlayan: Mustafa Serdar Özbek, Orhan Cuni ve Merve Özcan, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, Ocak 2018, s.74.; Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.181.

⁴⁰⁰ Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.182.

Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendirilen Cumhuriyet başsavcı vekilinin görüldü işlemi yapması onlara verilmiş bir gözetim ve denetim yetkisidir. Böylece işlemin Cumhuriyet başsavcısının denetiminden geçtiği ve onun talimatlarına uygun olduğu anlaşılır⁴⁰¹.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu 03.03.2009 tarih 3-21/46 sayılı kararında “...*Bu açıklamalar ışığında somut olay değerlendirildiğinde ...Görüldüğü gibi, gerek soruşturma aşamasında yargılama konusu uyumsuzluk hakkında görüş bildirip, tavsiyede bulunma hakkına sahip olan ve soruşturma sonucunda düzenlenen iddianameyi görüldü yaparak ‘olur vermekle’ o görüşü benimseyen, gerekse kovuşturma aşamasında benimsediği bu görüşü sürdürecektir C. savcısını da belirleme hak ve yetkisine sahip İl Cumhuriyet Başsavcısının, 5271 sayılı CYY’nın 2/1-g maddesi uyarınca aynı davada C. savcısı olarak görev yapması nedeniyle, hakim olarak görev yapması olanak bulunmamaktadır...*” şeklinde açıklama yaparak görüldü işleminin niteliğinden bahsetmiştir⁴⁰².

Uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı yaptığı inceleme sonucunda; büroya gönderme kararında kabul edilen fiilin uzlaştırma kapsamında olmadığını ya da gönderme kararına konu olan dosya içeriğinden şüpheli hakkında kamu davasının açılması için yeterli şüpheli oluşturacak delillerin toplanmadığını tespit ederse Yönetmeliğin Ek-2’de yer alan iade kararı ile dosyayı soruşturma bürosuna geri gönderecektir(CMUY m.11).

Burada değinilmesi gereken bir husus da, uzlaştırma bürosunun başındaki Cumhuriyet savcısının suçun uzlaştırma kapsamında olduğunu ancak mevcut delillerin suçun işlendiği yönünde yeterli şüphe oluşturmadığını kanaat ederse nasıl bir yol izlemesi gerektiğidir. Uygulamada bir taraf, uzlaştırma bürosunun başındaki savcının yeterli suç şüphesinin varlığına kanaat getirmediğinde re’sen takipsizlik kararı verebileceğini ifade ederken, diğer taraf dosyanın soruşturma işlemini gerçekleştiren Cumhuriyet savcısına geri gönderilmesi ve eğer takipsizlik kararı gerekiyorsa bunun o savcı tarafından verilmesi görüşündedir. Soruşturma savcısı Yönetmeliğin 10/4. maddesi uyarınca kamu davasının açılması için yeterli delil elde etmesi durumunda dosyayı uzlaştırma bürosuna gönderebilirken; uzlaştırma bürosunun savcısı ise Yönetmeliğin 11. maddesi gereğince aksi düşünceye sahip olduğunda iade kararı ile dosyayı soruşturma bürosuna gönderebilecektir. Bu durum hem iki ayrı savcının anlaşmazlığa düşmesine hem de dosyaların bürolar arasında dolaşarak zaman kaybına neden olacaktır. Kanaatimizce

⁴⁰¹ Özbek, *Uzlaştırma Usulü*, s.74.

⁴⁰² Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.184-185.

bürolar arasında anlaşmazlık Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendirdiği başsavcı vekili tarafından giderilmelidir⁴⁰³.

Çetintürk'e göre, uzlaştırma bürosunun görevi, Cumhuriyet savcılarında gelen dosyaları uzlaştırmacıya göndermesi ile sınırlıdır. Büronun ayrıca dosyanın uzlaştırma kapsamında olup olmadığını ve suçun uzlaşmaya uygun olup olmadığını araştırma bir görevi bulunmamaktadır. Ancak, tereddüde düşülmesi durumunda Cumhuriyet Savcısından görüş alınabilir⁴⁰⁴.

2. Uzlaştırmacının Görevlendirilmesi

Yönetmeliğin 4/1. maddesine göre uzlaştırmacı, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasındaki uzlaştırma müzakerelerini yöneten, Cumhuriyet savcısının onayıyla görevlendirilen avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişiyi ifade etmektedir. Uzlaştırmacı olma hakkını kazanmış kişilere ait siciller, sicil numarası verilmek suretiyle Alternatif Çözümler Daire Başkanlığınca tutulmaktadır(CMUY m.47/1).

CMUY m.48/3'te⁴⁰⁵ uzlaştırmacı siciline kayıt olma şartları belirlenmiştir. Bu şartlardan biri hukuk öğrenimi görmüş kişiler bakımından, üniversitelerin hukuk fakültelerinden mezun olması veya hukuk ya da hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilgiler, idari bilimler, iktisat veya maliye alanlarında en az dört yıllık yükseköğrenim yapmış olması aranmaktadır. CMK'nın 253/24. maddesinde de avukatların veya hukuk öğrenimi görmüş kişilerin uzlaştırmacı olacağı hükme bağlanmıştır. Kanunda 'hukuk ya da hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren' ibaresi yer almamaktadır. Bu bakımdan Yönetmeliğin Kanun'a aykırı olduğu kanaatindeyiz. Zira yönetmelikler kanunların uygulanma alanlarını genişletmek için değil, kanunların uygulanmasını göstermek için çıkarılmaktadır.

Hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren ibaresinin belirsizliğini ileri süren bir görüş, yeterince ceza hukuku bilgisi bulunmayan kişilerin de uzlaştırmacı

⁴⁰³ Bıkmaz, *a.g.e.*, s.115.

⁴⁰⁴ Çetintürk, *a.g.e.*, s.488.

⁴⁰⁵ **Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 48/3. maddesi:** “(3) Uzlaştırmacı siciline kaydedilebilmek için; a) Türk vatandaşı olmak, b) Tam ehliyetli olmak, c) Avukatlar yönünden baroya kayıtlı olmak, ç) Hukuk öğrenimi görmüş kişiler yönünden üniversitelerin hukuk fakültelerinden mezun olmak veya hukuk ya da hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilgiler, idari bilimler, iktisat veya maliye alanlarında en az dört yıllık yüksek öğrenim yapmış olmak, d) Kasten işlenmiş bir suçtan mahkûm olmamak, e) Terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olmamak, f) Uzlaştırmacı eğitimini tamamlamak ve yazılı sınavda başarılı olmak, g) Disiplin yönünden meslekten veya memuriyetten çıkarılmamış ya da geçici olarak yasaklanmamış olmak, gerekir.”

olabileceğini belirtmektedir. Bu görüşe göre, her ne kadar Yönetmeliğin 48/2-b maddesi gereği, hukuk fakültesi mezunu dışındakiler için not dökümüne ilişkin belge istenmiş ise de, listeye kabul veya ret konusunda hangi ölçütlerle hangi derslere bakılacağı açık değildir. Bu nedenle Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı'nın not döküm belgesinde hukuk derslerinden hangilerinin yer alması gerektiği ve o hukuk derslerinden en az kaç puan alınması gerektiği hususunda ölçütler belirlemelidir. Ayrıca belirsizlik taşıyan bir diğer konu, siyasal bilgiler, idari bilimler, iktisat ve maliye alanlarının sınırlı mı yoksa örnekleyici mi sayıldığıdır⁴⁰⁶. Öğretide, Yönetmelikte 'benzer' ve 'gibi' şeklinde kapsamı genişleten ifadelerin kullanılmaması ve fakülte ve bölüm isimlerinin tek tek sayılması sebebiyle sınırlı bir belirleme yapıldığı dile getirilmektedir⁴⁰⁷.

Görüşüne katıldığım Çetintürk'e göre, dünyanın hiçbir ülkesinde ceza hukukunda uygulanan uzlaştırmacılık görevi, sadece bir hukukçunun yapması gerektiği bir iş olarak görülmemektedir. Ayrıca uzlaştırmacılarda hukuk bilgisi yerine uzlaştırma görevini yerine getirilebilecek bir takım nitelikler aranmalıdır. Dünyadaki uygulamalara bakıldığında bu konuda eğitim almış hukukçular uzlaştırmacı olabildiği gibi genellikle, uzlaştırma alanında özel eğitim alan sosyal yardım kurumları, denetimli serbestlik kurumları, yargıda yardımcı hizmetler gibi alanlarda çalışan kamu görevlileri, sivil toplum örgütleri çalışanları ve toplumun her kesiminden seçilmiş olan gönüllü ya da ücretli çalışan kişiler de uzlaştırmacı olabilmektedir. Bu kişiler, hukukçulardan seçilebileceği gibi psikolog, sosyolog ya da akademisyen gibi çeşitli meslek dallarından da seçilebilmektedir⁴⁰⁸.

⁴⁰⁶ Mustafa Ruhan Erdem, Ferda Eser, Pakize Pelin Özşahinli, *100 Soruda Uzlaştırma: Uzlaştırmacının El Kitabı*, 3.bs., Seçkin Yayınevi, Ankara 2017, s.70; Özbek v.d., *a.g.e.*, s.844-845; Şahin Ekici, Yemenici, *a.g.m.*, s.482: “Kanaatimizce, not dökümünde en az üç hukuk dersi aranmalı ve bunlardan en az biri ceza hukuku veya ceza muhakemesi hukuku dersi olmalıdır. Çünkü uzlaştırmacının uzlaştırma işlemlerini gereği gibi yerine getirilebilmesi için ceza hukuku ve ceza muhakemesi hukukunun temel kavramlarına vakıf olması gerekmektedir. Ayrıca sayılan derslere ilişkin toplam ders saati gibi objektif bir kriter belirlenmesi ve böylece sicile kayıta eşitliğin ve yeknesaklığın sağlanması da son derece isabetli olacaktır.”; Bu konuyla ilgili getirilen bir diğer eleştiri için bkz M. Nedim, Bekri “Ceza Muhakemesi Uygulamasında Uzlaşma”, *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.6, S.1, Haziran 2016, s.90: “Uzlaştırmacının zabıt kâtibi olduğu durumlarda sık görüldüğü üzere, tarafların kendilerini rahatlıkla ifade etmeleri mümkün olmayan soruşturma kalemlerinde müzakere yapılmasına veya tarafların adliyede ayaküstü bir araya getirilmeleri karşılaşılan durumlardandır. Keza, müşteki tarafın, bir talebinin olmadığı yönündeki ifadesine istinaden şüpheli taraf ile görüşülmeksizin uzlaşmanın sağlandığı yönünde uzlaştırma raporu tanzim edilebilmektedir. Esasen, söz konusu durumlarda uzlaşma, şikâyetten vazgeçmeye dönüşmektedir.”

⁴⁰⁷ Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.340.

⁴⁰⁸ Çetintürk, *a.g.e.*, s.437, dpn. 957; Yavuz, *a.g.m.*, s.109, dpn.62; “Aertsen, konuyla ilgili şu çarpıcı ifadeleri kullanmıştır: “Türk hukukuna göre uzlaştırmacının hukuk diplomasına sahip olma zorunluluğu, Avrupa ve uluslararası bağlamda çok istisnadır. Başka hiçbir ülkede, hukuk profesyonellerinin uzlaştırma tekeli yoktur. Uzlaşmanın mahiyeti- ki, esas olarak diyaloga ve iletişimin kolaylaştırılmasına yöneliktir- ve uzlaştırmacılar için uluslararası standartlar ve profesyonel nitelikler dikkate alınarak, uzlaştırma işinin sosyal alandaki diğer profesyonellere de açılmasını kuvvetle tavsiye ediyoruz.””

Uzlaştırmanın başarılı olmasını ve en doğru şekilde uygulanmasını istiyorsak hiçbir bölüm veya meslek ayrımı yapılmamalıdır. Hukuk eğitimi almış avukat veya belirlenen bölüm mezunlarının uzlaştırmada başarılı olacağına kesin gözle bakılmamalıdır. Bu konuda kişiler, hukuk bilgileri ile birlikte insanlarla olan ilişkilerine, müzakere ve uzlaştırmadaki yeteneklerine göre seçilmelidir.

Yönetmeliğin 6/1-f maddesi gereğince uzlaştırmacı avukat, görev yaptığı olayla ilgili olarak daha sonra vekil veya müdafî olarak görev üstlenemeyecektir.

Uzlaştırmacı görevlendirmesi, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı tarafından belirlenen listeye göre ilgili Cumhuriyet savcısının onayıyla yapılır(CMUY m.12/1). Yönetmelik m.14/1'e göre uzlaştırmacılar UYAP tevzi esaslarına göre otomatik olarak belirlenir. Cumhuriyet savcısının, uzlaştırmacının başarısına veya uzmanlık alanına bakarak uzlaştırmacı görevlendirmesi mümkün değildir⁴⁰⁹.

Yönetmeliğin 12/2. maddesine göre, ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı yargı çevresinde yeterince uzlaştırmacı mevcut değilse en yakın ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı listesinden görevlendirme yapabilecektir.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nda açık bir düzenleme yer almamakla birlikte Yönetmelik m.36/3'teki "*Birden fazla uzlaştırmacının görevlendirildiği hâllerde uzlaştırmacı ücreti bu kişilere ayrı ayrı ve eşit olarak ödenir.*" şeklindeki ifadeden uzlaştırma sürecinde birden fazla uzlaştırmacının görevlendirilebileceği anlaşılmaktadır.

Örneğin alışveriş merkezinde yürüyen merdivenlerdeki arıza nedeniyle onlarca kişi yaralanabilir. Bu durumda birden fazla uzlaştırmacı Cumhuriyet savcısı tarafından görevlendirilebilir. Bunlar arasındaki uyum ve düzen Cumhuriyet savcısı tarafından sağlanır⁴¹⁰.

Cumhuriyet savcısı uyuşmazlığın niteliğini ve tarafların durumunu göz önüne alarak birden fazla uzlaştırmacı görevlendirebilir. CMK'nın 149/2. maddesine göre şüphelinin ifadesinin alınması esnasında en fazla üç avukatın bulunması mümkün olduğundan, soruşturma aşamasında uzlaştırmacı avukat sayısının üçten fazla olamayacağı

⁴⁰⁹ Erdem, Eser, Özşahinli, *100 Soruda Uzlaştırma*, s.76-77.

⁴¹⁰ Erdem, Eser, Özşahinli, *100 Soruda Uzlaştırma*, s.78.

söylenbilir⁴¹¹. Mevzuatta açıkça düzenlenmeyen bir diğer konu da bir uzlaştırmacıya ne kadar dosya verileceğine ilişkindir⁴¹².

Eşli arabuluculuk, uzlaştırma uygulamasının kalitesini artırmanın bir diğer yoludur. Öncelikle, başka bir kişi ile birlikte uzlaştırma faaliyetinde bulunulması, tek başına yapılmasından daha kolaydır. Bunun için uzlaştırmacılar arasında iş birliği ve karşılıklı anlayış sağlanmalıdır. Oturumların hazırlanması veya uzlaştırmacıların aynı yönde ilerlemesi için ayrıntılı bir şekilde tartışılması gerekir⁴¹³.

Yargı görevi yapan kişiler kamu görevlisi olarak tanımlanmaktadır. Uzlaştırmacının araştırma görevi olmadığı gibi uyuşmazlığı çözen bir yargı makamı da değildir. Ancak, uzlaştırmacının yaptığı işin yarı yargısal niteliğinin olduğunu söyleyebiliriz. Uzlaştırmacının Daire Başkanlığı tarafından belirlenen listede yer alması ve Cumhuriyet savcısının onayıyla görevlendirilmesi sonrasında yargı faaliyetine iştirak ederek bir kamu görevi yürütmektedir. Bu nedenle ceza hukuku anlamında bir kamu görevlisidir. Uzlaştırmacının görevi nedeniyle işlediği suçlarda kamu görevlisi olarak cezalandırılacaktır⁴¹⁴.

Elektronik araçlarla görevlendirildiğini haber alan uzlaştırmacı uzlaştırma bürosuna gitmelidir. Uzlaştırma evrakı uzlaştırmacıya tutanakla teslim edilir ve alındı belgesi dosyasına eklenir(CMUY m.12/4). Yönetmeliğin 16/1-2. maddelerine göre, soruşturma dosyasında yer alan uzlaştırma konusu suç ya da suçlara ilişkin belgelerden, uzlaştırma için gerekli olup da Cumhuriyet savcısı tarafından uygun görülenlerin birer örneği, büro personeli tarafından uzlaştırmacıya verilir. Hangi belgelerin verildiği, verilme tarihi ile soruşturmanın gizliliği konusundaki bildirim, büro personelinin ve uzlaştırmacının imzasını içeren bir tutanakla tespit edilir.

Görevlendirilen uzlaştırmacıya, dosyanın tamamı değil, uzlaştırma için gerekli olan ve Cumhuriyet Savcısınca uygun görülen belgelerden birer örnek verilir(CMK m.253/11). Bununla birlikte soruşturma dosyası içinde başka suça ilişkin belgelerde bulunabilir. Soruşturma evresindeki usul işlemlerin gizliliği sebebiyle(CMK m.157) bu belgeler uzlaştırmacıya verilemez. Hangi belgelerin verildiği hususunun tutanakla tespiti,

⁴¹¹ Sezer, *a.g.e.*, s.117-118.; Özgenç, *Mukayeseli Hukukta Uzlaşma*, s.342.

⁴¹² Çetintürk, *a.g.e.*, s.489.

⁴¹³ Clara Casado Coronas, *Mağdur-Fail Arabuluculuğu Hizmetlerinde İyi Uygulamalar*, Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı, Derleyen: Galma Jahic, Burcu Yeşiladalı, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul, Ekim 2008, s.187-188.

⁴¹⁴ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.176-177; Apaydın, *a.g.e.*, s.78.

uzlaştırmacının, uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırmak zorunda olduğu sürenin başlangıcı bakımından önemlidir⁴¹⁵.

CMK'nın 253/11. maddesi, uzlaştırmacının soruşturmanın gizliliği kuralına uymadığında yapılması gerekenin bahsedilmemesi yönünden eksiktir. Bir diğer eksiklik ise, uzlaştırmacının kovuşturma aşamasında yapılması durumunda bilgi ve belgelerin mahkeme tarafından uzlaştırmacıya verilmesi gerektiğidir⁴¹⁶.

Bir görüş, uzlaştırmacının maddi gerçeği arayan bir usul olmadığını belirterek dosyadan belge verilmesini yerinde bulmamaktadır. Düzenlemeyle uzlaştırmacıya bir araştırma özelliği verilmiştir. Tarafsız ve bağımsız olan uzlaştırmacının görevi maddi meseleyi halletmek olmayıp, tarafları bir edim etrafında anlaşdırmak olduğundan dosyayı hiç bilmemesi gerekmektedir⁴¹⁷.

“Gizlilik, uzlaştırma müzakereleri sırasında şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî, vekil ve uzlaştırmacı tarafından yapılan açıklama veya beyanların yahut bunları içeren belgelerin, lehe veya aleyhe olacak şekilde, mevcut veya daha sonra açılacak soruşturma ve kovuşturmada ya da başka bir ceza veya hukuk davasında, disiplin muhakemesinde veya idarî bir davada delil olarak kullanılamaması ile bu kişilerin, bu bilgilerle ilişkin olarak tanıklık yapmak zorunda bırakılmamasıdır⁴¹⁸.”

Soruşturmanın gizliliği ile uzlaştırma müzakerelerinin gizliliği⁴¹⁹ hususları birbirlerinden farklı durumlardır. Uzlaştırma müzakerelerinin gizli olarak yürütüleceği CMK'nın 253. maddesinin 13. fıkrasında hükme bağlanmışken, aynı Kanunun 11. fıkrasına göre, uzlaştırma bürosu uzlaştırmacıya, soruşturmanın gizliliğine uymakla yükümlü olduğunu hatırlatacaktır. Soruşturmanın gizliliğinin ihlal edilmesi durumunda TCK'nın 285. maddesinde düzenlenen “gizliliğin ihlâlî” suçu oluşacaktır. Denetime tabi

⁴¹⁵ Özbek, *Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları*, s.176; Bıkmaz, *a.g.e.*, s.117.

⁴¹⁶ Çetin, *a.g.m.*, s.24.

⁴¹⁷ Yenisey, Nuhoğlu, *a.g.e.*, s.850; Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, *a.g.e.*, s.1240.

⁴¹⁸ Özbek, *Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları*, s.182.

⁴¹⁹ **Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 32. maddesi:** “(1) Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırmacı, uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamaları, kendisine aktarılan veya diğer bir şekilde öğrendiği olguları gizli tutmakla yükümlüdür. (2) Aksi kararlaştırılmamışsa, taraflar, müdafî ve vekiller de birinci fıkrada belirtilen gizlilik kuralına uymakla yükümlüdür. (3) Uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamalar herhangi bir soruşturma, kovuşturma ya da davada delil olarak kullanılamaz. Müzakerelere katılanlar bu bilgilere ilişkin olarak tanık olarak dinlenemez. (4) Daha önce mevcut olan bir belge veya olgunun, uzlaştırma müzakereleri sırasında ileri sürülmüş olması, bunların soruşturma ve kovuşturma sürecinde ya da bir davada delil olarak kullanılmasına engel teşkil etmez.”

olan uzlaştırmacıların, uzlaştırma müzakerelerinin gizliliğine riayet etmediği anlaşılırsa Daire Başkanlığınca sicilden ve listeden çıkarılacaktır(CMUY m.49 ve 67/2-ç).

Yönetmeliğin 5. maddesinin 7. fıkrasında, “*Uzlaştırmacı görevi sebebiyle kendisine verilen bilgi ve belgelerin gizliliğini korur. Taraflardan birinin verdiği gizli bilgi ve belgeleri verenin iznini almadan veya kanunen zorunlu olmadıkça diğer tarafa açıklayamaz. Gizliliği koruma yükümlülüğü uzlaştırmacının görevi sona erdikten sonra da devam eder.*” hükmü yer almaktadır.

Dosya uzlaştırmacıya tevdi edildikten sonra taraflara bu husus telefon, SMS veya diğer elektronik araçlarla bildirilir(CMUY m.12/3). Bu bildirimde söz konusu dosya numarası ve uzlaştırmacının kimlik bilgileri yer almalıdır. Böylece taraflar dosyasının en yeni halinden bilgi sahibi olur ve uzlaştırma kurumundan haberdar edilir. Bu bildirimle tarafların uzlaştırmacıya daha kolay inanmaları ve ona kısa sürede güvenmeleri amaçlanmaktadır⁴²⁰.

Dosyanın uzlaştırmacıya verilmesi ile birlikte dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de uzlaşma teklifinin suçun işlendiği tarihten itibaren bir aylık süre geçmeden yapılamamasıdır(CMUY m.12/5).

Kanaatimce, belirlenen süre uzlaştırma amacına hizmet etmektedir. Olay sonrası sopayı yemiş, küfrü yemiş, siniri tepesinde olan taraflardaki kızgınlık, öç alma, kin, iğrenti, iğerleme gibi duygular henüz geçmeden uzlaşma teklifinde bulunulduğunda taraflar genellikle uzlaşmaya yanaşmamaktadır. Takdir edilen bir aylık süre, suçun yarattığı öfkenin azalması veya tamamen kaybolması için yeterli bir süredir. Böylece uzlaşma teklifinin kabul edilme ihtimali arttırılmıştır⁴²¹. Bu süre öğretilerde ‘serinleme süresi’ veya ‘soğuma süresi’ olarak adlandırılmaktadır. 6763 sayılı Kanunun 35. maddesinin gerekçesinde⁴²², uzlaştırma kurumunun yeterince uygulanmasının nedenleri arasında,

⁴²⁰ Özbek, *Uzlaştırma Usulü*, s.75-76; Yerdelen v.d., s.187.

⁴²¹ Aksi görüş için bkz. Canpolat, Sabuncuoğlu, *a.g.e.*, s.92; “*Bu hükümde belirtilen sürenin teklifin yapılması yönünden değil, uzlaştırma sürecinin işletilebilmesi yönünden aranması daha doğru olurdu. Zira mevcut haliyle ve söz konusu düzenlemenin lafzına göre hareket edildiğinde uzlaştırmaya tabi bir suç yönünden esas soruştırma savcılığı dosyayı gönderme kararıyla uzlaştırma büro savcılığına gönderebilecek, büro savcılığı uzlaştırmacı görevlendirmesine ilişkin işlemleri yapabilecek, uzlaştırmacı taraflara teklif için çağrı yapabilecek ancak resmi olarak uzlaşma teklifinde bulunamayacaktır.*”

⁴²² **6763 sayılı Yasanın 35. maddesinin gerekçesi** “...Mevcut uygulamada uzlaşma kurumunun başarısını olumsuz etkileyen başlıca olumsuz iki faktör bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, taraflara uzlaştırma teklifini kolluk aşamasında çok erken yapılması ve olayın sıcaklığıyla teklifin çoğunlukla reddedilmesidir. İkincisi ise tarafların teklifi kabul etmeleri halinde, ilgili dosyaların bekleyen iş yüküne dönüşecek olmasının uygulamalarda doğuracağı isteksizliktir.”

uzlaştırma teklifinin çok erken yapılması da sayılmıştır. Belirtmek gerekir ki, Yönetmelik'te yer alan 1 aylık süre CMK'nın 253. maddesinde bulunmamaktadır.

CMK'nın 22. maddesinde hâkimin davaya bakamayacağı haller 24. maddesinde hâkimin reddinin istenebileceği durumlar yer almaktadır⁴²³. CMK'nın 253/10. maddesi ile CMUY'nin 28. maddesi, uzlaştırıcı görevlendirilmesi ile ilgili olarak hâkimin davaya bakamayacağı haller ile reddi sebeplerinin göz önünde bulundurulacağı belirtilmiştir. Bu düzenlemelerle uzlaştırıcının tarafsızlığının güvence altına alınmaya çalışılmıştır⁴²⁴.

Yönetmeliğin 'etik ilkeler' başlıklı 6. maddesinin 1. fıkrasının e bendinde bu konuyla ilgili olarak uzlaştırıcı, "*Taraflardan biriyle herhangi bir kişisel veya iş ilişkisinin bulunması, uzlaştırmanın sonucuna yönelik doğrudan veya dolaylı, malî veya diğer menfaatinin bulunması ya da taraflardan biri için uzlaştırma dışında bir yetkiyle görev yapması gibi bağımsızlığı veya taraflarla arasındaki menfaat çatışmasını etkileyebilecek ya da bu izlenimi verebilecek durumları açıklamadan görev yapamaz veya göreve devam edemez.*" hükmü yer almaktadır.

Uzlaştırmanın reddi veya çekinmesi konusunda özel bir süreç belirlenmemiştir. Ceza muhakemesinde kıyas mümkün olduğundan hâkimin çekinmesine ilişkin hükümler, uygun düştüğü ölçüde benzetme yoluyla uzlaştırıcı hakkında uygulanabilir⁴²⁵. Bir diğer görüşe göre, bu konuda Cumhuriyet Başsavcılığı bünyesinde kurulan uzlaştırma bürosu karar vermelidir. Çünkü uzlaştırma iş ve işlemlerin yürütülmesi ve denetlenmesi büronun sorumluluğundadır. Uzlaştırma bürosunun başındaki savcının onayıyla görevlendiren uzlaştırıcının reddi istemi hakkında yine savcı karar vermelidir⁴²⁶.

CMK'nın 253/15. maddesinde ve CMUY'nin 18/1. maddesinde uzlaştırıcının uzlaştırma sonrasında bir rapor hazırlayacağı belirtilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken

⁴²³ **Ceza Muhakemesi Kanunu 22. maddesi;** "a) Suçtan kendisi zarar görmüşse, b) Sonradan kalksa bile şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında evlilik, vesayet veya kayımlık ilişkisi bulunmuşsa, c) Şüpheli, sanık veya mağdurun kan veya kayın hısımlığından üstsoy veya altsoyundan biri ise, d) Şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında evlât edinme bağlantısı varsa, e) Şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında üçüncü derece dâhil kan hısımlığı varsa, f) Evlilik sona ermiş olsa bile, şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında ikinci derece dâhil kayın hısımlığı varsa, g) Aynı davada Cumhuriyet savcılığı, adli kolluk görevi, şüpheli veya sanık müdafiliği veya mağdur vekilliği yapmışsa, h) Aynı davada tanık veya bilirkişi sıfatıyla dinlenmişse, Hâkimlik görevini yapamaz"

Ceza Muhakemesi Kanunu 24. maddesi; "(1) Hâkimin davaya bakamayacağı hâllerde reddi istenebileceği gibi, tarafsızlığını şüpheye düşürecek diğer sebeplerden dolayı da reddi istenebilir. (2) Cumhuriyet savcısı; şüpheli, sanık veya bunların müdafii; katılan veya vekili, hâkimin reddi isteminde bulunabilirler. (3) Bunlardan herhangi biri istediği takdirde, karar veya hükme katılacak hâkimlerin isimleri kendisine bildirilir"

⁴²⁴ Özbek, *Uzlaştırma Usulü*, s.86.

⁴²⁵ Erdem, Eser, Özşahinli, *100 Soruda Uzlaştırma*, s.80.

⁴²⁶ Özbek, *Uzlaştırma Usulü*, s.93; Çetin, *a.g.m.*, s.23.

husus, uzlaştırmacının uzlaştırma sonrasında raporunu bizzat hazırlamasıdır. Yönetmeliğın 7. maddesinin 11. fıkrasında “Uzlaştırmacı kendisine tevdi edilen görevi bizzat yerine getirmekle yükümlü olup, görevinin icrasını kısmen veya tamamen başka bir kimseye bırakamaz.” denilmiştir. Uzlaştırmacının yükümlülüklerini yerine getirmemesi uzlaştırmacı sicilinden silinmesine neden olabilir⁴²⁷.

3. Uzlaştırmacının Uzlaşma Teklifinde Bulunması

CMK'nın 253. maddesinin 4. 5. 8. 16. 21. fıkralarında ve Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğının 2. 4. 7. 12. 13. 17. 19. 20. 26. 29. 30. 34. 40. 45. ve 67. maddelerinde “uzlaşma teklifi”nden bahsedilirken CMK m.253/25'te “uzlaştırma teklifi” ifadesi kullanılmaktadır. Yönetmeliğın ekindeki teklif formunda da “uzlaşma teklifi” ibaresi bulunmaktadır. Uygulamada farklı kullanımların önlemesi amacıyla yeni bir düzenleme gerekmektedir.

5560 sayılı Kanundan önceki uygulamada uzlaştırma teklifini soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı, kovuşturma aşamasında ise hâkim yapmaktaydı. 5560 sayılı Kanunla gelen değişikle soruşturma aşaması bakımından, Cumhuriyet savcısının vereceği talimatla kolluk görevlileri de uzlaşma teklifinde bulunabilecekti. 24.11.2016 tarihli 6763 sayılı Kanunla yapılan düzenlemeye göre, uzlaşma kapsamında bulunan suçun işlendiği hususunda Cumhuriyet savcısı yeterli şüpheye ulaştığında dosyayı uzlaştırma bürosuna gönderecektir. Büro tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı taraflara uzlaşma teklifinde bulunacaktır.

Tarafların uzlaştırmaya ikna edilmeleri oldukça zordur. Bu ise ciddi bir emek ve zaman gerektirmektedir. Uzlaştırmacının taraflarla ayrı ayrı veya mümkünse yüz yüze görüşmesi, uzlaştırmanın amacı ve faydaları hakkında tarafları bilgilendirmesi

⁴²⁷ **Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 49. maddesi:** “(1) Uzlaştırmacı olabilmek için aranan koşulları taşımadığı hâlde sicile kaydedilen veya daha sonra bu koşulları kaybeden ya da uzlaştırma göreviyle bağdaşmayan tutum ve davranışlarda bulunan, Kanunun öngördüğü yükümlülükleri önemli ölçüde veya sürekli yerine getirmeyen, performans değerlendirmeleri sonucunda yeterli bulunmayan, etik ilkelere aykırı davranan, yenileme eğitimini tamamlamayan uzlaştırmacı Daire Başkanlığınca sicilden ve listeden çıkarılır

(2) Etik ilkelere aykırı hareket edilmesi halinde ihlalin niteliğine göre sicilden ve listeden çıkarma yaptırımını yerine uyarma veya bir yıla kadar geçici süreyle listeden çıkarma yaptırımını uygulanabilir. (3) Sicil ve listeden çıkarılma işleminden önce, uzlaştırmacının yazılı savunması alınır. Uzlaştırmacı, yazılı savunmada bulunması için kendisine yapılan yazılı bildirimden tebliğinden itibaren on günlük süre içinde savunmasını vermek zorundadır. Tebliğden imtina eden veya bu süre içinde savunmada bulunmayan uzlaştırmacı savunma hakkından vazgeçmiş sayılır. (4) Etik ilkelere aykırı hareket edilmesi nedeniyle hakkında uyarma yaptırımını uygulanan uzlaştırmacı, Daire Başkanlığınca yazılı olarak uyarılır, uyarıya uyulmaması halinde üçüncü fıkraya gereğince savunması alındıktan sonra sicil ve listeden çıkartılmasına karar verilir ve bu karar ilgisine tebliğ edilir. (5) Uzlaştırmacı, sicilden ve listeden çıkarılmasını her zaman isteyebilir. Bu durumda olanlar, sınav şartları dışındaki şartları haiz ise yeniden sicile kayıt yaptırabilirler” şeklindedir.

beklenmektedir. Ancak aşırı iş yüküyle uğraşan, kendi asıl işlerine bile yeterli zaman ayıramayan ve uzlaştırmanın yeni bir kurum olması nedeniyle bilgi birikimine sahip olmayan hâkim, savcı ve adli kolluk görevlilerden bunu beklemek gerçekçi olmayacaktır⁴²⁸.

Kanımızca uzlaştırma kurumunun en önemli aşaması olan teklif aşamasında, adli kolluk görevlilerinin uzlaşma teklifinde bulunması yerinde değildi. Kişilerin yaşadıkları olumsuzları kolluğa giderek bildirdikleri ilk anda, mağdurun faili yargı önüne çıkartmayı umut ederken uzlaşma teklifi ile karşılaşması onu şaşırtmaktaydı. Ve doğal olarak olayın ilk saatlerinde yapılan uzlaşma teklifi reddedilmekteydi. Üstelik yeterince bilinmeyen bir kurum hakkında, adli kolluk görevlisinin mağdura veya faile, uzlaşmayı kabul ediyor musunuz sorusunu sormak ve uzlaşma teklif formunu imzalatmak dışında, kurumun niteliği ve sonuçları hakkında yeterince bilgi vermesi de beklenemezdi⁴²⁹.

Cumhuriyet savcısının uzlaşma teklifinde bulunması, iddia makamı sıfatını sürdürmesini ve bu sıfattan kaynaklanan yetkilerini kullanmasını etkilemeyecektir. Failin aleyhinde delil toplayan savcının önünde, iradesini özgürce ifade etmesi olası değildir. Zira uzlaşma başarısız olduğunda hakkında kamu davası açılacaktır. Cumhuriyet savcısına böyle bir yetki verilmesi uzlaşmayı, ABD, Kanada ve İngiltere’de sıklıkla kullanılan ve adil yargılanma hakkını ihlal eden itiraf pazarlığına dönüştürecektir. Ayrıca iddia makamının kamuyu temsil etmesi, uzlaştırmacının tarafsızlığı ve bağımsızlığı ilkelerine aykırılık teşkil etmektedir⁴³⁰.

24.11.2016 tarihli 6763 sayılı Kanun değişikliği öncesinde kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaştırma kapsamında olduğu anlaşıldığında, uzlaştırma işlemleri ve teklifi hâkim tarafından yapılacaktır. Hâkimin müzakereler sırasında olaya ilişkin açıklamaları duyması, konumu itibarıyla tarafsızlığına gölge düşürmektedir⁴³¹.

⁴²⁸ Çetintürk, *ag.e.*, s.501.

⁴²⁹ Bu düzenleme bir başka açıdan daha eleştirilmiştir. Asuman Aytekin İnceoğlu, Ulaş Karan, *Türkiye’de Ceza Davalarında Uzlaşma Uygulamaları: Hukuki Çerçevenin Değerlendirilmesi*, Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı, Derleyen: Galma Jahic, Burcu Yeşiladalı, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul, Ekim 2008, s.55: “Öncelikle, uzlaşma teklifinin kolluk görevlisi tarafından yapılabilmesini mümkün kılmak, uygulamada sorunlara yol açabilecek nitelikte olduğunu belirtmek gerekir. Soruşturma henüz başlatılmıŷken, kolluk önündeki bir aşamada, suç ŷüphesi bir ŷekilde ŷüpheli üzerinde yoğunlaŷmadan, uzlaşma teklifinde bulunulması problemler yaratabilir. Bu aşamada deliller dahi tam olarak toplanamadığından, suçun nitelendirilmesi de bir hayli zordur. Özellikle kasten öldürmeye teşebbüs ile kasten yaralama suçlarının tespitinin güçlüğü göz önüne alındığında, suçun uzlaşmaya tabi bir suç olup olmadığına bu aşamada karar verilebilmesi, hatalı sonuçların ortaya çıkmasına yol açabilecektir.”

⁴³⁰ Mualla Buket Soygüt Arslan, *Ceza Muhakemesinde Uzlaşma: Temel Sorunlar ve Öneriler*, (http://www.turkhukuksitesi.com/makale_936.htm, erişim:21.10.2019); Özbek, *Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları*, s.170-171.

⁴³¹ Kaymaz, Gökcan, *ag.e.*, s.197.

Uzlaştırmanın teklif edilme şekli de, tarafların katılma isteklerini büyük oranda etkilemektedir. Uzlaştırma teklifinden önce taraflara, uzlaştırma ile ilgili bir yazı gönderilmesi daha etkili sonuçlar doğurabilecektir. Uzun ve karmaşık bir form yerine herkesin kolaylıkla anlayabileceği dilde uzlaştırmanın sağlayacağı faydalar basit bir şekilde anlatılmalıdır⁴³².

5560 sayılı Kanundan önceki uygulamada, CMK m.253/2 uyarınca Cumhuriyet savcısı ilk olarak faili davet ederek suçtan doğan sorumluluğunu kabul edip etmediğini soruyor, fail mağdurun maddi ve manevi zararının tümünü veya büyük bir kısmını ödemeyi veya gidermeyi kabul ettiğinde durum mağdura bildiriliyordu. 5560 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle bu sıralamadan vazgeçilmiş ve sadece taraflara uzlaşma teklifinde bulunulmasından bahsedilmiştir. 6763 sayılı Kanunla yapılan düzenlemede bu konuda yapılan bir değişiklik olmamıştır.

⁴³² Çetintürk, *a.g.e.*, s.503, dpn. 1045: “Mağdura şöyle bir mektup gönderilebilir;

“Sayın...

Uzlaştırmaya katılmanız durumunda, uzlaştırma size ceza muhakemesinden elde edemeyeceğiniz aşağıdaki imkanları sunacaktır.

-Sadece failin cevaplayabileceği suç hakkında sorulara cevap alabilirsiniz.

-Yaşadıklarınızı ve maruz kaldığınız zararları doğrudan faille açıklayabilirsiniz.

-Sessizce oturup beklemek yerine, failin üstleneceği yükümlülüklerin belirlenmesine doğrudan aktif olarak katılabilirsiniz.

-Eğitilmiş bir uzlaştırıcının bulunduğu bir ortamda faille bir araya gelerek zararlarınızın nasıl telafi edileceğini belirleyebilirsiniz.

Uzlaştırmanın bütün mağdurlar bakımından uygun olmadığı ve bütün sorunlara çözüm bulamayacağı unutulmalıdır. Ancak, mağdurların büyük çoğunluğu uzlaştırmayı faydalı bulmaktadırlar. Bir mağdur olarak katılıp katılmama konusunda karar vermek tamamen size bağlıdır.

En azından uzlaştırmanın muhtemel faydaları hakkında bilgi sahibi olmanızı ve kararınızı buna göre vermenizi önermekteyiz...”

İdil Elveriş, *Arabuluculuk Merkezleri İçin Bir Başlangıç Rehberi*, Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Ceza Davalarında Uzlaşma Eğitim Materyalleri, Derleyen: Galma Jahic, Burcu Yeşiladalı, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul, Ekim 2008, s.25: *İskoçya’da arabuluculuk hizmeti veren kurum tarafından şüpheliye gönderilen teklif şu şekildedir:*

“Sayın.....,

LÜTFEN BU YAZIYI SONUNA KADAR OKUYUNUZ

Bu yazıyı, ...tarihinde gerçekleşen olayda ...suçunu işlediğinize dair iddia hakkında yazıyorum. Mahkemeye gitmek yerine, bir başka alternatifin sizin menfaatinize olabileceğine dair Savcıdan bir yazı ve onunla beraber arabulucuğa ilişkin bir broşür almış olmalısınız.

Görüşme için uygun bir zamanın ayarlanması amacıyla 5 Haziran 2006 tarihine kadar lütfen 555-635-346’dan ofisimizi arayınız.

Bu görüşmenin amacı, durumunuzu gizlilik içinde tartışmak, olay hakkındaki düşüncelerinizi dinlemek ve sunduğumuz hizmetlerin tarafınız için faydalı olup olmadığına karar vermenizde size yardımcı olmaktır. Kurumumuz mahkemeye gitmek zorunda kalmadan davaların çözüme kavuşturulmasına yardımcı olma konusunda itibar ve uzmanlık sahibidir.

Arabuluculuğa katılmak isteğe bağlıdır. Suç işlemekle itham edilen kişilerin kurumumuzdan aldıkları hizmete ilişkin bize yaptıkları geri bildirimler aşağıdaki gibidir:

“Bu hizmetten faydalandığım ve mahkemeye gitmediğim için memnunum.”

“Yapmış olduğum şeylerin diğer kişiler üzerindeki etkisini görmek çok ilginç bir deneyimdi.”

“Arabuluculuk, meseleleri çözmek için daha iyi bir yoldur.”

Yanıtınızı en kısa sürede bekliyoruz.

Saygılarımla,

Arabulucu...”

Ayrıca 5560 sayılı Kanundan önceki uygulamada özellik arz eden bir husus da, faile uzlaşma teklif edildikten sonra mağdurunda uzlaşmaya davet edilmesidir. Bununla birlikte mağdura yapılacak teklif, faile yapılan teklifin kabul etmesine bağlı değildir. Bir başka deyişle, fail uzlaşmayacağını beyan etse bile mağdur uzlaşmaya davet edilmekteydi⁴³³.

Uzlaşma teklifi önce mağdura yapıldığında ve mağdur uzlaşma teklifini kabul ettiğinde, daha sonra faile yapılan uzlaşma teklifi kabul görmezse, mağdur hayal kırıklığına uğrayacaktır. İlk önce faile uzlaşma teklif edilmesi halinde ise, fail mağdurun menfaatlerine üstünlük tanındığını düşünebilecek ve kendini savunma içgüdüleriyle hareket ederek uzlaşma teklifini kabul etmeyebilecektir⁴³⁴.

Öğretide uzlaşma teklifinin mağdura veya faile yapılması arasında herhangi bir hukuki farklılığın olmadığını, önemli olanın uzlaştırmacının belgeleri inceledikten sonra hangi tarafı araması gerektiğine karar vermesi olduğunu⁴³⁵ ileri süren görüşle birlikte, mağdurun ikinci kez mağduriyet yaşamaması amacıyla ilk olarak failin iradesinin alınmasını daha uygun gören fakat olaya göre mağdurun da öncelikle iradesinin alınabileceğini savunan görüşte bulunmaktadır⁴³⁶.

Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 30. maddesi, taraflardan birinin uzlaşma teklifini reddetmesi halinde, diğer tarafa uzlaşma teklifinde bulunulmasına gerek olmadığını belirtmiştir. Böylelikle taraflardan birinin uzlaşmama iradesi yeterli görüldüğünden diğer tarafa teklifte bulunulmadan uzlaştırma sonuçlandırılacaktır⁴³⁷.

Bu maddenin bazı sakıncalı sonuçlara sebebiyet verdiğini düşünmekteyiz. Uygulamada genellikle uzlaştırmacılar ilk önce daha kolay iletişim kurmayı düşündükleri mağdura ulaşmaya çalışmaktadır. Teklifin ilk önce mağdura yapıldığı ve reddedildiği durumlarda, şüphelinin kendisine atılan mesaj dışında, uzlaştırma kurumuyla ilgili herhangi bir açıklayıcı bilgiye sahip olmadan, uzlaştırma başarısızlıkla sonuçlanacaktır. Bu durumda fail, mağdurun uzlaşmak istemediğinden bile haberdar olmayacaktır. Kurumun

⁴³³ İpek, Parlak, *Ceza Muhakemesinde Uzlaşma*, s.95.

⁴³⁴ Özbek, *Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları*, s.145.

⁴³⁵ Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.197.

⁴³⁶ Çetintürk, *a.g.e.*, s.507.

⁴³⁷ Kaymaz, Gökcan *a.g.e.*, s.172; İpek, Parlak, *İçtihatlarla Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma*, s.84; Çetintürk, *a.g.e.*, s.505; Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.197; Erdem, Eser, Özşahinli, *100 Soruda Uzlaştırma*, s.100; Ögütçü, *a.g.e.*, s.33 “Uzlaşma teklifi öncelikle mağdur ya da suçtan zarar görene yapılmalıdır. Mağdur ya da suçtan zarar görenin uzlaşma teklifini kabul etmemesi halinde artık şüpheli veya sanığa uzlaşma teklifi yapmanın pratikte bir anlamı ve yararı bulunmamaktadır.”

kendisine yönelik faydaları faile bildirilseydi, belki de fail mağdurla iletişim kurup sorunların çözülmesi için çaba harcayacaktı. Bu fırsat kendisinden alındığı gibi en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar (CMK m.253/16) mağdurla uzlaşma şansının da farkında olmasına izin verilmemektedir. Bize göre, teklifin önceliğinden ziyade faile her durumda uzlaşma teklifinde bulunulmalıdır.

Yönetmelik m.30 ise, “*Uzlaşma teklifinde bulunulandan herhangi biri üç gün içinde teklifi yapan uzlaştırmacıya kararını bildirmediği takdirde, uzlaşma teklifi reddedilmiş sayılır. Bu durumda, Kanununun 255 inci maddesi hükmü saklı kalmak üzere, ayrıca diğerlerine uzlaşma teklifinde bulunulmaz.*” şeklinde olup Kanunun kapsamını genişletmektedir. Bu bakımdan Yönetmelik normlar hiyerarşisindeki yerine uygun olarak düzenlenmelidir.

Uzlaştırmanın amacı, uyuşmazlığın tarafların özgür iradelerine uygun çözülmesidir. Taraflar uzlaştırmaya özgür iradeleriyle gönüllü olarak katılmalıdır. Gönüllülük esasen bilgiye dayalıdır. Taraflar her zaman uzlaşma iradelerinden vazgeçip geleneksel ceza adalet sistemini işletebilirler. Gönüllüğün ve özgür iradenin yansımaları olarak taraflar, varılan sonucun tamamen kendi katılımlarının ürünü olduğunu bilirler⁴³⁸. Uzlaşma teklifi yapan uzlaştırmacı, taraflara sadece uzlaşmak isteyip istemediklerini sormayacaktır. Uzlaştırmacı, teklifi yaparken, taraflara uzlaştırmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin sonuçları hakkında açıklama yapmalıdır⁴³⁹.

Uzlaştırmanın mahiyeti, uzlaşmanın ne anlama geldiğini ifade eder. Uzlaşma teklifi ile karşılaşan taraflar bununla neyin amaçlandığını bilmelidir. Bu kapsamda iddia konusu suç tanımlanmalı ve suçun uzlaştırmaya tabi suçlardan olduğu belirtilmelidir. Böylece şüpheliye hangi suçun yüklendiği bildirilecek ve mağdura da suçun uzlaştırmaya tabi olup olmadığı konusunda değerlendirme yapmasına olanak tanınacaktır. Uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçlarının anlatılmasından kasıt ise, hem uzlaşmanın işletilmesinin kabul veya reddedilmesinin sonucu hem de uzlaşmanın işletilmeye başlandıktan sonra uzlaşılmasının veya uzlaşılmamasının sonuçlarının açıklanmasını ifade eder⁴⁴⁰.

CMK'nın 253/4 maddesinde göre uzlaştırmacı, şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüphelinin mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit

⁴³⁸ Çetintürk, *a.g.e.*, s.508.

⁴³⁹ Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.199.

⁴⁴⁰ Metin Feyzioğlu, *Uzlaştırma Teklifi ve Taraflara Bildirilmesi*, Uğur Alacakaptan'a Armağan, C.I, Haziran 2008, (<http://www.feyzioglu.av.tr/uzlastirma-teklifi-ve-taraflara-bildirilmesi/>, erişim: 21.10.2019).

olmaması halinde, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır demektir. Bu husus daha ayrıntılı bir şekilde Yönetmeliğin 29. maddesinde düzenlemiştir. Buna göre, şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin kısıtlı olması hâli ile mağdur veya suçtan zarar görenin ayırt etme gücü bulunmaması durumu kapsama dâhil edilmiştir.

Bu düzenleme, öğretilerde tartışmalı konular arasında yerini almıştır. Bir görüş, mağdur ve fail yerine kanuni temsilcilerinin uzlaştırmaya karar vermesini, uzlaşmanın özgür iradeye dayanması ilkesinden sapma olarak görmektedir. Yine bu durumda uzlaştırma müzakerelerine muhtemelen reşit olmayan kişinin kanuni temsilcisi katılacaktır. Bu nedenle reşit olmayan kişiler bakımından ikili bir ayırım yapılarak eğer kişi uzlaştırmaya mahiyetini anlayabiliyor ise yani ayırt etme gücüne sahip ise uzlaştırma gerçekleştirilmeli, aksi halde uzlaştırma yoluna gidilmemelidir⁴⁴¹. Bununla birlikte uzlaştırma teklifinin kanuni temsilcisine yapılması çocuğun uzlaştırma sürecinden çıkartmadığını, müzakerelerin her safhasında çocuğun görüşünün alınarak sürecin şekillendirilebileceğini dile getiren görüşte bulunmaktadır⁴⁴².

12 yaşından küçük çocuklar, işledikleri fiilin anlam ve sonuçlarını algılayamadığı veya davranışlarını yönlendirme yeteneklerinin yeterince gelişmediği doktor raporu ile tespit edilen 12-15 yaş aralığındaki (sağır ve dilsizlerde 15-18 yaş aralığında olanlar dâhil) çocuklar ve tam akıl hastaları bakımından ceza sorumluluğu olmadığından uzlaştırma yoluna gidilmeyecektir⁴⁴³.

12 yaşını doldurup 15 yaşını doldurmamış suça sürüklenen ve mağdur çocuklar (sağır ve dilsizlerde 18 yaş) anlama ve isteme yeteneklerine sahip olsa bile reşit(ergin) olmadıklarından uzlaşma teklifi kanuni temsilcilerine yapılacaktır. Şahsa sıkı sıkıya bağlı şikâyet hakkına sahip olan çocuklara uzlaşma yetkisi tanınmamıştır. Kanun koyucu, Türk

⁴⁴¹ Çetintürk, *a.g.e.*, 518-520; Bu düzenlemeye yapılan bir diğer eleştiri ise şöyledir. Inceoğlu Aytekin, Karan, *a.g.e.*, s.55-56: “Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 253. maddesinde ve Yönetmelikte yer alan şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde uzlaşma teklifinin kanuni temsilcisine yapılacağını düzenleyen hüküm, Türkiye’nin de taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 40. maddesi bağlamında, söz konusu Sözleşme’nin 12. maddesine de aykırılık teşkil etmektedir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin 12. maddesinin birinci paragrafı, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip bir çocuğun, kendisini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını ve bu görüşlere karşı çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun gerekli özenin gösterilmesi gerektiğini belirtir. Maddenin ikinci paragrafında ise, çocuğun kendisini etkileyen adli ve idari kovuşturmalarda sesini duyurma olanağına sahip olması gerektiği ifade edilmektedir. Söz konusu katılım haklarını uygulayabilmek için çocuk, gereken bilgiyi edinebilmelidir. Dolayısıyla, çocuklar kendilerini etkileyen adalet sisteminin uygulama ve planlanması süreçlerine dâhil edilmelidirler Bu bağlamda, Türk uzlaşma sisteminde uzlaşma teklifinin yeterli olgunluk derecesine sahip çocuğa yapılmıyor olması bir eksikliktir. Çocuğa teklifin yapılmaması, kendisini etkileyebilecek adli bir duruma ilişkin hiçbir şekilde bilgilendirilmemesi anlamına gelmektedir.”

⁴⁴² Şahin Ekici, Yemenici, *a.g.m.*, 486.

⁴⁴³ Bıkmaz, *a.g.e.*, s.121; Özbek, *Uzlaştırma Usulü*, s.96; Akçay, *a.g.m.*, s.139.

Medeni Kanunu'nun 16. maddesinden⁴⁴⁴ hareketle algılama yeteneği yeterince gelişmemiş ve uzlaşmanın anlamını ve sonuçlarını yeterince kavramayacağını düşündüğü reşit olmayan çocukları korumaya çalışmıştır. Tartışmalı olmakla birlikte küçükler, maddi bir yükümlülük altına sokmayan ve özür dileme gibi edimler söz konusu olduğunda uzlaştırma sürecine dâhil edilmelidir⁴⁴⁵.

Mahkeme kararıyla çocuğun reşit(ergin) kılındığı ve uzlaşma teklifinin yapılacağı tarihte 18 yaşını doldurduğu durumlarda⁴⁴⁶ teklif artık kanuni temsilcisine değil, çocuğun kendisine yapılacaktır⁴⁴⁷. Evliliğin de kişiyi ergin kılacağı unutulmamalıdır.

Küçüğün suçtan zarar görmesi veya suçun mağduru olması halinde herhangi bir yaş sınırı ve olayı algılama yeteneği araştırılmaksızın uzlaşma teklifi kanuni temsilcisine yapılacaktır.

Suçta sürüklenen ve suç mağduru çocuk ile kanuni temsilcinin menfaatlerinin çatıştığı durumda kanuni temsilci çocuk adına şikâyette bulunamaz, uzlaşma teklifini kabul edemez. Bu durumda çocuğa Medeni Kanun hükümleri uyarınca kayyım atanmalıdır⁴⁴⁸.

Ana ve baba, velayetleri çerçevesinde üçüncü kişilere yönelik çocuklarının yasal temsilcileridir. Velayetin tek kişiye ait olduğu durumlarda uzlaşma teklifi, velayet hakkına sahip olan ana veya babaya yapılacaktır. Ortak velayet halinde ise uzlaşma teklifinin kime veya her ikisine mi yapılacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Kanımca, ana ve babanın her ikisine de teklifte bulunulmalıdır. Önemli işlerde velayetin kullanımı konusunda birlikte hareket eden ana ve babanın uzlaşma teklifini oybirliği ile kabul etmesi gerekmektedir. Çünkü uzlaştırma önemli işlerden biridir. Dolayısıyla herhangi biri tarafından teklif reddedilmişse uzlaşma gerçekleşmeyecektir. Bununla birlikte kanuni temsilciye ulaşılamama hali soruşturmaya devam etmek için yeterli ise de, çocuğun yararı bakımından ana ve babanın ya da bunlardan birinin bulunamaması halinde kayyım tayini yoluna

⁴⁴⁴ **Türk Medeni Kanunu 16. maddesi:** “Ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar, yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça, kendi işlemleriyle borç altına giremezler. Karşılıksız kazanmada ve kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmada bu rıza gerekli değildir. Ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar haksız fiillerinden sorumludurlar.”

⁴⁴⁵ Hüsamettin Uğur, “Suça Sürüklenen ve Suç Mağduru Çocuklarda Uzlaşma”, *Terazi Hukuk Dergisi*, C.5, S.43, Mart 2010, s.137-138.

⁴⁴⁶ Apaydın, *a.g.e.*, s.150; Öğütçü, *a.g.e.*, s.34; İpek, Parlak, *Ceza Muhakemesinde Uzlaşma*, s.110.

⁴⁴⁷ Uğur, *a.g.m.*, s.138.

⁴⁴⁸ Uğur, *a.g.m.*, s.142; Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.167.

gidilmelidir⁴⁴⁹. Anne veya baba velayet görevini yerine getiremeyecek durumda ise çocuğa vasi atanmalıdır.

Vesayeti gerektiren hallerin varlığına rağmen bu durum net olarak bilinmediğinden, vesayet ve kısıtlılık kararı verilmemiş kimseler hakkında sulh hukuk mahkemesine ihbarda bulunulmalıdır. Sonuca göre kişi vesayet altına alınırsa uzlaşma teklifi vasisine, aksi halde kendisine yapılmalıdır⁴⁵⁰.

Bir yıl ve daha fazla hapis cezası alan hükümlülere vasi tayini yapılmaktadır. Uygulamada uzlaşma teklifinin vasiye mi yoksa hükümlüye mi yapılması gerektiği konusunda duraksama yaşanmaktadır. Kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olan uzlaşma teklifinin kabulü veya reddi konusunda kararı ayırt etme gücüne sahip kısıtlı olan hükümlü vermelidir. Manevi bir edim veya edimsiz uzlaştırmalarda kısıtlının vasisinin rızasını almadan uzlaştırma raporu hükümlü ile birlikte imza altına alınabilecektir. Maddi bir edim talebi karşısında uzlaşma teklifini kabul eden hükümlü vasisinin izni ile yükümlülük altına girebilir⁴⁵¹. Mağdur veya katılan sıfatına sahip hükümlünün de edimsiz uzlaşması bir haktan vazgeçme anlamına geldiğinden, vasinin izni gerekir. Bu durumda vasi müzakerelere katılmalı ve uzlaştırma raporunu imzalamalıdır⁴⁵².

Müştekinin veya suçtan zarar görenin özel hukuk tüzel kişisi olması hâlinde vekâletnamede özel yetki var ise vekile de uzlaşma teklifinde bulunulabilir(CMUY m.29/2). Bu istisna dışında uzlaşma teklifinin vekil veya müdafîye yapılmasına ilişkin herhangi bir düzenlemenin olmaması, bir boşluk değil bilinçli bir tercihtir⁴⁵³. Ayrıca yetkili kişinin kim olduğu ticaret sicil memurluğu aracılığıyla tespit edilmelidir⁴⁵⁴.

Uzlaştırma usulünün uygulanabilmesi için tarafların sağ olması gerekir. Şüphelinin ölümü halinde soruşturma evresinde kovuşturmaya yer olmadığına, kovuşturma evresinde ise düşme kararı verilir. Mağdur veya suçtan zarar görenin ölümü halinde ise, istisnai durumlar haricinde, şahsa sıkı sıkıya bağlı şikâyet hakkı mirasçılara geçmez. TCK m. 131/2'ye göre, “*Mağdur, şikâyet etmeden önce ölürse veya suç ölmüş olan kişinin*

⁴⁴⁹ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.166-167; Aksi görüş için bkz. İpek, Parlak, *Ceza Muhakemesinde Uzlaşma*, s.116.

⁴⁵⁰ Uğur, *a.g.m.*, s.143.

⁴⁵¹ **Türk Medeni Kanunu 451. maddesi** “Ayırt etme gücüne sahip olan vesayet altındaki kişi, vasinin açık veya örtülü izni veya sonraki onamasıyla yükümlülük altına girebilir veya bir haktan vazgeçebilir. Yapılan işlem diğer tarafın belirlediği veya başvurusu üzerine hâkimin belirleyeceği uygun bir süre içinde onanmazsa, diğer taraf bununla bağlı olmaktan kurtulur.”

⁴⁵² Erdem, Eser, Özşahinli, *100 Soruda Uzlaştırma*, s.121.

⁴⁵³ Canpolat, Sabuncuoğlu, *a.g.e.*, 93.

⁴⁵⁴ İpek, Parlak, *Ceza Muhakemesinde Uzlaşma*, s.110.

hatırasına karşı işlenmiş ise, ölenin ikinci dereceye kadar üstsoy ve altsoyu, eş veya kardeşleri tarafından şikâyette bulunulabilir.” CMK m.243’e göre, “Katılan, vazgeçerse veya ölürse katılma hükümsüz kalır. Mirasçılar, katılanın haklarını takip etmek üzere davaya katılabilirler.”

Şüphelinin, uzlaşma sağlanıp edim belirlenip, uzlaştırma raporunun düzenlenmesinden sonra ölmesi haricinde, uzlaştırma işlemleri gerçekleştirilmeyecektir. Ancak bu durumda ortada yerine getirilmesi gereken bir edim söz konusudur. Uzlaştırma raporunun ilam niteliğinde bir belge olması sebebiyle edim, mirasçılar tarafından talep edilebilecektir. Ancak edim, şüphelinin bizzat yerine getirmesi gereken bir edim ise bunun mirasçılar tarafından istenmesi mümkün değildir⁴⁵⁵.

Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği’nin 7/7. maddesinde, soruşturma evresinde mağdur veya suçtan zarar görenin ölümü hâlinde uzlaştırma işlemlerinin sonlandırılacağı, kovuşturma evresi için Kanunun 243 üncü maddesi hükmünün saklı kalacağı belirtilmiştir.

Bu hüküm gereği mağdur veya suçtan zarar gören soruşturma evresinde ölürse uzlaştırma işlemleri yapılmayıp soruşturmaya devam edilecektir. Kovuşturma evresinde mağdurun ölümü halinde ise ikili bir ayırım yapılacaktır. Müşteki katılma sıfatını aldıktan sonra ölmüşse uzlaştırma işlemleri ölenin yasal mirasçıları ile yürütülecektir. Eğer müştekinin katılma sıfatını almadan öldüğü anlaşılırsa, uzlaştırma işlemleri sonlandırılacaktır⁴⁵⁶.

Uzlaştırımacı, tarafları davet ederek, onlarla yüz yüze görüşerek uzlaşma teklifinde bulunmalıdır. Uzlaşma teklifinin nasıl yapılacağı Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği’nin 29. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre, uzlaşma teklifi, taraflara, uzlaşmanın içeriği ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçlarının bulunduğu Yönetmelik Ek-4’te yer alan ‘Uzlaşma Teklif Formu’nun verilmesi, burada yer alan bilgilerin açıklanması ve formun hazır bulunan ilgiliye imzalatırılması suretiyle yapılır.

⁴⁵⁵ Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.309.

⁴⁵⁶ **Yarg. 4CD. 02.07.2019 tarih ve 2019/3156 E. ve 2019/12363 K. sayılı kararı** (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, erişim: 24.10.2019): “Katılan ...'ın bu sıfatı aldıktan sonra ölmesi nedeniyle, CMK'nın 243.maddesi gereğince katılanın haklarını takip etme yetkileri bulunduğu gözetilerek; tüm mirasçılarla uzlaşma prosedürünün işletilmesi yerine, uzlaştırma bürosu tarafından dosyadan anlaşıldığı kadarıyla yurt dışında olduğu belirlenen ...'a ulaşamadığı gerekçesiyle, nüfus aile kayıt tablosunda yer alan diğer mirasçıların uzlaşıp uzlaşmayacakları hususu da araştırılmadan, uzlaştırmaya varılmadığına ilişkin gerekçeyle yazılı şekilde hüküm kurulması, Kanuna aykırı...”

Uzlaştırmacı tarafından bilgilendirme yükümlülüğünün yerine getirildiğine ve uzlaşma teklifinde bulunulduğuna ilişkin formun imzalı örneğı uzlaştırma evrakı içine konulur.

Uzlaştırma yönteminin uygulanmasında teklifin nasıl yapıldığı, uzlaştırmanın yürütülmesi açısından oldukça önemlidir. Olay sadece Yönetmelik formunun doldurulması ve imzalatılması suretiyle teklifin yapıldığının ispatına indirgenmemelidir. Bu halde uzlaşma yolunun psikolojik boyutu göz ardı edilmiş olacaktır⁴⁵⁷. Uzlaşma teklifi yapılırken taraflara, uzlaşmanın içeriğı ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçları açıkça anlatılmalıdır. Söz konusu ayrıntılı açıklamalar yapılmadan taraflara sadece uzlaşmayı kabul edip etmediklerinin sorulması ve alınan cevaba göre hareket edilmesi hukuka aykırıdır⁴⁵⁸.

Uzlaşma teklifi, çağrı; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle de yapılabilir. Ancak, bu çağrı uzlaşma teklifi anlamına gelmeyecektir(CMUY m.29/7). Bu hüküm, uzlaştırma işlemlerinin hızlandırılması amacına yöneliktir. Bu durumda uzlaşma teklifine üç gün içinde cevap verilememesine bağlanan sonuçlar elektronik yolla yapılan çağrılar bakımından geçerli olmayacaktır. Nitekim Yargıtay da bu yönde kararlar vermektedir⁴⁵⁹. Hükümde herhangi sınırlama olmadığından birden fazla kez çağrı yapılabilir. Tarafların çağrıya uymaması uzlaşma teklifinin reddedildiğı anlamına gelmez⁴⁶⁰.

Bununla birlikte uzlaştırmacı uzlaşma teklifini, açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapabilir. Taraflar kendilerine uzlaşma teklifinde bulunulmasından itibaren üç

⁴⁵⁷ İnceoğlu Aytekin, Karan, *a.g.e.* s.56.

⁴⁵⁸ **Yarg. 4.CD. 01.10.2014 tarih ve 2013/2962 E. ve 2014/28111 K. sayılı kararı** (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, erişim: 23.10.2019): “Hakaret suçu cep telefonu mesajlarına dayandırıldığından, suça konu hattın kime ait olduğu ve mesajların kim tarafından gönderildiğı, suçun sübutuna etki eden önemli bir delil olduğundan, bu hususun araştırılmaması, CMK'nın 174/1-b maddesi uyarınca iddianamenin iadesi sebebinin oluşturmaktadır. Aynı zamanda isnat edilen suç uzlaşma kapsamında yer alan suçlardandır. Uzlaşma yargının iş yükünün azaltılması için öngörülen alternatif uyumsuzluk çözüm yöntemlerinden biridir. Bu kurumun ihdas amacına hizmet edebilmesi için, uzlaşmanın anlam ve öneminin her somut olayda taraflara anlatılması gerekmektedir. Ancak inceleme konusu dosyada şüpheli hiç dinlenmemiş, müştekiye ise uzlaşmanın hukuki mahiyeti anlatılmadan, yalnızca ifadesinde “uzlaşmıyorum” beyanına yer verilmiştir.”

⁴⁵⁹ **Yarg. 3.CD. 09.11.2016 tarih ve 2016/1755 E. ve 2016/19021 K. sayılı kararı** (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, erişim: 23.10.2019): “...taraflara soruşturma aşamasında gönderilen SMS'ler ile uzlaşmanın teklif edilmesi amacıyla polis memuru marifetiyle yaptırılan ve tarafların adres araştırması seviyesinde kaldığı anlaşılan işlemlerin “uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçlarını ihtiva etmemeleri nedeniyle” uzlaşma teklifi anlamına gelmediklerinin anlaşılması karşısında, kovuşturma aşamasında ifadelerine başvurulana sanık ve müştekiye 5271 sayılı CMK'nın 254.maddesi uyarınca aynı kanunun 253.maddesinde belirtilen esas ve usule göre uzlaşma teklifinde bulunulmadan yargılamaya devam edilerek sanık hakkında yazılı şekilde mahkumiyet hükmü kurulması, bozmayı gerektirmiştir...”

⁴⁶⁰ Şahin Ekici, Yemenici, *a.g.m.*, s.492.

gün içerisinde kararlarını bildirmedikleri takdirde uzlaşma teklifini reddetmiş sayılacaktır(CMK m.253/4). Tebligat, istinabe veya Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) yollarını kullanmak suretiyle uzlaşma teklifi, uzlaştırma bürosu aracılığıyla yapılabilecektir. Uzlaşma teklif formunun istinabe suretiyle imzalatılması gereken hâllerde, teklif formu tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığı istinabe bürosu aracılığıyla imzalatılır(CMUUY m.29/3).

Belirlenen üç günlük sürenin çok kısa olduğu yönünde yapılan eleştirilere gelen bir çözüm önerisi şöyledir: Uzlaşma teklifinin haftanın çarşamba günü yapılması halinde süre 6 güne çıkartılmış olur ve zaman kazanılır⁴⁶¹. CMK'nın 39. maddesi gereği uzlaşma teklif formunun tebliğ günü, üç günün hesaplanmasında dikkate alınmayacaktır. Uzlaşma teklif formunu incelemek için süre isteyen tarafa, üç gün içinde cevap vermediği takdirde teklifin reddedilmiş sayılacağı belirtilmelidir ve söz konusu görüşme tutanağa bağlanmalıdır.

Kanaatimizce, Ceza Muhakemesi Kanununun 176/4. maddesinde yer alan, sanığın savunmasının alınması için iddianamenin duruşma gününden en az bir hafta önce tebliğ şartına bağlı olarak, uzlaşma teklifinin kabul veya ret süresinin de 7 gün olarak belirlenmesi yerinde olurdu. Öncelikle günümüzün hızlı ve yorucu yaşam koşulları, teklifi tam olarak anlamayan tarafların düşünme veya yakınlarına danışma isteklerine olumlu yönde yaklaşmayı gerektirebilir. Bu durumda taraflardan 3 gün içinde kabul veya ret şeklinde cevap vermelerinin istenmesi uzlaştırmanın başarısızlığına sebep olabilir.

Açıklamalı tebligat, Yönetmelik ekinde bulunan ve uzlaşmanın içeriği ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçlarının yer aldığı formun, Tebligat Kanunu ile Tebligat Tüzüğü hükümlerine uygun olarak tebliğ mazbatalı zarf içerisinde gönderilmesi suretiyle yapılır. Ancak tebligatın yapılamaması hallerinde adreste bulunmamaya ilişkin hükümler uygulanacaktır⁴⁶².

Uzlaştırmacının taraflara herhangi bir iletişim aracılığıyla ulaşamadığı durumlarda, uzlaşma teklif formunu ve uzlaşmanın mahiyeti, niteliği ve hukuki sonuçlarını anlatan bilgi yazısını tarafın adresine tebliğ etmek suretiyle uzlaştırma bürosuna teslim etmelidir⁴⁶³. Uzlaştırmacı taraflara önce soruşturma veya kovuşturma dosyasında yer alan adreslerine tebligat yapmalıdır. Kişinin bu adreste bulunmama halinde bir kez de adres kayıt sisteminde yer alan adresine yani mernis adresine tebligat çıkarmalıdır. Bu halde, Tebligat

⁴⁶¹ Mustafa Albayrak, "Son Yasal Düzenlemeler Işığında Uzlaşma Kurumu Üzerine Düşünceler" *Terazi Hukuk Dergisi*, C.2, S.10, Haziran 2007, s.143.

⁴⁶² Çetintürk, *a.g.e.*, s.522; Bıkmaz, *a.g.e.*, s.119.

⁴⁶³ Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.203.

Kanunu m.21/2 ve 35'e göre yapılan tebligatların CMK m.253/6 madde kapsamında taraflara ulaşma anlamına gelmeyeceğinden tebligat zarfının üzerine "mernis adresidir" ibaresinin yazılmaması gerekir⁴⁶⁴. Uzlaşma teklifinin usulsüz yapılması şüpheli veya sanık bakımından savunma hakkının kısıtlanması anlamına gelmektedir⁴⁶⁵.

Yetkili savcı yetkisiz bir savcıdan istinabe suretiyle uzlaşma teklif etme talebinde bulunabilir⁴⁶⁶. İstinabe yöntemini kullanmak isteyen uzlaştırmacı, uzlaştırma bürosuna yazılı olarak başvurarak farklı ilde bulunan tarafa istinabe suretiyle teklif yapılması isteminde bulunur. Büro, tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcılığı istinabe bürosuna UYAP sistemi üzerinden, uzlaştırmacı tarafından hazırlanmış teklif formunu ve müzakereler sonuçlanmışsa uzlaştırma raporunu yazı ile gönderir. İstinabe olunan Cumhuriyet başsavcılığınca çağrılan taraf, adliyeye giderek görevlilerce yapılan kimlik tespitinden sonra, teklif formunu ve uzlaştırma raporunu imzalar⁴⁶⁷. İstinabe olunan uzlaştırma bürosu, tarafları telefon, faks gibi iletişim araçlarıyla çağırabileceği gibi, taraflara açıklamalı tebligatta çıkarabilir. Gelmeyen kişi hakkında zorla getirme kararı verilmez⁴⁶⁸. İstinabe olunan uzlaştırma bürosu söz konusu teklifi yerine getirmek için uzlaştırmacı görevlendirmez.

Uzlaştırma teknik anlamda soruşturma işlemi olmayıp, onarıcı adalet anlayışına uygun olarak muhakemeye dayanan ceza adaleti dışında, toplumsal barışa katkı sağlamayı hedefleyen ve tarafların özgür iradelerine dayanan bir kurumdur. Bu nedenle uzlaştırma ve zorla getirme yan yana bulunamaz⁴⁶⁹. Aksi düşünceye göre, fail gelmediği takdirde CMK m.146/1'e göre zorla getirilebilir. Fail gelmezse uzlaştırma usulü başlamaz⁴⁷⁰.

⁴⁶⁴ Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.204.

⁴⁶⁵ **Yarg. 15.CD. 12.12.2018 tarih ve 2018/2258 E. ve 2018/9465 K. sayılı kararı** (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, erişim:23.10.2019): "Bu hukuksal bilgiler ışığında somut olay incelendiğinde, uzlaştırma teklif formunun sanığın son bildirdiği adres olan 29/01/20.... "... adresine gönderilmesi gerekirken başka adreslerine gönderilip sanığa ulaşamadığı gerekçesiyle uzlaşma sağlanamadığına ilişkin rapor düzenlendiği, ayrıca sanığın son temyiz dilekçesinde cezaevinde olduğu, hükmün bozulmasından sonra da sanığın yanlış adresine bozma ilamı ekli davetiye gönderildiği ve bozma ilamı okunup diyecekleri sorulmadan, savunması alınmadan karar verilmek suretiyle savunma hakkının kısıtlandığı anlaşıldığından, uzlaşma prosedürünün sanık cezaevindeyse kanuni temsilcisi araştırılarak, gerekirse Segbis vasıtasıyla, değilse son bildirdiği adresine gönderilerek ve bozmaya karşı diyeceklerinin usulüne uygun olarak çağrılıp tespitinin yapılmasından sonra hüküm kurulması zorunluluğu..."

⁴⁶⁶ Centel, Zafer, 2018, s.557; Aksi görüş için bkz. İpek, Parlak, *Ceza Muhakemesinde Uzlaşma*, s.108.

⁴⁶⁷ Erdem, Eser, Özşahinli, *100 Soruda Uzlaştırma*, s.134.

⁴⁶⁸ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.168.

⁴⁶⁹ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.163-164.

⁴⁷⁰ Yenisey, Nuhoglu, *a.g.e.*, s.848 İpek, Parlak, *Ceza Muhakemesinde Uzlaşma*, s.102: "Zorla getirme kararlarının kişilerin aleyhine bir durum oluşturacağı hallerde verilebilmesinin mümkün olması nedeniyle uzlaşmanın failin lehine bir durum olması göz önüne bulundurulduğunda lehe sonucun doğurduğu hallerde verilmemesi birbirleriyle çelişkili iki durum oluşturacaktır. Dolayısıyla tarafların uzlaşmaya davet edilebilmesi için haklarında zorla getirme kararı çıkarılmasında bir sakınca görülmemelidir. Diğer taraftan yasakoyucu uzlaşma teklifi ile beraber uzlaşmanın kapsam ve sonuçlarının taraflara açıklanmasını öngördüğüne göre

Şüpheli veya sanık hakkında CMK'nın 98/1 veya 199. maddelerine göre yakalama emri çıkartılabilir. Bu durumda uzlaştırmacı, hakkında yakalama emri bulunan kişiye ulaştığında uzlaşma teklifinde bulunabilecektir. Ancak uzlaştırmacının yakalamalı şahsa ulaşamadığında nasıl bir yol izlemesi gerektiği hususu tartışmalıdır. Yargıtay'ın görüşü uzlaştırmaya gidilemeyeceği yönündedir⁴⁷¹.

Kanaatimizce uzlaştırma işlemleri, şüpheli veya sanığın hakkındaki yakalama emrinin infazından sonra başlamalıdır. Bu durumda dosyada, yakalamalı şahsın kimlik tespitine yönelik beyanlar doğrultusunda alınmış güncel iletişim ve adres bilgileri yer alacaktır. Yakalama emri infaz olunmamış şahıs hakkında uzlaştırma işlemlerinin erkenden yapılması, savunması alınmamış sanığın dosyasını sonuçlandırmayacağı gibi, suç mağdurunun zararlarının da giderilmesi mümkün olmayacaktır. Bununla birlikte beyanı henüz alınmamış yakalamalı şahsın uzlaşmak istemediği de düşünülmemelidir.

SEGBİS Yönetmeliği gereğince SEGBİS ile yapılan görüşmeler kayıt altındadır. Uzlaştırmacının gizliliği ve bu sırada söylenen sözler ile sunulan belgelerin delil olarak kullanılamaması nedeniyle, SEGBİS yöntemiyle yapılan uzlaştırma görüşmeleri kayıt altına alınmamalıdır. Bu yöntemle yapılan görüşmeler tebligat veya teklif formu sayılmadığından uzlaştırmacı, teklif formunu uzlaştırma büro aracılığıyla ceza infaz kurumuna göndererek imzalatmasını sağlamalıdır⁴⁷².

Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik'te 13.09.2017 tarihinde yapılan değişiklikle uzlaştırmacılara tutuklu ile açık görüş yapabilme yetkisi verilmiştir⁴⁷³.

ancak hukuk eğitimi görmüş kişilerce rahatlıkla anlaşılabilmesi mümkün olan uzlaşma formunun davetiye yoluyla taraflara açıklanması imkânının bulunmaması sakıncaları da beraberinde getirecektir."

⁴⁷¹ **Yarg. 4. CD. 05.10.2017 tarih ve 2017/18693 E. ve 2017/21549 K. sayılı kararı** (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, erişim:23.10.2019): "Dosya kapsamı ve kanun yararına bozma istemi incelenerek birlikte değerlendirildiğinde, sanığın TCK'nın 106/1-1 maddesine göre tehdit suçundan cezalandırılması istemiyle açılan davada, CMK'nın 253 ve 254. maddelerinde düzenlenen uzlaştırma hükümleri gereğince uzlaştırma işlemlerinin yapılması zorunlu ise de, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253/6. maddesinde "Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanunî temsilcisine ulaşamaması halinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır." şeklindeki istisnai durum karşısında, üzerine atılı hem bu tehdit suçu, hem de başka suçlar nedeniyle hakkında yakalama kararı bulunan şüpheli hakkında uzlaştırma işlemlerinin yapılabilmesi olanağının bulunmaması karşısında..."

⁴⁷² Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.208.

⁴⁷³ **Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmeliğin 19/2. maddesi:** "Tutuklu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 253 ilâ 255 inci maddeleri uyarınca uzlaştırmacı olarak atanmış kişi ile görevlendirme belgesinin ibrazı üzerine ve 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu uyarınca arabulucu olarak belirlenen kişi ile meslek kimliğinin ibrazı üzerine, mesai gün ve saatleri içerisinde konuşulanları başkalarının duymayacağı, ancak görüşmenin görevlilerce izlenebileceği bir ortamda, açık görüş usulüne tâbi olarak görüşür. Bu kişilerin uzlaştırmacı ve arabulucu ile yazışmaları denetime tâbi tutulmaz."

Kendi başına tebligat yapan veya hızlı posta hizmetlerini kullanan uzlaştırmacı mevzuata aykırı hareket etmiş olur. Yine tebligat, istinabe veya SEGBİS aracılığıyla uzlaştırma teklifi yapma yetkisi yalnızca uzlaştırmacıya verildiği için uzlaştırma bürosundaki görevliler ve Cumhuriyet savcısı, kendiliğinden taraflara uzlaşma teklifinde bulunamaz⁴⁷⁴.

Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği madde 5/4'e göre, şüpheli, sanık, mağdur, suçtan zarar gören veya bu kişilerin kanunî temsilcileri Türkçe bilmiyorsa veya engelli ise Kanununun 202'nci maddesi gereğince Cumhuriyet savcısı tercüman atayacaktır.

Tercüman görevlendirilmesi uzlaşma teklif aşamasında ve gerekli olması halinde uzlaştırma müzakereleri aşamasında yapılmalıdır. CMK'nın 202. maddesinde "sağır ve dilsiz yerine" kullanılan "engelli olan" ifadesi yanlış anlamalara neden olabilir. Örneğin, Türkçe bilen ancak fiziki engeli nedeniyle tekerlekli sandalye kullanan kişiye tercüman atanmayacaktır⁴⁷⁵.

Uygulamada uzlaşma teklif formuna taraf sıfatlarının eksik veya yanlış yazıldığı görülmektedir. Kanaatimizce, bir kişi hem müşteki hem de şüpheli ise her iki sıfat da uzlaşma teklif formunda yer almalıdır. Formun şekli ve içeriği değiştirilmeyecek şekilde eksik kalan kısımlar tamamlanmalıdır, aksi halde uzlaştırma usulüne uygun olmayacaktır. Ayrıca şüpheliye isnat edilen suçlardan hangileri için uzlaştırmaya gidiliyorsa, uzlaşma teklif formunda hepsi yer almalıdır. Tarafların uzlaşma iradeleri her bir suç için ayrı ayrı tespit edilmesi gerektiğinden, eksik kalan suç yönünden uzlaştırma işlemleri

Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmeliğin 20/5. maddesi: "5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 253 ilâ 255 inci maddeleri uyarınca, hükümlü, uzlaştırmaya tâbi bir suçun tarafı olması, uzlaştırma yoluna gidilmesi ve rıza göstermesi durumunda, uzlaştırmacı olarak atanan kişi ile görevlendirme belgesinin ibrazı üzerine, bu iş için ayrılan görüşme yerlerinde, mesai gün ve saatleri içerisinde, konuşulanların duyulamayacağı, ancak güvenlik nedeniyle görülebileceği bir biçimde, açık görüş usulüne uygun olarak görüştürülür."

Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmeliğin 20/7. maddesi: "Uzlaştırmacının ve arabulucunun kuruma girişinde ve görüşmeler sırasında, avukatların kuruma girişlerinde ve görüşmelerinde uygulanan usul ve esaslar niteliğine uygun düştüğü ölçüde uygulanır."

⁴⁷⁴ Şahin Ekici, Yemenici, *a.g.m.*, s.487; **Yarg. 15. CD. 20.12.2018 tarih ve 2018/2990 E. ve 2018/9830 K. sayılı kararı** (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, erişim:23.10.2019): "Somut olayda uzlaştırmacı tarafından sanığa teklif için çağrı yapmak amacıyla PTT marifeti ile sanığın..... adresine davetname gönderildiği, sanığın adresinden ayrılmış olması nedeniyle uzlaşma davetiyesinin sanığa teslim edilemediği gerekçesiyle uzlaşma sağlanamadığı yönünde rapor düzenlenmiş ise de, UYAP'ta yapılan araştırmada tebliğ evrakının iade edildiği tarih itibarıyla sanığın i Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda hükümlü olduğu, uzlaştırmacı tarafından sanığın uzlaşma hususundaki beyanının alınması için anılan ceza infaz kurumuna yazı yazılması gerektiği, kaldı ki uzlaştırmacının sanığın bilinen adreslerine gönderdiği davetiyelerin iade gelmesi üzerine yukarıda detaylıca açıklandığı üzere bürodan bilinen son adreslere uzlaştırma teklifinin gönderilmesini talep etmesi ve büronun da açıklandığı şekilde tebliğ yapması gerekirken, sanığa ulaşılamadığından bahisle uzlaşma sağlanamadığı şeklinde düzenlenen raporun usulünce tanzim edilmediği gözetilmeden, yargılamaya devamla mahkumiyet hükmü kurulması..."

⁴⁷⁵ Erdem, Eser, Özşahinli, *100 Soruda Uzlaştırma*, s.135.

gerçekleşmemiş sayılacaktır. Bu nedenle ilgili suç yönünden uzlaştırma usulü tekrarlanmalıdır.

CMK'nın 253/6. maddesine göre, resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste⁴⁷⁶ bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanunî temsilcisine ulaşamaması halinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır.

Uzlaştırma kurumu, uyuşmazlığın hızlı ve barışçıl yolla çözülmesi amacıyla getirilmiştir. Uzlaştırmacı, uzlaşma teklifinde bulunmak için taraflara ulaşmakta zorlanıyorsa, uzlaştırmadan beklenen fayda gerçekleşmeyecektir⁴⁷⁷.

Yurt dışında bulunma hali uzlaşma girişiminde bulunmamak için tek başına yeterli değildir. Kanunda yer alan 'ulaşamama' şartı 'iletişim kurma' olarak yorumlanmalıdır. Yurt dışında bulunan kişinin adresi biliniyorsa bu adrese, tebligat yoluyla uzlaşma teklifinde bulunulmalıdır⁴⁷⁸. Bu durum, kanun önünde eşitlik ilkesine aykırı olmakla adalet duygusunu zedelemektedir. Uzlaştırma yalnızca yargılamayı hızlandırıcı bir araç olmayıp taraflar bakımından bir haktır. Bu nedenle CMK'nın 254/1. maddesi yurt dışında oturan ya da tüm aramalara rağmen kendisine ulaşamayan kişileri kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmelidir⁴⁷⁹.

Bir suçun birden fazla fail tarafından işlendiği durumlarda, cezaların şahsiliği ilkesi gereği, aralarında iştirak iradesi olsa dahi, uzlaşmanın kabul edilip edilmemesi her bir fail açısından ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Dolayısıyla yalnızca uzlaşan fail uzlaşmadan yararlanır ve uzlaşan failin durumu diğer faillerin uzlaşıp uzlaşmamasından etkilenmez⁴⁸⁰.

⁴⁷⁶ Metin Feyzioğlu, *Uzlaştırma Teklifi ve Taraflara Bildirilmesi*, Uğur Alacakaptan'a Armağan, C.I, Haziran 2008, (www.turk.hukuk.com.tr, erişim: 24.10.2019): ““Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adres”ten acaba ne anlaşılmalıdır? Burada birbiriyle bağlantılı iki sorun vardır. Birincisi, maddenin bütün resmi mercileri kapsamına alıp almadığı, diğeri, adresin soruşturma dosyasına ne şekilde gireceğidir. CMK md. 253/6'nın amacı uzlaşma yolunun süratli bir şekilde işletilip sonuçlandırılmadığı hallerde uzlaşmadan vazgeçilmesi olduğuna göre, resmi mercileri dar yorumlamak ve soruşturma ile ilgili resmi mercilerle sınırlamak gerektiği kanaatindeyiz. Aksi takdirde, Cumhuriyet savcısı ve adli kolluğun ülkedeki bütün resmi mercileri kapsayan bir adres araştırması yapması gereklidir. Bu da, hükmün amacıyla uyumlu olmayacaktır. Öte yandan adres, soruşturma dosyasına, tarafların veya kanuni temsilcilerinin resmi mercilere beyan edilmesi suretiyle girmelidir. Başka bir anlatımla buradaki adres, soruşturma makamlarının adres araştırması yoluyla ulaştıkları adres değil, resmi mercilere taraflarca beyan edilen adrestir. Öyleyse, maddedeki resmi merciden kasıt, kural olarak, Cumhuriyet savcılığı ve adli kolluktur. Ancak aynı konuda ilgili mevzuata göre bir disiplin soruşturması açılmışsa veya 4483 sayılı Memurların ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'a göre ön inceleme yapılmışsa ya da herhangi bir resmi teftiş mekanizması işletilmiş olup da, bu teftiş sonucu hazırlanan dosya soruşturma makamına ibraz edilmiş ise, söz konusu disiplin soruşturmasını veya incelemeleri yapan resmi makamlara yapılan bildirimlerde yer alan adreslere tebligat yapılmalıdır.”

⁴⁷⁷ Şahin Ekici, Yemenici, *a.g.m.*, s.487.

⁴⁷⁸ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.173.

⁴⁷⁹ İpek, Parlak, *Ceza Muhakemesinde Uzlaşma*, s.105.

⁴⁸⁰ Sezer, *a.g.e.*, s.117; İpek, Parlak, *Ceza Muhakemesinde Uzlaşma*, s.111; Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.150.

CMK m.255'te ifade edilen bu durum, şikâyetin geri alınmasına ilişkin bölünmezlik ve sirayet ilkelerinden farklı olarak uzlaştırmada, uzlaşmanın sirayeti mümkün değildir. Her fail diğerlerinden bağımsız olarak uzlaşmak zorunda olup uzlaşma şahsidir⁴⁸¹.

Uzlaşmanın diğer şüpheli veya sanıklara sirayet etmemesi, ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesiyle uyumludur. Suç işlediği iddia edilen kimselerin sayısı göz ardı edilerek ve ceza sorumluluğu açısından birbirinden farklı düşünülmesi gereken bu kimselerin tek ve aynı kişi olduğu varsayılarak, bir şüphelinin anlaşmasından doğacak sonuçlar tüm şüphelilere uygulanırsa, bu hem ceza sorumluluğu şahsiliği ilkesine hem de hukuka aykırı olur⁴⁸². Bu hüküm, mağdura, şahsi veya siyasi düşüncelerinden dolayı istemediği bir şüpheli veya sanığı uzlaştırma kurumundan yararlandırmayarak, mağdurun yargılama süreci üzerinde tasarruf etmesinden dolayı eleştirilmiştir⁴⁸³.

Bir veya birkaç failin mağdurla uzlaştığı diğerlerinin uzlaşmadığı durumda zararın ne şekilde giderileceği Kanun'da ve Yönetmelikte açıklanmamıştır. Bu konuda, suç teşkil eden fiil aynı zamanda haksızlık teşkil ettiğinden tüm failler sorumlu olmalıdır ve uzlaşan fail zararın tamamını karşılamış olsa dahi, yargılanarak mahkûm olan faillerden kendi sorumluluğu dışında kalan kısmını rücu yoluyla talep etmelidir fikri⁴⁸⁴ ile uzlaşma kurumunun yapısı gereği kimin ne kadar ve ne şekilde ödeyeceği tarafların anlaşmasına bağlıdır fikri ileri sürülmüştür⁴⁸⁵. Kanaatimizce, tarafların serbest iradeleriyle bir edim üzerinde yaptıkları anlaşmaya müdahale edilmemelidir. Dolayısıyla bir şüpheli veya sanık diğerinin sorumluluğunu üstlenmemelidir.

Bir diğer sorun ise, faillerden bir veya birkaçı mağdurla uzlaştığında ve diğerleri hakkında yapılan yargılama sonrası beraat kararı verildiğinde, zararı karşılamış olan failler sebepsiz zenginleşme nedeniyle hukuk davası açarak ödemiş oldukları miktarı geri alıp alamayacağıdır. Kanaatimizce, uzlaştırma kurumu, bir failin özgür iradesiyle kabullendiği ve yerine getirdiği edimin iadesine izin vermeyecektir.

Mağdur veya suçtan zarar görenin birden fazla olması halinde uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için mağdur ve suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi

⁴⁸¹ Muammer Ketizmen, "Uzlaşmanın Sirayet Etmezliği İlkesinin Sonucu olarak Mağdurun Yargılanacak Kişiyi Seçebilme Yetkisi", *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.2, S.1, 2012, s.7.

⁴⁸² Ünver, Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.726.

⁴⁸³ Mustafa Özen, "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Üzerine Düşünceler", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.68, 2007, s.405.

⁴⁸⁴ İpek, Parlak, *Ceza Muhakemesinde Uzlaşma*, s.111-112.

⁴⁸⁵ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.151.

gerekir(CMK m.253/7). Yine Yönetmeliğin madde 7/3'te bu hüküm aynen tekrar edilmektedir.

Düzenlemede, uzlaştırmanın ön şartı niteliğinde olan, mağdur veya suçtan zarar görenin zararının giderilmesine yer verilmemiştir. Oysa şüphelinin mağdurlardan birinin veya bazılarının zararını giderdiği veya zararını gidermediği kimselerin bulunması durumunda, bunların da uzlaşmaya hazır olduklarını bildirmeleri halinde uzlaşmanın gerçekleşebileceğini söylemek gerekir⁴⁸⁶.

Katıldığım bir görüşe göre, bu düzenleme uzlaştırma imkânını kısıtlamaktadır. Failin hepsiyle olmasa bile mağdurlardan bazılarıyla bozulan ilişkilerini iyileştirmesi ve böylece mağdurların tatmin edilmesi onarıcı adalet anlayışına daha uygundur⁴⁸⁷. Bu hüküm ayrıca, mağdurlardan sadece birinin teklifi reddetmesini önemseyerek diğer mağdurların iradelerini yok saymaktadır. Aksi görüş ise, şüpheli bazı mağdurlarla uzlaşmasına rağmen, uzlaşmadığı mağdurlar yüzünden yargılama sonunda ceza alabilir ki, bu durum uzlaştırmanın amacına uygun olmayacağını savunmuştur⁴⁸⁸.

CMUY m.7/4'te birden fazla suç olmasına rağmen kanunda tek ceza öngörülen hâllerde her suç için ayrı ayrı uzlaştırma yapılacağı öngörülmüştür.

CMK'nın 253/7. maddesi ve Yönetmeliğin 7/3. maddesi somut olayda tek suçun bulunduğu durumu anlatırken, Yönetmeliğin 7/4. maddesi birden fazla suçun bulunmasına ilişkindir. Örneğin, bir trafik kazasında yaralanan 4 kişi bakımından 4 ayrı taksirle yaralama söz konusudur. Ancak TCK'nın 89/4. maddesi bu suçlar için tek ceza öngörmüştür. Bu nedenle her bir mağdur birbirinden bağımsız olarak uzlaştırma yoluna gidebilir. TCK'nın 89/4. maddesi, TCK'nın 43/2. maddesinde düzenlenen aynı neviden fikri içtima türünün özel bir görünümüdür. Bir suçtan birden fazla mağdurun bulunmasına örnek olarak, iki kişinin ortak mülkiyetlerinde olan araca zarar verilmesi gösterilebilir⁴⁸⁹.

5560 sayılı Kanun değişikliği öncesinde CMK m.253/3. maddesinde, failin uzlaşma teklifinin kabulü üzerine mağdurun da uzlaşma teklifini bildirmesi halinde soruşturmanın devam etmeyeceği belirtilmekteydi. 5560 sayılı Kanun değişikliği sonrası bu kuraldan dönülerek, uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturulan suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel olmayacağı öngörülmüştür(CMK m.253/8, CMUY m.7/8). Böylece uzlaştırma işlemleri devam ederken Cumhuriyet savcısı suça ilişkin delilleri toplayabilecektir.

⁴⁸⁶ Çetin, *a.g.m.*, s.21.

⁴⁸⁷ Çetintürk, *a.g.e.*, s.517; Erdem Eser, Özşahinli, *100 Soruda Uzlaştırma*, s.143.

⁴⁸⁸ Özbek, *Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları*, s.169.

⁴⁸⁹ Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.151.

4. Uzlaştırma Müzakerelerinin Yürütülmesi

Uzlaştırma müzakereleri, suçun neden olduğu mağduriyetin, mağdurun uygun gördüğü bir şekilde, şüpheli veya sanık tarafından giderilmesini hedefleyen bir konuşma, mümkünse bir anlaşma ortamı yaratma ya da olumlu veya olumsuz bir sonuca ulaşma görüşmesidir⁴⁹⁰. Müzakere, tarafların farklılıklara rağmen tartışma ve ikna yoluyla sorunları çözerek anlaşmaya çalıştıkları etkileşim sürecidir⁴⁹¹. Bir başka tanıma göre ise müzakere aşaması, istenilenin başkalarından elde edilmesi amacıyla tarafların karşılıklı iletişimidir⁴⁹².

Uzlaşma amacıyla görüşme teklifinin kabul edilmesi, fail yönünden suçu kabul etmek olmadığı gibi, mağdur bakımından da haklarından vazgeçme anlamına gelmeyecektir. Taraflar uzlaşma görüşmelerini kabul etse dahi, görüşmeler sırasında veya sonunda uzlaşma yönündeki iradelerinden vazgeçebilirler. Vazgeçme, hak kaybına yol açmaz⁴⁹³.

Müzakerelerin amacı, mağdur ve failin birbirleriyle doğrudan iletişim kurmasıdır. Böylece, mağdurun yaşadığı acıları hafifletmek, ceza adalet sistemini insancıllaştırmak, zararları gidermek ve tarafların anlaşabilmelerine imkân sağlamak hedeflenir⁴⁹⁴.

Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, sanık, katılan, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. Şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi, müdafî ya da vekilinin haklı bir mazereti olmaksızın müzakerelere katılmaktan imtina etmesi hâlinde, ilgili taraf uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır(CMUY m.31/1). Ancak bunun için uzlaştırmacının taraflara müzakerenin yerini ve tarihini bildirmesi şarttır⁴⁹⁵.

Yasa koyucu uzlaştırmada, tarafların müzakereye katılmasını zorunlu tutmamış ancak taraflardan birinin kendisinin veya temsilcisinin müzakereye katılmamasını zımni ret olarak kabul etmiştir⁴⁹⁶. Yani tarafların katılmasında zorunluluk yoktur fakat katılmamanın doğurduğu hukuki sonuçlar vardır⁴⁹⁷. Müzakerelere katılacak kişiler tek tek sayılarak

⁴⁹⁰ Erdem, Eser, Özşahinli, *100 Soruda Uzlaştırma*, s.153.

⁴⁹¹ Canbolat, Sabuncuoğlu, *a.g.e.*, s.201.

⁴⁹² Bıkmaz, *a.g.e.*, s.122.

⁴⁹³ Bıçak, *a.g.e.*, s.388.

⁴⁹⁴ Çetintürk, *a.g.e.*, s.525.

⁴⁹⁵ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.185.

⁴⁹⁶ Şahin Ekici, Yemenici, *a.g.m.*, s.493.

⁴⁹⁷ Çulha v.d., *a.g.e.*, s.164.

gösterildiğinden, bu kişiler dışında başkaları müzakerelere katılamayacaktır⁴⁹⁸. Ancak taraflardan herhangi biri Türkçe bilmiyorsa veya engelli ise bu durumda CMK m.202 gereğince atanan tercüman hazır bulunabilecektir(CMUY m.5/4).

Bu hüküm, şüpheli veya mağdur için CMK m.150 gereğince kanunen görevlendirilen zorunlu müdafî veya vekil hakkında uygulanmamalı, sadece tarafların görevlendirdiği müdafî ve vekil hakkında uygulanmalıdır. Zira zorunlu müdafî ve vekilin müzakerelere katılması görevinin gereğidir⁴⁹⁹.

Müzakereler sırasında avukatın yaptığı müdahaleler, tarafların iletişim kurmasını engelleyebilmektedir. Bu nedenle uzlaştırma müzakerelerinde bir avukatın bulunması, uzlaştırmanın felsefesine uygun değildir. Uzlaştırmanın amacı, geleneksel olarak avukatların yaptıkları kaybet-kazan mücadelesi değil, her iki tarafında kazanabilecekleri bir çözüm arayışıdır. Tarafların bir vekil tarafından temsil edildiği durumlarda, uzlaştırmanın taraflar için öngördüğü aktif katılım gerçekleşmeyecektir. Bu nedenle müdafî ve vekilin uzlaştırma müzakerelerine katılmamaları daha uygun olacaktır⁵⁰⁰.

Uzlaştırma müzakerelerine katılan şüpheli, sanık, mağdur veya suçtan zarar gören ile kanunî temsilcileri müzakereler sırasında, Kanunun tanıdığı temel güvencelere sahiptir (CMUY m.5/3).

Yönetmeliğin 35/1. maddesine göre uzlaştırma müzakereleri, a) adliye binalarında uzlaştırma müzakereleri için oda tahsis edilmişse bu yerlerde, b) kamu kurum ve kuruluşlarında bu amaçla ayrılan yerlerde, c) tarafların kabul etmesi şartıyla uzlaştırmacının faaliyetlerini yürüttüğü büroda, ç) tarafların menfaatlerine uygun, kendilerini huzurlu hissedecekleri güvenli bir ortamda veya taraflarca kabul edilen bu işe uygun başka yerlerde gerçekleştirilebilir.

Uzlaştırmanın tarafları ve özellikle mağduru güçlendirmeye yönelik olduğu düşünüldüğünde, mağdurun durumuna göre müzakerelerin yapılacağı yer ve zaman belirlenmelidir. Doğrusu mümkün olan her durumda taraflara seçenek sunulması, onları süreç sonunda güçlenmiş hissetmelerini sağlayacaktır. Ancak, failin cezaevinde olması halinde böyle bir fırsat söz konusu olmayabilecektir⁵⁰¹.

⁴⁹⁸ Erdem, Eser, Özşahinli, *100 Soruda Uzlaştırma*, s.163.

⁴⁹⁹ Özbek, *Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları*, s.180.

⁵⁰⁰ Çetintürk, *a.g.e.*, s.556.

⁵⁰¹ İdil Elveriş, *a.g.e.*, s.11.

Görüşme yeri belirlenirken uzlaşmanın ruhuna aykırı şekilde lokanta, içkili mekânlar, dikkat dağıtıcı kalabalık ortamlar tercih edilmemelidir. İnsanlara dinginlik veren hoş ortamlar uzlaşmanın başarı şansını arttırmada etkili olabilir⁵⁰².

Yönetmelikte yer alan ‘kamu kurum ve kuruluşlarında bu amaçla ayrılan yerleri’ ifadesi oldukça belirsizdir. Hangi kurum ve kuruluşların bu kapsamda yükümlü olduğu ve bu yerlerin ne şekilde düzenleneceği bilinmemektedir. Bu nedenle, bu ifadenin uygulamada tatbiki oldukça zor gözükmemektedir⁵⁰³.

Uzlaştırma müzakerelerin gizliliği de dikkate alınarak müzakereler, güvenli ve tarafsız bir ortamda yapılmalıdır. Bu amaçla, Adalet Bakanlığı bünyesinde adliyelerde uzlaştırma odaları kurulmalıdır⁵⁰⁴. Uzlaşma sağlanabilmesi için birden fazla müzakerenin yapılabilmesi (CMUY m.31/2) ve müzakerelerin taraflarla birlikte veya ayrı ayrı toplantılarla gerçekleştirilebilmesi (CMUY m.31/3) mümkün olduğundan, uzlaştırma odaları yeterli sayıda -en az iki ayrı oda⁵⁰⁵ - hazır bulundurulmalıdır.

Uzlaştırma müzakerelerinin adliye binalarında gerçekleştirilmesi hâlinde toplantı odalarının düzenlenmesi, gerekirse güvenliğinin sağlanması, uzlaştırma toplantıları için tahsis sıra ve saatlerinin belirlenmesi Cumhuriyet başsavcılığı tarafından yerine getirilir(CMUY m.35/2).

Kanaatimizce, Türkiye’deki adliyelerin çoğunluğu uzlaştırma müzakereleri için gerekli şartları taşımamaktadır. Bu nedenle, müzakereler adliye binalarında gerçekleştirildiğinde istenen verim alınamayacaktır. Müzakerelerin tarafların kendilerini huzurlu hissedecekleri bir ortamda yapılması gerektiği düşünüldüğünde, adliye binaları tam tersi olarak taraflara baskı altına hissetmelerine neden olabilecektir.

Uzlaştırma müzakereler sırasında bir suç işleneceğine dair elde ettiği bilgi ve belgeleri yetkili makamlara bildirmelidir. Bu durumda gizlilik ilkesi uygulanmamalıdır⁵⁰⁶.

Uzlaştırma müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacıya talimat verebilir(CMK m.253/14, CMUY m.31/2). Kanunda uzlaştırmacıya hiçbir emir ve talimat verilmeyeceği belirtilmesi gerekirken, böyle bir hükmün düzenlenmesi uzlaştırma sürecinin esnekliğine ve uzlaştırmacının bağımsızlığına zarar vericidir. Hükümde belirtilen Cumhuriyet savcısının talimat verebilme yetkisi, uzlaştırma süreci veya soruşturma dosyası

⁵⁰² *Uzlaştırma Durum Analizine İlişkin 7. Grup Çalışma Raporu*, (<http://www.uzlasma.adalet.gov.tr/doc/ihciyac/grprlr/7grup.pdf>, erişim: 25.10.2019), s.30.

⁵⁰³ Inceoğlu Aytekin, Karan, *a.g.e.*, s.69.

⁵⁰⁴ Özbek, *Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaşma*, s.312.

⁵⁰⁵ Özbek, *Mağdur Fail Uzlaşmasının Usul ve Esasları*, s.181.

⁵⁰⁶ Özbek, *Mağdur Fail Uzlaşmasının Usul ve Esasları*, s.185.

hakkında uzlaştırmacıyla görüşerek bilgi alış verişinde bulunma olarak anlamak daha uygun olacaktır⁵⁰⁷. Yönetmeliğin 31/2. maddesi ile bu yanlış anlaşılma giderilmeye çalışılmış ve Cumhuriyet savcısının uzlaştırmacıya “uzlaştırma müzakerelerinin kanuna uygun yürütülmesi amacıyla talimat verebileceği” düzenlenmiştir.

Bu kabulde birlikte madde metni, mahkeme tarafından uzlaştırmacının yapılması sırasında izlenecek yöntemin görüşüleceği makamın gösterilmemesi bakımından yeterli değildir. Bu nedenle kovuşturma aşamasında, uzlaştırma işlemleri sırasında uzlaştırmacı, yöntem konusuyla ilgili hâkimle görüşülebileceği ve kendisinden yardım da isteyebileceği kıyas yoluyla kabul edilmelidir⁵⁰⁸.

Müzakereler, görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle de yapılabilir(CMUY m.31/4). Böylece yüz yüze görüşmek istemeyen tarafların doğrudan görüşmeleri sağlanabilecek ve süresi sınırlı tutulmuş olan uzlaşma müzakereleri hızlıca sonuçlandırılacaktır⁵⁰⁹. Sesli ve görüntülü iletişimin en büyük faydası, tarafların ulaşım ve güvenlik konularındaki kaygılarını ortadan kaldırmasıdır. Ayrıca taraflar toplantıya kendi ortamlarından katılmaları sebebiyle görüşme yerine uyum sağlayamama sorunu yaşamayacaktır⁵¹⁰.

CMK m.253/12’de yer alan “Uzlaştırmacı, dosya içindeki belgelerin birer örneği kendisine verildikten itibaren en geç otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır. Uzlaştırma bürosu bu süreyi en çok yirmi gün daha uzatabilir.” şeklindeki düzenleme⁵¹¹ 17.10.2019 tarih ve 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla “Uzlaştırmacı, dosya içindeki belgelerin birer örneği kendisine verildikten itibaren en geç otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır. Uzlaştırma bürosu bu süreyi her defasında yirmi günü geçmemek üzere en fazla iki kez uzatabilir.”

⁵⁰⁷ Özbek, *Mağdur Fail Uzlaştırmacısının Usul ve Esasları*, s.181; Çetintürk, *a.g.e.*, s.542: “Kanımızca, bu düzenlemenin amacı, özerk konumda olan uzlaştırma hizmetinin ceza adaleti makamlarıyla olan ilişkisini göstermektedir. Buna göre, ceza adalet sistemi bir nezaretçi konumunda olacak ve sistemin doğru işleyip işlemediğini gözetecektir. Ancak yanlış anlaşılmaları önlemek amacıyla CMK’nda “müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak” ibaresi yerine “tarafların hukuki güvenliklerinin sağlanması, haklarının ve menfaatlerinin korunması amacıyla” şeklinde bir ibarenin kullanılması daha doğru olacaktır.”

⁵⁰⁸ Çetin, *a.g.m.*, s.26.

⁵⁰⁹ İnceoğlu Aytekin, Karan, *a.g.e.*, s.72.

⁵¹⁰ Şamil Demir, *Müzakere*, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, Yayına Hazırlayan: Mustafa Serdar Özbek, Orhan Cuni ve Merve Özcan, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, Ocak 2018, s.186.

⁵¹¹ İnceoğlu Aytekin Karan, *a.g.e.*, s.72: “Bu süre davaların ortalama süresi ile karşılaştırıldığında oldukça kısadır ve uzlaşma ile hedeflenen sonuçlara ulaşılmasını sınırlandırılabilir niteliktedir.”, Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.187: “Değişik öncesinde 253/5. maddeye göre ilk 30 gündün sonra C. savcısının bu süreyi “bir defaya mahsus olmak üzere 30 gün daha uzatabileceği” kabul edilmişti. Ancak 5560 sayılı Kanun değişikliği sonrasında ikinci süre 20 gün olarak sınırlandırıldığı gibi ‘bir defaya mahsus’ olma şartı da aranmamıştır. Bu nedenle C. savcısının gerekirse önce 5 ya da 10 gün uzatması ve süre yetmemişse bir kez daha uzatma yapması mümkündür.”

şeklinde değiştirilmiştir. Böylece öngörülen süre arttırılarak uzlaştırma süresi azami 70 güne çıkarılmıştır.

Yine Yönetmeliğin 17/1. maddesi uzatma işlemlerin ne şekilde yapılacağı belirlenmiştir. Buna göre, uzlaştırmacı, uzlaştırma evrakını teslim aldıktan sonra otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandıramazsa durumu açıklayan bir dilekçeyle büroya başvurmalıdır. Bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısının onayını alınmak koşuluyla uzlaştırma bürosu bu süreyi uzatabilecektir.

Burada önemli olan nokta, uzlaştırma müzakerelerinin otuz gün içinde tamamlanmasıdır. Mağdurun zararının bu sürede giderilmesi şart olmayıp, zararın giderilmesi belli bir sürece de yayılabilir. Ceza muhakemesi usulünün gecikmeden tamamlanması amacıyla, uzlaştırma işlemleri belli bir süreyle sınırlandırılmıştır⁵¹².

Yerdelen v.d.'ne göre, belirlenen süre, düzenleyici bir süredir. Uzlaştırma sürecinde tarafların aynı şehirde ikamet etmemeleri gibi işlemlerin uzamasına sebebiyet verecek birçok zorlukla karşılaşılabilir. Uzlaştırmacı bu gibi durumlarda, kanunda belirlenen süreyi makul olarak aşan sürelerde, hazırladığı raporu uzlaştırma bürosuna teslim edebilir. Uzlaştırma bürosunun süresinde teslim edilmediği için raporu almama yetkisi yoktur. Makul sürenin değerlendirilmesinde, tarafların bulunduğu yerler arasındaki mesafe, tebligatın gidiş ve geliş süreleri gibi durumlar Cumhuriyet savcısı tarafından göz önüne alınmalıdır⁵¹³.

Kanunda belirli bir süreye yer verilmesini, uzlaştırmacının kendisinden beklendiği gibi adaleti geciktirmemesi amacıyla ilişkilendirmekteyiz. Kanun koyucu uzlaştırma süresinin kısalığına yönelik gelen eleştirilere olumlu cevap vermeye çalışarak süreyi arttırmıştır. Uzlaştırma için belirlenen herhangi bir sürenin kesin süre olarak önerilmesi mümkün değildir. Taraf sayısının çokluğu veya ağır nitelikteki suçlar uzlaştırma süresini etkileyebilecektir. Bu nedenle Cumhuriyet savcısı uzlaştırmacının talebini değerlendirerek, gerek görürse süreyi uzatılabilir. Belirtmek gerekir ki, uzlaştırma raporu sunulmadan hâkim veya Cumhuriyet savcısı dosya hakkında karar vermemelidir. Raporun sonucu beklenmeli ve akıbeti araştırılmalıdır.

⁵¹² Özbek, *Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaşma*, s.315-316.

⁵¹³ Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.190-191.

Tarafların uzlaşma teklifini kabul etmeleriyle birlikte uzlaştırmacı hazırlık aşamasını yürütür. Hazırlık aşaması, tarafların uzlaştırmaya yönelik temel kurallar ve ilkeler hakkında bilgilendirildiği, bu kurallara ve ilkelere uyma konusunda tarafların onaylarının alındığı, tarafların beklenti ve hedeflerinin tartışıldığı, kaygıların gözden geçirildiği ve süreçte neler olabileceğine dair korkuların hafifletilmesine odaklanan öncü toplantılardan oluşur⁵¹⁴.

Uzlaştırmacı kendisine teslim edilen dosyadaki evrakları inceledikten sonra uyuşmazlığın konusu ile ilgili özet çıkarmalı, uyuşmazlığın nedenlerini ve sonuçlarını tespit etmeli, uyuşmazlığın çözümü için neler yapabileceğini değerlendirmeli, soruşturma ve yargılamaya ilişkin süreci incelemeli, tarafların ihtiyaç duyabileceği bilgi ve belgeleri toplamalı, tarafları uzlaştırmaya hazırlamalı ve tarafların hazır olduklarına emin olunca görüşmelere başlamalıdır⁵¹⁵. Uzlaştırma sürecinde, uzlaştırmada yer alan tarafların ve uzlaştırmacının psikolojik olarak da hazır olmaları oldukça önemlidir⁵¹⁶.

Uzlaştırmacı, dosya içerisindeki belgeleri inceleyerek suçu, suçun ortaya çıkardığı zararı, tarafların yaşam tarzlarını, kişiliklerini, yaşlarını, olgunluklarını, eğitimlerini, sosyal ve ekonomik durumları gibi belirgin farklılıkları uzlaştırma sürecinde göz önüne almak durumundadır(CMUY m.5/6).

CMUY m.5/8 gereği, uzlaştırmacı müzakerelere başlamadan önce taraflara; uzlaştırmacının temel ilkelerini, kendisinin tarafsızlığını, uzlaştırma süreci ve sonuçlarını, uzlaştırmacı ile tarafların uzlaştırmadaki işlevlerini, gizlilik yükümlülüğünü açıklar ve onların süreci anlamalarını sağlar. Uzlaştırmacı, uzlaştırma sürecini şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin temel hak ve hürriyetlerine uygun olarak, menfaatlerinin korunması esasını gözeterek yürütecektir (CMUY m.5/2).

Hem 5560 sayılı Kanundan önceki düzenlemede(CMK m.253/6) hem de yeni düzenlemede (CMK m.253/13) uzlaştırma müzakerelerin gizli olarak yürütülebileceği açıkça belirtilmiştir. Yine Kanunun 253/20. maddesi gereği uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamaların, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılmayacağı kabul edilmiştir. 24.11.2016 tarihli 6763 sayılı Kanunla yapılan düzenleme ile 17.10.2019 tarihli 7188 sayılı Kanunla yapılan düzenlemede bu konuda bir değişiklik yapılmamıştır.

⁵¹⁴ Demir, *a.g.e.*, s.165.

⁵¹⁵ *Uzlaştırma Durum Analizine İlişkin 7. Grup Çalışma Raporu*, s.8-9

⁵¹⁶ *Uzlaştırma Durum Analizine İlişkin 7. Grup Çalışma Raporu*, s.6.

Kanunda yer almamakla birlikte CMUY 32/3. maddesinde, müzakerelere katılanların bu bilgilere ilişkin olarak tanıklık yapmak zorunda bırakılmayacakları ifade edilmiştir. Bu hüküm, müzakereye katılan tarafları ve uzlaştırmacıyı değil, uyuşmazlık çözüm sürecinin güvenilirliğinin korunmasına hizmet etmektedir⁵¹⁷. Ancak söz konusu hükümden kişilerin, zorlama olmadan kendi istekleri ile tanıklık yapabilecekleri manası çıkmaktadır ki, bu durum müzakerelerin gizliliği bakımından önemli bir sorun teşkil edecektir⁵¹⁸.

Müzakerelerde öngörülen gizlilik ilkesi ve delil yasağı kötüye kullanılabilir. Bu durumda taraflardan biri yargılamada kullanılmasını istemediği bir delili müzakerelerde ileri sürerek ve daha sonra uzlaşmayarak davayı aydınlatmak için önemli bazı delillerin incelenmesini engelleyebilir. Ceza Muhakemesi Kanununda bu durumu önlemek için herhangi bir düzenlemenin olmaması büyük bir eksiklik⁵¹⁹.

Bu eksiklik CMUY m.32/4'te yer alan *“Daha önce mevcut olan bir belge veya olgunun, uzlaştırma müzakereleri sırasında ileri sürülmüş olması, bunların soruşturma ve kovuşturma sürecinde ya da bir davada delil olarak kullanılmasına engel teşkil etmez.”* şeklindeki ifadeyle giderilmeye çalışılmıştır.

Ancak bu hüküm, müzakerelerin gizliliği anlamına uymayarak uzlaştırmacının taraflar bakımından tehlikeli bir süreç halini almasını önleyemeyecektir. Uzlaştırma müzakerelerinin gizliliği, tarafların herhangi bir baskı hissetmeden rahat bir ortamda konuşabilmeleri ve suç teşkil eden olayı her açıdan ele alarak tartışabilmeleri olduğuna göre, gizli kalması gereken hususlar “mevcut olan belge ve olgular” değil, “başkalarının bilmediği ve taraflarında bilinmesini istemediği belge ve olgular” olmalıdır. Çünkü olayla bağlantılı ortaya çıkan her türlü belge ve olgunun hemen hemen tamamı dosya kapsamında bulunmaktadır⁵²⁰.

Uzlaştırmacı görevi sebebiyle kendisine verilen bilgi ve belgelerin gizliliğini korumakla görevlidir. Taraflardan birinin verdiği gizli bilgi ve belgeleri verenin iznini almadan veya kanunen zorunlu olmadıkça diğer tarafa açıklayamaz. Gizliliği koruma yükümlülüğü uzlaştırmacının görevi sona erdikten sonra da devam etmektedir. (CMUY m.5/7).

⁵¹⁷ Özbek, *Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları*, s.183.

⁵¹⁸ Çetintürk, *a.g.e.*, s.533; Aynı görüş için bkz. İnceoğlu Aytekin, Karan, *a.g.e.*, s.77.

⁵¹⁹ Özbek, *Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları*, s.184.

⁵²⁰ Çetintürk, *a.g.e.*, s.533.

Uzlaştırmanın başarısı, tarafların doğru bilgilendirilmesinden geçmektedir. Bu bilgilendirme, sadece hazır olan matbu formların verilmesi ile değil, sözlü olarak tarafların gerçekten konuyu anlamaları ve uzlaştırmaya teşvik edilmeleri suretiyle yapılmalıdır. Uzlaştırma teklif edilirken şüpheliye yapılan açıklamalar ile mağdur veya suçtan zarar görene yapılan açıklamalar birbirinden farklı olacaktır⁵²¹. Uzlaştırmacı tarafların, hüküm ve sonuçlarını bilerek ve özgür iradeleriyle uzlaşmalarını sağlayacak uygun tedbirleri almakla yükümlüdür(CMUY m.5/9).

Yakın zamanda birbirleriyle anlaşmazlık yaşamış tarafların bir araya gelmesi her zaman mümkün değildir. Hatta tarafların bir araya getirilmesi sakıncalı dahi olabilir. Bu nedenle müzakereler taraflarla ayrı ayrı görüşülerek de yürütülebilir⁵²². Bu tarafların bu şekilde görüşmeyi tercih etmelerinden, bir araya gelmekten korkmalarından, farklı yerlerde bulunmalarından veya kendilerini daha rahat hissedecek olmalarından kaynaklanabilir⁵²³.

Müzakerelerin tek taraflı yürütülmesinde en önemli husus, uzlaştırmacının taraflarla iletişime geçtikten sonra tek taraflı görüşme yapmayı daha uygun görmesi ve tarafların da görüşmelerin bu şekilde yürütüleceği konusunda mutabakata varmasıdır. Uzlaştırmacı her bir tarafla yaptığı görüşme içeriğini diğer tarafla paylaşmalı ve tarafsız olarak ortak görüşmeye teşvik etmelidir. Uzlaştırmacı her bir görüşmeden sonra görüşmenin sürecini, yeri ve zamanı tutanağa bağlamalı ancak tutanakta tarafların ikrar veya açıklamalarına yer vermemelidir. Görüşmelerin olumlu ilerlemesi durumunda müşterek toplantıya geçilmesi sağlanmalıdır⁵²⁴.

Uzlaştırmanın yapılacağı yöntem belirlenirken, tarafların ihtiyaçları ve uyuşmazlığın koşulları dikkate alınmalıdır. Örneğin eşler, komşular, akrabalar ve iş arkadaşları gibi taraflar, ilişkilerine ve birbirleriyle doğrudan münasebetlerine devam edeceklerinden toplantının doğrudan düzenlenmesi daha uygun ve anlamlı olacaktır. Bu durumda, uzlaştırmacı, hem işlenen suçla ilgili iletişimi kolaylaştıracak hem de taraflar arası ilişkinin devam edebileceği şekilde hareket edecektir⁵²⁵.

Tarafların, müzakerelerin ortak yürütülmesi konusunda herhangi bir itirazları yoksa müzakerelerin bu şekilde yürütülmesi en doğal olanıdır. Bu durumda bir görüşme yeri ve saati belirlenerek müzakerelere başlanmalıdır⁵²⁶. Uzlaştırmacının ortak görüşmelerdeki en

⁵²¹ *Uzlaştırma Durum Analizine İlişkin 7. Grup Çalışma Raporu*, s.9-10.

⁵²² Yenisey, Nuhoğlu, *a.g.e.*, s.852.

⁵²³ Çetintürk, *a.g.e.*, s.552.

⁵²⁴ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.181.

⁵²⁵ Coronas, *a.g.e.*, s. 129.

⁵²⁶ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.182.

önemli görevi, toplantının saygılı ve güvenli bir ortamda yürümesini sağlamaktır. Bunlara ek olarak uzlaştırmacının süreç boyunca görevleri şöyledir⁵²⁷:

- Toplantı yer ve zamanını belirlemek ve yeri hazırlamak,
- Toplantıya sadece ilgili kişilerin katılımını sağlamak (CMUY m.31/1),
- Tarafların ortak yararlarını gözetmek (CMUY m.6/1-a),
- Taraflara işlevi ve görevleri hakkında bilgi vermek,
- Tarafları süreç hakkında eğitmek,
- Tarafları toplantının temel kuralları hakkında bilgilendirmek,
- Görevini dürüstlük kurallarına uygun bir şekilde yerine getirmek(CMUY m.6/1-a),
- Görevini bağımsız ve tarafsız⁵²⁸ olarak yerine getirmek(CMUY m.6/1-a),
- Tarafların müzakerelerde yeterli ve eşit fırsatlara sahip olmasını sağlamak(CMUY m.6/1-a),
- Mağdurun suçun neticelerini faile anlatmasına yardımcı olmak,
- Mağdurun sorulara cevap almasına yardımcı olmak,
- Failin, suçun neden olduğu sonuçlarını anlamasına yardımcı olmak,
- Mağdurun, failin topluma kazandırılması sürecine doğrudan katılımını sağlamak,
- Mağdur ile fail arasında doğrudan iletişimin gelişmesine yardımcı olmak,
- Failin suçun sorumluluğunu üstlenerek, mağdurun kayıp ve zararlarını karşılaması için hazırlanmasına yardımcı olmak,
- İki taraflı kabul edilebilir bir giderim ve usul belirlemesine yardımcı olmak,
- Üzerinde mutabakata varılan hususları mevzuata uygun şekilde rapor haline getirmek ve uzlaştırma işlemlerini sonlandırmak,
- Uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemeyeceğini bildirmek.

Uzlaştırmanın amacı ve gereksinimler doğrultusunda müzakereler birkaç saatlik tek oturumda gerçekleşebileceği gibi, birden fazla oturumda da gerçekleşebilir⁵²⁹. Müzakare

⁵²⁷ Demir, *a.g.e.*, s.180.

⁵²⁸ Elveriş, *a.g.e.*, s.57: “*Tarafsızlık: Arabulucu tüm katılımcılara karşı tarafsızlığını korumakla yükümlüdür. Tarafsızlık, sözle veya eylem yoluyla kayırmadan veya önyargıdan muaf olma anlamına gelir. Tarafsızlık, tarafları tatmin edici bir anlaşmaya varılması ve/veya karşılıklı olarak tatmin edici bir diyalog kurulabilmesi için, bir kişi yerine katılımcıların hepsine yardımcı taahhüt emeyi ifade eder. Tarafsızlık, bir arabulucunun düşman veya taraftar gibi bir tavır takınmayacağı anlamına gelir. Arabulucunun, taraflara teklif edilen çözüm ve diyalog seçeneklerinin yapılabilirliği üzerinde düşünceleri için sorular yönelirken tarafsızlığını koruma sorumluluğu vardır.*”

aşaması, her iki tarafında kazançlı çıkacağı “kazan kazan” sonuçlara ulaşmak için yapılır⁵³⁰. Bu nedenle, uzlaştırmacının kullandığı dile dikkat etmesi, baskıcı ve zorlayıcı bir dil kullanmaktan kaçınması gerekir⁵³¹. Çünkü bazı kelime ve ifadeler bir yargı ve beklentiyi akla getirebilir. Yine uzlaştırmacı, “affetme” ve “barışma” gibi kelimeleri kullanmamaya özen göstermelidir. Bu kelimeler mağdura baskı ve zorlama hissi verebilir. Barışma ifadesi de uzlaştırmacının öncelikle tarafları barıştırmaya yönelik kurulan bir ilişki olduğunu hatırlatacağından, mağdur bu ifadeyi duymak istemeyebilir. Benzer şekilde uzlaştırmacının affetme ifadesini kullanması, mağdurun faili affetmemesi durumunda, kendisini suçlu hissetmesine neden olabilir⁵³².

5. Uzlaştırma Müzakerelerinin Sonuçlandırılması

Müzakereler sonucunda taraflar uzlaşıp uzlaşmama hususunda tam bir özgürlüğe sahiptir ve süreç bundan sonra tarafların uzlaşıp uzlaşmamalarına göre devam edecektir. Taraflar eğer uzlaşmaya varmış ise sözleşme biçiminde yazılı bir metin hazırlanır ve bu metin taraflarca imzalanır⁵³³.

Sonuç aşamasında, tarafların üzerinde karar kıldıkları anlaşma, mutlaka tarafların özgür iradeleriyle ortaya çıkmalıdır. Gönüllülük, uzlaştırmacının başlangıcında olduğu gibi anlaşma müzakereleri sona erene kadar da devam etmelidir. Bu nedenle anlaşma sonunda, fail gerekenden fazla tazminat teklifinde bulunmaya, mağdur da gerekenden daha azını kabul etmeye zorlanmamalıdır. Anlaşmanın onarıcı nitelikte olması gerekliliği, olaydan kurtulmak amacıyla, mağdura rüşvet verir gibi yapılan para teklifi kabul edilemeyecektir. Anlaşmanın amacı, ilişkilerin onarılmasıdır. Bu nedenle anlaşma verilen zararlarla ilgili olmalıdır⁵³⁴.

Ayrıca anlaşma metni kaleme alınırken kullanılan dile dikkat edilmelidir. Metinde çok fazla yasal ve teknik terimlerin kullanılmasından kaçınılmalıdır. Aksi halde, taraflar alınan kararları ve verilen taahhütleri kabullenmekte zorlanabilir. Aynı zamanda, anlaşmanın adli makamlarca anlaşılması ihtiyacı da unutulmamalıdır. Bunun için de,

⁵²⁹ *Uzlaştırma Durum Analizine İlişkin 7. Grup Çalışma Raporu*, s.15.

⁵³⁰ Yenisey, Nuhoğlu, *a.g.e.*, s.852.

⁵³¹ Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.213.

⁵³² Çetintürk, *a.g.e.*, s.545.

⁵³³ Bıkmaz, *a.g.e.*, s.127.

⁵³⁴ Çetintürk, *a.g.e.*, s.559-560.

anlaşmanın yanlış yorumlanmaması amacıyla, daha resmi bir dille yazılacak hukuki metin gerekebilir⁵³⁵.

Uzlaştırmanın konusu tarafların üzerinde anlaştığı herhangi bir edim olabilir. Ancak uzlaşma edimi, kanuna, ahlaka, kamu düzenine ve kişilik haklarına aykırı olmamalıdır. Edimin olanaksız veya aşırı yararlanma niteliğinde olması da edimi hukuka aykırı hale getirecektir. Tarafların herhangi bir edim belirlemeden uzlaşması da mümkündür.

Her ne kadar Ceza Muhakemesi Kanununun 253. maddesinde orantılılık ilkesi açıkça yer almamış ise de, ceza hukukunun temel ilkelerden olan bu ilke uzlaştırmada da aynen geçerli olacaktır⁵³⁶.

Dolayısıyla, anlaşmanın tarafların iradesine bırakılmış olması, anlaşmanın hiçbir sınırlama olmadan tarafların keyfi olarak düzenleyebilecekleri anlamına gelmeyecektir. Yapılan anlaşma hukuka uygun olmalı ve açıkça kamu yararını zedelememelidir. Bundan başka, insan haysiyetinden vazgeçmek mümkün olmadığından, bu tür anlaşmalar da geçersiz olacaktır⁵³⁷.

Uzlaştırıcı edimin hukuka uygunluğu konusunda kararsızlığa düşerse, soruşturma aşamasında kendisini görevlendiren Cumhuriyet savcısı, kovuşturma aşamasında hâkimle görüşebilir. Edimin hukuka aykırı olması halinde uzlaştırıcı tarafları uyarmalıdır.

Taraflar uzlaşma müzakereleri sonunda Yönetmelik'te örnekleyici olarak sayılan edim türlerinden bir veya birkaçını kararlaştırabilecekleri gibi, bunların dışında da hukuka uygun olması koşuluyla bir edim üzerinde anlaşabilirler.

Önemli olan, edimin onarıcı adalet anlayışına hizmet etmesidir. Çünkü uzlaştırmanın amacı, tarafların birlikte hareket ederek, suçu ve yarattığı sonuçları anlayıp değerlendirmesi ve ortaya çıkan zararın telafisini birlikte düşünmesi olanağıdır⁵³⁸.

Belirtmek gerekir ki, uzlaştırma anlaşmasıyla cezanın reddedilmesi failin hiç acı çekmeyeceği anlamına gelmemektedir. Birine verilen mağduriyetin giderilmesi,

⁵³⁵ Coronas, *a.g.e.*, s.148.

⁵³⁶ Özbek, *Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaşma*, s.317.

⁵³⁷ Çetintürk, *a.g.e.*, s.575.

⁵³⁸ Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.239.

kendiliğinden acılı bir süreçtir. Ancak buradaki acı, cezadan kaynaklanmayıp, mağdurun zararının giderilmesi için failin gösterdiği çabasının sonucu olacaktır⁵³⁹.

Zarar, kişinin sahip olduğu maddi ve manevi varlıklarındaki eksilmeyi veya hasara uğramasını ifade eder. Uzlaşma sonucu üzerinde anlaşılın edim, maddi zararı karşılayamaya yönelik olabileceği gibi, manevi zararı gidermeye yönelik de olabilir. Haksız fiilin malvarlığına yönelik zararı maddi zarardır. Maddi zarar, ekonomik bir değeri olduğundan kanıtlanabilir ve hesaplanabilir özelliktedir. Manevi zarar, haksız fiile bağlı olarak, kişilik haklarının ihlal edilmesi nedeniyle kişinin acı ve elem duymasıdır. Manevi zararın hesaplanabilir bir yönü bulunmadığından belirlenmesi göreceli olmakla birlikte güçtür⁵⁴⁰.

Çocukların işlediği suçlarda gerçekleştirilen uzlaştırmalarda, çocuğun mağdurun zararını mutlaka bir miktar para ödeyerek gidermesi amaca uygun olmadığı gibi, genellikle mümkün de değildir. Bu nedenle uzlaştırma, çocukların topluma kazandırmada kullanılacak bir yol olarak görülmeli ve çocuklara mağdurun zararının giderilmesi amacıyla diğer giderim yollarını kullanma imkânı verilmelidir⁵⁴¹. Böylece, failin kişisel olarak yerine getirebileceğinden ağır anlaşmaların önüne geçilerek, failin ailesinin veya yakınlarının fail adına hareket etmesi engellenmiş olacaktır. Aksi halde, parasal edimlerin kanuni temsilcileri tarafından yerine getirilecek olması, cezaların şahsiliği ve kusursuz ceza olmaz ilkelerini zedeleyecektir. Yine çocuğun yaptığı haksızlığı anlaması ve eyleminin sorumluluğunu üstlenmesi zorlaşacaktır⁵⁴². Uzlaştırma sürecinde çocuğun menfaatleri gözetilerek, çocuğun yaşına ve gelişimine uygun şekilde eğitimini ve öğretimini, kişiliğini ve toplumsal sorumluluğunu geliştirmesinde imkân sağlayan bir giderim anlaşması hazırlanmalıdır⁵⁴³.

Mağdurun birden fazla faille uzlaştığı durumlarda, mağdurun tüm faillerden aynı yönde davranma veya aynı şartlarda uzlaşma zorunluğu bulunmamaktadır. Mağdur, hukuka uygun olması şartıyla ağırlık itibariyle birbirinden farklı edimleri, faillerden talep

⁵³⁹ Çetintürk, *a.g.e.*, s.573.

⁵⁴⁰ Özbek, *Uzlaştırma Usulü*, s.110.

⁵⁴¹ Özbek, *Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaşma*, s.314; Esra Ceyhan, *Yargılama Sonrası Suça İtilmiş Çocuklara Yönelik Bir Psikolojik Yardım Hizmeti: İkili Psikolojik Danışma*, III. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu, (https://www.kriminoloji.com/Yargilama_Sonrasi_Suca_Itilmis_Cocuklara_Yonelik-Esra_Ceyhan.htm, erişim: 26.10.2019)

⁵⁴² Çetintürk, *a.g.e.*, s.574, 576; Akçay, *a.g.m.*, s.141.

⁵⁴³ Akçay, *a.g.m.*, s.141.

edebilecektir⁵⁴⁴. Genel olarak, iştirak halinde işlenen suçlarda faillerin uzlaştırmadan yararlanabilmesi için, işlemlerin giderleri ile birlikte neden oldukları zararı birlikte ortadan kaldırmaları ve maddi veya manevi zararları ödemeleri gerekir⁵⁴⁵.

Fail, mağdurun fiilden kaynaklanan maddi veya manevi zararını tamamen veya kısmen tazmin edebilir(CMUY m.33/1-a). Uygulamada en çok tercih edilen ifa yöntemi, zararın karşılığı olan bir miktar paranın mağdura ödenmesidir. Ödeme bir defada yapılabileceği gibi taksitle de bağlanabilir. Mala karşı işlenen suçlarda verme borcu doğuran edimler ön plandayken, şahsa karşı işlenen suçlarda yapma veya yapmama şeklinde edimler daha fazla tercih edilmektedir. Meydana gelen zararlar belirlenen bedel arasında aşırı farklılıklar varsa, uzlaştırmanın özgür iradeye dayanıp dayanmadığı ve hukuka uygun olup olmadığı gözden geçirilmelidir. Edimin bir defada, taksitle veya irat şeklinde ödenmesi mümkündür. Tazminat yurt parası veya yabancı para ile ödenebilir. İrat şeklinde tazmin yönteminde, mağdurun hayatı boyu veya yaşamının belirli bir dönemi boyunca belirli aralıklarla ödeme yapılması kararlaştırılabilir⁵⁴⁶.

Fail, mağdurun veya suçtan zarar görenin haklarına halef olan üçüncü kişilerin maddi veya manevi zararını tamamen yahut kısmen tazmin edebilir(CMUY m.33/1-b). Belirtilen üçüncü kişiler genellikle sigorta şirketleridir. Sigortacılar, suçun mağdura bağlı olarak, doğrudan parasal edimde bulunmak zorunda oldukları ölçüde mal varlıklarında dolaylı bir azalmaya maruz kalan üçüncü kişilerdir⁵⁴⁷.

Mağdurun hem yaralandığı hem otomobilinin zarar gördüğü maddi hasarlı ve taksirli yaralamalı bir trafik kazası düşünelim. Mağdur, kendi kasko sigortasından tazminat almadan önce faille uzlaşırsa, hem otomobilin zararını hem de yaralanması nedeniyle uğradığı zararını tazmin ettirebilir. Bu durumda sigortacının müzakerelere katılması gerekmez ve fail ibra edilmiş olduğundan sigortacı mağdura halef olamaz yani sigortalı faille rücu edemez. Buna karşılık, mağdur kasko sigortasından sigorta tazminatı aldıktan sonra faille uzlaşırsa, sigortacının mağdura ödediği sigorta tazminatı için kusuru oranında rücu hakkı olduğundan, sigortacının da uzlaşma müzakerelerine katılması gerekir. Yoksa uzlaşmanın konusu, sadece mağdurun yaralanmasından doğan zararları olabilir ve taraflar arasında yapılacak bir uzlaşma, failin cezadan kurtulmasını sağlar. Taraflar otomobile

⁵⁴⁴ Ketizmen, *a.g.e.*, s.8.

⁵⁴⁵ Çolak, *a.g.m.*, s.145.

⁵⁴⁶ Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.241-242; Özbek, *Uzlaştırma Usulü*, s.118.

⁵⁴⁷ Çağlar Özel, "Sözleşme Dışı Sorumlulukta Yansıma Zarar ve Giderimine İlişkin Bazı Düşünceler", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.50, S.4, 2001, s.88.

verilen zarar için de uzlaşırsa, uzlaşma raporunun imzalamasıyla mağdur faili ibra etmiş olur ve mağdur Türk Ticaret Kanunu m.1472/2 uyarınca sigortacıya geçen hakları ihlal edici şekilde davranarak sigortacının faile rücu hakkını ortadan kaldırdığından, sigortacıya karşı kendi sorumlu olur⁵⁴⁸.

Uzlaştırmanın belirlenen sınırlı zaman için gerçekleştirilmesi bakımından ayrıntılı ve karmaşık hukuki ilişkilere gidilmesi uygun değildir. Özel veya kamusal nitelikteki sigorta şirketlerinin sürece dâhil edilmesi uzlaştırmanın yürütülmesini imkânsız kılabilir. Bu nedenle Yönetmelikte belirtilen “haklarına halef olan üçüncü kişi” ifadesinin “mirasçılar ile kanuni temsilci” olarak değiştirilmesi uygun olacaktır⁵⁴⁹.

Yine, mağdur uzlaşma teklifini kabul ederek müzakerelere katılmış ve faille uzlaşmış, ancak edim yerine getirilmeden ölmüş olabilir. Bu durumda kararlaştırılan edimin niteliğine bakılır. Uzlaşma edimi tazminat gibi maddi bir edim ise, mağdurun mirasçuları miras bırakanın haklarına halef olabileceğinden, failden edimin ifasını isteyebilirler. Uzlaşma konusu manevi bir edim ise Kanunda ve Yönetmelikte bu konuda bir engel belirtilmediğinden mirasçıların manevi edimi yerine getirilmesini talep edebilecekleri düşünülmelidir⁵⁵⁰. Ancak bu durumda edimin, failin bizzat mağdura karşı yerine getirmesi gereken bir edim olup olmadığına dikkat edilmelidir.

Fail, mağdurun veya suçtan zarar görenin kendisinin yahut haklarına halef olan üçüncü kişilerin maddi veya manevi zararlarını eski hale getirebilir(CMUY m.33/1-a,b). Bu durumda, eşyada meydana gelen bozulma, yıpranma gibi eşyanın değerini azaltan fiillerin etkisi giderilir. Kural olarak, eksilmeler giderilmiş ve eski hale dönülmüş ise artık bir zararın bulunmadığı kabul edilir.

Haksız rekabet suçlarında, hakları ihlal edilenlerin maddi veya manevi zararlarının tazmin edilmesi çoğunlukla haksız rekabetin doğurduğu zararı karşılamaya yetmez. Bunun tek yolu eski hale getirmedir. Çünkü ödenen tazminata rağmen, haksız rekabetin sonucu olan maddi durum ve devam eden sonuçlarını kaldırmadığı ya da haksız rekabet yanlış ve

⁵⁴⁸ Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.243-244; Özbek, *Uzlaştırma Usulü*, s.119-120.

⁵⁴⁹ M. Reşat Koparan, *Uzlaşmada Edimin Konusu*, (<http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale/196.pdf>, erişim:27.10.2019), s.7-8; Özbek, *Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları*, s.187.

⁵⁵⁰ Erdem, Eser, Özşahinli, *100 Soruda Uzlaştırma*, s.211.

yanıltıcı beyanlarla yapılmış ise bu beyanlar düzeltilmediği sürece gerçek anlamda bir hukuki korumadan söz edilemeyecektir⁵⁵¹.

Fail, kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş ile yardıma muhtaç kişi yahut kişilere bağış yaparak zararı tazmin edebilir(CMUUY m.33/1-c). Uzlaştırmada mağdur, failden kendi yerine bir edim ifasını istemek yerine, failin suç teşkil eden eyleminin yarattığı sonuçlardan samimi bir pişmanlık duyması ve sosyal bir sorumluluk üstlenmesini tercih edebilir. Bu tür sosyal edimlerle faile, hatalarını düzeltme, sorumluluk alma fırsatı sağlarken, aynı zamanda failin toplumdan dışlanması engellenmiş olur⁵⁵². Yönetmelikte belirtilen “bir kamu kurumu” ifadesi belirsizdir. Bazı kurumların bağış kabul etmediği gözetildiğinde, eğer bir kuruma bağış yapılacak ise bu durumun açıklığa kavuşturulması gerekir⁵⁵³.

Uzlaştırmacı bağış yaptırılmak istenen kişi ya da kuruluşun, hukuka veya ahlaka aykırı amaç ya da faaliyetlerinin olduğu hususunda tereddüde düşerse veya böyle bir fikir ileri sürülürse, kurumun niteliğine göre örneğin dernek ise; İçişleri Bakanlığı Dernekler Müdürlüğüne, vakıf ise Vakıflar Genel Müdürlüğüne sorularak şüpheler giderilmelidir⁵⁵⁴.

Fail, mağdur, suçtan zarar gören, bunların gösterecekleri üçüncü şahıs veya bir kamu kurumu ya da kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluşun belirli hizmetleri geçici süreyle yerine getirilebilir(CMUUY m.33/1-ç). Bu edim bağış yaparak zararın tazmininden farklı olarak failin hizmet vermesini içerir. Bir diğer fark ise edimin kime karşı yapılacağı noktasındadır. Uzlaştırma hükümlerinin başarıyla uygulanabilmesi ve onarıcı adaletin amacına hizmet edebilmesi için, edimin bir hizmet ifası yöntemiyle yerine getirilmesi, para ödeme gücü olmayan failer bakımından büyük yarar taşımaktadır. Bununla birlikte yararına hizmet yapılması kararlaştırılan kurum veya kuruluşların yetkilileri ile görüşülerek hizmet almak isteyip istemedikleri tespit edilmelidir⁵⁵⁵.

Fail, topluma faydalı birey olmayı sağlayacak bir programa katılarak zararı tazmin edebilir(CMUUY m.33/1-d). Bu programlara katılmak belli bir ücreti gerektirebilir. Bu halde ödeme gücü bulunmayan failerin ve suça sürüklenen çocukların anlaşılın edimi yerine getirmesi güçleşebilir. Bu programlar kişinin meslek ve sorumluluk sahibi bir

⁵⁵¹ Koparan, *Uzlaşmada Edimin Konusu*, s.7.

⁵⁵² Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.249; Özbek, *Uzlaştırma Usulü*, s.121.

⁵⁵³ Koparan, *Uzlaşmada Edimin Konusu*, s.9.

⁵⁵⁴ Erdem, Eser, Özşahinli, *100 Soruda Uzlaştırma*, s.215.

⁵⁵⁵ Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.250-251; Özbek, *Uzlaştırma Usulü*, s.122-123.

vatandaş olmasına ve suçun önlenmesine yardımcı olacağından ödeme gücü bulunmayanların katılma ücreti devlet tarafından karşılanmalıdır⁵⁵⁶.

Fail, mağdur veya suçtan zarar görenden özür dilemesi yoluyla zararı giderebilir(CMUY m.33/1-e). Fail özür dileyerek, mağdura zarar verici eyleminin sorumluluğunu üstlenerek hatalı davrandığını kabul eder, pişmanlık ve utanma duygularını mağdura ifade ederek affedilmek isteğini açıklar. Özrün etkileyici olması inandırıcılığına bağlıdır. İnandırıcı bir özür kabul edilebilir ve affetmeyle sonuçlanır⁵⁵⁷. Özür, yüz yüze, sokakta, maille, pankartla, mektupla, gazetede özür ilanıya, tezgâh önüne konulan yazıyla, balkonda kartona yazılan yazıyla, taraflar bir araya gelmek istemediğinde uzlaştırmacı aracılığıyla veya telefonun hoparlörü açılması suretiyle yerine getirilebilir⁵⁵⁸. Özür mutlaka “özür diliyorum” şeklinde ifade edilmeyebilir. Benzer şekilde “yanlış yaptım, beni bağışlamanızı istiyorum, bir daha böyle bir şey yapmayacağım, beni hoşgörün, kusurlu olduğumu kabul ediyorum” şeklindeki pişmanlık ifadeleri ile özür edimi ifa edilebilir⁵⁵⁹.

Uygulamada en çok karşılaşılan sorunlardan biri, kambiyo senedi verilmesi ile uzlaşma ediminin ifası durumudur. Mağdur, genellikle kambiyo senedinin kendisine verilmesini değil, senet bedelinin kendisine ödenmesi amacını taşıyarak anlaşma yapmış olabilir. Bu nedenle sırf senedin verilmesi ile edim yerine getirilmiş sayılmaz. Uzlaşma ediminin yerine getirilmesi için senet bedelinin ödenmiş olması gerekir. Bu bakımdan raporda sadece senedin verilmesi yazılırsa ve edim yerine getirilmezse, mağdur sadece senedin keşidecisi ve varsa cirantalar hakkında icra takibi yapabilir. Bu durumda senette taraf olmayan failin herhangi bir sorumluluğu kalmayıp icra takibinden ve ceza yargılamasından kurtulur. Bu nedenle rapora senet ödenmediği takdirde fail hakkında da uzlaştırma raporu ile icra takibi yapılabileceği yazılmalıdır⁵⁶⁰.

Uygulamada yapılan uzlaştırma örneklerinden bazıları şöyledir⁵⁶¹:

Hatay’da kasten yaralamadan dolayı yürütülen bir soruşturmada müşteki ve şüpheli, şüphelinin 15 Temmuz’da şehit ve gazi olan kişilerin aileleri ve yakınları için başlatılan

⁵⁵⁶ Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.256.

⁵⁵⁷ Çetintürk, *a.g.e.*, s.567-568.

⁵⁵⁸ Erdem, Eser, Özşahinli, *100 Soruda Uzlaştırma*, s.219.

⁵⁵⁹ Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.257.

⁵⁶⁰ Erdem, Eser, Özşahinli, *100 Soruda Uzlaştırma*, s.235.

⁵⁶¹ Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, *Uzlaştırma ve Uzlaşma Edimleri*, (<http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/7122018114706uzlastirma-ve-uzlasma-edimleri.pdf>, erişim:27.10.2019)

“15 Temmuz Şehitleri Dayanışma Kampanyası” hesabına beş yüz TL bağış yapması karşılığında uzlaşmışlardır.

Adana’da hakaret ve tehdit suçundan yürütülen bir soruşturmada şüpheli ve mağdur, şüphelinin Sevgi Evleri Çocuk Yuvasına iki bin TL tutarında beyaz eşya alması karşılığında uzlaşmışlardır.

Bursa’da kasten yaralama ve hakaret suçlarından dolayı yürütülen bir soruşturmada şüpheli ile müşteki, maddi edim olarak şüphelinin hayvan barınağına on dörder kiloluk dört poşet kedi maması bağışlaması edimi karşılığında uzlaşmışlardır.

İzmir’de taksirle yaralamadan dolayı yürütülen bir soruşturma kapsamında mağdur ile şüpheli, maddi edim olarak şüphelinin ihtiyaç sahibi bir kız çocuğuna bisiklet bağışlaması karşılığında uzlaşmışlardır.

Diyarbakır’da hırsızlık suçundan yürütülen bir soruşturmada şüpheli ile müşteki, şüphelinin Dicle Üniversitesi’nin bahçesine 10 adet ağaç dikmesi karşılığında uzlaşmışlardır.

Düzce’de mala zarar verme ve kasten yaralama suçundan yürütülen bir soruşturmada mağdur ile şüpheli şahsi edim olarak bir caminin temizliğinin yapılması karşılığında uzlaşmışlardır.

Van’da taksirle yaralamadan dolayı yürütülen bir soruşturma dosyasında müşteki ve şüpheli kırk beş ortaokul öğrencisine şüphelinin işletmiş olduğu eğlence merkezinde bowling ve sinema gösterimi dâhil olmak üzere tüm oyun araçlarını iki saat süreyle ücretsiz olarak kullanmaları edimi karşılığında uzlaşmışlardır.

Trabzon’da konut dokunulmazlığını ihlal, mala zarar verme ve tehdit suçlarından yürütülen soruşturmada şüpheli ile mağdur, şüphelinin ayrıldığı nişanlısı mağdura ve ailesine maddi edim olarak akşam yemeği verilmesi ve özür dilemesi karşılığında uzlaşmışlardır.

Edirne’de tehdit suçundan yürütülen bir soruşturmada şüpheli ile müşteki, şüphelinin müştekiye bir buket çiçek vererek ve müştekinin elini öperek özür dilemesi karşılığında uzlaşmışlardır.

Ordu’da basit yaralama suçundan yürütülen soruşturmada şüpheli ile müşteki, şüphelinin bir ilköğretim okuluna 4 adet stor perde alması karşılığında uzlaşmışlardır.

Bununla birlikte Adalet Bakanlığı temsilcileri, uzlaştırmanın ve arabuluculuğun tanıtılması ve yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmaları kapsamında, her iki yöntemin diziler aracılığıyla ekranlara taşınarak geniş kitlelere ulaştırılması için yapımcılarla görüşmeler gerçekleştirmektedir⁵⁶².

6. Uzlaştırma Raporu veya Belgesinin Hazırlanması

Uzlaştırma raporu, uzlaştırma işlemleri sonuçlandırıldığında uzlaştırmacı tarafından düzenlenen rapordur(CMUY m.4/1-m). Uzlaştırmanın olumlu veya olumsuz sonuçlanması önemli değildir.

Uzlaştırmacı, uzlaştırma işlemlerini sonuçlandığında Ek-3’te yer alan uzlaştırma raporu örneğine uygun, tarafların edimlerini ayrı ayrı, şüphe ve tereddüte yer vermeyecek ve mümkünse sıra numarası içerecek şekilde taraf sayısından bir fazla olarak raporu hazırlar(CMUY m.18/1)⁵⁶³.

Uzlaştırma raporunun Yönetmelik ekinde belirtilen örneğe uygun olarak düzenlenecek olmasındaki amaç, uzlaştırma raporunda bulunması gereken konular arasında eşliğe ulaşmak ve raporda belirtilmesi gereken hususlara ilişkin bir sorunun yaşanmamasını güvence altına almaktır⁵⁶⁴.

Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde tarafların imzalarını da içermesi kaydıyla raporda, ne şekilde uzlaşıldığı ayrıntılı açıklanmalıdır(CMUY m.18/2). Rapor, ifa edilecek bir edim içermesi halinde daha sonra ilamlı icraya konu olabileceğinden, uzlaşma sürecini doğru ve eksiksiz bir şekilde belgelendirmelidir. Uzlaştırmanın başarısız olması halinde bunun nedenleri raporda belirtilmelidir. Ancak uzlaştırmada hâkim olan gizlilik ilkesi

⁵⁶² (<https://www.cnnturk.com/magazin/turk-televizyon-tarihinde-bir-ilk-cocuklar-duymasinda-uzlastilar>, erişim:27.10.2019)

⁵⁶³ Adalet Bakanlığı-UNDP, *a.g.e.*, s.5: “Uzlaştırmacı tarafından tanzim edilen uzlaşma raporunda şu hususların bulunması şarttır:

- 1) Uzlaştırmacı olarak atanan kişinin adı soyadı, adresi ve atanan kişi avukat ise bağlı olduğu Baro ve sicili,
- 2) Raporun düzenlendiği yer ve tarih,
- 3) Tarafların varsa kanuni temsilcilerinin kimlik ve ikametgâh adresleri,
- 4) Mağdurun fiilden dolayı meydana gelen maddi ve manevi zararının tümünün ya da büyük kısmının ödendiği ve giderildiği kaydı,
- 5) Zararın fail tarafından giderim şekli,
- 6) Uzlaştırma giderleri,
- 7) Failin ve mağdurun özgür iradeleriyle uzlaştıkları kaydı,
- 8) Uzlaşma müzakerelerine katılan tarafların ve uzlaştırmacının imzaları.”

⁵⁶⁴ Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.261.

gereği, raporda, müzakerelerin içeriği, müzakerelerdeki beyan ve açıklamalar ve tarafların davranışları hakkında bilgi verilmemelidir⁵⁶⁵. Raporda sadece hukuki sorumluluğa ilişkin bilgiler yerelmalıdır⁵⁶⁶. Uzlaştırmanın amacı, suçluluğu ispatlamak olmadığından raporda, masumiyet karinesini ihlal edecek şekilde suç ve suçluluğa ilişkin açıklamalar bulunmamalıdır⁵⁶⁷. Raporda söz konusu açıklamaların yapıldığının tespiti halinde Cumhuriyet savcısı, bu açıklamaların rapordan çıkartılmasını uzlaştırmacıdan talep edebilir⁵⁶⁸.

Uzlaşma metninin yazılmasında, edimin ifa zamanı, biçimi veya miktarı tüm ayrıntılarıyla kayda geçirilmelidir. Özellikle uzlaşma konusu edimin taksitinde bağlanması ve ileri bir tarihe bırakılması durumunda taksit aralıkları ve miktarlarının ya da zamanının kuşkuya yer vermeyecek şekilde yazılması önemlidir⁵⁶⁹.

Bununla birlikte, uzlaştırmanın başarısız olmasına rağmen failin neden olduğu haksızlığı gidermek için gösterdiği çabaya hukuki sonuç bağlayan ceza adalet sistemlerinde, bu durumun raporda bahsedilmesi gerekecektir⁵⁷⁰.

Uzlaştırma raporunun tamamlanmasının ardından uzlaştırmacı, kendisine verilen belge örneklerini ve varsa yapmış olduğu masrafları gösteren belge, gider pusulası veya rayice uygun yazılı beyanı UYAP'ta düzenlenecek tutanak ile uzlaştırma bürosuna teslim eder(CMUY m.18/1). Büro, soruşturma dosyasını, raporu ve varsa yazılı anlaşmayı uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısına gecikmeksizin sunar(CMUY m.18/3).

Ceza Muhakemesi Kanununun 253/15. maddesinde yer alan “*Uzlaşma müzakereleri sonunda uzlaştırmacı, bir rapor hazırlayarak kendisine verilen belge örnekleriyle birlikte uzlaştırma bürosuna verir. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde, tarafların imzalarını da*

⁵⁶⁵ Özbek, *Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları*, s.188-189.

⁵⁶⁶ Adalet Bakanlığı-UNDP, *a.g.e.*, s.51.

⁵⁶⁷ Çetintürk, *a.g.e.*, s.579.

⁵⁶⁸ Adalet Bakanlığı-UNDP, *a.g.e.*, s.51.

⁵⁶⁹ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.184.

⁵⁷⁰ Çetintürk, *a.g.e.*, s.579; Coronas, *a.g.e.*, s. 156: “Çek Cumhuriyeti’nde, denetimli serbestlik memuru raporda suç davranışının koşulları ve ardında yatan sebepleri hakkında bilgilere yer verir ve mümkünse ekli anlaşmanın şartlarına ilişkin detaylı bilgilere yer verir. Raporda ayrıca arabuluculuk süreci esnasında failin tavrının kısa bir tasvirine, örneğin failin aktif katılım düzeyinin tasvirine yer verilir. Bu rapor, sadece adli makamlara değil aynı zamanda tarafların kanun makamları ile aynı bilgilere erişebilmeleri için taraflara da gönderilir...”

Kuzey İrlanda’da, bir konferans sona erdiğinde ve sonuca bakılmaksızın, bir anlaşmaya varılması halinde eylem planı ile birlikte bir rapor adli makama gönderilir. Söz konusu raporda, konferans esnasında tarafların söyledikleri açıklanmaz. Ancak, bu raporda, süreç esnasında genç failin tavrı, eylemi algılayış şekli veya mağdura karşı sergilediği empati açıklanır.”

içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı olarak açıklanır. Uzlaştırma bürosu soruşturma dosyasını, raporu ve varsa yazılı anlaşmayı Cumhuriyet savcısına gönderir.” şeklindeki madde metni CMK'nın 254. maddesi gereğince kovuşturma aşamasında yapılacak uzlaştırma sonunda hazırlanacak raporun hâkime verileceğini belirtmemesi bakımından eksiktir⁵⁷¹. Uzlaşma sonunda yapılan anlaşmanın denetiminin kim tarafından yapılacağı konusu, yargılamanın hangi aşamasında uzlaşıldığı ile ilgilidir. Soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcıları, kovuşturma aşamasında ise hâkimler anlaşmanın hükümlerine uyup uymadığını takip edecektir⁵⁷².

Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı teslim edilen raporu üç noktada incelemeli ve denetlemelidir. İlk olarak, bir edim belirlenmiş ise bunun ifa yeri, zamanı ve yerine getirilme usulünün tereddüde yer vermeyecek şekilde belirlenip belirlenmediğidir. Cumhuriyet savcısı yeterince açık olmayan veya ifası sırasında şüphe doğuracak ifadelerin düzeltilmesini isteyebilir. İkinci olarak, uzlaştırma konusu olan edimin hukuka uygun olup olmadığı denetlenmelidir. Hukuka ve ahlaka aykırı bir edim üzerinde anlaşılmış ise Cumhuriyet savcısı gerekçesini göstererek bunu kabul etmemelidir. Uzlaştırma süresine uyulması kaydıyla uygun bir süre verilip, tarafların hukuka ve ahlaka uygun bir edim üzerinde anlaşmalarına imkân tanınmalıdır(CMUY m.18/4,5). Son olarak Cumhuriyet savcısı uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanıp dayanmadığını denetlemelidir(CMUY m.18/4,5). Bu durumu Cumhuriyet savcısı, tarafları çağırıp sormadan genel tecrübesiyle denetlemelidir. Özellikle soruşturmaya konu eylem ile uzlaşma edimi arasında aşırı dengesizlik bulunması ya da şüphelinin sosyal ve ekonomik durumunu gözetenek şüphelenmesi durumunda araştırma yapılmalıdır⁵⁷³. Cumhuriyet savcısı uzlaşma anlaşmasını son kurala göre incelerken, hata, hile ve tehdit gibi iradenin geçerliliğini etkileyen sebepleri de re'sen gözetmelidir. Bu gibi sebeplerin varlığı halinde Cumhuriyet savcısı anlaşmayı onaylayamaz⁵⁷⁴.

Bu hükümlerden uzlaştırma müzakerelerinde uzlaştırmacının tamamen özgür olmadığı ve sürecin Cumhuriyet savcısının denetiminde olduğu anlaşılmaktadır. Uzlaştırma kararının Cumhuriyet savcısının veya hâkimin vermesi, uzlaştırmacının ceza adalet sisteminden bağımsız bir usul olmaktan ziyade onun bir parçası olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, ceza adalet sisteminin bir parçası olan uzlaştırmacının, ceza

⁵⁷¹ Çetin, *a.g.m.*, s.26.

⁵⁷² Inceoğlu Aytekin, Karan, *a.g.e.*, s.74.

⁵⁷³ Adalet Bakanlığı-UNDP, *a.g.e.*, s.52.; Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.268-269; Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.144.

⁵⁷⁴ Sezer, *a.g.e.*, s.113; Ayrıntılı bilgi için bkz. Sarısözen, *a.g.m.*, s.147-159.

adalet sistemi tarafından takip edilmesi gayet doğaldır. Ayrıca tarafların hukuki güvenliklerinin sağlanmasında temel görev yargı makamlarında olduğundan bu şekil bir kontrol zorunludur⁵⁷⁵.

Bir görüş, Cumhuriyet savcısının veya mahkemenin kendisine sunulan uzlaştırma raporunu onaylamasını, sadece uzlaştırmanın kesinleştiğini tespit eden bir şerh olarak görmeyip, aynı zamanda uzlaştırma raporunun şekil, usul ve kamu düzenine uygunluğu bakımından rapora geçerlilik veren ve uzlaşma raporunu “*icra kabiliyetini haiz ilam niteliğinde bir belge*” haline getiren yargısal bir işlem olarak tanımlamaktadır. Uzlaşma raporu ancak Cumhuriyet savcısı veya mahkemenin onaylamasından sonra, İcra İflas Kanununun 38. maddesi kapsamında ilam niteliğinde belge vasfını kazanmaktadır⁵⁷⁶.

Kanunda veya Yönetmelikte uzlaşmanın ne şekilde saptanacağı ile ilgili açık bir hüküm bulunmamaktadır. Buna karşın bu belirleme, raporun sunulmasından sonra “uzlaşmanın usul ve yasaya uygun olduğunun belirlendiği” biçimindeki bir açıklama yazılarak imzalanması mümkündür⁵⁷⁷.

Yönetmeliğin 7/5. maddesinde ve CMK’nın 253/18. maddesinde uzlaştırmanın sonuçsuz kalması hâlinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemeyeceği belirtilmektedir. Yönetmeliğin 34/2. maddesi uzlaştırmanın sonuçsuz kalma halini, uzlaşma teklifine süresi içerisinde cevap verilmemesi ya da teklifin reddedilmesi olarak ifade etmiştir.

Oysa Yönetmeliğin 17/2. maddesinde ve Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 253/16. maddesinde, “*Uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar*⁵⁷⁸ Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler.” hükmü ile

⁵⁷⁵ Çetintürk, *a.g.e.*, s.541; Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.144: “Uzlaşma kurumunun başarısı, yargı sisteminin yargılamasını ve ceza adaleti dışındaki bir yöntemle toplum barışının sağlanmasını temin edecektir. Fakat, kurumun önemli bir sakıncası, zor durumdaki zayıf ve korumasız bulunan kimi mağdurların bu kurum vasıtasıyla kötüye kullanılmasıdır. Hatta, uzlaşmayı kabullendirme noktasında kurumun mayfalaştırılması tehlikesi de bulunmaktadır. Fail tarafından yapılacak baskı ve tehdit ile mağdurun içerisinde bulunduğu sıkıntılı koşullardan yararlanılarak uzlaşması sağlanmış olabilir. Yahut, mağdur bu baskı sonucu haklarını büyük oranda alamadığı şartlarda uzlaşmayı kabullenebilir. Bu olasılıklara karşı hâkim ve C. savcısının özellikle mağdurun uzlaşma beyanının özgür iradesine dayanıp dayanmadığını denetlemesi çok önemlidir.”

⁵⁷⁶ Özbek, *Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları*, s.190.

⁵⁷⁷ Adalet Bakanlığı-UNDP, *a.g.e.*, s.52.

⁵⁷⁸ Özbek, *Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları*, s.161-162: “Kanımca, Kanunda uzlaştırmanın en geç “iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar” yapılabilmesinin öngörülmesi isabetli olmamıştır. Zira soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlarda, suçtan zarar görenin, hükmün kesinleşmesine kadar şikâyetinden vazgeçmesi mümkün olduğundan (TCK m. 73,4), bu aşamaya kadar uzlaştırmaya başvurulması da mümkün olmalıdır. Uzlaştırmanın temel amacının, taraflar arasındaki barışın yeniden tesisi ve failin topluma kazandırılması olduğu dikkate alındığında, Kanunun uzlaştırmaya başvurulmasına olanak

uzlaşmanın gerçekleştirilebileceği belirtilmiştir. Yönetmeliğin 4. maddesinin n bendine göre, “Uzlaşma belgesi: uzlaştırmacı görevlendirilmeden önce veya uzlaşma teklifinin reddedilmesinden sonra tarafların uzlaşmaları sonucunda aralarında düzenlemiş oldukları belgeyi” ifade etmektedir.

Uzlaşma belgesinde taraflar, bir uzlaştırmacının yardımı olmadan kendi aralarında anlaşmaktadır⁵⁷⁹. Burada adli makamlarca uzlaştırma yapılmayıp, uzlaşma taraflarca bizzat sağlanmaktadır⁵⁸⁰. Uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemeyeceğine dair hüküm, savcılık ve mahkeme aracılığıyla yürütülen uzlaştırma yolu için geçerli olup, haricen uzlaşmaya engel değildir⁵⁸¹.

Uzlaştırmacı görevlendirilmeden önce veya uzlaşma teklifinin reddedilmesinden sonra, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin aralarında uzlaşmaları hâlinde; taraflarca niteliğine uygun düştüğü ölçüde uzlaştırma raporu örneğine uygun bir uzlaşma belgesi düzenlenir. Cumhuriyet savcısı, bu belgeyi uzlaştırma raporunda incelenmesi gereken kıstaslara göre inceler ve değerlendirir(CMUY m.19/1).

Burada uzlaşma teklifinin reddedilmesinden kasıt, tarafların açıkça uzlaşmayı reddetmeleri ve uzlaşma teklifine üç gün içinde cevap vermemeleri durumlarıdır. Tarafların uzlaştırma müzakerelerine katılmaktan çekinmeleri halinde de uzlaşmayı reddetmiş sayılacaklarından CMK m.253/16’dan yararlanmaları gerekir. Buna karşılık, edimin yerine getirilmemesi gibi bir sebeple uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde CMK m.253/16 uygulanmayacaktır⁵⁸².

tanıdığı suçlarda, kanun yollarında dahi uzlaştırmaya başvurulabilmelidir. Örneğin, şüphelinin veya mağdurun ya da her ikisinin soruşturma aşamasında uzlaştırmaya başvurmayı reddetmelerine karşılık, aradan geçen sürede suçun doğurduğu hiddetin de geçmesiyle, kovuşturma aşamasında uzlaştırmaya başvurmaya karar vermeleri mümkündür. Uzlaştırmayla şikâyet arasındaki ilişki dikkate alındığında, bu hâlde kovuşturma aşamasında mahkemece uzlaştırmaya başvurulması gerekirken, bu hüküm sebebiyle tarafların uzlaşma talebinin reddi doğru değildir. Bu halde ilk kez uzlaştırmaya başvurulduğu için, Ceza Muhakemesi Kanununun 253. maddesinin on sekizinci fıkrası hükmü de bir engel oluşturmayacaktır. Kanımca, uzlaştırmacının en geç ne zamana kadar mümkün olduğunu belirlerken bir ayırım yapılmalıdır. Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlarda hükmün kesinleşmesine kadar şikâyetten vazgeçme olanaklı olduğundan, uzlaştırmaya başvurulması da mümkün olmalıdır. Uzlaştırma teklifi başlangıçta reddedilse bile, iddianamenin düzenlenmesinden sonraki bir tarihte taraflar uzlaşırsa, şikâyetten vazgeçme yoluyla dava düşürülebilir (TCK m. 73,4). Buna karşılıklı, Ceza Muhakemesi Kanununun 253. maddesinin birinci fıkrasında, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olmaksızın uzlaştırmaya tâbi olduğu belirtilen suçlarda, uzlaştırma teklifi başlangıçta reddedilirse, iddianamenin düzenlenmesinden sonra uzlaştırmaya gidilmesine, Kanunun on altıncı fıkrası hükmü engeldir. Yapılacak bir kanun değişikliğiyle bu hüküm değiştirilmelidir.”

⁵⁷⁹ Yerdelen v.d., **a.g.e.**, s.270.

⁵⁸⁰ Kaymaz, Gökcan, **a.g.e.**, s.191.

⁵⁸¹ Şahin Ekici, Yemenici, **a.g.m.**, s.499.

⁵⁸² Yerdelen v.d., **a.g.e.**, s.271.

Uzlaştırmanın asıl olarak soruşturma aşamasıyla sınırlandırılması ve uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilememesinin temel amacı, uzlaştırmanın ceza muhakemesini uzatmasını engellemektir⁵⁸³.

Kanunda kovuşturma evresinde tarafların haricen uzlaşmasına ilişkin bir hüküm bulunmamasına rağmen Yönetmeliğin 26. maddesinde, kovuşturma aşamasında uzlaştırmanın uygulanabileceği hallerde yapılan uzlaşma teklifi reddedilse dahi, tarafların hüküm verilmeye kadar mahkemeye başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilecekleri düzenlenmiştir. Yine aynı maddeye göre taraflarca, niteliğine uygun düştüğü ölçüde, uzlaştırma raporu örneğine uygun bir uzlaşma belgesi düzenlenip mahkemeye sunulursa, hâkim bu belgeyi belirlenen kıstaslara göre inceleyip değerlendirecektir.

Eski Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliği'nin 25/3. maddesinde, *“Mahkeme aşamasında yapılan uzlaşma teklifi reddedilmesine rağmen, taraflar uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç duruşmanın sona erdiği açıklanıp hüküm verilmeden önce mahkemeye başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler.”* hükmü yer almaktaydı. Ancak bu hüküm Danıştay 10. Dairesi'nin 20.06.2011 tarihli 2007/6843 esas 2011/2365 karar sayılı kararı ile iptal edilmiştir. İptal edilen hükme benzer şekildeki hükmün, yeni yönetmelikte yer verilmesini isabetli bulmayan görüşe göre, kanun koyucunun haricen uzlaştırmaya izin vermek istiyorsa bunu kanun değişikliği ile yapması gerektiğini savunmuştur⁵⁸⁴. Aksi görüş ise, böyle bir yönetmelik hükmü olmasa dahi, CMK m.253/16'da yer alan hükmün kıyasen kovuşturma evresinde uygulanmasını mümkün görmektedir. Bu görüş, ceza muhakemesi hukukunda kıyasın, istisnai hükümlerde ve temel hak ve özgürlükleri sınırlayan normlarda uygulanmayacağını ancak uzlaşmanın süreç dışında haricen yapılmasını kıyasen uygulama içinde kaldığını belirterek Danıştay kararını eleştiriyor ise de; Yönetmeliğin 26. maddesinde yer alan hükmünü Kanuna aykırı görmemektedir⁵⁸⁵.

Kanaatimizce, uzlaştırma işlemleri soruşturma aşaması ile sınırlandırılmamalıdır. Hüküm kesinleşinceye kadar hiçbir sınırlama olmadan tarafların uzlaşmasına imkân verilmelidir. Fakat taraflara tanınması gereken bu imkân, kendiliğinden yani adliye dışı uzlaşma şeklinde olması yerinde olacaktır. Aksi halde, adli makamlar aracılığıyla tekrar uzlaştırma yönteminin işletilecek olması, adliyelerde dosya sayısının artarak birikmesine,

⁵⁸³ Çetintürk, *a.g.e.*, s.457.

⁵⁸⁴ Şahin Ekici, Yemenici, *a.g.m.*, s.500.

⁵⁸⁵ Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.313-315.

tarafların bilerek soruşturma sürecini uzatmasına ve uzlaştırmacılara gereksiz yere ikinci kez uzlaştırma ücreti ödenmesine neden olacaktır. Yargılama esnasında delilleri gören veya açıklanan hükmü duyan failin uzlaşma isteğini arttıracak olması, ceza muhakemesi aşamasını uzatabileceği söylenebilir. Ancak uzlaştırma kurumuna sadece iş yükünü azaltması ve ceza yargılamasını hızlandırması şeklinde bakmak doğru olmayacaktır. Uzlaştırmanın asıl başarısı, tarafların özgür iradesine dayanması, toplum barışını sağlaması, bozulan ilişkileri onarması, taraflara suça ilişkin konuşma ortamı yaratması ve her iki tarafın kabul gördüğü bir çözüme ulaşılması gibi özellikleridir. Uzlaştırmanın bir ihtimal ceza muhakemesini uzatması şeklindeki sakıncasına karşı, mağdura, faile, topluma ve ceza adaleti sistemine yönelik faydalarına bakıldığında, soruşturma aşaması ile sınırlamanın yerinde olmadığı düşüncemizi kuvvetlendirmektedir.

Uzlaşma belgesi de uzlaştırma raporu gibi aynı hukuki sonuçları doğuracaktır. Her ikisi de CMK m.253/19 gereği İcra ve İflas Kanunu'nun 38. maddesi anlamında ilam niteliğine haiz belgelerdendir⁵⁸⁶. Dolayısıyla fail üzerine düşen edimi yerine getirmemesi halinde, mağdurun şikâyeti üzerine yargı organlarınca hakkında üç aya kadar tazyik hapsi verilebilmesi mümkündür⁵⁸⁷.

Bu hüküm, içinde birtakım çelişkileri barındırmaktadır. Çünkü edimin yerine getirilmemesi halinde mağdur, faile karşı ilamlı icra takibinde bulunabileceği gibi, fail hakkında kamu davası da açılacaktır. Bu durumda fail hem edimi yerine getirmek zorunda kalacak, hem de yargılanıp cezalandırılacaktır. Failin edimi yerine getirmemesi nedeniyle hakkında kamu davası açılacaksa, failden edimin ifasının neden istendiği anlaşılamamaktadır. Üstelik bu durumda failin üç aya kadar tazyik hapsi söz konusudur⁵⁸⁸.

Ayrıca uzlaşmanın sağlanması hâlinde, soruşturma veya kovuşturma konusu suç nedeniyle mağdur tazminat davası açamayacak, açılmış olan davadan da feragat etmiş

⁵⁸⁶ Erdem, Eser, Özşahinli, *100 Soruda Uzlaştırma*, s.280; Şahin Ekici, Yemenici, *a.g.m.*, s.500; Coronas, *a.g.e.*, s.152-153: “Yine, arabuluculukla varılan anlaşmanın yasal değeri açısından farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin, Norveç’te, varılan anlaşmalar kanuni olarak bağlayıcıdır. Ancak, anlaşmaların uygulanmaması halinde borcun yasal olarak karşılanması dayanağını teşkil etmez. İspanya’da varılan anlaşma, özel bir sözleşmenin yasal değerine sahiptir, bu da anlaşmanın uygulanabilmesi için bir noter tarafından tasdik edilmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Aksi takdirde, anlaşmaya riayet edilmemesi halinde, anlaşmanın hiçbir yasal değeri olmayacaktır. Benzer bir durum, anlaşmanın yasal değere sahip olmadığı, ancak anlaşmanın yerine getirilmemesi halinde mağdurun davayı hukuk mahkemesine intikal ettirmesi gerektiği Polonya’da görülmektedir. Bu durumun aksine, Kuzey İrlanda’da eylem planı adli makam tarafından onaylandığı zaman “kanuni gücü olan emir” niteliğini taşır ve bu anlaşmaya riayet edilmemesinin sonuçları konusunda açıkça ifade edilmektedir. Finlandiya’da failin anlaşmaya riayet etmemesi halinde mağdur anlaşmayı kanun uyarınca uygulayabilir.”

⁵⁸⁷ İnceoğlu Aytekin, Karan, *a.g.e.*, s.74.

⁵⁸⁸ İnceoğlu Aytekin, Karan, *a.g.e.*, s.75.

sayılacaktır(CMK m.253/19 ve CMUY m.7/6). Bunun bir diğ er anlamı, uzlaştırmanın aynı zamanda özel hukuk kurumu olmasıdır. Uzlaştırmanın amaçlarından birisi de, mağdurun zararlarını tazmin ederek özel yargının iş yükünü azaltmaktır⁵⁸⁹.

Uzlaştırma sırasında mağdur birtakım fedakârlıklar göstererek mahkemeden alabileceği tazminatın daha azına razı olarak uzlaşmış olabilir. Bu hükme göre mağdur, edimini yerine getirmeyen fail hakkında tazminat davası açamayacaktır. Bu halde iyi niyetli olduğuna inanarak fedakârlık yapan mağdur, zararından daha az tazminata rıza göstermesi nedeniyle ikinci kez mağdur edilmiş olacaktır. Bu nedenle edimini yerine getirmeyen fail hakkında mağdurun tazminat açma hakkı elinden alınmamalıdır. Bunun yerine failin edimini yerine getirmediğinde anlaşmanın geçersiz kılınacağı şekilde getirilecek düzenleme hem mağdura tazminat davası açma hakkı verecek, hem de fail icra takibinden kurtulacaktır⁵⁹⁰.

B. Kovuşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü

Kovuşturma evresi CMK'nın 2/1-f maddesine göre, iddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar devam eden evredir.

Mahkeme, iddianamenin ve soruşturma evrakının verilmesinden sonra on beş gün içinde, soruşturma evresine ilişkin tüm belgeleri inceleyecek, soruşturmaya konu suçun uzlaştırmaya tabi olduğunu ancak uzlaştırma işlemlerinin gerç ekleştirilmediğini tespit ederse iddianameyi iade edecektir(CMK m.174/1-c).

Uzlaştırma kapsamında olan bir suç yönünden uzlaştırma işlemleri gerç ekleştirilmeden dosya hata ile Cumhuriyet savcısının elinden çıkabileceği gibi, yine mahkemenin bu eksikliği fark etmemesi nedeniyle iddianamenin iadesi aşamasından da geçerek soruşturma evresi kapanmış olabilir. Muhakeme hukukunda geçerli olan *evrelerden dönülmezlik* ilkesi gereği bu durumu tespit eden mahkeme uzlaştırma usulünü harekete geçirecektir⁵⁹¹.

Uzlaştırma asıl olarak soruşturma evresine özgü düzenlenmiş ise de, kamu davası açıldıktan sonra yani kovuşturma evresinde de mümkündür. Bir suçun uzlaşmaya tabi olduğu iddianamenin iadesine rağmen gözden kaçmış olabileceği gibi, suç nitelik değiştirerek uzlaşmalık suç haline dönüşebilir. Uzlaşmanın hem yargılamayı kısaltan hem

⁵⁸⁹ Soyaslan, *a.g.e.*, s.349.

⁵⁹⁰ İnceoğlu Aytakin, Karan, *a.g.e.*, s.78.

⁵⁹¹ Centel, Zafer, 2018, s.560.

de suçtan doğan zararın giderilmesini sağlayan bir kurum olması sebebiyle taraflara kovuşturma evresinde bir şans daha verilmesi yerinde bir düzenlemedir⁵⁹².

Mahkemenin uzlaştırma usulünü işletebilmesi amacıyla dosyayı uzlaştırma bürosuna gönderebilmesi, fiilin uzlaşma kapsamında olduğunun kovuşturma evresinde anlaşılmasına bağlıdır. Bu durum ise duruşma esnasında gündeme gelebilir. Çünkü duruşmada delillerin ortaya konulup değerlendirilmesi aşamasında suçun niteliği değişebilir. İddianamenin kabulü ile duruşmanın açılması arasındaki sürede esasa ilişkin bir değerlendirme yapılamayacağından, bu arada suç vasfında değişiklik olmayacaktır⁵⁹³. Dolayısıyla fiilin nitelenmesinde iddia ve savunmalarla bağlı olmayan mahkeme, kamu davası açıldıktan sonra uzlaştırmaya tabi bir suçun varlığı halinde uzlaştırmayı usulüne göre işletebilecektir⁵⁹⁴. Soruşturulan suçun hukuki niteliğini Cumhuriyet savcısı takdir eder. Cumhuriyet savcısı bir fiilin uzlaştırma kapsamında olmadığı kanısıyla iddianame düzenlemesi halinde, mahkemenin aksi düşünceyle iade kararı vermesi mümkün değildir⁵⁹⁵.

Yönetmeliğin 22/1. maddesine göre, kamu davası açıldıktan sonra uzlaştırma işlemleri mahkemenin talebi doğrultusunda, Kanunun 253 üncü maddesinde belirtilen esas ve usule göre uzlaştırma bürosunca yerine getirilmesi için aşağıdaki durumların varlığı gerekir:

- a) Kovuşturma konusu suçun hukukî niteliğinin değişmesi nedeniyle uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması,
- b) Soruşturma evresinde uzlaşma teklifinde bulunulması gerektiğinin ilk olarak kovuşturma evresinde anlaşılması,
- c) Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenmeksizin, iddianame yerine geçen belge ile doğrudan mahkeme önüne gelen uzlaşmaya tâbi bir suçun varlığı,
- ç) Kovuşturma evresinde kanun değişikliği nedeniyle suçun uzlaşma kapsamına girmesi.

⁵⁹² Özbek v.d., *a.g.e.*, s.841.

⁵⁹³ Şahin, Göktürk, *a.g.e.*, s.196.

⁵⁹⁴ Ünver, Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.728.

⁵⁹⁵ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.193.

Bu bakımdan, uzlaştırma girişiminde bulunulduğu, uzlaşma teklifinin taraflarca reddedildiği, süresinde cevap verilmediği için reddedilmiş sayıldığı ya da uzlaştırma girişiminden vazgeçme, müzakerelere katılmadan imtina etme ile anlaşmanın sağlanamaması gibi nedenlerle uzlaşmanın sonuçsuz kalması dolayısıyla kamu davasının açıldığı durumlarda artık mahkemenin uzlaştırma girişimde bulunma olanağı bulunmamaktadır⁵⁹⁶.

1. Suçun Niteliğinin Değişmesi

Cumhuriyet savcısı soruşturulan suçun niteliğine karar verirken, fiilin uzlaşmaya tâbi olmadığı görüşünde ise iddianame düzenleyerek kamu davası açacaktır. Bu durumda, fiilin hukuki nitelendirilmesi dolayısıyla kural olarak iddianame iade edilemeyeceğinden, mahkemenin iddianameyi kabul etmesi ve uzlaşma hükümlerini kendisinin uygulaması gerekmektedir⁵⁹⁷.

Mahkeme iddianamede belirtilen suçun hukuki niteliğinin farklı olduğunu düşünüyorsa, duruşmaya hazırlık (tensip) aşamasında, suç vasfını da belirterek görevsizlik kararı verebilir. Böyle bir durumda görevli sayılan mahkeme uzlaştırma yöntemini uygulayacaktır⁵⁹⁸.

2. Suçun Uzlaştırmaya Tabi Olduğunun Kovuşturma Evresinde Anlaşılması

Kural olarak Cumhuriyet savcısının soruşturma evresinde uzlaştırma girişiminde bulunup, uzlaştırmayı olumlu ya da olumsuz olarak sonuçlandırması gerekmektedir. Suçun uzlaşmaya tabi olduğunun ilk kez kovuşturma aşamasında anlaşılması hususu, Cumhuriyet savcısının suçun uzlaştırma kapsamında olmadığı kanısından kaynaklanabilir. Öte yandan, Cumhuriyet savcısı fiili uzlaşmaya tâbi bir suç olarak nitelendirmesine karşın, unutmaya veya yanılma sonucu uzlaştırmaya başvurmadan dava açmış ve hâkim de suçun uzlaştırma kapsamında olduğunu gözetmeden iddianameyi kabul etmiş olabilir. Böyle bir halde iddianamenin iade edilmesi mümkün olmadığından uzlaştırma kovuşturma evresinde uygulanacaktır⁵⁹⁹.

3. İddianame Yerine Geçen Belgeyle Doğrudan Mahkeme Önüne Getirilen Fiiller

Bazı durumlarda Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma yapılmaksızın kamu davasının açılması söz konusu olabilir. Bu duruma bir kısım suçlarla ilgili özel hükmün

⁵⁹⁶ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.197.

⁵⁹⁷ Adalet Bakanlığı-UNDP, *a.g.e.*, s.56.

⁵⁹⁸ Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.273.

⁵⁹⁹ Adalet Bakanlığı-UNDP, *a.g.e.*, s.56.

bulunması ya da failin sıfatı nedeniyle özel soruşturma usulünün geçerli olmasından kaynaklanabilir. Bu nedenle CMK'nın 253. maddesinde Cumhuriyet savcısına verilen uzlaştırmayla ilgili yetkilerin bu evrede kullanılması mümkün olmadığından, dolayısıyla Cumhuriyet savcısı tarafından yürütülen bir soruşturma evresi bulunmadığından ancak dava açıldıktan sonra mahkemenin uzlaştırma hükümlerini uygulaması gerekecektir⁶⁰⁰. Örneğin, 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'nun 53/c maddesine göre, belirtilen özel soruşturma usulü dolayısıyla soruşturmanın idare tarafından görevlendirilen soruşturmacı tarafından yapılması sonucu davanın açılması hâlinde bu durum söz konusu olacaktır⁶⁰¹.

4. Kovuşturma Evresinde Kanun Değişikliği Nedeniyle Fiilin Uzlaştırma Kapsamına Girmesi

Uzlaştırmanın karma nitelikli bir kurum olduğundan ilk bölümde bahsetmiştik. Bu niteliğinin bir sonucu, kıyas yasağını ilgilendirmektedir. Muhakeme hükümlerinde kıyas serbestken, ceza hükümlerinde kıyas yasağı bulunmaktadır. Dolayısıyla uzlaştırmanın kapsamını kıyas yoluyla daraltmak ve genişletmek mümkün değilken, uzlaştırmanın gerçekleştirme şekline dair usulde kıyas mümkündür⁶⁰².

Konumuzu ilgilendiren diğer sonucu ise, zaman bakımından uygulamaya ilişkindir. Muhakeme hükümlerinin geçmişte işlenen suçlar bakımından dahi derhal uygulanması esasken, ceza normları kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesi gereği, kural olarak geçmişte işlenen suçlar bakımından uygulanmazlar. Bunun istisnası ise, ceza normunun fail lehine olması şartıdır. Uzlaştırma fail ile devlet arasındaki ceza ilişkisini doğrudan ilgilendirildiğinden ve uzlaştırma kapsamını genişleten bir norm fail lehine olacağından, geçmişe yönelik fiiller bakımından uygulama alanı bulacaktır⁶⁰³. Böylece tamamlanmış işlemler ve devam eden yargılamalar bakımından dahi sonraki tarihli lehe düzenleme uygulanabilecektir. Nitekim 6763 sayılı Kanun değişikliği ile uzlaştırma kapsamının

⁶⁰⁰ Adalet Bakanlığı-UNDP, *a.g.e.*, s.56.

⁶⁰¹ Erdal Yerdelen, *Kovuşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü*, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, Yayına Hazırlayan: Mustafa Serdar Özbek, Orhan Cuni ve Merve Özcan, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, Ocak 2018, s.149; Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.192: “Kanaatimizce 5271 sayılı CMK'nın 253. maddesinde uzlaştırma hükümlerini uygulama yetkisi yalnızca Cumhuriyet savcısına(ve kovuşturma evresinde hakime) verilmiştir. Bu bakımdan idarenin görevlendirdiği soruşturmacının ya da görevlendirilen makamın uzlaştırma hükümlerine başvurması olanaklı değildir. Bu tür özel yasası gereği doğrudan mahkemeye intikal eden uyuşmazlıklarda uzlaştırma hükümlerinin mahkeme tarafından uygulanması gerekecektir.”

⁶⁰² Yerdelen, *Uzlaştırmanın Esasları*, s.25.

⁶⁰³ Yerdelen, *Uzlaştırmanın Esasları*, s.25.

genişletilmesiyle, kovuşturma evresinde uzlaştırmaya başvurma ihtiyacı oldukça artmıştır⁶⁰⁴. Bu ihtiyaç yine 7188 sayılı Kanun değişikliğinde de kendini göstermektedir.

Sanığın veya hükümlünün hukuki durumu, TCK m.7/2’de yer alan “*Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur.*” şeklindeki hüküm ile 5252 sayılı Kanun’un 9/3. maddesinde yer alan “*Lehe olan hüküm, önceki ve sonraki kanunların ilgili bütün hükümleri olaya uygulanarak, ortaya çıkan sonuçların birbirleriyle karşılaştırılması suretiyle belirlenir.*” hükmü birlikte değerlendirilerek tayin edilmelidir.

Belirtmek gerekir ki, dosyanın mahkeme tarafından uzlaştırma bürosuna gönderilmesi, soruşturma aşamasına geri dönüldüğü ve sanığın tekrar şüpheli haline geldiği anlamına gelmeyecektir. Yapılan işlemler kovuşturma aşamasına özgü işlemler olup, yargılanan kişi sanık sıfatında kalmaya devam edecektir⁶⁰⁵.

5. Kovuşturma Evresinde Farklılık Arz Eden Durumlar

Kanunda önce soruşturma aşamasındaki uzlaştırma hükümleri düzenlenmiş ve kovuşturma aşaması içinde aynı usullere atıf yapılmıştır. Bu husus CMK. 254/1. maddesinde “*Kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde, kovuşturma dosyası, uzlaştırma işlemlerinin 253 üncü maddede belirtilen esas ve usûle göre yerine getirilmesi için uzlaştırma bürosuna gönderilir.*” şeklinde ifade edilmiştir.

Dolayısıyla, uzlaşma teklifi, teklifin reddedilmiş sayılması, uzlaştırmacı atanması, uzlaştırmanın gizliliği, delil yasağı, uzlaştırma müzakerelerin yürütülmesi, tarafların haricen uzlaşarak başvurmaları ve diğer kurallar mahkeme tarafından yapılacak uzlaştırma için de geçerliliğini korumaktadır. Cumhuriyet savcısının CMK m.253 gereğince soruşturma evresinde sahip olduğu tüm yetkileri kovuşturma evresinde hâkim kullanacaktır⁶⁰⁶.

Soruşturma evresinde uygulanacak uzlaştırma süreci daha önce ayrıntılı olarak açıklanmış olduğundan, mahkemenin uygulayacağı yöntemin tekrar edilmesine gerek

⁶⁰⁴ Yaprak Öntan, “Kovuşturma Evresinde Uzlaşmanın Sonucu Olarak Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı Verilmesinin Yerindeliği” *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.9, S.1, 2018, s.65.

⁶⁰⁵ Aydın, *a.g.m.*, s.74.

⁶⁰⁶ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.192.

duyulmamış olup, burada sadece kovuşturma evresinde farklılık arz eden durumlara kısaca değinilecektir.

Kovuşturma evresinde uzlaştırma sürecinin yürütülmesini değerlendiren mahkeme, uzlaştırma işlemlerinin yerine getirilmesi için dosyayı Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde kurulu uzlaştırma bürosuna gönderecektir. Bu durumda mahkemenin ne tür bir karar alarak dosyayı uzlaştırma bürosuna göndermesi gerektiği hususu uygulamada tartışmalıdır.

Bir görüş CMK m.223/8. maddesinde yer alan, “*Türk Ceza Kanununda öngörülen düşme sebeplerinin varlığı ya da soruşturma veya kovuşturma şartının gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması hallerinde, davanın düşmesine karar verilir. Ancak, soruşturmanın veya kovuşturmanın yapılması şarta bağlı tutulmuş olup da şartın henüz gerçekleşmediği anlaşılırsa; gerçekleşmesini beklemek üzere, durma kararı verilir. Bu karara itiraz edilebilir.*” hükmünden yola çıkarak mahkemenin durma kararı vermesi gerektiğini, böylece tarafların karara karşı farklı görüşte olmaları halinde itiraz hakkının korunduğunu savunmaktadır⁶⁰⁷.

Bir diğer görüş ise, uygulamada yaşanacak sorunları azaltmak, usul ekonomisini sağlamak ve davanın zaten uzamakta olan süresini kısaltmak için durma kararı verilmemesini belirtmektedir. Böylece verilecek ara kararlar dosyayı uzlaştırma bürosuna göndermek, duruşmayı da işin niteliği gereği ileri bir tarihe ertelemek, bundan sonra dosyanın akıbetini sormak, uzlaştırma sonucu alındığında da zaten açık olan ve duruşma günü belli olan dosyanın belirlenen günde gerekli hükmü kurmak daha yararlı olacaktır. Böyle bir uygulama durumunda, taraflara yeni duruşma için tebligat yapılması da gerekmeyecektir⁶⁰⁸.

Uygulamada çoğunlukla daha pratik olan ikinci yöntem tercih edilmektedir. Çünkü durma kararı verildiğinde esasın kapatılıp kapatılmayacağı sorunuyla karşılaşılacaktır. Mahkemenin esas numarasını açık tutması halinde de yapılacak işlemler konusunda belirsizlikler oluşmakta ve dosyanın takibi zorlaşmaktadır. Dosyayı alan uzlaştırma bürosu gerekli süreci yerine getirdikten sonra, olumlu veya olumsuz sonuçlanan uzlaşmaya dayalı olarak düzenlenen raporu mahkemeye gönderecektir. Mahkeme eğer esası kapatmış ise uzlaştırma raporunu aldıktan sonra yeni esas almak durumundadır⁶⁰⁹. Yine başarılı bir

⁶⁰⁷ Özbek v.d., *a.g.e.*, s.846-847; Bıkmaz, *a.g.e.*, s.134; Canpolat, Sabuncuoğlu, *a.g.e.*, s.101.

⁶⁰⁸ Aydın, *a.g.m.*, s.74.

⁶⁰⁹ Özbek v.d., *a.g.e.*, s.847.

uzlaşma sonunda verilecek olan hüküm niteliğindeki düşme kararı, ancak duruşmada verilebileceğinden mahkemenin duruşma açması gerekmektedir. Başarısız bir uzlaşmada ise mahkemenin duruşmaya devam etmekten başka bir seçeneği bulunmamaktadır. Uygulamada esası kapatmış mahkemeler genellikle, savunması daha önce alınmış sanığa yokluğunda duruşmaya devam edileceğini bildiren şerhli davetiye göndermektedir. Böylece tebligat usulüne uygun tebliğ edilip sanık duruşmaya gelmezse yokluğunda karar verilmektedir. Mahkeme sanığı yeniden dinleme gereği duyarsa normal tebligat göndermekte ve gelmediği takdirde hakkında zorla getirme emri düzenlenmektedir. Yine tarafların müdafî veya vekillerine şerhli davetiye gönderilip gönderilmemesi de mahkemelerce farklı uygulanmaktadır.

Mahkeme tarafından gönderilen dosya büroya kaydedildikten sonra büro numarası alır(CMUY m.22/2). Uzlaştırma konusu suç ya da suçlara ilişkin belgelerden uzlaştırma için gerekli olup da hâkim tarafından uygun görülenler büroya gönderilir. Gönderme ara kararında uzlaştırma işlemlerinin yapılacağı kişiler ile uzlaştırmaya tabi suçlar açıkça belirtilir(CMUY m.22/3).

Mahkeme dava dosyasının tamamını uzlaştırma bürosuna göndermek zorunda değildir. Yargılamaya konu suçun veya taraflarının birden fazla olması halinde mahkeme gönderme kararında, hangi suça ilişkin olarak hangi mağdur ve fail arasında uzlaştırma işlemlerinin yapılacağını araştırmaya veya kuşkuya yer bırakmayacak şekilde belirtmelidir. Uzlaştırma bürosunun kanuni düzenlemeler gereğince ilgili hususları araştırma yetkisi bulunmamaktadır.

Büro personeli tarafından kayıt işlemleri tamamlandıktan sonra dosya, gönderme ara kararı incelenmek üzere bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısına tevdi edilir (CMUY m.22/4). Cumhuriyet savcısı inceleme sonunda mahkemenin gönderme ara kararında uzlaştırma işleminin yapılacağı kişilerin veya uzlaştırmaya tabi suçların açıkça belirtilmediğini tespit etmesi halinde eksikliklerin giderilmesini mahkemeden talep edebilir(CMUY m.22/5). Cumhuriyet savcısı tarafından suçun açıkça uzlaşma kapsamında olmadığını anlaşılması hâlinde, mahkemeden ara kararın yeniden değerlendirilmesi istenebilir(CMUY m.22/6).

Mahkemenin kararlarına karşı ancak açık hüküm varsa itiraz edilebileceğinden, mahkemenin uzlaştırma bürosuna gönderme ara kararına itiraz etmek mümkün değildir. Ara kararlar ancak hükümlerle birlikte istinaf veya temyiz kanun yolunda incelenebilir. Bu

nedenle Cumhuriyet savcısının mahkemeden eksikliklerin giderilmesi yönündeki talebi sadece hatırlatma boyutundadır⁶¹⁰.

Cumhuriyet savcısının onayıyla uzlaştırmacı görevlendirilmesi yapılır(CMUY m.22/7). Dosya uzlaştırmacıya tevdi edildikten sonra bu husus taraflara telefon, SMS veya diğer elektronik araçlarla bildirilir(CMUY m.22/8). Görüleceği üzere kovuşturma evresinde, soruşturma evresinde olduğu gibi uzlaştırmacı Cumhuriyet savcısının onayıyla görevlendirilmektedir.

Mahkeme tarafından gönderilen dosya büro personeline uzlaştırmacıya tutanakla teslim edilir ve alındı belgesi dosyasına eklenir(CMUY m.23/1). Hangi belgelerin verildiği ve verilme tarihi büro personelinin ve uzlaştırmacının imzasını içeren bir tutanakla tespit edilir(CMUY m.23/2).

Kovuşturma evresinde uzlaştırma işlemlerinin süresine ilişkin olarak 17.10.2019 tarih ve 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 26. maddesiyle değişikliğe uğrayan CMK m.253/12 hükmü uygulanacaktır. Buna göre, uzlaştırmacı, dosya içindeki belgelerin birer örneği kendisine verildikten itibaren en geç otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır. Uzlaştırma bürosu bu süreyi her defasında yirmi günü geçmemek üzere en fazla iki kez daha uzatabilir. Uzlaştırmacının ilk otuz günlük sürede uzlaştırmayı sonuçlandıramazsa durumu açıklayan bir dilekçeyle büroya başvurması hâlinde bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısının onayı alınmak koşuluyla süre uzatılabilir(CMUY m.24/1).

Uzlaştırmacı, uzlaştırma işlemlerinin sonuçlandırıldığı tarihten itibaren Yönetmelik Ek-3'te yer alan uzlaştırma raporu örneğine uygun, tarafların edimlerini ayrı ayrı, şüphe ve tereddüte yer vermeyecek ve mümkünse sıra numarası içerecek şekilde rapor düzenler. Rapor sayısı, taraf sayısından bir fazla olarak hazırlanır. Uzlaştırmacı raporu ile kendisine verilen belge örneklerini ve varsa yapmış olduğu masrafları gösteren belge, gider pusulası veya rayice uygun yazılı beyanı UYAP'ta düzenlenecek tutanak ile uzlaştırma bürosuna teslim eder. Uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı biçimde açıklanır. Ancak uzlaştırma müzakereleri sırasında suçun işlenmesine ilişkin olarak yapılan açıklamalara raporda yer verilmez. Bürodan sorumlu Cumhuriyet savcısı dosyayı ve raporu üst yazıyla mahkemeye gönderir(CMUY m.25/1-2-3).

⁶¹⁰ Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.277.

“Mahkeme, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka ve ahlaka uygun olduğunu belirlerse raporu mühür ve imza altına alarak kovuşturma dosyasında muhafaza eder. Mahkeme, raporu veya belgeyi, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanmaması, edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle onaylamadığı takdirde gerekçesini rapora yazar. Edimin hukuka ve ahlaka uygun olmaması nedeniyle raporu onaylamaması durumunda bu Yönetmeliğin 24 üncü maddesindeki süreye uyulması koşuluyla edimin değiştirilmesi için dosyayı büroya gönderebilir.” (CMUY m.25/4-5).

Kovuşturma evresinde uzlaştırmanın uygulanabileceği hâllerde, yapılan uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen hüküm verilinceye kadar sanık ile mağdur, katılan veya suçtan zarar görenin aralarında uzlaşmaları halinde; taraflarca niteliğine uygun düştüğü ölçüde Yönetmelik Ek-3’te yer alan uzlaştırma raporu örneğine uygun bir uzlaşma belgesi düzenler ve mahkemeye sunulursa, hâkim bu belgeyi uzlaşmanın tarafların özgür iradelerini yansıtmadığını ve edimin hukuka ve ahlaka uygun olup olmadığını inceleyip değerlendirecektir.

II. UZLAŞTIRMANIN SONUÇLARI

A. Uzlaştırmanın Soruşturma Evresindeki Sonuçları

Taraflar arasında uzlaşma sağlanamamışsa Cumhuriyet savcısı kamu davası açmak üzere iddianame düzenleyecektir.

Soruşturma evresinde uzlaşma gerçekleşir ve şüpheli mağdurun talep ettiği edimi tek seferde ifa ederse uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verecektir. Yargıtay, somut olayda mağdurun zararının ödendiğine dair herhangi bir bilgi ve belge olmadan ve bu husus araştırılmadan karar verilmesini kanuna aykırı bulmaktadır⁶¹¹.

Uzlaşma sağlanmış olmasına rağmen edimin ileri bir tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde CMK m.171 hükmünde yer alan şartlar aranmaksızın kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilecektir(CMK m.253/19). Her iki durumda da uyuşmazlık, kovuşturma evresine geçmeden tarafların özgür iradesiyle çözülmüş olacaktır.

⁶¹¹ Ünver, Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.729.

Soruşturma evresinde uzlaşma iddianame düzenlenmesinin bir alternatifidir. Bu durumda şüpheli hakkında kamu davası açılabilirken, şüpheli ile ilgili uzlaştırma usulü uygulanmaktadır⁶¹².

Uzlaştırma kurumu, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumundan farklıdır. Başarısız bir uzlaşma sonucunda dahi şüpheli hakkında şartları olduğu takdirde⁶¹³ kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilebilir. Bununla birlikte edimin ifası takside veya vadeye bağlanmışsa ya da süreklilik arz etmesi dolayısıyla kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmiş, ancak edim yerine getirilmemiş ise, şüpheli hakkında ikinci kez kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilemez. Çünkü CMK m.253/19 hükmü gereği edimini yerine getirmeyen şüpheli hakkında ertelenen kamu davası açılacaktır. Bu durumda CMK m.171/4. maddesindeki şartlar aranmayacaktır.

Kovuşturmayaya yer olmadığı kararı alındıktan sonra yeni delil elde edilmesi durumunda tekrar kamu davası açılabilir. Ancak bu yöntemin uzlaşma sağlamış bir suç bakımından nasıl uygulanması gerektiği tartışmalıdır. Bazı yazarlar kamu davasının açılmaması gerektiğini ileri sürerken, bazı yazarlar da yeni delil elde edilmesi halinde uyumsuzluk üzerinde anlaşılması olmanın herhangi bir öneminin kalmadığını savunmaktadır⁶¹⁴. Kanaatimizce, elde edilen yeni delil suça konu fiili uzlaştırma kapsamından çıkarmıyorsa, kamu davası açılmaması hukuk güvenliği açısından yerinde olacaktır.

Uzlaştırma kurumu ile ilgili uygulayıcılardan kaynaklı sorunlarda yaşanmaktadır. Bunlardan biri, bazı yer Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde kurulu uzlaştırma bürolarının edimin takside bağlanmasını, ileri bir tarihe atılmasını veya edimin süreklilik arz etmesi şeklindeki ifa türlerini kabul etmemesidir. Bizce bunun en temel sebebi, mevcut terfi sisteminden kaynaklı olarak, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının verildiği dosya esasının, açık kalması sebebiyle derdest görünümüdür. Dolayısıyla, adeta yarış

⁶¹² Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.286.

⁶¹³ **Ceza Muhakemesi Kanunu 171/3,4. maddesi:** “(3)Kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilmesi için, uzlaşmaya ilişkin hükümler saklı kalmak üzere; a) Şüphelinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezası ile mahkûm olmamış bulunması, b) Yapılan soruşturmanın, kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini vermesi, c) Kamu davası açılmasının ertelenmesinin, şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması, d) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi, koşullarının birlikte gerçekleşmesi gerekir. (4) Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmediği takdirde, kovuşturmayaya yer olmadığına karar verilir. Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmesi halinde kamu davası açılır. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez.”

⁶¹⁴ Bıkmaz, *a.g.e.*, s.161.

halinde dosyaların hızlı bir şekilde sonuçlandırılması için uğraşmaktadır. Türk yargısının üzerindeki olağanüstü iş yükü de yargı mensuplarını bu gibi eğilimlere sevk etmektedir. Ancak bu eğilim ne uzlaştırma kurumunun kabul edilmiş amaçlarına ne de kanuna uygundur. Bu nedenle uygulayıcıların bundan vazgeçmesi ile birlikte uzlaşma ile sonuçlanan dosyalara beklenen takdiri vermek uygun olacaktır.

B. Uzlaştırmanın Kovuşturma Evresindeki Sonuçları

Kovuşturma evresinde uzlaşma olumsuz sonuçlanmışsa, mahkeme yargılamaya devam ederek CMK m.223'te yer alan hükümlerden birine karar verecektir.

Kovuşturma evresinde uzlaşma olumlu sonuçlanmışsa ve sanık edimini def'aten yerine getirmişse mahkeme sanık hakkında CMK m.254/2 gereği düşme kararı verecektir.

Uzlaşma sağlanmış ancak edim ileri bir tarihe bırakılmışsa, taksimde bağlanmışsa veya süreklilik arz ediyorsa CMK m.231'deki şartlar⁶¹⁵ aranmaksızın hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilir. Taksimde bağlanan, ileri bir tarihe bırakılan veya süreklilik arz eden edim ifa edilmişse, sanık hakkında verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı kaldırılarak düşme kararı verilir. Ancak edim ifa edilmemişse, kovuşturma evresinde uzlaşma sağlanamaması nedeniyle sanık hakkında açıklanması geri bırakılan hüküm CMK m.231/11'de belirtilen şartlar aranmaksızın açıklanır(CMK m.254/2). Burada aranan tek şart uzlaşmanın gereklerini yerine getirilmemesidir.

Bazı yazarlar edimin taksimde bağlanması, ileri bir tarihe bırakılması veya süreklilik taşıması durumunda hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesini doğru bulmamaktadır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilebilmesi için yapılmış ve sona ermiş bir yargılama sonucunda mahkemenin sanığın suçluluğuna kanaat getirmesi ve hüküm kurmasını gerektirmektedir. Böylece belirli koşulların varlığı halinde verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması belirli bir süre için ertelenmiş olacaktır.

⁶¹⁵ **Ceza Muhakemesi Kanunu 231/6,11. maddesi:** “(6) (Ek: 6/12/2006-5560/23 md.) Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için; a) Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması, b) Mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması, c) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi, gerekir. (Ek cümle: 22/7/2010 - 6008/7 md.) Sanığın kabul etmemesi hâlinde, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmez. (11) (Ek: 6/12/2006-5560/23 md.) Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemesi veya denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklere aykırı davranması halinde, mahkeme hükmü açıklar. Ancak mahkeme, kendisine yüklenen yükümlülükleri yerine getiremeyen sanığın durumunu değerlendirerek; cezanın yarısına kadar belirleyeceği bir kısmının infaz edilmemesine ya da koşullarının varlığı halinde hükümdeki hapis cezasının ertelenmesine veya seçenek yaptırımlara çevrilmesine karar vererek yeni bir mahkûmiyet hükmü kurabilir.”

Oysa kovuşturma evresinde uzlaşmaya tabi olduğu anlaşılan suç yönünden dosya, uzlaştırma bürosuna gönderildiğinde henüz yargılama sonuçlanmamış olacaktır. Henüz yargılaması yapılmayan sanığın iki yıl veya daha az hapis veya adli para cezasını gerektiren bir mahkûmiyet alması söz konusu değilken, hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi adeta yargılamasız hüküm kurmak anlamındadır. Bu ise masumiyet karinesine ve davasız yargılama olmaz ilkelerine aykırılık teşkil etmektedir. Bu nedenle CMK 223/8. maddesi uyarınca edimin taksidi bağlanması, ileri bir tarihe bırakılması veya süreklilik taşıması durumunda durma kararı verilmesi gerekmektedir⁶¹⁶.

Kanunda hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verildiğinde sanık hakkında denetim süresi belirlenip belirlenmeyeceği, süre belirlenecekse bu süre 5 yıl mı yoksa edime göre mi tayin edileceği, sanığa yükümlülük yüklenip yüklenmeyeceği, yükümlülük yüklenebilirse bunun ihlali ya da kasten yeni bir suç işlemesi halinde ne olacağı hususları düzenlenmediğinden uygulamada belirsizlikler yaşanmaktadır.

Uzlaşma nedeniyle hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmişse artık denetim süresi değil, edimin yerine getirilerek zararın giderilmesine ilişkin süreç başlamaktadır⁶¹⁷. Denetim sürenin beş yıl olarak belirlenmesi, edimin yerine getirilmesi gereken sürenin daha az olması ihtimali karşısında yerinde olmayacaktır. Ancak edimin yerine getirme süresi beş yılı aştığında, yapılacak uygulama ile ilgili bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verildiğinde uzlaşma konusu edimin ifa yöntemine göre bir süre belirlenecektir⁶¹⁸. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı, hemen yerine getirilemeyecek edim türleri

⁶¹⁶ Z. Özen İnci, Sevgi Sakarya, “6763 Sayılı Kanun Değişikliği Sonrasında Uzlaştırma Uygulamalarına İlişkin Bazı Tespit ve Değerlendirmeler, *Terazi Hukuk Dergisi*, C.13, S.141, Mayıs 2018, s.109-110; Öntan, *a.g.m.*, s.68; Kaymaz/Gökcan' a göre; hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilmesi için, sanığın savunmasının alınması, delil ikamesinin sonuçlanması, yargılamanın tümüyle sona erdirilerek mahkemenin uyuşmazlık konusunda bir yargıya ulaşması gerekmektedir. Zira verilecek karar aslında mahkûmiyet kararıdır. Mahkeme, tüm unsurlarıyla bir mahkûmiyet kararı kurmakta, ancak sonuç olarak bu kararın açıklanmasını geri bırakmaktadır. Nitekim hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı üzerine edim ifa edilmezse, mahkûmiyet hükmü açıklanacaktır. Bu bakımdan, uzlaşmaya tabi bir fiilin yargılanması sırasında uzlaşma hükümlerinin uygulanması konusunda mahkemenin dikkatli olması ve özellikle uzlaştırma atanmasının zamanını iyi tayin etmesi yerinde olacaktır. Çünkü uzlaşma hükümleri, mahkûmiyet kararının alternatifi olmaktadır. Bu nedenle, yapılan yargılama sonucunda beraat kararı verilmesi gerekmekte ise mutlaka bu karar verilmeli, uzlaşma sağlansa dahi uzlaştırma hükümleri uygulanmamalıdır. Bkz. Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.199; Adalet Bakanlığı- UNDP, *a.g.e.*, s.59. Bu görüş, mahkemenin uzlaşturmaya tabi bir suç yönünden dosyayı uzlaştırma bürosuna göndermeyip delil toplayarak yargılamaya devam etmesi ve ileride uzlaşmanın olumlu sonuçlanması halinde, yapılan tüm yargılamanın anlamsız hale gelmesine, çatışmanın boş yere uzamasına, gereksiz bir zaman, emek ve maddi kayba yol açmasına sebebiyet vereceğinden eleştirilmiştir. Bkz. İnci Özen, Sakarya, *a.g.m.*, s.110, dnp.26.

⁶¹⁷ Devrim Güngör, Güneş Ergün Okuyucu, “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 65, S.4, 2016, s. 1959.

⁶¹⁸ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.198; Adalet Bakanlığı- UNDP, *a.g.e.*, s.59.

için edimin ifasını güvence altına almaya yönelik karardır. Burada zaten fail edimi yerine getirmekle yükümlü olacağından, CMK m.231 kapsamında herhangi bir yükümlülük belirlenmeyecektir⁶¹⁹. Son olarak CMK m.254/2 gereği sanığın sadece edimi yerine getirmemesi halinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı kaldırılacaktır. Bu sebeple sanık edimini ifa edeceği süre içinde kasten yeni bir suç işlemesi önemli değildir⁶²⁰.

Uygulayıcılardan kaynaklanan bir diğer sorun ise, hâkimin aslında ayrıntılı incelediği takdirde beraat kararı verebileceği bir dosyayı, suçun uzlaştırma kapsamında olduğunu gördüğünde doğrudan uzlaştırma usulünü başlatmasıdır. Bu durumda hâkim beraat kararı verip vermeyeceği hususunda hiçbir değerlendirme yapmadan dosyayı bu şekilde elden çıkartmaktadır. Ancak kovuşturma evresinde sanığın derhal beraat etmesi gerekiyorsa, suçun uzlaşma kapsamında olup olmadığına bakılmaksızın sanık hakkında beraat kararı verilmelidir. Bu husus, CMK 223/9. maddesinde, “*Derhâl beraat kararı verilebilecek hâllerde durma, düşme veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilemez.*” şeklinde ifade edilmiştir. Yine hâkim dosyayı uzlaştırma bürosuna göndermekle birlikte delil toplamaya devam edebilir. Uzlaştırma sonuçlanmadan elde edilen deliller sanığın beraatini gerektirecek düzeyde ise mahkeme uzlaştırma raporunu beklemeden beraat kararı vermelidir.

C. Uzlaştırmanın Soruşturma Ve Kovuşturma Evrelerinde Ortak Sonuçları

1. Uzlaşma Anlaşmasının Uygulanmasının Takibi

Uzlaşma konusu edimin takside bağlanması, ileri bir tarihe bırakılması veya süreklilik taşıması halinde, uzlaşma sürecinin başarıyla tamamlanması için anlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi gerekir. Uzlaşma sonucunda varılan anlaşmanın edim ifa edilmezse mağdur sürece karşı bir hayal kırıklığı yaşayacaktır. Bu nedenle mağdurun süreçten memnuniyetini sağlamak amacıyla uzlaştırma anlaşmalarının takibine ihtiyaç vardır. Uzlaşma anlaşmasının yerine getirilmesi sadece failin iradesine bırakılmayıp, bir dış denetime tabi tutulmalıdır⁶²¹.

⁶¹⁹ Adalet Bakanlığı- UNDP, *a.g.e.*, s.58.

⁶²⁰ Adalet Bakanlığı- UNDP, *a.g.e.*, s.59. Aksi görüş için bkz. Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.200; Özgenç, *Mukayeseli Hukukta Uzlaşma*, s.394.

⁶²¹ Çetintürk, *a.g.e.*, s.587; Elveriş, *a.g.e.*, s.12: “*Varılan anlaşmanın uygulanması, farklı izleme mekanizmalarını gerektirebilir. Örneğin, fail özür dilemeyi teklif ederse, bunun için bir izleme yapılmasına gerek kalmaz. Ancak, fail tarafından yapılacak aylık tazminat ödemeleri söz konusu olduğunda ya da mağdurun fail tarafından rahatsız edilmeyeceğine dair bir anlaşmaya varılmışsa veya kamu yararına bir*

Bazı ülke uygulamalarında uzlaştırma anlaşmalarının takibi uzlaştırmacının sorumluluğuna bırakılmıştır⁶²². Bazı uygulamalarda ise anlaşmanın takibi polis, denetimli serbestlik görevlileri gibi kişi veya kurumlar aracılığıyla da yapılmaktadır⁶²³. Ülkemizde ise uzlaştırmacıya böyle bir görev verilmemiştir.

Ülkemizde Cumhuriyet savcısının veya hâkimlerin anlaşmaları takip etmesi iş yükünün artması sonucunu doğuracaktır. Bu nedenle uzlaştırma bürolarının takip görevini üstlenmesi daha yerinde olacaktır. Dolayısıyla, müzakerelerin sona ermesiyle uzlaştırma bürolarının görevi sona ermemelidir. Uzlaştırma büroları anlaşmanın yerine getirilip getirilmediğini takip ederek durumu Cumhuriyet savcısı veya hâkime bildirmelidir⁶²⁴.

2. Zamanaşımı ve Dava Süresinin Durması

Uzlaşmada zamanaşımı iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki CMK 253/21. maddesinde gösterilmiştir. Buna göre, şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek uzlaştırma bürosuna verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemeyecektir. Zamanaşımın söz konusu olduğu ikinci durumun belirtildiği CMK m.253/19'a göre ise, başarılı bir uzlaşmada edimin yerine getirilmesi ileri bir tarihe bırakılmışsa, takside bağlanmışsa veya süreklilik arz ediyorsa kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilecek ve bu karar devam ettiği sürece zamanaşımı işlemeyecek, duracaktır.

İlk durumda zamanaşımı uzlaşmanın olumlu veya olumsuz sonuçlanması halinde farklılık göstermektedir. Uzlaşma süreci olumsuz sonuçlanmışsa zamanaşımı, taraflardan

hizmetin yapılmasına ya da mağdur için kişisel bir hizmet verilmesine ilişkin veya benzeri bir anlaşmaya varıldığında bu anlaşma yazılı olarak hazırlanır. Anlaşma metni ilgili taraflar ve arabulucu tarafından imzalanır. Anlaşma hukuki ve karmaşık bir belge olmaktan ziyade tarafların üzerinde anlaştıkları şeyleri ortaya koyar ve bir zaman çizelgesi ışığında tarafların karşılıklı yükümlülüklerini tanımlar niteliktedir. Aylık ödemelerin yapılacağı anlaşmalarda hizmet sunucusu tarafından izleme yapılması gerekli olabilir. Bazen anlaşmanın uygulanmasını takvime bağlamak ve gerekli hallerde bu anlaşmanın uygulanmasında faili takip etmek gerekmektedir.”

⁶²² Coronas, *a.g.e.*, s.162: “Örneğin, Kuzey İrlandada, anlaşmaların izlenmesi Gençlere Yönelik Konferans Hizmetinin görevleri arasındadır. Eylem planı, adli makam tarafından onaylandığı zaman konferansı yürüten konferans koordinatörü tarafından denetlenir. Takip işi, faillerin ve/veya faillerin destekçilerinin aranması ve ziyaret edilmesi suretiyle gerçekleştirilebilir... Ayrıca Avusturya’da da arabulucular anlaşmanın yerine getirilip getirilmediğini denetler. Arabulucular genel olarak bu işi faili telefonla aramak suretiyle gerçekleştirir. Anlaşmaya riayet edilmediğinin tespit edilmesi halinde arabulucu, yeni durumu çözüme kavuşturmak amacıyla en iyi yolun belirlenmesi için faille yeni bir görüşme ayarlar. Bu durumda da, failin bu yeni anlaşmaya riayet etmemesi halinde (ikinci bir deneme dahi mümkündür) arabulucu ceza muhakemeleri usulünü yeniden başlatacak olan savcıya kısa bir rapor gönderir. Bunun sonucu olarak yeni bir sistem dışına yönlendirme tedbiri uygulanabilir veya dava mahkemeye intikal ettirilir.”

⁶²³ Coronas, *a.g.e.*, s.158.

⁶²⁴ Çetintürk, *a.g.e.*, s.589.

birine ilk uzlaşma teklifinde bulunulduğu tarihten başlayıp, uzlaşma girişiminin sonuçsuz kaldığı tarihe kadar duracaktır. Uzlaşmanın olumlu sonuçlanması halinde ise zamanaşımı, ilk uzlaşma teklifinin bulunulduğu tarihten uzlaşma raporunun savcıya sunulduğu tarihe kadar duracaktır⁶²⁵.

CMK'nın 253. maddesinde zamanaşımı ve dava süresinin işlemeyeceğinin ifade edilmesi eleştirilmektedir. Gerçekten TCK'nın 67. maddesinde yer alan durma veya kesilme terimlerinden birinin kullanılması daha yerinde olurdu. Zamanaşımının işlememesi, maddenin düzenleniş biçimi itibarıyla TCK m.67'de yer alan durma anlamında kullanıldığı kabul edilmelidir⁶²⁶.

3. Uzlaştırma Ücreti ve Giderleri

CMK'nın 253/22. maddesi gereğince, uzlaştırmacıya Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen tarifeye göre ücret ödenecektir. Uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri, yargılama giderlerinden sayılır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde bu giderler Devlet Hazinesi tarafından karşılanır.

Yönetmeliğin 36/2. maddesine göre, uzlaştırmacı ücreti, uzlaştırmacının şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin yaşı, eğitimi, sosyal ve ekonomik durumu gibi belirgin farklılıklarını değerlendirmede ve tarafları uzlaştırmadaki becerisi, süreçte gösterdiği gayret, taraf sayısı, uyuşmazlığın kapsam ve niteliği dikkate alınarak tarifedeki alt ve üst sınırlar arasında belirlenir.

Uzlaştırma müzakereleri için birden fazla uzlaştırmacı görevlendirildiğinde uzlaştırmacı ücreti bu kişilere ayrı ayrı ve eşit olarak ödenir(CMUY m.36/3).

Uzlaştırmacının çalışması karşılığında gönüllü olarak ücret talep etmediği hâllerde kendisine ödeme yapılmaz(CMUY m.38/5).

Uzlaştırmacı için takdir edilen ücret, uzlaştırma sonunda düzenlenecek raporun ibrazından sonra makul süre içinde, uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından sarf kararı ile ödenir. Uzlaştırmacı ücretinin tayininde, uzlaştırma raporunun tamamlandığı tarihte yürürlükte olan Tarife esas alınır(CMUY m.37/1,2).

Uzlaştırmacı tarafından zorunlu yol giderleri dâhil olmak üzere yapılan uzlaştırma amacı ile yapılan tüm masraflar, ilgili yıl Uzlaştırmacı Asgari Ücret Tarifesinin 8 inci

⁶²⁵ Adalet Bakanlığı- UNDP, *a.g.e.*, s.55.

⁶²⁶ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.158.

maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin (1) numaralı alt bendinde belirlenen miktarın alt sınırını geçmeyecek şekilde ayrıca ödenir(CMUY m.38/1).

Uzlaştırıcı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri, yargılama giderlerinden sayılmakla bu giderler ilgili ödenekten karşılanır. Uzlaştırmanın gerçekleşmemesi hâlinde uzlaştırıcı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri hakkında Kanunun yargılama giderlerine ilişkin hükümleri uygulanacaktır(CMUY m.38/2,3).

Yargılama gideri, harçlar ve tarifesine göre ödenmesi gereken avukatlık ücretleri ile soruşturma ve kovuşturma evrelerinde yargılamanın yürütülmesi amacıyla Devlet Hazinesinden yapılan her türlü harcamalar ve taraflarca yapılan ödemeler yargılama giderleridir(CMK m.324).

Hüküm ve kararda yargılama giderinin kimlere yükletileceği gösterilir.

4. Adli Sicil ve Arşiv Kaydı Oluşmaması

5352 sayılı Adli Sicil Kanununun amaç ve kapsam başlıklı 1. maddesine göre, “*Bu Kanun, kesinleşmiş ceza ve güvenlik tedbirlerine mahkûmiyete ilişkin bilgilerin otomatik işleme tâbi bir sistem kullanılarak toplanmasına, sınıflandırılmasına, değerlendirilmesine, muhafaza edilmesine ve gerektiğinde en seri ve sağlıklı biçimde ilgililere bildirilmesine dair usul ve esasları belirler.*” Bu kayıtlar Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü’nce tutulur.

Adli Sicil Kanununun 4,5 ve 6. maddelerinde adli sicile kaydedilecek ve kaydedilmeyecek hususlar düzenlenmiştir. Kanunun 4. maddesine göre, Türk mahkemeleri tarafından vatandaş veya yabancı hakkında verilmiş ve kesinleşmiş mahkûmiyet hükümleri adli sicile kaydedilecektir. Bu çerçevede hapis cezaları bakımından; mahkûmiyet, koşullu salıverilme ve koşullu salıverilmesinin geri alınması, koşullu salıverilmede denetim süresinin uzatılması kararları ile hapis cezasının tamamlandığı hususu adli sicile kaydedilecektir. Adli para cezasının ödenmesi, tazyik hapsi ya da tazyik hapsinden sonra kalan kısmının ödenmesi yoluyla infazının tamamlanması adli sicile kaydedilecektir.

Kanunun 6. maddesinde adli sicile kaydedilecek diğer hususlar yer almaktadır. Bu kapsamda kamu davasının açılmasının ertelenmesine ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına dair kararlar ile karşılıksız yararlanma suçunda etkin pişmanlıktan yararlanılması dolayısıyla şüpheli, sanık veya hükümlü hakkında verilen kararlar adli sicile kayıt olmaktadır. Kanunun 5. maddesi gereğince adli sicile, disiplin suçlarına ve sırf askeri

suçlara ilişkin mahkûmiyet hükümleri, disiplin ve tazyik hapislerine ilişkin kararlar ile idari para cezasına ilişkin kararlar kayıt olmayacaktır.

Belirtilen hükümler gereğince bir değerlendirme yapılacak olursa, olumlu uzlaşma sonunda verilen kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar ile düşme kararları adli sicile kayıt olmayacaktır. Ancak edimin yerine getirilmesinin takside bağlanması, ileri bir tarihe ertelenmesi veya süreklilik taşıması halinde verilen kamu davasının açılmasının ertelenmesi ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararları adli sicile işleyecektir. Adli Sicil Kanununun 6. maddesi gereğince bu bilgiler ancak mahkeme, hâkim, Cumhuriyet başsavcılığı tarafından soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak istenmesi halinde verilebilecektir.

Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinin 43. maddesinde tarih, sıra numarası, hazırlayan veya onaylayan kişiye göre sorgulanabilir uzlaşma kaydının UYAP sistemine tutulması öngörülmüştür. Bu kayıt adli sicil anlamına gelmemektedir. Bu kayıta yalnızca, sıra numarası, soruşturma numarası, mahkeme adı ve esas numarası, mağdur, şikâyetçi, katılan, şüpheli, sanık, müdafî, vekil veya kanunî temsilci ile uzlaştırmacının kimlik bilgileri, uzlaştırmacının görevi ve mesleği, suçun türü, karşılaştırılan edimin türü ve süresi, dosyanın uzlaştırmacıya verildiği tarih, uzlaştırma raporunun teslim edildiği tarih, uzlaştırma işleminin sonucu ve uzlaştırmacıya ödenen ücret ile düşünceler sütunları yer alır(CMUY m.44).

5. Tekerrüre Esas Olamama

TCK m.58/1'e göre tekerrür, önceden işlenen suçtan dolayı verilen hükmün kesinleştikten sonra yeni bir suçun işlenmesi ifadeleri ile tanımlanmıştır. Tekerrüre esas bir suçun işlenmesi halinde, sonraki suça ilişkin kanun maddesinde seçimlik olarak hapis cezası ile adlî para cezası öngörülmüşse, hapis cezasına hükmolunur(TCK m.58/3). Tekerrür halinde ceza, mükerrirlere özgü infaz rejimine göre çektirilir ve cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbiri uygulanır(TCK m.58/6).

Bir ceza mahkûmiyetinin tekerrüre esas olabilmesi için, mahkûmiyet kararının kesinleşmesi gerekmektedir. Tekerrür hükümlerinin uygulanabilmesi için, cezanın ayrıca infaz edilmiş olması aranmamaktadır. Uzlaşmada ise uyuşmazlık soruşturma evresinde sona erdiğinde kovuşturmayaya yer olmadığı, kovuşturma evresinde ise düşme kararı

verileceğinden ortada bir mahkûmiyet hükmünden bahsedilemeyecektir. Dolayısıyla uzlaşmaya konu suç tekrüre esas teşkil etmeyecektir.

Bununla birlikte kanun koyucu mükerrirler hakkında uzlaştırma yoluna gidilemeyeceğine dair herhangi bir kısıtlama getirmemektedir. Ancak öğretide sürekli suç işleyenler tarafından uzlaşma kurumunun kötüye kullanılmasını engellemek amacıyla bir sınırlama getirilmesi gerektiği savunulmaktadır⁶²⁷. Kanaatimizce, uzlaştırma, fail lehine alması muhtemel cezadan kurtulma şansı yaratırken, mağdur için de zararın giderilmesi ve memnuniyeti imkânı vermektedir. Mağdurun, mükerrir olan failden mağduriyetin giderilmesi talebinde bulunma ve faile suçun kendisini nasıl etkilediğini anlatma fırsatı elinden alınmamalıdır.

6. Yakalama ve Tutuklama Sebebiyle Tazminat İsteme Hakkına Etkisi

Yakalanan, tutuklanan veya gözaltına alınan kişi uzlaşmanın olumlu sonuçlanmasından sonra tazminat isteme hakkı bulunmakta mıdır?

CMK'nın 144/1-c. maddesinde tazminat istemeyecek kişiler arasında, uzlaşma sebebiyle hakkında kovuşturmaya yer olmadığına veya davanın düşmesine karar verilen veya kamu davası geçici olarak durdurulan veya kamu davası ertelenen veya düşürülenler de sayılmıştır. Bu durumda uzlaşmaya giden ve mağdurla anlaşan fail, hakkında verilen kovuşturmaya yer olmadığına, düşme kararlarına rağmen, doğan zararlarına karşılık tazminat talep edemeyecektir.

7. Uzlaşma Anlaşmasının Müsadereye Etkisi

TCK'nın 54. maddesinde eşya müsaderesi, 55. maddesinde ise kazanç müsaderesi düzenlenmiştir. Burada açıklamaya çalıştığımız husus, uzlaştırma kurumu sonucunda verilecek kararda, ilgili eşyanın müsaderesine karar verilip verilemeyeceğidir.

TCK'nın 54/1. maddesinde, kasıtlı suçun işlenmesinde kullanılan veya tahsis edilen ya da suçtan meydana gelen eşya ile suçun işlenmesinde kullanılmak için hazırlanan eşya müsadereye konu edilmiştir. Bu durumda eşyanın müsadere edilebilmesi için, eşyanın suçun işlenmesinde kullanıldığı, tahsis edildiği, suçtan meydana geldiği ya da suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlandığı sabit olmalıdır. Buna karşın TCK'nın 54/4. maddesinde, üretimi, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç oluşturan eşyadan

⁶²⁷ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.210; Yerdelen v.d., *a.g.e.*, s.292.

bahsedilmiştir. Dolayısıyla bu madde kapsamındaki eşyaların müsadere edilmesi için mahkûmiyet şartı aranmamaktadır.

TCK 54/1. madde kapsamındaki müsadere ile ilgili öğretide farklı görüşler bulunmaktadır. Müsadere için mahkûmiyet kararının varlığını şart gören bir görüşe göre, uzlaşma halinde şüphelinin o fiili işleyip işlemediği konusunda yargılama yapılmadan fail ile Devlet arasındaki ceza ilişkisi sona ermektedir. Başarılı bir uzlaşma sonunda failin suçu işlediği tespit edilmediğinden TCK 54/1. madde kapsamındaki eşyanın müsaderesini mümkün değildir. Bu nedenle kovuşturmaya yer olmadığına ve düşme kararları verildiğinde eşyanın iadesine dair hüküm de kurulmalıdır. Hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararı verildiği durumlarda elbette müsadereye de karar verilmelidir. Ancak edim ifa edildiği takdirde sanık hakkında verilecek düşme kararı ile birlikte müsadere de ortadan kalkacaktır⁶²⁸.

Müsaderenin bir güvenlik tedbiri olduğunu hatırlatan aksi görüş ise, uzlaştırmannın soruşturma ve kovuşturmanın devamını engellemesi, ceza hukuku uyumsuzluğu açısından sonuç doğurmasıyla ilgili olup, müsadere konusu eşyanın müsaderesini engellemeyeceğini belirtmektedir. Koşulların oluşmasıyla eşya ve kazancın müsaderesine gidilmelidir⁶²⁹. Zira cezanın amacı, kişinin kusurlu olarak işlediği haksızlık içeren eylemi ceza adı verilen bir yoksunluğa tabi tutularak genel ve özel önleme etkisi yaratmak iken, güvenlik tedbirlerinin amacı, haksızlığın işlenmesi ile bağlantılı olsun veya olmasın kişinin veya eşyanın tehlikeliliğini ortadan kaldırmasıdır. Dolayısıyla müsadere için amaçlanan tehlikeliliğin ortadan kaldırması olduğundan mahkûmiyetten ayrı olarak değerlendirilmelidir⁶³⁰. Uzlaştırma bu anlamda failin devletle arasındaki ceza ilişkisini ortadan kaldırmakla birlikte, müsadereye konu eşyanın tehlikeliliğinden kaynaklanan devletin önleme yetki ve yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır⁶³¹.

CMK'nın 256. maddesine göre müsadere kararı, kamu davası açılmamış olması veya kamu davası açılmış olup da esasla birlikte bir karar verilmediği durumlarda ayrıca verilebilecektir. Madde metninde düzenlendiği gibi müsadere kararı için ayrı bir başvuru gerekmektedir. Müsadere muhakemesinde alınacak kararlar tek başına istinaf denetime

⁶²⁸ Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.209; İpek, Parlak, *Ceza Muhakemesinde Uzlaşma*, s.141.

⁶²⁹ Ünver, Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.736.

⁶³⁰ Serdar, Talas, *Uzlaştırma İle Sonuçlanan Soruşturma ve Kovuşturmalarda Müsadere Hükümlerinin Uygulanması Sorunu*, Ceza Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri Sempozyumu, Rize 18-20 Mayıs 2017, Ankara, 2018, s.91-92.

⁶³¹ Talas, *a.g.e.*, s.93.

açık olduğu da unutulmamalıdır. Müsadere kararının mahkûmiyet kararından bağımsız bir şekilde verileceği gözetildiğinde, kanaatimiz uzlaştırmanın müsadereye engel olamayacağı yönündedir.

TCK'nın m.54/4 kapsamındaki eşyaların müsadere edilebilmesi için bir suçla bağlantılı olması aranmayacak yani bir mahkûmiyet kararının bulunması gerekmeyecektir. Böylece uzlaşma halinde bu madde kapsamındaki eşyaların müsaderesi mümkün olacaktır⁶³².

Önödemenin düzenlendiği TCK'nın m.75/5'te olduğu gibi bu konuda, olması gereken hukuk açısından TCK veya CMK'ya açık hüküm getirilmesi ile uzlaşmanın müsadereye etkisinin açıklığa kavuşturulması yerinde olacaktır.

⁶³² Kaymaz, Gökcan, *a.g.e.*, s.209; Ünver, Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s.735; İpek, Parlak, *Ceza Muhakemesinde Uzlaşma*, s.141.

SONUÇ

Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda yer alan uzlaşma kurumu, sonradan 5560 sayılı Kanun ile getirilen değişikliklerle sadece CMK'da düzenlenmiştir. Bunun yanında 6763 sayılı Kanun ile 7188 sayılı Kanunla getirilen düzenlemeler ile yasal çerçeve son halini almış bulunmaktadır.

Uzlaşma kurumu, sanık, mağdur ve suçtan zarar görenin yararına hizmet ettiği gibi kamunun da yararına hizmet etmektedir. Bu şekilde toplumsal barışa da hizmet etmiş olur. Şüpheli veya sanığın, mağdur veya suçtan zarar görenin zararlarını gidermesi ile adalet kısmen de olsa yerine getirilmiş olur. Diğer taraftan uzlaşmanın sağlanması ile devlet, soruşturma, kovuşturma ve infaz süreçlerinden de kurtulmuş olur. Uzlaşma kurumu, şüpheli veya sanığın, mağdur veya suçtan zarar görenin yargılama sürecini, mücadelecisi, yıpratıcı ve cezalandırıcı bir süreçten, işbirliğine dayalı bir sürece dönüştürmesi açısından da isabetlidir.

Uzlaşma kurumu dar anlamda uyuşmazlıkların mahkemeler dışında çözümünü sağlayan alternatif bir çözüm yoludur. Alternatif çözüm yöntemleri (ADR= Alternative Dispute Resolution) günümüzde medeni hukuk ve idare hukuku alanında daha çok geliştirilen ve uygulanan araçlardır. Dolayısıyla uzlaşma müessesesinin ceza hukukuna özel hukuktan yansıdığı ileri sürülmektedir. Öğretide, uzlaşmanın maddi ceza hukuku kurumu olduğu, ceza muhakemesi hukuku kurumu olduğu ve karma nitelikli olduğuna dair üç görüş mevcuttur.

Uzlaştırma usul ve esaslarının uygulanması yönüyle bir ceza muhakemesi kurumu olduğu gibi ceza ilişkisinin sona ermesine yol açması dolayısıyla aynı zamanda maddi ceza hukuku kurumu sayılmalıdır. Bu nedenle uzlaşmanın karma nitelikli bir yapısı olduğu kabul edilmelidir. Diğer taraftan uzlaşma, kovuşturma açılmasını veya hüküm kurulmasını önlediğinden “kovuşturma engeli” teşkil etmektedir.

5560 sayılı Kanun değişikliklerinden önce uzlaştırmanın yaygınlaşmasında oldukça önemli bir engel, uzlaştırmanın uygulanabilmesi için failin suçu kabul etmesi şartının

öngörülmesiydi. 5560 sayılı Kanun değişiklikleri ile bu şart kaldırılmış, sadece failin uzlaşmayı kabul etmesi gereği vurgulanmıştır.

Uzlaştırmanın kurumsal bir yapıya kavuşturulmamış olması, uzlaştırma kurumunun ceza adalet sisteminde beklenen etkiyi sağlayamamasına neden olmuştur. 6763 sayılı Kanun'un uzlaştırmanın kapsamını genişleten değişiklikleri ile birlikte uzlaştırma kurumunun hem merkezi hem de yerel seviyede kurumsallaşması bakımından önemli bir adım atılmış ve Adalet Bakanlığı'nın Ceza İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı kurulmuştur. Bu Daire Başkanlığı ön ödeme, uzlaştırma, kamu davasının açılmasının ertelenmesi gibi alternatif usullerin etkin şekilde uygulanmasını sağlamaya çalışacaktır.

17.10.2019 tarihli 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'a göre CMK'nın 253/3. maddesi "*Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte aynı mağdura karşı işlenmiş olması halinde de uzlaşma hükümleri uygulanmaz.*" şeklinde düzenlenmiştir. Böylelikle farklı mağdurlara karşı işlenen suçlarda, uzlaştırma kapsamında olan suç yönünden şüphelinin diğer mağdurla uzlaşabilmesi imkânı tanınmıştır.

Bu düzenlemenin altında yatan gerekçe, soruşturma veya kovuşturmanın zorunlu olarak devam edeceği ve uzlaştırmanın sistemin dışına çıkarılmasının iş yüküne fayda sağlamayacağı, hatta dosyaların bölünmesi nedeniyle süreci uzatabileceği yönündeki düşüncedir. Kanaatimizce uzlaştırma kapsamında yer alan suçların çoğunluğu bu kapsamda olmayan suçlarla işlendiği nazara alındığında bu istisnai kuralın uzlaştırma girişimlerini oldukça engellediği görülmektedir. Eğer uzlaştırmanın yaygınlaştırılması isteniyorsa bu hükmün kaldırılması yerinde olacaktır.

Uzlaştırmada istenilen sonuçlara ulaşabilmesi için fail ve mağdur özgür iradeleri ile uzlaşmayı kabul etmelidir. Bunun içinse, uzlaştırma sürecinde taraflara uzlaştırmanın hüküm ve sonuçları hakkında ayrıntılı bilgi verilmelidir. Taraflara uzlaşmanın amacı ve faydaları, uzlaşmanın taraflara sunduğu hukuki güvenceler anlatılmalıdır.

Dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesinden önce Cumhuriyet savcısı fiilin işlenip işlenmediğini, fiilin gerçekleştiği zaman ve yer unsurlarını ve fiil ve failin tespiti için kanıtlara ulaşarak ilk aşamada yapılabilecek soruşturma işlemleri tamamlamalı veya kolluğa tamamlatmalıdır. Cumhuriyet savcısı yapılan araştırmalar sonunda toplanan

deliller suçun işlendiği hususunda ‘yeterli şüphe’ oluşturarak iddianame düzenlenecek duruma gelinmelidir.

Burada değinilmesi gereken bir husus, soruşturma savcısı kamu davasının açılması için yeterli delil elde etmesi durumunda dosyayı uzlaştırma bürosuna gönderebilirken; uzlaştırma bürosunun savcısı ise aksi düşünceye sahip olduğunda iade kararı ile dosyayı soruşturma bürosuna gönderebilecektir. Bu durum hem iki ayrı savcının anlaşmazlığa düşmesine hem de dosyaların bürolar arasında dolaşarak zaman kaybına neden olacaktır. Kanaatimizce bürolar arasında anlaşmazlık Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendirdiği başsavcı vekili tarafından giderilmelidir.

CMK’nın 253/24. maddesinde de avukatların veya hukuk öğrenimi görmüş kişilerin uzlaştırmacı olacağı hükme bağlanmıştır. Kanaatimizce, uzlaştırmacılık görevi, sadece bir hukukçunun yapması gerektiği bir iş olarak görülmemelidir. Ayrıca uzlaştırmacılarda hukuk bilgisi yerine uzlaştırma görevini yerine getirilebilecek bir takım nitelikler aranmalıdır. Uzlaştırmanın başarısı için uzlaştırmacının, insan psikolojisi anlaması, toplumun değer yargılarını bilmesi ve sağlıklı iletişim kurma yeteneğine sahip olması gerekir.

Görevlendirilen uzlaştırmacıya, dosyanın tamamı değil, uzlaştırma için gerekli olan ve Cumhuriyet savcısınca uygun görülen belgelerden birer örnek verilir. Dosyanın uzlaştırmacıya verilmesi ile birlikte dikkat edilmesi gereken bir husus, uzlaşma teklifinin suçun işlendiği tarihten itibaren bir aylık süre geçmeden yapılamamasıdır. Kanaatimizce, belirlenen süre uzlaştırma amacına hizmet etmektedir. Takdir edilen bir aylık süre, suçun yarattığı öfkenin azalması veya tamamen kaybolması için yeterli bir süredir. Böylece uzlaşma teklifinin kabul edilme ihtimali arttırılmıştır.

5560 sayılı Kanundan önceki uygulamada uzlaştırma teklifini soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı, kovuşturma aşamasında ise hâkim yapmaktaydı. 5560 sayılı Kanunla gelen değişiklikle soruşturma aşaması bakımından, Cumhuriyet savcısının vereceği talimatla kolluk görevlileri de uzlaşma teklifinde bulunabilecekti. 24.11.2016 tarihli 6763 sayılı Kanunla yapılan düzenlemeye göre, uzlaşma kapsamında bulunan suçun işlendiği hususunda Cumhuriyet savcısı yeterli şüpheye ulaştığında dosyayı uzlaştırma bürosuna gönderecektir. Büro tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı taraflara uzlaşma teklifinde bulunacaktır. 7188 sayılı Kanunla bu konuda değişiklik yapılmamıştır.

Tarafların uzlaştırmaya ikna edilmeleri ciddi bir emek ve zaman gerektirmektedir. Uzlaştırmacının taraflarla ayrı ayrı veya mümkünse yüz yüze görüşmesi, uzlaştırmanın amacı ve faydaları hakkında tarafları bilgilendirmesi beklenmektedir. Ancak aşırı iş yüküyle uğraşan, kendi asıl işlerine bile yeterli zaman ayıramayan hâkim, savcı ve adli kolluk görevlilerden bunu beklemek gerçekçi olmayacaktır.

Uzlaştırmanın teklif edilme şekli de, tarafların katılma isteklerini büyük oranda etkilemektedir. Uzlaştırma teklifinden önce taraflara, uzlaştırma ile ilgili bir yazı gönderilmesi daha etkili sonuçlar doğurabilecektir. Uzun ve karmaşık bir form yerine herkesin kolaylıkla anlayabileceği dilde uzlaştırmanın sağlayacağı faydalar basit bir şekilde anlatılmalıdır.

Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 30. maddesi, taraflardan birinin uzlaşma teklifini reddetmesi halinde, diğer tarafa uzlaşma teklifinde bulunulmasına gerek olmadığını belirtmiştir. Uygulamada genellikle uzlaştırmacılar ilk önce daha kolay iletişim kurmayı düşündükleri mağdura ulaşmaya çalışmaktadır. Teklifin ilk önce mağdura yapıldığı ve reddedildiği durumlarda, şüpheli uzlaştırma kurumuyla ilgili herhangi bir açıklayıcı bilgiye sahip olmadan, uzlaştırma başarısızlıkla sonuçlanmaktadır. Bu durumda fail, mağdurun uzlaşmak istemediğinden bile haberdar olmayacaktır. Kurumun kendisine yönelik faydaları faile bildirilseydi, belki de fail mağdurla iletişim kurup sorunların çözülmesi için çaba harcayacaktı. Bu fırsat kendisinden alındığı gibi en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar mağdurla uzlaşma şansının da farkında olmasına izin verilmemektedir. Bize göre, teklifin önceliğinden ziyade faile her durumda uzlaşma teklifinde bulunulmalıdır.

Mağdur veya suçtan zarar görenin birden fazla olması halinde uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için mağdur ve suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir. Katıldığım bir görüşe göre, bu düzenleme uzlaştırma imkânını kısıtlamaktadır. Failin hepsiyle olmasa bile mağdurlardan bazılarıyla bozulan ilişkilerini iyileştirmesi ve böylece mağdurların tatmin edilmesi onarıcı adalet anlayışına daha uygundur. Bu hüküm ayrıca, mağdurlardan sadece birinin teklifi reddetmesini önemseyerek diğer mağdurların iradelerini yok saymaktadır.

Uzlaştırma müzakereleri sonunda düzenlenen anlaşma metni kaleme alınırken kullanılan dile dikkat edilmelidir. Metinde çok fazla yasal ve teknik terimlerin kullanılmasından kaçınılmalıdır. Aksi halde, taraflar alınan kararları ve verilen taahhütleri kabullenmekte zorlanabilir. Aynı zamanda, anlaşmanın adli makamlarca anlaşılması

ihtiyacı da unutulmamalıdır. Bunun için de, anlaşmanın yanlış yorumlanmaması amacıyla, daha resmi bir dille yazılacak hukuki metin gerekebilir. Raporda sadece hukuki sorumluluğa ilişkin bilgilere yer verilmelidir. Uzlaştırmanın amacı, suçluluğu ispatlamak olmadığından raporda, masumiyet karinesini ihlal edecek şekilde suç ve suçluluğa ilişkin açıklamalar yer almamalıdır.

Çocukların işlediği suçlarda gerçekleştirilen uzlaştırmalarda, çocuğun mağdurun zararını mutlaka bir miktar para ödeyerek gidermesi amaca uygun olmadığı gibi, genellikle mümkün de değildir. Bu nedenle uzlaştırma, çocukların topluma kazandırmada kullanılacak bir yol olarak görülmeli ve çocuklara mağdurun zararının giderilmesi amacıyla diğer giderim yollarını kullanmasına imkân verilmelidir.

Kasten yaralama suçunun eşe, altsoya, üstsoya ve savunmasız kişilere karşı daha kolay işlendiği ve bu kimseler üzerinde etki kurmanın daha kolay olduğu bilinmekle, bu durumda sağlıklı bir uzlaştırma beklenmeyeceğinden bu suçların uzlaştırma kapsamı dışında kalması yerindedir. Ancak Türk toplum yapısına uygun olarak yetişkin kardeşlere yönelik basit yaralama suçlarının uzlaştırma kapsamına alınmasını daha uygun görmekteyiz.

Başarılı bir uzlaşma sonunda, eşyanın ya da kazancın müsadere edilip edilmeyeceğindeki belirsizlik uygulamada tartışmalara neden olmaktadır. Bu konu ile ilgili yasal düzenleme yapılmalıdır.

Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu 38 madde halinde düzenlenirken, ceza uyuşmazlıklarında uzlaştırma kurumu için müstakil bir kanun bulunmaması oldukça çelişkilidir. Uzlaştırma kurumu müstakil bir kanun olarak düzenlemeyi beklemektedir.

Belirttiğimiz önerilerimizle birlikte ayrıntılı bir şekilde anlatmaya çalıştığımız uzlaştırma kurumunun eksiklikleri giderilerek Türk hukukundaki işlevselliği artırılmalı, toplum bilinçlendirilerek uzlaştırmaya yöneltilmeli, uygulayıcılar onarıcı adalet anlayışının bir görünümü olan uzlaştırma kurumuna inanmalı ve uygulanması yönünde gerekli özeni göstermelidir.

KAYNAKÇA

Adalet Bakanlığı-UNDP(Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı), *Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı*, Ankara, 2009.

Akcan, Esra Alan, *Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi*, Ceza Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri Sempozyumu, Rize 18-20 Mayıs 2017, Ankara, 2018, s.101-118.

Akçay, Püren, “Onarıcı Adalet Modeli Çerçevesinde Uzlaştırma ve Çocuk Mahkemelerinde Uygulanması” *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, Sayı 9, 2011, s.129-144.

Aladağ, Cengiz, *Ceza Hukukumuzda Yeni Bir Kavram*, (Erişim) (www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale/188.doc), 09 Ekim 2019.

Alan Akcan, Esra, “Ceza Hukukunda Mağdurun Korunmasına İlişkin Düzenlemeler”, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 16, Sayı 2014, 2015, s.3949-3997.

Albayrak, Mustafa, “Son Yasal Düzenlemeler Işığında Uzlaşma Kurumu Üzerine Düşünceler” *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt 2, Sayı 10, Haziran 2007, s.131-143.

Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, *Uzlaştırma ve Uzlaşma Edimleri*, (Erişim) <http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/7122018114706uzlastirma-ve-uzlasma-edimleri.pdf>, 27 Ekim 2019.

Altıparmak, Cüneyd, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Altıncı Maddesi Kapsamında Adil Yargılanma Hakkının Esasları*, (Erişim) http://www.turkhukuksitesi.com/makale_636.htm, 25 Ağustos 2017.

Apaydın, Cengiz, *Ceza Hukukunda Uzlaşma ve Uzlaştırmacılar İçin Ceza Hukuku*, Acar Matbaacılık Promosyon ve Yayıncılık, İstanbul, 2017.

Artuç, Mustafa, *Pratik Ceza Muhakemesi Kanunu*, 2.Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.

Ataç, Asiye Selcen, *Alman Ceza Hukuk Sisteminde Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri*, Ceza Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri Sempozyumu, Rize 18-20 Mayıs 2017, Ankara, 2018, s.13-29.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, (Erişim) <http://www.danistay.gov.tr.pdf>, 24 Ağustos 2017.

Aybay, Rona, “AİHM’in İş Yükünün Azaltılması İçin Bir Öneri: Zorunlu Uzlaştırma”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 67, 2006, s.111-120.

Aydın, Murat, “6763 Sayılı Kanun İle Getirilen Uzlaşma Kurumunun Uygulanması” *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt 12, Sayı 126, 2017, s.769-77.

Aytekin İnceoğlu, Asuman, Karan, Ulaş, *Türkiye’de Ceza Davalarında Uzlaşma Uygulamaları: Hukuki Çerçevenin Değerlendirilmesi*, Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı, Derleyen: Galma Jahic, Burcu Yeşiladalı, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul, 2008.

Bekri, M. Nedim “Ceza Muhakemesi Uygulamasında Uzlaşma”, *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, 2016, s.73-98.

Bıçak, Vahit, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 4.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.

Bıkmaz, Raif, *Uzlaştırma: Ceza Yargılamasında Alternatif Çözümler*, Simya Yayınları, İstanbul, 2018.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyanname, (Erişim) <http://www.unicankara.org.tr.pdf>, 25 Ağustos 2017.

Canpolat, Can, Sabuncuoğlu, Zeyyat, *Uzlaştırma*, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2017.

Centel, Nur, Zafer, Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 10.Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2013.

Centel, Nur, Zafer, Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 15.Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2018.

Ceyhan, Esra, *Yargılama Sonrası Suça İtilmiş Çocuklara Yönelik Bir Psikolojik Yardım Hizmeti: İkili Psikolojik Danışma*, III. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu, (Erişim)

https://www.kriminoloji.com/Yargilama_Sonrasi_Suca_Itilmis_Cocuklara_Yonelik-Esra_Ceyhan.htm, 26 Ekim 2019.

Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, (Erişim) <http://www.resmigazete.gov.tr>, 27 Ağustos 2017.

Ceza Muhakemesi Uzlaştırma Yönetmeliği, (Erişim) <http://www.resmigazete.gov.tr>, 24 Ağustos 2017.

Coronas, Clara Casado, *Mağdur-Fail Arabuluculuğu Hizmetlerinde İyi Uygulamalar*, Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı, Derleyen: Galma Jahic, Burcu Yeşiladalı, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul, 2008.

Çetin, Soner Hamza, “Ceza Muhakemesinde Uzlaşma”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 82, 2009, s.1-33.

Çetintürk, Ekrem, *Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaşma*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.

Çolak, Haluk, Taşkın, Mustafa, *Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi*, 2.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007.

Çolak, Haluk, “Yeni Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Cezai Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolu Olarak; Uzlaşma (Mediation)” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. Sayı 63, 2006, s.127-145.

Çulha Rifat, Demirağ Fahrettin, Nuhoglu, Ayşe, Oktar, Salih, Tezcan, Durmuş, *Ceza Muhakemesi Hukuku Başvuru Kitabı*, Yayına Hazırlayan: Feridun Yenisey, 2.Baskı, Bilge Yayınevi, Ankara, 2017.

Dölling, Dieter, *İşlenen Suç Nedeniyle, Suç Failleri ve Mağdurları Arasında Ara Buluculuk(Mediation)*, özet çeviri: Ord. Prf. Dr. Sulhi Dönmezer, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Yayına Hazırlayan: Feridun Yenisey, Arıkan, 2005.

Ekici Şahin, Meral, Yemenici, Kürşat, “6763 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Işığında Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma” *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt XIII, Sayı 1, 2018, s.445-507.

Elveriş, İdil, *Arabuluculuk Merkezleri İçin Bir Başlangıç Rehberi*, Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Ceza Davalarında Uzlaşma Eğitim Materyalleri, Derleyen: Galma Jahic, Burcu Yeşiladalı, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul, 2008.

Erdem, Mustafa Ruhan, Eser, Ferda, Özşahinli, Pakize Pelin, *100 Soruda Uzlaşma: Uzlaşmacının El Kitabı*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015.

Erdem, Mustafa Ruhan, Eser, Ferda, Özşahinli, Pakize Pelin, *100 Soruda Uzlaşma: Uzlaşmacının El Kitabı*, 3.Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017.

(Erişim) <https://www.cnnturk.com/magazin/turk-televizyon-tarihinde-bir-ilk-cocuklar-duymasinda-uzlastilar>, 27 Ekim 2019.

(Erişim) <http://www.tdk.org.tr>, 21 Ağustos 2017.

Ersoy, Uğur, “Ceza Hukukunda Uzlaşma”, *Hukuk Gündemi Dergisi*, Sayı 2, 2005, s.64-66.

Feyzioğlu, Metin, *Uzlaşma Teklifi ve Taraflara Bildirilmesi*, Uğur Alacakaptan’a Armağan, C.I, Haziran 2008, (Erişim) <http://www.feyzioglu.av.tr/uzlastirma-teklifi-ve-taraflara-bildirilmesi>, 21 Ekim 2019.

Feyzioğlu, Metin, *Uzlaşma Teklifi ve Taraflara Bildirilmesi*, Uğur Alacakaptan’a Armağan, C.I, Haziran 2008, (Erişim) www.turk.hukuk.com.tr, 24 Ekim 2019.

Gökalp, Özge Tuçe, “Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma”, *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, 2013, s.21-30.

Gözler Kemal, Kaplan, Gürsel, *İdare Hukuku Dersleri*, 11.Baskı, Ekin Yayıncılık, Bursa, 2011.

Güngör, Devrim, Ergün Okuyucu, Güneş, “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 65, Sayı 4, 2016, s. 1951-1965.

Hafizoğulları, Zeki, “5237 s. Türk Ceza Kanununda Davanın ve Cezanın Düşürülmesi”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 3, Ankara, 2006, s.11-40.

Hakeri, Hakan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 20.Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.

Hekimoğlu, M. Fahrettin, “Fransa’da Hukuki Danışmanlık ve Arabuluculuk Uygulaması”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 2, 2002, s.33-38.

İnci, Z. Özen, Sakarya, Sevgi, “6763 Sayılı Kanun Değişikliği Sonrasında Uzlaştırma Uygulamalarına İlişkin Bazı Tespit ve Değerlendirmeler, *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt 13, Sayı 141, 2018, s.102-114.

İpek, Ali İhsan, Parlak, Engin, *İçtihatlarla Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009.

Kafes, Veli, “Ceza Hukukunda Mağdurun Zararının Giderilmesi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 60(1), 2011, s.83-156.

Kaplan, Mahmut, “Onarıcı Adalet ve Türk Ceza Hukukuna Yansımaları”, *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, 2015, s.59-86.

Kaymaz, Seydi, Gökcan, Hasan Tahsin, *Uzlaşma ve Önödeme*, 2.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007.

Ketizmen, Muammer “Uzlaşmanın Sirayet Etmezliği İlkesinin Sonucu olarak Mağdurun Yargılanacak Kişiyi Seçebilme Yetkisi”, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1, 2012, s.1-10.

Koparan, M. Reşat, *Uzlaşmada Edimin Konusu*, (Erişim) <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale/196.pdf>, 27 Ekim 2019.

Kunter, Nurullah, Yenisey, Feridun, Nuhoğlu, Ayşe, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 18.Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2010.

Macuncu, Muhsin, *Amerikan Hukuk Sisteminde Anlaşmazlıkların Alternatif Çözümleri*, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Yayına Hazırlayan: Feridun Yenisey, Arıkan Yayıncılık, İstanbul, 2005.

Nuhoğlu, Ayşe, *Uzlaşma Bakımından Şikâyete Tabi Suçlar*, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Yayına Hazırlayan: Feridun Yenisey, Arıkan Yayıncılık, İstanbul, 2005.

Öğütçü, Özlem, *Uzlaştırma Rehberi*, Yeditepe Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2018.

Öntan, Yaprak, “Kovuşturma Evresinde Uzlaşmanın Sonucu Olarak Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı Verilmesinin Yerindeliği” *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 9, Sayı 1, 2018, s.61-76.

Özby, İbrahim, “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri”, *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt X, Sayı 3-4, 2006, s.459-475.

Özbek, Mustafa, “Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin “Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk” Konulu Tavsiye Kararı”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, 2005, s.127-166.

Özbek, Mustafa, “Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 54, Sayı 3, Ankara 2005, s.289-321.

Özbek, Mustafa, “Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 56, Sayı 4, 2007, s.123-205.

Özbek, Mustafa, *Çağdaş Ceza Adaleti Sistemlerinde Alternatif Çözüm Arayışları ve Arabuluculuk Uygulaması*, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Yayına Hazırlayan: Feridun Yenisey, Arıkan Yayıncılık, İstanbul, 2005.

Özbek, Mustafa Serdar, *Onarıcı Adalet*, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, Yayına Hazırlayan: Mustafa Serdar Özbek, Orhan Cuni ve Merve Özcan, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2018, s.3-18.

Özbek, Mustafa Serdar, *Soruşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü*, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, Yayına Hazırlayan: Mustafa Serdar Özbek, Orhan Cuni ve Merve Özcan, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2018, s.73-145.

Özbek, Veli Özer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2006.

Özbek, Veli Özer, *CMK İzmir Şerhi: Yeni Ceza Muhakemesi Kanununun Anlamı(Gerekçeli-İçtihatlı)*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005.

Özbek, Veli Özer, Doğan, Koray, Bacaksız, Pınar, Tepe, İlker, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 11.Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2018.

Özbek, Veli Özer, *Önödeme*, Ceza Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri Sempozyumu, Rize 18-20 Mayıs 2017, Ankara, 2018, s.75-88.

Özel, Çağlar, “Sözleşme Dışı Sorumlulukta Yansıma Zarar ve Giderimine İlişkin Bazı Düşünceler”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 50, Sayı 4, 2001, s.81-106.

Özen, Mustafa, “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Üzerine Düşünceler”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 68, 2007, s.393-408.

Özgenç, İzzet, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 12. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.

Özgenç, Nuri Berkay, *Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta Uzlaşma*, Legal Yayıncılık, İstanbul, Mayıs 2015.

Öztürk, Bahri, Özbek, Veli Özer, Erdem, Mustafa Ruhan, *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 6.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2001.

Öztürk, Bahri, Tezcan, Durmuş, Erdem, Mustafa Ruhan, Sırma Gezer, Özge, Saygılar Kırt, Yasemin F., Alan Akcan, Esra, Özaydın, Özdem, Erden Tütüncü, Efser, Altınok Villemin, Derya, Tok, Mehmet Can, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 12.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.

Öztürk, Yavuz, *Uygulayıcı Gözüyle Uzlaşma*, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Yayına Hazırlayan: Feridun Yenisey, Arıkan Yayıncılık, İstanbul, 2005.

Sarısözen, Serdar, “Uzlaştırma”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Sayı 16, 2007, s.147-159.

Sezer, Ahmet, *Öğreti ve Uygulamada Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010.

Sezer, Ahmet, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Soruşturulması Ve Kovuşturulması Şikâyete Bağlı Suçlar ve Uzlaşma”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, 2006, s.41-56.

Soyaslan, Doğan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 4.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2010.

Soygüt Arslan, Mualla Buket, *Ceza Muhakemesinde Uzlaşma: Temel Sorunlar ve Öneriler*, (Erişim) http://www.turkhukuk sitesi.com/makale_936.htm, 21.10.2019.

Soygüt, Mualla Buket, *Türk Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma*, Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006.

- Şahin, Cumhuriyet, *Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2005.
- Şahin, Cumhuriyet, “Ceza Muhakemesinde Uzlaşma”, Süleyman Aslan’a Armağan, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1-2, 1998, s.221-297.
- Şahin, Cumhuriyet, Göktürk, Neslihan, *Ceza Muhakemesi Hukuku II*, 2.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013.
- Şamil Demir, *Müzakere*, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, Yayına Hazırlayan: Mustafa Serdar Özbek, Orhan Cuni ve Merve Özcan, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2018, s.159-199.
- Şenli, Eren, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır, 2009.
- Talas, Serdar, *Uzlaştırma İle Sonuçlanan Soruşturma ve Kovuşturmalarda Müsadere Hükümlerinin Uygulanması Sorunu*, Ceza Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri Sempozyumu, Rize 18-20 Mayıs 2017, Ankara, 2018, s.89-99.
- Taşkın, Mustafa, “Fransız Ceza Hukukunda Uyuşmazlıkların Muhakeme Dışı Çözüm Yolları Bağlamında Yaptırım Sözleşmesi ve Müessesenin Türk Ceza Hukukunda Uygulanabilirliği”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt 5, Sayı 41, 2010, s.17-46.
- Toroslu, Nevzat, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, 16.Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2011.
- Turabi, Selami, “Kusurluluk ve Kusurluluğu Etkileyen Haller”, *TBBD*, 2012, Y.101, s.267-292.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (Erişim) <https://www.tbmm.gov.tr/pdf>, 24 Ağustos 2017.
- Uğur, Hüsamettin, “Suça Sürüklenen ve Suç Mağduru Çocuklarda Uzlaşma”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt 5, Sayı 43, 2010, s.123-144.
- Uzlaşma Kapsamına Giren Suçlar, (Erişim) <http://www.uzlasma.adalet.gov.tr>, 29 Ağustos 2017.
- Uzlaştırma Bürolarının İşleyişi İle Uzlaştırmaya İlişkin İş Ve İşlemler, (Erişim) http://www.cigm.adalet.gov.tr/uzlastirma_is_ve_islemler/duyuru_metni.pdf, 28 Ağustos 2017.
- Uzlaştırma Durum Analizine İlişkin 7. Grup Çalışma Raporu*, (Erişim) <http://www.uzlasma.adalet.gov.tr/doc/ihitiyac/grprplr/7grup.pdf>, 25 Ekim 2019, s.30.

Ünver, Yener, Hakeri, Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt 2*, 6.Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012.

Ünver, Yener, Hakeri, Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 14.Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.

Yakut, Bahadır, “ABD’de Avukatların Müvekkillerine Arabuluculuğu Tavsiye Etme Yükümlülüğü”, *Ankara Barosu Dergisi*, Yıl 67, Sayı 4, Güz 2009, s.31-44.

Yapar, Mehmet Emin, *Ceza Muhakemesinde İddia Pazarlığı*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013.

Yargı Etiği ve Yargı Bağımsızlığı Konusunda Uluslararası Belgeler, Birleşmiş Milletler Bangolar Yargı Etiği İlkeleri, Adalet Bakanlığı Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, (Erişim) <http://etik.gov.tr/pdf>, 25 Ağustos 2017.

Yavuz, Hakan A. “Onarıcı Adalet ve Uzlaştırma Kurumu Bağlamında Ceza Adalet Sisteminde Mağdurun Korunması”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl 6, S.23, 2015, s.85-115.

Yayla, Mustafa, *İngiliz Ceza Hukuk Sisteminde Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri*, Ceza Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri Sempozyumu, Rize 18-20 Mayıs 2017, Ankara, 2018, s.31-50.

Yenisey, Feridun, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma (Uzlaştırmacı Eğitimi, Rehber Kitapçık)*, (Erişim) <http://www.arabulucu.com>, 22 Ağustos 2017.

Yenisey, Feridun, Nuhoğlu, Ayşe, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 5.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.

Yerdelen, Erdal, *Kovuşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü*, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, Yayına Hazırlayan: Mustafa Serdar Özbek, Orhan Cuni ve Merve Özcan, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2018, s.149-156.

Yerdelen, Erdal, Özbek, Mustafa Serdar, Altuntaş, Şeyda, Boz, Burak, Erdem, Dilek Özge, Yılmaz, Berna Ayşen, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.

Yerdelen, Erdal, *Uzlaştırmanın Esasları*, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, Yayına Hazırlayan: Mustafa Serdar Özbek, Orhan Cuni ve Merve Özcan, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2018, s.21-52.

Yeşilova, Bilgehan, “Yargılamanın Diyalektiği ve Silahların Eşitliği”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 86, 2009, s.47-101.

Yıldırım, Abdulkerim, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014.

Yıldız, Ali Kemal, *Uzlaşma- Şikâyet İlişkisi(Y.TCK m.73)*, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Yayına Hazırlayan: Feridun Yenisey, Arıkan Yayıncılık, İstanbul, 2005.

Yurtcan, Erdener, *Ceza Yargılaması Hukuku*, 15.Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.

Yurtcan, Erdener, *CMK Şerhi*, 5.Baskı, Beta Basım A.Ş., İstanbul, 2008.

6763 sayılı Kanunun madde gerekçesi, (Erişim) <https://mevzuat.tbmm.gov.tr/6763>, 21 Ekim 2019.

<https://emsal.yargitay.gov.tr>

<https://karararama.yargitay.gov.tr>

<http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr>

<https://vatandas.uyap.gov.tr>